

JOHN R. CARLING

The background of the cover is a dramatic illustration. On the left, a woman with dark hair and a white garment is shown in profile, looking out from a stone wall. In the center and right, a city is engulfed in intense orange and yellow flames. In the foreground, a Roman soldier in full armor with a red plumed helmet stands prominently, facing forward. Behind him, a line of other soldiers is visible, marching towards the burning city.

Cetatea blestemată

*Toate drepturile asupra prezentei ediții în limba română aparțin editurii Casa Cărții.
Orice reproducere sau selecție de texte din această carte este permisă doar cu aprobarea în scris
a editurii Casa Cărții, Oradea.*

Cetatea blestemată

de John R. Carling

Copyright © 2009 Editura Casa Cărții

O. P. 1, C P. 270,

410610 Oradea

Tel. / Fax: 0259-469057; 0359-800761; 0722-669566

Email: info@ecasacartii.ro

www.ecasacartii.ro

Traducerea: Cristina Giurgiu

Editarea: Daniela Varvara

Tehnoredactarea: Vasile Gabrian

Coperta: Adrian Mihocaș

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

CARLING, JOHN R.

Cetatea blestemată / John R. Carling. - Oradea:

Casa Cărții, 2009

ISBN 978-973-8998-71-1

821.111-31 = 135.1

Unul dintre soldați...
dintr-un îndemn supranatural,
a smuls din lemnărie o bucată cuprinsă de flăcări și...
a aruncat-o printr-o porțiță de aur,
pe unde se ajungea... la locuințele din jurul Templului.

Josephus Flavius,
Istoria războiului iudeilor împotriva romanilor, VI, 4, 5.

<i>Capitolul 1</i>	O nuntă misterioasă
<i>Capitolul 2</i>	Banchetul lui Florus
<i>Capitolul 3</i>	Regina frumuseții
<i>Capitolul 4</i>	Visul lui Crispus
<i>Capitolul 5</i>	Simon Zelotul
<i>Capitolul 6</i>	„Delenda est Hierosolyma!”
<i>Capitolul 7</i>	Călătoria spre Ierusalim
<i>Capitolul 8</i>	Ce s-a întâmplat în sinagoga regală
<i>Capitolul 9</i>	„Lăsați-ne să ieșim de aici!”
<i>Capitolul 10</i>	Răzbunarea lui Florus
<i>Capitolul 11</i>	„La corturile tale, Israele!”
<i>Capitolul 12</i>	„Vae victis!”
<i>Capitolul 13</i>	Bunul Samaritean
<i>Capitolul 14</i>	„Niciodată nu veți pune mâna pe cetate!”
<i>Capitolul 15</i>	Triumful lui Simon
<i>Capitolul 16</i>	Ambiția Berenicei
<i>Capitolul 17</i>	Numirea unui împărat
<i>Capitolul 18</i>	Preliminariile unui mare asediu
<i>Capitolul 19</i>	Prima zi a luptei
<i>Capitolul 20</i>	Circumvoluția
<i>Capitolul 21</i>	Cetatea muribundă
<i>Capitolul 22</i>	Salvarea lui Vashti
<i>Capitolul 23</i>	Sfârșitul se apropie
<i>Capitolul 24</i>	„Străjerule, ce se întâmplă în noaptea aceasta?”
<i>Capitolul 25</i>	„Judea capta!”
<i>Capitolul 26</i>	Justiția răzbnătorului

Capitolul 1

O nuntă misterioasă

Lumina purpurie a serii se revărsa asupra coastei Siriei, în timp ce Crispus, cu pas iute și cadențat, străbătea drumul bătătorit care se îndrepta spre miazăzi, spre impunătoarea cetate Cezarea, capitala romană a Iudeii.

Desigur, bărbatul se bucura să meargă pe jos, din moment ce ar fi putut să călătorească pe roți, pentru că, în urma lui, la o distanță destul de mare, venea *rheda*, un car din bronz sculptat, tras de doi cai și mânat de sclavi, acoperit cu o copertină din piele și pânză, în care se afla bagajul trebuincios (pe drept numit de romani *impedimenta*) unui bărbat simplu, într-o călătorie lungă.

Crispus, a cărei vârstă părea să fie în jur de douăzeci și cinci de ani, avea un trup bine legat și suplu, ochii de un verde închis, părul cu nuanțe arămii, cârlionțat și un chip cu trăsături regulate, dăltuit parcă în marmură, o față cu trăsături pure, ce ducea cu gândul la un trai curat, virtute extrem de rară în acele vremuri! Ochii, cu privirea lor pătrunzătoare, înflăcărată, lăsau să se întrevadă faptul că tânărul se născuse pentru a împlini un scop nobil, dacă nu cumva îl și împlinise. „Un vechi roman” – s-ar fi putut spune despre el, mai ales datorită faptului că obișnuia să poarte acea impunătoare togă ce în secolul întâi începea să piardă rapid din popularitate, înlocuită fiind cu tunica grecească; mai mult, inelul de pe deget nu era din aur, ci din fier, după vechiul obicei.

Mergând, aruncă o privire la marginea drumului și văzu un stâlp de piatră pe care erau gravate câteva litere ce-i dădeau de știre că se afla la o distanță de o mie cinci sute de mile de Roma. Atât de departe și chiar mai mult – cu sute de mile mai mult – se întindea puterea romană în acest al doisprezecelea an al domniei împăratului Nero. Zâmbetul grav ce se ivi pe fața lui Crispus exprima în mod grăitor natura sentimentelor sale, mândria pentru acest imperiu întemeiat de strămoșii săi și hotărârea de a-l menține cu orice preț, chiar și cu acela al propriei vieți.

Într-adevăr, Roma număra puțini bărbați mai patrioți decât tânărul Crispus Cestius Gallus, remarcat atât prin bravura de care dădea dovadă, cât și prin frumusețea-i masculină, prin noblețea originii și prin poziția pe care o ocupa, căci tânărul era secretarul tatălui său, bătrânul Cestius, care, în acea vreme, îndeplinea funcția de legat imperial al Siriei, titlu foarte râvnit de toți politicienii romani, din pricina frumoaselor câștiguri și a marii puteri care erau legate de acest titlu.

Era o seară încântătoare. O boare ușoară adia dinspre marea ale cărei valuri întunecate se stingeau cu un clipocit molcom pe nisipul auriu al plajei. Spre răsărit, la o distanță cam de o milă, se înălțau colinele Samariei, misterioase și întunecate în lumina înserării, cu crestele conturându-se clar pe cerul violet.

Privind drept înaintea lui, Crispus văzu apropiindu-se un om singuratic, încălțat cu coturni roșii[1] și îmbrăcat cu o tunică de aceeași culoare, cu mâneci brodate, croită după ultima modă. Omul mergea cu pași domoli, cu ochii plecați, cu un aer gânditor și ar fi trecut pe lângă Crispus fără să-l zărească măcar, dacă vocea veselă și răsunătoare a acestuia nu l-ar fi smuls din reverie.

— Hei, Titus! Se cuvine să treci astfel pe lângă un vechi prieten, și încă pe pământ străin?

Omul tresări, își ridică privirea și, recunoscându-l pe cel ce i se adresase, se scutură ca prin minune de aerul său melancolic și pași înainte cu un zâmbet pe față și cu mâna întinsă.

— Pe toți zeii! e Crispus! exclamă cu o bucurie sinceră, într-adevăr, *Fortuna mi-e prielnică*. Cine s-ar fi gândit c-o să te întâlnesc în provincia asta barbară, la o mie de mile departe de moșiile noastre sabbine! Încotro te îndrepti? Spre Cezarea? În cazul ăsta, mă înapoez cu tine.

Titus Flavius, sortit să poarte purpura imperială, era doar cu un an mai în vârstă decât Crispus: cu privirea vie și nasul acvilin, avea înfățișarea unui adevărat soldat, în ciuda parfumului și a veșmintelor elegante. Rumeneala obrazilor dovedea că omul avea predilecție pentru traiul bun și nopțile lungi.

— Ce cauți pe pământul iudeilor? Întrebă Crispus.

— Bucură-te de prezența mea aici! Asta înseamnă că am redobândit bunăvoința lui Nero.

— Nu știam c-o pierduseși.

— Cum? N-ai auzit vorbindu-se că, în timp ce Nero, mare bufon, cânta pe scena din

Corint, tatăl meu, Vespasian, insensibil la farmecele glasului său, a avut îndrăzneala de a căsca, de a adormi și chiar de a sforăi zgomotos. Rezultatul a fost acela că nu doar *pater nicens*, ci și *filius innocens* au fost alungați de lângă prezența imperială.

— Mă miră că încă mai aveți capul pe umeri.

— Și pe mine mă miră. Cu toate că am fost exilat, nu m-am pierdut cu firea și, în maniera unui adevărat om de la curte, am adus în fiecare zi jertfe glasului divin al lui Nero, iar el, aflând asta (am avut eu grijă ca vestea să ajungă la urechile lui), m-a chemat din nou la curte și, ca răsplată a pietății de care am dat dovadă, m-a trimis în misiune la Cezarea.

— În misiune? Ce fel de misiune?

— Desigur, îți este cunoscut faptul că mândra cetate a Cezareii este populată de greci și de iudei, care se ceartă pentru supremație. Dacă procuratorul Florus ar afișa un edict adresat „grecilor și iudeilor din Cezarea”, mulțimea iudeilor l-ar face îndată fărâme. Dacă l-ar adresa „iudeilor și grecilor”, grecii n-ar suporta să-l vadă. La ocaziile solemne, marele preot al lui Jupiter are pretenția să stea așezat la dreapta procuratorului; marele preot al iudeilor, când vine în Cezarea, pretinde același privilegiu. Grecii vor ca limba lor să fie folosită în tribunale, și nu frumosul nostru grai latin! Iudeii, de cealaltă parte, pledează pentru folosirea limbii lor. Conflictul acesta nu face altceva decât să alimenteze răzvrătirea și vărsarea de sânge. De aceea Nero, care a stat de vorbă cu trimiși din ambele grupări, s-a pronunțat într-un decret pe care l-a trimis din Grecia prin mine.

— Și în favoarea cui a decis Cezar?

— Nu știu. Decretul, trimis sub forma unei scrisori adresate lui Florus, a fost sigilat, iar Florus nu l-a făcut încă public. În ce mă privește, în loc să alerg înapoi la Nero ca să-i dovedesc cât de repede sunt în stare să-i împlinesc dorințele, ca un nesăbuit ce sunt, întârzii în împrejurimile Cezareii.

— În acest caz, sigur e o femeie la mijloc, zâmbi Crispus; altfel, de obicei înțeleptul Titus n-ar umbla înveșmântat ca un filfizon. Ce-ar spune severul tău părinte, republican, dacă și-ar vedea fiul astfel parfumat?

— O femeie, ai spus? Mai degrabă o zeiță. Nu s-a văzut chip mai încântător de când a ademenit Elena în Troia corăbiile grecești.

— Nestatornicul Titus! Toamna trecută îi jura credincioșie veșnică Lesbiei, curtezana[2]; iarna următoare, inima i-a fost cucerită de dansatoarea aceea greacă, Lycoris; cine urmează primăvara asta?

— Lesbia și Lycoris? Pfu! exclamă Titus ca și când ar fi vrut să împrăstie în aer numele acestor nimfe. Te rog, nu le pune alături de această splendidă frumusețe orientală. De data asta e ceva serios. Mai serios ca niciodată. M-aș însura cu ea mâine, dacă ea ar vrea lucrul acesta; nu, mai mult chiar, ca s-o câștig aş renega până și religia strămoșilor mei, închinându-mă zeului ei evreu.

— Probabil că ești tare îndrăgostit! Să înțeleg că frumoasa ta este iudeică?

— Așa e! Și încă una de rang mai înalt decât al meu, spuse Titus, cu un oftat adânc.

— Tu vorbești astfel?! Tu, care ești chestor, tribun al unei legiuni și mesager al imperialului Cezar?

— Și fiul unui om care a fost odinioară veterinar, nu uita!

— Ai fost crescut în casa imperială alături de Britanicus și te-ai bucurat de același lux și de aceeași instructori ca și el.

— Și aproape că am sorbit din aceeași cupă fatală, comentă Titus cu o grimasă.

— Zeii ți-au rezervat un destin mai nobil. Dar frumoasa ta... cine e?

— O prințesă frumoasă, trufașă, disprețuitoare. Berenice este numele ei, fiica celui Agripa care în urmă cu douăzeci de ani a fost rege al Palestinei. I-a lăsat o avere atât de mare, încât i se spune „Berenice aurită”. O cunoști? Întrebă Titus, surprinzând pe fața lui Crispus o expresie ciudată.

— Am văzut-o.

— Atunci știi cât e de frumoasă.

— Da, este frumoasă, răspunse Crispus cu un ton rezervat.

— Mi se pare că ești cam reținut. E clar că n-o să-mi fii niciodată rival.

— E adevărat, Titus. Când va fi să mă căsătoresc, voi alege o fată neprihănită. Berenice a ta nu cumva a mai fost căsătorită?

— A fost măritată, când era doar o copilă, cu Polemo, regele Pontului, însă acesta a divorțat de ea după doi ani.

— Polemo? exclamă Crispus surprins. Polemo? Unul dintre prietenii tatălui meu. De ce a

divorțat de ea?

— Nu știu. Omul era în vârstă și ursuz; ea era tânără și veselă, cred că acesta este motivul.

— Divorțul lor, remarcă Crispus, nu pare să fi lăsat prea multă amărăciune în urmă, căci, după câte îmi aduc aminte, la un banchet dat de tatăl meu în cinstea regilor Răsăritului, Polemo și prințesa Berenice au șezut unul lângă celălalt, părând a se înțelege de minune. Și ce mi s-a părut ciudat a fost faptul că se uitau mereu în direcția mea, ca și când eu aș fi fost subiectul discuției lor. S-au născut copii din căsătoria lor?

— O fiică, despre care se spune că ar fi murit puțin după naștere.

— Și vrei s-o curtezi pe această prințesă irodiană? Ai venit pe țarmurile astea pustii ca să-i faci juruințe lui Venus? întrebă Crispus, arătând cu degetul planeta dragostei care strălucea deasupra lor precum un ochi așezat pe bolta întunecoasă.

— Am venit aici cu nădejdea că voi putea schimba câteva cuvinte cu ea, când se va înapoia la Cezarea. Mi s-a spus că în urmă cu un ceas carul ei s-a îndreptat în direcția asta.

— Ai face mai bine să te întorci, pentru că – te asigur – niciun car n-a trecut pe lângă mine.

— Atunci probabil că a apucat-o pe un drum lăturalnic, spuse Titus, privind în stânga sa, ca și cum ar fi vrut să treacă peste coline, în căutarea frumoasei prințese.

Se răzgândi însă, cu un oftat adânc și porni alături de Crispus, ale cărui numeroase întrebări cu privire la toate lucrurile pe care le întâlnea dovedeau faptul că tânărul străbătea pentru prima dată țărml Palestinei.

— Cum se numește casa aceea? întrebă el, arătând cu degetul spre o clădire cocoțată pe creasta unei stânci ce domina marea.

— Mi s-a spus că se numește Beth-tamar.

— Și asta, tălmăcit, înseamnă Casa Palmierilor, remarcă Crispus, zâmbind când observă privirea surprinsă a lui Titus. O! cunosc puțin limba acestor barbari. Am învățat-o în copilărie de la unul dintre sclavii preferați ai tatălui meu, un iudeu captiv. Lucrurile au mers bine atâta timp cât omul a rămas doar la a mă învăța limba lui; însă când a încercat să mă facă adeptul superstiției lui, a fost biciuit și trimis departe de mine.

— Evreiește! comentă Titus. Aici m-ai prins. Ce n-aș da să pot vorbi limba asta! Poate că Berenice m-ar privi cu un ochi mai binevoitor. Așa însă, nu-mi rămâne decât să citez cuvintele lui Ovidiu: „*Barbarus hic ego sum, quia non intelligor ulli.*”

Cuvintele lui fură însă întrerupte de un glas puternic, care strigă pe ton poruncitor:

— Stai!

Cei doi prieteni se opriră instinctiv și priviră în sus. Cocoțată pe un colț de stâncă, deasupra lor, zărîră silueta unui bărbat înalt, îmbrăcat cu o mantie lungă, desprinzându-se deslușit pe cerul luminat de stele.

— Cine ești tu, pentru a îndrăzni să poruncești unor romani să se oprească? întrebă Titus cu aroganță.

— Slujitorul unui rege, veni răspunsul dat în limba latină, dar cu un accent străin.

— Și care e numele stăpânului tău? întrebă Titus, suspicios.

— Polemo, regele Pontului.

Auzind numele rostit, cei doi se uitară unul la celălalt, mirați că era vorba tocmai de persoana despre care discutaseră.

— Am un mesaj, continuă străinul. Pentru un anume Crispus Cestius Gallus.

— Eu sunt, spuse Crispus, ce vrea regele de la mine?

— Regescul meu stăpân te roagă să binevoiești a poposi un ceas la el înainte de a-ți continua drumul spre Cezarea.

— Și unde se află regele?

— În vila sa, Beth-tamar.

— Și ce se întâmplă dacă-mi văd de drum fără a răspunde invitației regelui?

— Ești liber, însă s-ar putea să treci pe lângă o chemare înaltă.

— Atunci, grăbește-te și anunță-l pe rege că voi veni însoțit de prietenul meu, Titus Flavius.

Bărbatul dispăru la fel de neașteptat precum apăruse. Poruncindu-le celor doi sclavi ai săi să-i aștepte întoarcerea, Crispus se abătu din drum și începu să urce colina povârnită. Titus fu oarecum neliniștit văzându-și prietenul gata să răspundă atât de grabnic invitației unui necunoscut, însă acesta îl liniști.

— Cel care ne-a vorbit, spuse el, a fost însuși Polemo.

— Regele? întrebă Titus foarte surprins.

— Chiar el, răspune Crispus. Putem intra în siguranță în Beth-tamar. Nu sunt chiar nepregătit pentru întâlnirea asta. Când am plecat din Antiohia, tatăl meu mi-a spus: „Pe drumul spre Cezarea s-ar putea să-l întâlnești pe regele Polemo, care are să-ți facă o propunere; ești liber să accepți, sau să refuzi invitația lui, însă, dacă am vreun sfat să-ți dau, acela ar fi să faci ce-ți cere el, oricât de ciudat ți s-ar părea.”

Cuvintele lui Crispus trezire curiozitatea lui Titus, care deveni la fel de nerăbdător ca și prietenul lui să-l întâlnească pe regele Pontului.

Ajunși pe platforma de pe culmea colinei, cei doi romani se pomeniră în fața unei clădiri mari și spațioase, în formă dreptunghiulară, construită ca mai toate clădirile din acea regiune, din blocuri de piatră calcaroasă, care-i dădeau un aspect posomorât. Însă casa din Orient nu trebuie judecată după aspectul exterior, căci un exterior costisitor denotă bogăție, iar în Răsărit bogăția, în acele vremuri, ca de altfel și în prezent, este o tentație pentru cei ce răvnesc la ea.

Sub intrarea în formă de arcadă stătea un sclav care, cu o plecăciune adâncă, îi invită pe cei doi să-l urmeze. Traversară un gang de piatră și ajunseră de îndată într-o curte spațioasă, neacoperită, în care dădeau câteva încăperi cu ferestrele zăbrele. Într-una din aceste camere îi conduse sclavul, după care îi părăsi. Camera era decorată în stil oriental: un divan împodobit cu perne se întindea de-a lungul pereților de marmură ce străluceau de arabescuri aurite și de lapislazuli. În centrul pardoselii țâșnea o fântână a cărei apă reflecta lumina voalată pe care o aruncau lămpi atârinate de tavan.

Numaidecât își făcu apariția același bărbat care li se adresase de pe stâncă. Omul avea o înfățișare gravă și maiestuoasă, cu cele trăsături clasice ce încă se păstrează pe anumite monede din timpul regatului Pontului. Se dezbrăcase de mantia grosolană pe care purtase atunci, iar acum era înveșmântat cu o haină regească, de culoare purpurie. Pe deget purta un inel de aur, decorat cu o camee pe care era sculptat chipul lui Nero, lucru destul de important, având în vedere că doar celor ce aveau privilegiul de a intra în prezența împăratului le era îngăduită purtarea unui astfel de inel.

— Bine ați venit la Beth-tamar! fură primele cuvinte ale monarhului. Știind că te apropii de Cezarea, continuă el, adresându-se lui Crispus, m-am grăbit să-ți ies în cale.

— În ce scop?

— Tatăl tău nu ți-a spus nimic?

Crispus răspunse negativ. Polemo păru surprins de acest lucru; ezită și privi la Titus, ca și când prezența acestuia l-ar fi stânjenit. Ghicindu-i gândurile, Crispus zise:

— Titus este pentru mine *fidus Achates*. Regele să nu mă înțeleagă greșit, dar orice se spune, poate fi spus în prezența lui.

— Atunci, așa să fie, spuse Polemo după o scurtă pauză. Dar trebuie mai întâi să-mi jurăți, amândoi, că veți păstra tăcerea asupra propunerii pe care ți-o voi face, fie că o primești, fie că nu, până ce vă voi dezlega de jurământ.

— Caracterul nobilului Polemo, răspunse Crispus, este o garanție suficientă a faptului că nu-mi va cere să fac vreun lucru dezonorant sau vătămător intereselor statului roman.

— Departe de mine astfel de intenții! Scopul meu este să întăresc puterea romană.

Liniștiți în această privință, cei doi jurară, așa cum li se ceruse, că vor păstra tăcere asupra lucrurilor pe care regele plănuia să le împărtășească cu ei.

— Bun! Vreau să trecem la subiect, căci nu-mi place să folosesc prea multe vorbe. Cunoașteți, fără îndoială, faptul că nu am un fiu care să-mi urmeze la tron. Sunt, spuse el cu un aer mohorât, ultimul din neamul meu. În aceste împrejurări, Nero, domnul nostru, mi-a acordat cinstea de a-mi alege un moștenitor, cu condiția ca acesta să fie un bărbat loial imperiului. Ei bine, am găsit un astfel de om.

Se opri și privi la Crispus, care simți că-l cuprinde amețeala. Era oare posibil ca el să fie alesul?

— Dacă..., spuse Polemo, dacă loialitatea față de Roma trebuie să fie prima virtute a urmașului meu la tron, atunci cine s-ar dovedi mai vrednic decât un roman? Cine altul ar putea să obțină aprobarea Senatului, dacă nu un membru al său? Din aceste motive, dar și datorită faptelor tale care te-au făcut vrednic de această cinste, am hotărât ca peste trei ani să-ți încredințez sceptrul Pontului. Ce părere ai?

Crispus rămase câteva clipe mut de uimire. Mai apoi, venindu-și în fire, începu să-l asalteze cu întrebări pe rege, constatând că acesta se gândise cu seriozitate la propunerea făcută.

Dar, cu toate că regele sugerase că doar calitățile lui Crispus îl determinaseră să ia o astfel

de hotărâre, acesta nu se putea scutura de senzația că regele avea și un alt motiv, pe care nu-l dezvăluise. Își aminti cuvintele pe care tatăl său i le spusese într-o împrejurare: „Sub învelișul său rece, Polemo ascunde un foc mistuitor. Mie îmi pare a fi un om care, după ce i s-a făcut o mare nedreptate, urzește planuri de răzbunare, închinându-și întreaga viață acestui scop. S-ar putea ca arma de răzbunare pe care o pregătește să-i răpească ani buni din viață, dar atunci când o va folosi, va face prăpăd în jurul său.”

Amintindu-și aceste cuvinte, Crispus începu să se întrebe dacă nu cumva oferta ce i se făcuse nu era și ea parte a planului de răzbunare al regelui. Oare el, Crispus, urma a se urca pe tron doar pentru a duce la îndeplinire planurile și ambițiile unui dușman ambițios? Nu se simțea dispus să se lase folosit pentru un astfel de scop; și totuși, ce conta? Avea la îndemână ocazia de a dobândi un statut splendid și ar fi fost o nesăbuiță din partea lui să rateze o astfel de ofertă, indiferent care ar fi fost motivele lui Polemo.

Rege!

„Toate lucrurile”, spusese Porus, „sunt cuprinse în acest cuvânt”.

Crispus încercă să-și închipuie viitorul. Câte fapte glorioase va putea săvârși!

Ar fi un adevărat părinte pentru poporul său; ar pune la punct problemele financiare ale oamenilor; ar îmbunătăți comerțul; ar mări armata; ar promova folosirea limbii latine și ar încuraja cultura greacă. În văile înguste ale munților Caucaz ce mărgineau împărăția sa, trăiau triburi sălbate, ce nu fuseseră niciodată cucerite. Va pune capăt pornirilor prădalnice ale acestora și-și va mări teritoriul. Și nu doar atât, ci ar trece dincolo de bariera munților, purtându-și armatele până în Sciția, o regiune ce rezistase incursiunilor armate ale perșilor, grecilor și romanilor. De ce n-ar fi el în Nord ceea ce fusese Alexandru în Răsărit și Cezar în Apus? Mai apoi, după ce-și va lărgi și latiniza împărăția, va da dovadă de adevărat patriotism și va încredința regatul Senatului făcând din el provincie a puternicei Rome.

Visuri, poate, însă tocmai astfel de visuri au stat la baza formării marilor imperii...

— Ce răspuns îmi dai?

— Pentru moment, niciunul, răspunse Crispus precaut. Darul acesta nu este însoțit de nicio condiție?

— Ba da, de una singură. Acela care alege regele Pontului trebuie s-o aleagă și pe regină.

— Cu alte cuvinte, trebuie să primesc drept soție o femeie aleasă de tine.

— Așa este.

— Și dacă nu accept această condiție, atunci nu primesc nici sceptorul?

— Adevărat. Darul împărăției depinde de căsătoria ta cu femeia aleasă de mine. Cele două merg mână în mână.

— Și care e data stabilită pentru ceremonia nupțială?

— Seara asta. Chiar acum.

— Seara asta? Pe toți zeii! Ai auzit, Titus?

— Mireasa este aici, căci socotind că nu vei refuza un tron, am adus-o.

— Care este numele ei?

— Să spunem... Athenais. Acesta este numele pe care-l va purta în calitate de regină.

— Cum? Nici măcar numele adevărat să nu i-l cunosc? Care-i este rangul?

— E de rang mai înalt decât tine, pentru că se trage din neam regesc.

— Sper că este plăcută la vedere.

— Zeuxis n-a pictat niciodată un trup și niște trăsături mai încântătoare ca ale ei.

Aceste cuvinte nu făcură altceva decât să sporească curiozitatea lui Crispus, așa că își exprimă dorința de a o vedea pe cea care urma să-i fie mireasă.

— Nu vei putea s-o vezi. Pe tot parcursul ceremoniei va avea un văl pe față. Nici nu-i vei auzi vocea, căci nu va rosti niciun cuvânt. Când ceremonia se va încheia, vei fi liber să-ti continui drumul spre Cezarea.

— Fără ca măcar să văd chipul soției mele! exclamă Crispus uluit. Oare a existat vreodată o propunere de căsătorie mai ciudată ca asta?

— Dorința mea este să nu știi cu cine te-ai căsătorit. Mireasa este frumoasă, e de rang înalt și-ți aduce ca zestre o coroană. Oare nu-i destul?

— Și când o voi cunoaște?

— În ziua în care vei primi sceptorul.

— Și când se va întâmpla acest lucru?

— Așa cum am spus, peste trei ani.

— Cuvântul lui Polemo este sfânt, spuse Crispus, dar – *absit omen!* – ce garanție am că peste trei ani îți vei mai ține făgăduiala?

— Asta, răspune regele scoțând un sul de pergament pe care-l desfășură. Este al tău de îndată ce se va încheia ceremonia nupțială.

Crispus străbătu cu privirea sulul și constată că era ceea ce avocații romani numeau *instrumentum*, sau un document legal care-l desemna moștenitor al lui Polemo și monarh al regatului Pontus. Era semnat de rege și, ceea ce-i conferea și mai mare greutate, purta alături semnătura lui Nero.

— Te învoiești?

— Mă învoiesc.

— Gândește-te bine! Ține minte că te obligi să rămâi credincios soției tale, Athenais, care, la rândul ei, se obligă să-ți rămână credincioasă. Dacă în acest timp îți vei încălca jurământul și-ți vei oferi dragostea altei femei, sau poate chiar propriei tale soții, pe care n-o cunoști, (Crispus zâmbi la auzul acestor cuvinte) vei pierde coroana Pontului.

— Condițiile tale sunt ciudate, însă sunt de acord cu ele.

— Ești gata pentru ceremonie?

— Sunt gata.

— Promiți să nu-i dai la o parte vâlul? Să nu cauți a-i auzi glasul? Ești de acord să pleci de îndată ce se va încheia ceremonia? Făgăduiți – tu și prietenul tău – că nu veți spune nimănui despre cele petrecute în noaptea asta?

În ochii lui Polemo se aprinseră două luminițe când auzi răspunsul celor doi romani. Acest lucru confirmă bănuiala lui Crispus, aceea că regele îl folosea drept unealtă a răzbunării sale. Însă, ca și înainte, își spuse: „Ce importanță are?”

— Ce rituri vom folosi în timpul ceremoniei? Întrebă Crispus.

— Pe cele romane, iar tu vei pecetlui jurământul punând acest simbol pe degetul miresei, răspune Polemo.

Spunând aceste cuvinte, îi înmână lui Crispus un inel de aur. Inelul era împodobit cu un rubin pe a cărui suprafață era gravată, în chip măiestrit, o miniatură care păru să-l umple de uimire pe Crispus. Răsuci mașinal inelul între degete, iar rubinul sclipi, făcând să dispară ca prin minune miniatura gravată pe el. Crispus tresări violent și aruncă regelui o privire întrebătoare; acesta însă îi răspunse cu un zâmbet misterios. Titus, care observase toate acestea, era intrigat; nu spuse nimic însă, gândindu-se că prietenul său o să-l lămurească mai târziu.

— Urmați-mă!, spuse Polemo și ridicând o perdea îi conduse într-o altă încăpere, slab luminată de o singură lampă, al cărei fundal era cufundat în umbră; această ambianță era determinată de hotărârea lui Polemo de a-l împiedica pe Crispus să vadă cât mai puțin din înfățișarea miresei sale.

În acest semiîntineric așteptau două persoane nemișcate, în întregime ascunse de niște voaluri dese.

Una dintre ele care se ținea ceva mai înapoi, era vădit o slujnică și Crispus nu-i acordă nicio atenție. Privirile i se îndreptară numaidecât asupra celeilalte. Subțirică și de statură medie, ea purta costumul mireselor romane, tunică rectă, o rochie lungă, albă cu ciucuri de purpură și o centură în jurul mijlocului. Flammeum-ul sau vâlul care-i ascundea complet trăsăturile, era de culoare galben deschis, ca și eleganții pantofiori. Nici un singur fir de păr nu era vizibil, capul fiindu-i acoperit cu un coif care-i acoperea complet părul. Întreaga ei făptură era atât de bine ascunsă încât nimeni nu ar fi putut să o recunoască dacă ar fi întâlnit-o în aceeași noapte altfel îmbrăcată.

Deși Crispus nu-i putea vede ochii el era convins că ea îl privea la fel de intens ca și el, o privire care o avantaja numai pe ea. Ea stătea fără o vorbă și nemișcată așteptând să-i facă pe plac regelui.

— Athenais, zise el, iată-l pe soțul tău.

Se înclină ușor spre Crispus cu atâta grație încât acesta fu fermecat.

Tonul autoritar al lui Polemo dovedea că avea anumite drepturi asupra ei și cum pe vremea aceea era obiceiul ca părinții și tutorii să încheie căsătorii fără a ține câtuși de puțin seama de dorințele celor interesați, Crispus se întrebă dacă Athenais nu fusese silită să consimtă la această unire. Voise să se asigure de acest lucru.

— Domniță, spuse el, sunt dispus să te iau în căsătorie, dar cu condiția ca și tu să consimți în mod liber și nesilit. Pentru aceasta, dacă o faci de bună voie - și pentru că nu poți vorbi – fii bună și fă doi pași înainte.

Athenais ezită, dar numai pentru o secundă. Apoi aruncând pe sub vâl o privire recunosătoare, făcu doi pași înainte.

— Cele două părți sunt de acord, precum se cuvine, zămbi Polemo și se aplecă spre tânăra fată pentru a-i murmura la ureche ceva ce Crispus nu pricepu.

Se auzi un râs limpede și cristalin care-l încântă.

„Numai de a-i fi chipul la fel de atrăgător ca și râsul!” se gândi el.

Însă râsul acesta care-i plăcea atât de mult lui Crispus, avu asupra lui Titus un efect cu totul deosebit. Un spectator atent l-ar fi văzut pălind și tresărind violent. Pentru o secundă, pe punctul de a vorbi, se stăpâni și rămase mut, întreaga-i înfățișare exprimând o profundă mâhnire care nu făcu decât să crească în timpul ceremoniei nuptiale. Crispus era prea absorbit de propriile sale gânduri pentru a lua în seamă agitația prietenului său.

La un semn al lui Polemo, Crispus se apropie de Athenaïs, Titus acționând ca un asistent al ceremoniei, ori, pentru a folosi un termen modern, „best man”, iar o însoțitoare înfășurată în voal făcând același lucru pentru mireasă.

Athenaïs, condusă de rege, înaintă iar Crispus luă micuța mână albă pe care i-o întindea ea.

Se întreba dacă toată această scenă era reală sau nu era jucăria unui vis. Cu o oră în urmă ar fi râs dacă cineva i-ar fi prezis o căsătorie grabnică, dar iată că era pe punctul de a se căsători cu o femeie despre al cărei trecut nu știa nimic, o femeie de la care, de îndată ce ceremonia se va termina, va trebui să plece, fără să-i vadă măcar fața, fără să primească de la ea măcar un cuvânt! Ce vor gândi prietenii săi din Roma despre o căsătorie contractată sub auspicii atât de ciudate? „Crispus s-a însurat cum numai un nebun ar face-o!” vor spune ei.

Un lucru însă îl liniștea și-i potolea temerile: tatăl său avea cunoștință despre această căsătorie și o încuviința. Acest gând i-a redat tot calmul.

Se trezi repetând mecanic după Polemo ultimele cuvinte ale ceremoniei care urma să-l lege pe viață de necunoscuta Athenaïs.

„Despărțindu-mă de orice altă persoană și legându-mă doar de tine, eu, Crispus Cestius Gallus, patrician al Romei, te iau pe tine, Athenaïs, drept soție și te voi recunoaște ca atare atunci când vei alege să mi te faci cunoscută prin acest zălog.”

Spunând aceste cuvinte, strecură în degetul subțire inelul de aur primit de la Polemo.

Tânăra, care de acum îi era soție, nu rosti niciun cuvânt, însă își dădu seama că era agitată după tremurul mâinii și respirația accelerată și după faptul că fu nevoită să se sprijine de brațul însoțitoarei sale.

Simți degetele femeii cuprinzându-le pe ale lui, în mod intenționat parcă. Gingașa apăsare păru a-l asigura de faptul că, deși ezitase poate să facă acest pas până atunci, femeia privea cu plăcere acest legământ, iar gândul îl învioră oarecum.

Acel râs cristalin, apăsarea gingașă a mâinii ei, încrederea cu care își încredințase viitorul în mâna lui, îl impresionară într-atât pe Crispus, încât simți o adâncă părere de rău că trebuia să se despartă de ea atât de grabnic. Aproape că își imputa faptul că fusese de acord cu asprele condiții impuse de Polemo.

După ce dădu drumul acelei mâini micuțe, tânăra aproape că se prăbuși în brațele celeilalte femei care, la un semn al lui Polemo, o conduse afară din cameră. Crispus o urmări cu privirea sperând că, în ciuda interdicției regelui, va ridica un colț al vălului îngăduindu-i măcar pentru o clipă să-i vadă chipul.

Însă acest lucru nu se întâmplă. Tânăra dispăru în întunericul încăperii și n-o mai văzu.

Cei doi tineri romani se regăsiră din nou pe drumul spre Cezarea, lăsând în urmă Beth-tamar.

— Ce anume era gravat pe piatra inelului de logodnă, de te-a tulburat într-atât? întrebă Titus, care fusese ciudat de tăcut pe tot parcursul ceremoniei.

Răspunsul lui Crispus nu-l lămură însă.

Capitolul 2

Banchetul lui Florus

A doua zi devreme, după sosirea sa la Cezarea, Crispus primi vizita lui Gessius Florus, procuratorul Iudeii. Acesta, auzind de sosirea lui Crispus, nu întârzie să-l caute pe fiul legatului Siriei, al cărui cuvânt era atât de puternic în Răsărit.

Ceea ce Crispus aflase până atunci despre el nu-l pune pe Florus într-o lumină favorabilă, iar întâlnirea cu omul îi întări părerea pe care și-o făcuse. Un grec din Clazomena, îngust la minte și superficial, departe de a fi un adevărat roman, își dobândise poziția de procurator al Iudeii nu prin merite, ci prin influența exercitată de Cleopatra, soția sa, care era prietenă apropiată a împărătesei Popeea.

Cu toate că se născuse în Ionia, Florus n-avea nimic din acea grație specifică regiunii, iar dacă nu l-ar fi cunoscut, Crispus l-ar fi putut cataloga drept un membru al acelei fraternități pugiliste, ale cărei acte de „bravură” constituiau deliciul păturii de jos a romanilor. Omul avea un cap mare, rotund, ochi verzi, cu privirea piezișă și fălci groase.

Îl pofti pe Crispus la un mare banchet ce urma să aibă loc în acea seară în *Pretorium*, cum se numea palatul procuratorului.

Crispus fu pe punctul de a refuza invitația, însă în minte îi veni imaginea lui Athenais. Era posibil ca aceasta să locuiască în Cezarea și, dacă așa stăteau lucrurile, atunci poate că avea să primească și ea o astfel de invitație, datorită descendenței sale regești. Poate că se va număra printre invitați. Va merge, cu toate că ar fi fost dificil, dacă nu cumva chiar imposibil, s-o recunoască.

Florus se retrase, aparent încântat.

În ce-l privește pe Titus, el plecă în aceeași zi spre Roma, îmbarcându-se pe corabia *Stella*.

— N-am nicio șansă de a o cuceri pe Berenice, spusese el, fără însă a-și motiva trista concluzie.

Înainte de a se îmbarca totuși, îi făcu un mare serviciu lui Crispus, prezentându-l unui viteaz și credincios roman, Terentius Rufus. Acesta era căpitanul garnizoanei ce staționa la Ierusalim și venise cu cohorta sa în Cezarea pentru a da o mână de ajutor la înăbușirea revoltelor ce aveau să se producă negreșit în urma publicării edictului lui Nero legat de înțietatea pe care o pretindeau iudeii și grecii.

Terentius Rufus promise și el invitația de a participa la banchetul lui Florus, astfel încât, la ora stabilită, cei doi se prezentară la pretoriu.

Ajungând la sala unde se dădea banchetul, numită *Neronium*, după numele împăratului, se opriră o clipă în prag pentru a admira scena ce li se desfășura înaintea ochilor. Salonul de marmură, sprijinit pe coloane de porfir sclipind în lumina miilor de lămpi, era o scenă feerică de lumini, mișcare și culoare. Parfumuri de mirodenii fumegau în trepiede aurite; florile cele mai rare încântau privirile din vase sculptate; tricliniumurile[3] de fildeș, cu pernele lor de purpură, bogata veselă de aur și argint, rochiile și bijuteriile femeilor, toate acestea alcătuiau un tablou ce făcu o profundă impresie asupra lui Crispus.

Se minună să găsească o asemenea splendoare în casa unui guvernator de provincie.

— De unde are Florus atâtea bogății? întrebă el.

— Și alții ar vrea să știe răspunsul la această întrebare, răspunse Rufus pe un ton misterios.

— Unde e Florus? întrebă Crispus, privind în jur, căutându-l zadarnic din priviri pe guvernator.

— Probabil că-și gădile gâtlejul cu o pană, ca să se descotorosească de ce-a mâncat, răspunse Rufus, făcând aluzie la degustătorul obicei practicat de mulți dintre romanii din acea vreme, obicei având ca scop creșterea apetitului. Nu-ți face probleme, își va cinsti el masa cum se cuvine.

Privind în jur, Crispus deosebi curând printre invitați acel tip de fizionomie care, gravată pe monumentele egiptene cu mult înainte de întemeierea Romei, s-a păstrat aproape nealterată până în zilele noastre.

— Sunt mulți iudei printre noi aici, remarcă el.

— Și multe iudeice, răspunse Rufus; iat-o și pe cea mai frumoasă dintre ele, sprijinită de

brațul lui Florus. E-o minune că nu e beat!

Brusc, se făcu liniște. Doi sclavi dădură la o parte cu o plecăciune perdeaua ce acoperea o deschizătură în formă de ogivă, pentru a lăsa să treacă procuratorul.

Privind în jur, Florus îl zări de îndată pe Crispus și se îndreptă spre el ca să-i ureze bun venit. Era însoțit de o femeie, nimeni alta decât prințesa Berenice. În timp ce o examinează cu o privire discretă, Crispus se gândi că nu era de mirare că Titus se îndrăgostise de ea de la prima privire. Avea părul întunecat, ochii mari, negri, și o față care, atunci când era luminată de un zâmbet, așa cum se întâmpla acum, era atât de fermecătoare, încât îți tăia răsuflarea. Trupul zvelt, la fel de încântător precum îi era chipul, era înveșmântat într-o rochie purpurie de mătase, brodată cu flori aurii și împodobită cu perle dintre cele mai prețioase.

Îl salută pe Crispus cu un zâmbet dulce.

— Nu mă trece cu vederea și în seara asta, așa cum ai făcut-o în Antiohia, spuse ea jumătate în glumă, jumătate în serios; apoi, privindu-l pe sub gene, se îndreptă, la brațul lui Florus, spre locul ce li se rezervase. În timp ce procuratorul se întinse pe un triclinium, Berenice se așează, păstrându-și o ținută dreaptă, căci pentru o femeie era un lucru necuviincios să se întindă pentru a mânca.

Crispus și Rufus aveau locuri rezervate în tricliniumul alăturat. Lângă ei se afla un bărbat cu privirea așezată și pătrunzătoare, pe nume Tertullus, după cum îl informă Rufus pe Crispus. Tertullus era avocat, și încă unul renumit.

— Ține minte acest nume nobil, spuse Rufus râzând. Ce alt nume ar putea fi mai potrivit pentru un orator? Ascultă sfatul meu, Crispus, continuă el, dacă vei fi vreodată nevoit să apelezi la serviciile unui avocat atâta vreme cât te vei afla în Cezarea, nu ezita să-l cauți pe prietenul meu, Tertullus. N-a pierdut niciodată vreun proces.

— Cu excepția unuia singur, îl corectă Tertullus. Pavel din Tars a scăpat de condamnare, atunci când am poruncit să fie ucis cu pietre.

— A! uitasem de el. Câinele, se pare, era cetățean roman. A făcut apel la Nero, iar acesta l-a scăpat.

— Și care a fost rezultatul? comentă Tertullus. Câteva luni mai târziu Roma era în flăcări, aprinsă de mâinile ucenicilor lui. Nenorociții! Urători de oameni! O singură grupare de oameni s-a dovedit a fi mai josită decât asta, secta zeloților, iar eu sunt ultima lor victimă.

— Ce vrei să spui? întrebă Rufus.

— N-ai auzit? Nu?! Ei bine, cu câteva zile în urmă călătoream de la Ierihon către capitala Iudeii. Știind foarte bine care era situația în acel ținut, m-am alăturat unei caravane conduse de oameni înarmați, ce călătoreau în aceeași direcție. Am făcut un ocol spre apus, ca să evităm acea teribilă trecătoare, Adummim; zadarnic, însă. Manahem și zeloții lui s-au abătut ca vulturii asupra noastră. Eu am fost unul dintre puținii care au scăpat. Când are de gând Florus să pornească o expediție împotriva bandei ăsteia de tâlhari?

— Ți s-a furat ceva?

— Câteva obiecte de aur, printre care unul la care țineam foarte mult, un vas pentru mir, atât de prețios, încât îmi vine să plâng, când mă gândesc că mi l-au luat.

— Atunci nu te mai gândi, spuse Rufus. Gândește-te la ceva mai plăcut, cum ar fi prințesa Berenice. În seara asta este mai încântătoare și mai înfloritoare ca niciodată. Ce vârstă îi dai, Crispus? continuă el adresându-se prietenului său.

— Nu mult peste douăzeci de ani, se hazardă el.

Rufus râse amuzat.

— Ei bine, în urmă cu șaisprezece ani s-a măritat cu Polemo. Nu poate avea mai puțin de treizeci și opt de ani.

Crispus rămase surprins să audă acest lucru.

— Sunt multe tinere aici, spus el, care arată mai în vârstă decât prințesa.

— Berenice se străduiește din greu să-și păstreze frumusețea, remarcă Rufus. Se spune că, precum Popea, se îmbăiază în lapte de măgăriță zilnic, ca să-și păstreze pielea fină și suplă.

Florus dădu semnalul de începere a festivității și imediat își făcură apariția, una după alta, tinere grecoace încărcate cu coșuri pline de ghirlande și cununi de flori, căci a cina fără a purta o astfel de cunună sau ghirlandă ar fi însemnat a fi împotriva obiceiului acelor vremuri. Berenice alegea o cunună de violete; Florus alegea o cunună asemănătoare.

— Floarea cinstită de o prințesă se cuvine să fie și alegerea mea, șopti el.

Gestul lui nu trecu neobservat de Crispus.

— Florus e îndrăgostit nebunește de ea, comentă Rufus. Cine n-ar fi, la urma urmelor?

— Credeam că Florus este căsătorit, spuse Crispus.

— Asta nu-i o piedică în vremurile noastre, când un bărbat se poate căsători în fiecare an, dacă așa vrea. Se zvonește că Florus plănuiește s-o repudieze pe Cleopatra, soția sa.

— Unde este Cleopatra acum? Întrebă Crispus.

— La Roma, răspunse Tertullus, în timp ce-și așeza o cunună de trandafiri pe creștet. Ca să supravegheze interesele scumpului ei soț. Iar acesta profită de absența ei și-i face curte Berenicei, care nu se sinchisește deloc de el și n-are nicio intenție de a i-l răpi Cleopatrei. Berenice nu trebuie judecată prea aspru, continuă el observând încruntătura lui Crispus. Acțiunile ei sunt motivate de două lucruri: dragostea pe care o are față de poporul din care se trage și dragostea față de propria religie. Florus, procurator fiind, ar putea, dacă ar vrea, să facă mult rău iudeilor și ar putea chiar să influențeze într-o anumită măsură administrarea închinării lor publice. „Dar – își spune frumoasa Berenice – Florus nu va încerca să-i supere pe iudei atâta vreme cât dorește să-mi intre în grații, căci și eu sunt iudeică. Așa că, de dragul iudeilor, o să-i alimentez speranțele.” Acum, că am vorbit atâta, adăugă Tertullus, dați-mi voie să mănânc. Se aduce mreană, mâncarea mea preferată.

Și cum îi fu pusă mâncarea înaintea, se lăsă în voia plăcerii de a savura bucatele. După o vreme își înalță glasul și se adresă procuratorului.

— Am studiat și eu, o, Florus, cu mare atenție, creșterea mrenelor, dar trebuie să mărturisesc că n-am reușit să le dau un gust atât de ales ca al acestora.

Doi sau trei dintre invitați făcură aceeași remarcă.

Florus surâse, privindu-i cu aerul unui om care, după ce a descoperit un lucru excelent, intenționează să-l păstreze doar pentru sine.

— Tocmai pentru că știu cum se ajunge la gustul ăsta ales, șopti Rufus, mă abțin să mănânc așa ceva.

— Pe tridentul lui Neptun! spuse Tertullus. Spune-mi care e acest secret, căci îmi plac la nebunie mrețele.

— Atunci promite-mi că nu vei sufla niciun cuvânt, altfel Florus s-ar putea să nu mi-o ierte. Atunci când vreunul dintre sclavii săi face vreo greșală vrednică de pedeapsa cu moartea, sărmanul nenorocit, în loc să fie spânzurat, este aruncat în piscina cu mrețe, ca să le slujească drept hrană. Pe toți zeii! nu glumesc, adăugă el observând privirea sceptică a lui Tertullus. Prinde-l pe șeful piscinelor într-un colț, pune-i un pumnal la gât și-ți va adevăra că cele ce ți-am spus sunt adevărate.

Cum legea romană dădea unui stăpân putere de viață și de moarte asupra sclavilor săi, această practică a lui Florus nu trezi în Crispus acel sentiment de repulsie pe care l-ar încerca un om din vremurile noastre. Cât despre Tertullus, acesta merse până la a gândi că nu i-ar strica nici lui să adopte o astfel de practică.

— Dacă un sclav *merită* moartea, spuse el, atunci de ce n-ar muri într-un mod care ar aduce folos stăpânului său?

Crispus căută să schimbe subiectul conversației, așa că-l întrebă pe Rufus care este numele bărbatului impozant întins la stânga lui Florus; era un personaj cu un aer extrem de distins, cu tenul bronzat, părul și barba albe și îmbrăcat foarte elegant. La începutul mesei scosese o aspidă[4] dintr-o cutioară de fildeș, ce i se înfășurase numaidecât în jurul brațului gol, rămânând acolo și înghițind bucățile de hrană pe care i le întindea stăpânul său din când în când.

— Acela, răspunse Tertullus, este Theomantes, preotul lui Zeus Cassarius și în același timp un faimos ghicitor. Iar șarpele pe care-l poartă după el, dacă ești atât de nătărău să crezi asta, remarcă Rufus, este Zeus însuși, întruchipat. Poți vedea cât este de apreciat Theomantes după locul ce i s-a oferit. În zilele noastre orice guvernator roman trebuie să aibă un ghicitor atașat persoanei sale, iar Florus n-ar vrea să se abată de la acest obicei. Acest Theomantes este cel care-i oferă în fiecare dimineață lichidul trebuincios pentru baie.

— Lichidul? Ce fel de lichid?

— Desigur, nu apă, îndejuns de bună pentru muritorii de rând ca mine și ca tine; nici lapte, pe care frumoasa Berenice îl folosește drept excelent cosmetic. Florus preferă sângele.

— *Sânge!* exclamă Crispus.

— Chiar așa. Știai că, după părerea unor medici, sângele se dovedește a fi deosebit de eficient pentru întărirea unui trup slăbit de desfrâu? Așa că dragul nostru guvernator se îmbăiază zilnic în sângele boilor aduși ca jertfă; superstiția lui îl face să creadă că într-un astfel de sânge ar exista mai multă virtute. O, nu e un lucru neobișnuit, te asigur. Procedul are și un nume, preluat din limba greacă: *taurobolium*.

— Fiecare cu gustul său! comentă Crispus pe un ton sec. Și, continuându-și seria

întrebărilor referitoare la cei invitați, spuse:

— Cine este bărbatul acela cu barbă căruntă și înfățișare fioroasă, întins lângă Theomantes?

— Anania, fiul lui Nebedeus, fost mare-preot al iudeilor, răspunse Rufus.

— Un pungaș! comentă Tertullus. M-a angajat ca avocat al acuzării când Pavel din Tars a fost dus înaintea lui Felix, și nu mi-a plătit taxa cuvenită. Dar o să-mi închei eu socotelile cu el.

— Ai observat, continuă Rufus, ce priviri fioroase îi aruncă lui Theomantes? Socotește că el ar trebui să stea lângă guvernator.

— N-are decât, în ce mă privește, râse Crispus. Și cine e domnița aceea încântătoare de lângă el? Fiica lui?

— Fiica lui, ce să-ți spun... spuse Rufus. Este Asenath, o dansatoare siriană, ultima favorită.

— Din nefericire, trebuie să recunosc că are gusturi bune, spuse Tertullus. Fata e delicioasă.

— Și se pare că vrea să observăm asta, remarcă Rufus.

Fata în cauză era o brunetă frumușică, înveșmântată într-o rochie care, chiar și în acest veac al decadenței, era considerată a fi exagerat de îndrăzneță; mătasea rochiei era atât de transparentă, încât puteai vedea ca prin sticlă colorată formele-i apetisante.

Și, trebuie să amintim, tânăra în cauză nu era singura femeie de la banchet înveșmântată atât de „diafan”!

— Aceasta este fata, continuă Rufus, de dragul căreia Anania a ars în propria casă tămâia pe care n-avea voie s-o ardă decât pe altarul Templului evreiesc. Anania a pus să se aștearnă, între Templu și casa lui, un covor pentru piciorușele delicate ale fetei și a întins un baldachin, ca s-o ferească de soare. El însuși era atât de „delicat” încât obișnuia să poarte mănuși de mătase la altar, ca nu cumva să-și păteze degetele fine cu sângele jertfelor[5]. Pentru mine e un mister că un saducheu ca el ține să se închine lui Dumnezeu. După părerea lui, omul moare precum câinele, nici unul nu are suflet. Un Dumnezeu care plămădește pe om din țărână, doar ca să-l întoarcă înapoi, în țărână, nu mi se pare vrednic de închinare. Ce părere ai?

— Bătrânul Homer l-ar fi putut învăța o doctrină mai bună, răspunse Crispus.

Conversația, cum se va vedea, luă o întorsătură teologică; un lucru asemănător se petrecea și în tricliniul lui Florus.

— Îi urăsc pe acești creștini la fel de mult ca și tine, îi spunea procuratorul Berenicei. Însă Nero ne-a învățat cum să-i tratăm. Și spui că mai sunt câțiva adepți ai acestei secte la Ierusalim? Credeam că predecesorul meu, Albinius, ucigându-l pe Iacov, fratele acestui Hristos, a pus capăt fanaticilor. O să se facă precum zici, prințesă. La o săptămână după sosirea mea la Ierusalim, nu va mai rămâne acolo niciun creștin în viață.

— Blestema-i-ar zeii pe acești creștini! spuse Tertullus cu voce tare. Pe zi ce trece devin din ce în ce mai sălbatici și nebuni în blasfemiile lor. Acum mai au și nerușinarea să afirme că acest Hristos al lor, care a murit în al optsprezecelea an al lui Tiberius Cezar, a fost mai mult decât un om; că acest țaran galilean a fost nimic altceva decât manifestarea dumnezeirii supreme, creatorul universului și marele To Pan despre care a vorbit divinul Platon.

Cuvintele lui Tertullus îl făcură pe Crispus să tresară.

— Când spui că a murit acest Hristos? întrebă el repede.

— În al optsprezecelea an al lui Tiberius Cezar, răspunse Tertullus.

— În ce lună?

— În ziua a paisprezecea a lunii Nisan, după calendarul iudaic.

— Ceea ce ar fi pentru noi șapte aprilie, explică Rufus, după un rapid calcul mental.

Uimirea lui Crispus păru să crească.

— Și spui că acești creștini îl numesc pe cel ce a întemeiat gruparea lor To Pan? Ciudat! murmură el.

— Pentru ce? întrebă Florus.

— V-aș putea istorisi o întâmplare ciudată care a avut loc în acea lună și-n acel an. Dar nu cred că vă interesează.

— Dimpotrivă, trebuie să ne-o spui, strigă Florus și, intenționând să-l onoreze astfel pe Crispus, se întoarse spre cei care-i înconjurau și le spuse:

— Tăcere, prieteni! Să ascultăm povestea lui Crispus!

Toți ochii se îndreptară asupra lui Crispus care, după ce ezită un moment, văzând interesul

de pe fețele celorlalți oaspeți, începui:

— Ei bine, dacă ți-neți s-o auziți... La acea vreme despre care s-a pomenit aici, adică luna aprilie, în al optsprezecelea an al lui Tiberiu, o corabie de negoț străbătea apele Mării Ioniene, îndreptându-se spre Italia. Apele erau liniștite; vântul se potolise, iar corabia se oprise undeva lângă insula Paxos. Dintr-odată, liniștea ce învăluia pământul și apele fu tulburată de un glas venind dinspre țărmul pustiu, un glas limpede și solemn, care-i umplu de spaimă pe toți cei care-l auziră, căci părea a veni de pe alt țărm. „Thamus!” strigă glasul. Cărmaciul corăbiei, un egiptean de origine umilă și obscură, se întâmpla să poarte acest nume. Plin de spaimă, nu îndrăzni să răspundă. După ce răsună și a treia chemare, omul găsi curajul să întrebe: „Ce vrei cu mine?” la care glasul răspunse: „Când vei ajunge la Pelodes, strigă tare că marele Pan a murit.” Asta a fost tot. Călătorii, uimiți și înspăimântați de acest eveniment, se întrebau dacă ar fi fost înțelept din partea lor să asculte de acest glas misterios. Thamus hotărî ca, dacă atunci când vor ajunge în dreptul locului cu pricina, vor avea vânt îndeajuns pentru a umfla pânzele, să treacă în tăcere; în caz contrar, va proclama mesajul. Vântul se întee, corabia începu să lunece mai repede pe valuri, însă când ajunseră la Pelodes, vântul scăzu dintr-odată. Așa că Thamus se postă la prova corăbiei, întoarse capul spre uscat și strigă cu glas puternic: „Marele Pan a murit!” În acel moment de pe țărm se auzi un zgomot asemănător unei mulțimi de glasuri plângând și văicărindu-se[6].

Crispus își încheie povestirea cu ciudatul sentiment că cele spuse nu erau nici pe placul iudeilor, nici pe al celorlalți prezenți la masă.

De unde ai auzit povestea asta? întrebă Theomantes pe un ton disprețuitor.

— De la tatăl meu, el însuși pasager pe acea corabie.

— Și cine erau cei care se tânguiau?

— E convins că erau mai mult decât niște muritori.

— Zei și demoni?

— E posibil.

— Lamentându-se?

Era ca un vaiet de deznădejde, așa a descris tatăl meu acel zgomot.

— Zei deznădăjduiți din cauza morții cuiva? Și asta s-a întâmplat în Grecia, în al optsprezecelea an al lui Tiberius? Vrei să spui că acel Hristos crucificat de Pilat și Marele Pan din povestirea ta ar fi unul și același, că moartea sa a pricinuit căderea zeilor?

— Nu pot accepta această explicație, căci eu cred în existența veșnică a acelor zei pe care îi venerază Roma și cărora le datorează puterea ei. Povestea este adevărată, oricare ar fi semnificația ei, adăugă Crispus pe un ton tăios, care-l descurajă pe Theomantes să mai facă vreun comentariu.

Capitolul 3

Regina frumuseții

În timp ce-și istorisea povestirea, Crispus zărise pe un triclinium alăturat, o tânără neobișnuit de frumoasă. Însă ceea ce-i atrăsese atenția nu era atât frumusețea ei, cât atenția cu care-i ascultase cuvintele. Fără îndoială, tânăra se dovedise a fi cea mai interesată și atentă dintre ascultătorii săi, sorbindu-i de pe buze fiecare cuvânt pe care-l rostise; dintre toți cei prezenți acolo, ea era singura persoană care părea a-i asculta povestirea cu mare plăcere.

— Rufus, șopti el, cine este tânăra cu acele minunate cosițe aurii, în stânga noastră, pe tricliniumul alăturat?

Rufus se întoarse încetișor ca s-o privească.

— Nu știu nici cum o cheamă, nici cine este. A venit aici însoțită de bărbatul de lângă ea. Și pentru că nu găsesc nicio asemănare între cei doi, mă gândesc că nu poate fi tatăl ei.

Bărbatul la care se făcea aluzie era, evident, evreu, și încă unul ce se remarcă atât prin noblețea trăsăturilor sale, cât și prin veșmintele-i bogate.

— Tatăl ei? Nicidecum! spuse Tertullus. Este Josephus, un iudeu. Cât despre tânăra aș putea să jur că nu-i iudeică. După grația și frumusețea ei, mă gândesc că nu poate avea decât o origine ioniană.

— Cine este acest Josephus? întrebă Crispus.

— E preot dintre cele douăzeci și patru de cete, răspunse Tertullus, și un rabin înzestrat chiar din leagăn cu o înțelepciune uimitoare; încă de la vârsta de paisprezece ani, membri venerabili ai Sanhedrinului și preoți în vârstă veneau să-l consulte cu privire la unele aspecte din lege care erau mult prea grele pentru înțelesul lor.

— De unde știi toate astea? întrebă Rufus pe un ton sec.

— Chiar de la el. El mi-a povestit despre asta[7]. La vârsta de șaptesprezece ani epuizase deja cursurile de filozofie și credea că singura cale spre cer este cea a fariseilor. Cu toate că e fariseu, cunoaște literatura greacă, are aspirații literare și se spune că în prezent scrie un tratat prin care va dovedi că, atunci când vine vorba despre antichitate, noi – grecii și romanii – suntem doar niște prunci în comparație cu iudeii.

Josephus nu prezenta prea mult interes pentru Crispus. Tânăra însă îl atrăgea foarte mult, așa încât continua s-o privească. Probabil că asista pentru prima oară la un astfel de banchet și părea puțin stânjenită. Nici nu e de mirare! Dacă statuile și picturile voluptuoase care-i înconjurau, rochiile transparente și decoltate purtate de femei și limbajul nerușinat al comesenilor îi făceau silă până și unui păgân precum Crispus, cu cât mai mult unei tinere crescute după principiile curate și înalte ale iudaismului! Cât despre Berenice, crescută în atmosfera unei curți decadente, se poate spune că nimic n-o surprindea aici, în pretoriul lui Florus, cu orgiile sale. Lucrurile stăteau altfel însă când era vorba de o tânăra inocentă.

— Dacă acest Josephus ar fi, într-adevăr, tutorele ei, atunci nu se poate spune că exercită prea multă discreție, gândi Crispus. Banchetul lui Florus nu este locul în care să aduci o astfel de fată.

Atenția însă îi fu captată de Anania, fostul mare pontif al iudeilor și de Theomantes, preotul lui Zeus Cassarius.

— Hm, murmură Rufus, știam că n-o să treacă mult timp și-i-or să se ia la hartă.

Reprezentanții celor două religii potrivnice începuseră o dispută animată; pe măsură ce discuția se încingea, vocile celor doi se puteau auzi deslușit, până în momentul când atraseră atenția tuturor. În jur se făcu liniște.

— Mercur, un tâlhar? strigă Theomantes. Așa să fie! Dar nu scrie oare în scripturile voastre ridicole că în timp ce Adam dormea, Dumnezeu i-a furat o coastă din care a plămădit prima femeie? În cazul ăsta, ce altceva este Dumnezeul tău decât un tâlhar?

Prințesa Berenice anticipă replica lui Anania, întotdeauna grabnic să-și apere străvechea religie.

— O să-ți răspund eu, îi spuse ea lui Theomantes. Noaptea trecută niște hoți s-au strecurat în casa mea și au furat o vază de argint. Se opri o clipă, apoi adăugă:

— Însă în locul ei au lăsat una de aur.

Oaspeții de origine iudaică salutară ilustrația Berenicei cu ropote de aplauze.

— Pe Jupiter! răsă Florus. Mi-aș dori ca asemenea hoți să-mi calce pragul în fiecare noapte.

Theomantes se întoarce la atac. Apropiindu-și șarpele de chipul lui Anania și îmboldindu-l să sâsâie, răsă și-i spuse iudeului îngrozit:

— Dumnezeuul meu este mai mare decât al tău.

— Dovedește! șuiără Anania printre dinți.

— Nu este scris oare că atunci când Dumnezeuul tău s-a prezentat în rugul aprins, Moise s-a apropiat, însă când a văzut șarpele, adică pe zeul meu, s-a tras în spate îngrozit?

— E adevărat, răspunse Berenice în locul lui Anania, iar acei câțiva pași au fost îndeajuns pentru ca șarpele să nu-l poată apuca. Însă cum poate fugi cineva de Dumnezeuul nostru care umple universul, care se găsește, în același timp, în ceruri și pe pământ, pe mări, sau pe uscat?

Florus opri cu un gest pe Theomantes, care se pregătea să dea replica. Așa încât, înverșunatul preot fu nevoit să-și înăbușe cuvintele, aruncând prințesei priviri întunecate.

— Iată, comentă Rufus, ce se întâmplă în Cezarea atunci când iudeii și grecii sunt împreună. Dar, o! se aduce vinul.

O obiceiul acelor vremuri era ca, înainte de a începe beția, să se rostească o invocație în cinstea împăratului, astfel că Florus, privindu-și oaspeții, își luă cupa și o ridică spunând:

— Prieteni, o libație în cinstea zeului Nero!

Zeul Nero!

Cu toate că pentru păgânii prezenți la banchet cuvintele nu constituiau un sacrilegiu, lucrurile stăteau cu totul altfel în cazul iudeilor. Însă iudeii prezenți la ospăț știau să-și sacrifice principiile religioase pentru interesele politice, de aceea majoritatea, incluzând aici pe Anania saducheul și Josephus fariseul, se pregătiră, fără scrupule, să se alătore lui Florus în cinstirea celui mai ticălos om al aceluia secol.

Crispus, deși era păgân și respecta religia strămoșilor săi, nu putea fi de acord – ca de altfel mulți alții – cu ridicarea împăratului la rang de zeitate, mai ales când acest împărat era Nero. Însă a nu se alătura libației era un lucru periculos, considerat o crimă de lezmaiestate. Iar dintre toate crimele, în ochii bufonului care se afla atunci în fruntea imperiului, cea mai mare era refuzul de a-l recunoaște drept divinitate.

Cu toate acestea, indiferent de consecințe, Crispus era hotărât să nu participe la această libație. Cei din jur se pregătiră să-și ridice cupa. A sa însă, rămase neatinsă. Rufus și alți câțiva, printre care și frumoasa necunoscută a cărei privire exprima o profundă aversiune, îi urmau exemplul.

Din fericiție, prințesa Berenice îi scoase din situația primejdioasă și stânjenitoare în care se aflau. Cu fața palidă și un aer agitat, se ridică și, cu voce tremurândă și emoție înăbușită, se adresă oaspeților.

— Odinioară, începu ea, domnea chiar în această cetate un rege care, într-o zi anume, a ținut un discurs în fața supușilor săi; la sfârșitul discursului, aceștia au strigat: „Glas de Dumnezeu, nu de om!” Și pentru că nu i-a muștrat pentru cuvintele lor, a fost lovit de puterea cerească și omorât. Iar acel rege, adăugă ea cu un tremur în glas, acel rege a fost tatăl meu!

Moartea lui Agripa le era cunoscută tuturor celor de față, unii dintre ei chiar fiind de față în momentul pronunțării judecății divine împotriva regelui, iar amintirea acestui eveniment, alături de cuvintele impresionante și grave rostite de încântătoarea sa fiică, făcu să treacă un fior de teamă în toată adunarea.

— Iar acum, Florus, vrei oare ca Nero să aibă aceeași soartă? A-l numi zeu înseamnă a atrage asupra lui mânia Celui Veșnic, care nu va îngădui să-și împartă gloria cu nimeni.

Prințesa se așază, în timp ce un murmur de aprobare se auzi din partea celor care-i împărtășeau sentimentele. Florus își dădu seama, dintr-odată, că făcuse o gafă grosolană. În dorința lui de a câștiga favoarea Berenicei, trecuse cu vederea faptul că libația, în forma propusă de el, era de fapt o jignire adusă principiilor religioase ale prințesei iudaice. Așa că profită de ocazie și ieși din această situație stânjenitoare aprobând cuvintele lui Crispus, care spuse:

— Prințesa a vorbit bine. Să nu dăm unui muritor, o, Florus, oricât de sus-pus ar fi acesta, cinstea ce aparține doar celor nemuritori!

— Fie cum voiește prințesa, spuse procuratorul. Vom formula o altă urare, căreia să i se poată alătura toată lumea. „În sănătatea împăratului Nero!” adăugă el vărsând câțiva stropi de vin rubiniu pe pardoseala de mozaic. Toți invitații, iudei și greci deopotrivă, îi urmau exemplul.

— Frumoasă cupă, Florus, remarcă Tertullus, privind atent cupa pe care procuratorul o folosea pentru a face libația. Sunt fascinat de ea. Aș putea s-o privesc mai îndeaproape?

Cupa era una dintre acele vase pentru smirnă aduse din Orientul îndepărtat, vase plămădite dintr-un material delicat, semitransparent, a căror fabricație era un mister pentru vechii romani, rămânând astfel și pentru anticarii zilelor noastre.

— Ascultă ce-ți spun, șopti Tertullus lui Rufus. Nu m-aș mira să găsim pe una din laturi o vână naturală, purpurie, de forma unei lire grecești.

Florus, întotdeauna gata să-și etaleze comorile însușite, făcu semn unei sclave să se apropie.

— Du această cupă nobilului Tertullus. Un artist ca el va ști să aprecieze o astfel de lucrare. Pe toți zeii, ai grijă cum o ții!

Fata puse cupa în mâinile lui Tertullus, așa cum i se poruncise. Ceea ce-i conferea valoare era varietatea coloristică și rețeaua fină de vinișoare purpurii și albe. Așa cum spusese Tertullus, una dintre aceste vine se apropia de forma unei lire.

— N-am crezut c-o să te mai văd vreodată, mormăi Tertullus adresându-se cupei. Cum de ai ajuns în mâinile lui Florus? O adevărată operă de artă, dintre cele mai rare, adăugă cu voce tare înapoiindu-i cupa procuratorului. De cât timp o ai?

— De șapte ani.

— De șapte zile, poate, mormăi Tertullus; apoi, cu glas tare:

— Probabil că te-a costat o avere.

— Treizeci de talanți, răspunse Florus cu un aer nepăsător, ca și când această sumă era pentru el un fleac. Nu există decât două a astfel de vase în întreg imperiul; au fost aduse la Roma de un negustor part. Petronius a cumpărat-o pe una, eu pe cealaltă.

„Ce mincinos poți fi!” gândi Tertullus. Apoi însă, ca și cum nu l-ar mai fi interesat subiectul, se adresă lui Rufus cu voce joasă:

— Simon cel Negru se mai află încă în temniță?

Rufus răspunse afirmativ.

— Îmi pot permite să întreb cine este acest Simon cel Negru? întrebă Crispus zâmbind.

— Se vede că ești străin de Iudeea, altfel n-ai pune această întrebare, răspunse Rufus. Simon cel Negru a fost până nu demult capul unei bande de tâlhari zeloți, care-și avea cuibul în stâncile aproape inaccesibile care se înalță deasupra Drumului Roșu, faimoasa trecătoare ce duce de la Ierusalim la Ierihon. Iudeilor le era îngăduit să treacă nevătămați; păgânii erau prinși, punându-se pe capul lor preț de răscumpărare. Cât despre romani, vai de ei dacă erau prinși! Simon îi spânzura, fără a mai cere pentru ei vreo răscumpărare. Astfel încât acest Simon este numit de iudeii care urăsc autoritatea noastră „nenorocirea romanilor” și este socotit drept un bun patriot.

Partea curioasă este că Florus, cu toate rugămintele pe care i le-au adresat romanii și grecii din Cezarea, a refuzat vreme îndelungată să trimită o expediție militară împotriva acestui cuib de tâlhari. Când, în cele din urmă, a cedat presiunii publice și a trimis cohorta condusă de mine, cuvintele pe care mi le-a spus la despărțire au fost: „Nu vreau să mă încurc cu prizonieri.” M-am făcut că nu-i înțeleg aluzia, așa că l-am adus înapoi pe Simon, viu, lucru ce l-a supărat tare pe procurator. Și de atunci Simon zace în temniță, iar Florus refuză să-l aducă în fața tribunalului.

Ceea ce mă supără, adăugă Rufus, e că trebuie s-o iau de la capăt. Trecătoarea a fost luată în stăpânire de alt tâlhar, Manahem, un fiu al vestitului Iuda Galileanul, care și-a câștigat mulți adepți de când cu impozitele datorate Romei. Manahem are idei mai libertine decât Simon, așa că nu se sfiștează să jefuiască și să ucidă iudei și greci deopotrivă. Iar Florus, și de data asta, mă împiedică să pornesc împotriva tâlharului. Nu ți se pare ciudat?

— Nu-i deloc ciudat, remarcă Tertullus, dacă bănuielile mele sunt corecte. Pe Castor! Mă voi convinge fără întârziere. Apoi, întorcându-se spre procurator, spuse cu glas puternic:

— O, Florus, vei fi mâine la pretoriu? E zi de audiență.

Guvernatorul se încruntă, nemulțumit că i se pomenește despre afaceri în mijlocul petrecerii.

— Ce caz este de judecat?

— Cel al lui Simon cel Negru. Romanii și grecii din Cezarea insistă să-l judeci.

— Lasă-i să vocifereze!

— Amânarea aceasta prelungită i-a înverșunat într-atât încât, în cazul în care Simon nu va fi adus la judecată cât mai curând posibil, adică mâine, vor lua cu asalt închisoarea și-l vor executa ei înșiși.

— Iar dacă ar încăerca, remarcă Rufus pe un ton grav, mă îndoiesc tare mult, Florus, că ne vom putea bizui pe fidelitatea cohortelor noastre ca să împiedicăm acest asalt. Simon acesta a ucis atâția romani, încât nu doar soldații, dar și ceilalți sunt nerăbdători să-l vadă pedepsit.

Florus nu spuse nimic câteva clipe. Părea să nu se simtă în apele lui.

— Ești convins că prizonierul nostru este Simon cel Negru și că a săvârșit crimele de care este învinuit?

— Absolut convins, răspunse Tertullus. Am documente și mărturii suficiente pentru a-i dovedi vinovăția.

— Atunci pentru ce să ne mai dăm osteneala unei judecăți publice? De vreme ce vinovăția sa este un lucru sigur, voi face cu el ce-a făcut Antipa cu acela numit Botezătorul și-i voi trimite un călău în celulă. Ce părere aveți? Rostiți un singur cuvânt și veți avea capul lui aici, pe tavă.

— Ceea ce a făcut Antipa a fost greșit, răspunse Tertullus. Predecesorul tău, Festus – Anania îmi poate întări spusele – s-a mai arătat mai drept. „Nu stă în obiceiul romanilor” spunea el, „să trimiți la moarte un om înainte de a pune pe acuzat și acuzator față în față, pentru ca cel învinovățit să se poate apăra.”[8]

— Cuvinte ce merită să fie turnate în aur, comentă Crispus, spre profunda nemulțumire a lui Florus.

Mai mult, observă Rufus, oamenii n-au să creadă niciodată că Simon este mort, de vreme ce este executat în ascuns.

— Au să creadă atunci când îi vor privi capul agățat deasupra porții pretoriului.

— Simon și-a săvârșit crimele în public, spuse Tertullus, judecata trebuie să fie și ea publică.

— Măine? De ce nu poimăine?

— Poimăine este ziua sabatului, replică Tertullus. Martorii iudei vor refuza să vină la judecată.

— Sabatul! Sabatul! repetă Florus iritat. De ce este ziua sabatului mai importantă decât celelalte zile?

— De ce ești tu mai mare decât alți oameni? întrebă Berenice cu blândețe.

— Pentru că, prințesă, aceasta a fost voia cezarului.

— Ei bine, la fel, aceasta a fost voia Domnului, ca ziua sabatului să fie mai importantă decât celelalte zile, zămbi Berenice, având întotdeauna un răspuns pregătit atunci când era vorba de chestiuni religioase.

— Nobilul Florus, spuse Crispus, nu vrea să ne facă cunoscute motivele pentru care întârzie să-l aducă pe acest prins la judecată?

Nobilul Florus nu răspunse la această întrebare directă. Se încruntă și ezită; însă, având în vedere că stătea de vorbă cu fiul atotputernicului legat al Siriei, fu constrâns să încuviințeze dreapta cerere a lui Tertullus.

— Fie precum doriți voi, spuse el. Măine dimineață Simon va fi adus la judecată.

Și spunând acestea, se întoarse la conversația pe care o avusese cu Berenice înainte de începerea acestei discuții.

— Va regreta această concesie, râse Tertullus încetșor; apoi, întorcându-se spre Rufus, adăugă:

— Asigură-te că paznicii lui Simon nu vor dormi în noaptea asta. Florus este în stare să-l facă scăpat în ascuns.

— Vrei să spui că...

— Vreau să spun, șopti Tertullus, că întârzierea judecății se datorează faptului că acest zelot, dacă ar fi audiat în public, ar putea spune despre Florus mai mult decât dorește acesta. Și sunt curios să aflu ce are de spus. De aceea, îți repet, păzește-ți cu strâșnicie prizonierul la noapte.

Rufus promise că o să se ocupe personal de acest lucru.

În acest moment atenția oaspeților fu atrasă de un zgomot de frânghii și de scripeți. Toate privirile se îndreptară într-acolo și văzură dându-se la o parte o perdea așezată în fața unei deschizături boltite, descoperind în spatele ei scena unui teatru.

În timp ce oaspeții se delectară cu cele mai alese vinuri, privirile li se odihniră asupra frumoaselor tablouri vivante inspirate din mitologie. Ultimul dintre acestea reprezenta judecata lui Paris, deosebindu-se de povestirea originală doar prin faptul că premiul oferit celei mai frumoase zeite urma să fie o centură de aur.

Paris, părând a nu reuși să aleagă dintre cele trei frumuseți pe cea mai diafană, hotărî s-o

facă doar după ce le va vedea pe toate dansând. Urma decii un dans cu mișcări atât de provocatoare, încât tânăra modestă ce era așezată lângă Josephus se văzu nevoită să-și întoarcă privirile de la acea scenă.

După ce primi răsplata din mâna păstorului din Dardan, Venus înaintă spre marginea scenei și privi spre cei prezenți.

— Iată! strigă ea cu o vie părere de rău, Paris a făcut o greșală, căci eu văd aici o alta mai frumoasă decât mine. Ea trebuie să primească darul și să fie recunoscută drept regină a frumuseții.

Spunând aceste cuvinte, luă centura de aur și o azvârlă în mijlocul sălii în timp ce cortina acoperi scena.

Un sclav luă centura de pe jos și o înmână lui Florus.

— KAPPIETH – celei mai frumoase, spuse el citind literele de safir încrustate în cingătoarea de aur. Întrebarea este – continuă Florus privind în jur la mulțimea de femei ce se apropiase pentru a admira prețioasa podoabă – întrebarea este cine e cea mai frumoasă?

Nici una dintre femei nu îndrăzni să facă un pas în față și să-și însușească acest titlu, oricât de frumoasă s-ar fi considerat. Se hotărî, așadar, să se numească un arbitru pentru a decide în această chestiune delicată. Femeile se dovediră grabnice să-și supună farmecele acestei judecăți.

— Încântător tablou, îi șopti Rufus lui Crispus, pus la cale dinainte de către Florus ca să flateze vanitatea Berenicei. Toată lumea știe cât de îndrăgostit e de ea. Oricine va fi numit arbitru nu-i va sta împotrivă decât dacă dă dovadă de o fire independentă.

Propunerea lui Tertullus ca acest arbitru să fie ales prin tragere la sorți fu primită cu entuziasm. Crispus, oarecum împotriva voinței sale, se văzu silit de Rufus să-și ocupe locul printre candidați și, mai mult chiar, atunci când își vârî mâna în urnă, rămase surprins să constate că scosese de acolo *tessera* pe care era scris cuvântul decisiv, „Judex”.

Strânse din buze înciudat, dorindu-și ca această cinste să fi fost sortită altuia.

Rufus făcu, în acel moment, o propunere.

— Corect ar fi, după părerea mea, spuse el, ca aceea care va primi premiul să-l și sărute pe arbitru.

Răseră cu toții, iar propunerea deveni una dintre condițiile concursului.

Așa se face că, în toiul veseliei generale, douăzeci de femei începură să se pregătească pentru eveniment. Restul, fie din modestie, fie din lipsă de încredere în farmecele proprii, se retraseră, mulțumindu-se doar să privească.

Printre acestea se afla și tânăra care atrăsese atenția lui Crispus, dornică să părăsească nu doar competiția, ci și palatul.

— Să plecăm, îi șopti ea lui Josephus. Locul acesta nu-mi place.

Însă acesta căută s-o înduplece cu blândețe, insistând asupra valorii și frumuseții premiului și asupra ușurinței cu care se putea obține, arătându-i cât de fericită și mândră ar fi dacă ar fi numită „Regină a frumuseții”.

— Cingătoarea nu-mi va fi dată *mie*, spuse ea. Uită-te câte femei frumoase sunt în jur.

— Niciuna nu se poate asemăna cu tine, Vashti!

Tânăra clătină din cap, scuturându-și cosițele aurii cu un aer de îndoială. În cele din urmă însă, cedă și acceptă să-i facă pe plac.

Frumoasele concurente se îndreptau acum spre locul unde urma să se desfășoare competiția, un mare semicerc aflat la capătul sălii banchetului. Printre ele se aflau prințesa Berenice și Asenath, sirianca, favorita lui Anania.

Vashti răspândea în jurul ei atâtă inocență și puritate, încât ușuratica dansatoare se simți ofensată; zâmbi disprețuitor și, hotărâtă să smulgă vălul de modestie în care părea învăluită rivala sa, păși înainte și făcu o propunere nu doar peste măsură de îndrăzneță, ci de-a dreptul malițioasă.

— Cum se poate hotărî, strigă ea, care dintre noi este cea mai frumoasă, atâta vreme cât rămânem îmbrăcate? Rochia poate ascunde o mulțime de cusururi. Poruncește, o, Florus, drept condiție a participării, ca fiecare dintre noi să se prezinte dezbrăcată.

Și spunând acestea, își puse mâinile pe șolduri, gata să-și scoată rochia de pe ea, la primul cuvânt de încurajare.

Dacă ne gândim că în timpul Sărbătorii Florilor, la Roma, se obișnuia ca femeile să danseze goale, iar la banchetele etrusce își expuneau formele dezgolite, atunci propunerea frumoasei Asenath n-ar părea atât de uluitoare precum ar părea în zilele noastre.

Se auziră, firește, din rândul participantelor chiar, glasuri care protestară față de o

asemenea propunere. Însă sugestia lui Asenath fu primită cu aclamații de către cei mai puțin obișnuiți cu moralitatea, fie ei păgâni, sau iudei. Nici măcar marele-preot Anania nu protestă auzind propunerea. Prințesa Berenice rămase liniștită și calmă, neschițând niciun gest. Cât despre Vashti, chipul ei păli, vădit îngrozită de faptul că se afla în mijlocul unor femei care așteptau doar cuvântul lui Florus pentru a trece, vrând-nevrând, la fapte.

— Ce spune măritul Florus? strigă Asenath.

— Propunerea mi se pare dreaptă, căci rochia, precum spui, ar putea ascunde unele cusururi. Însă, continuă el, simțind că la tânărul Crispus nu agreea ideea, decizia nu-mi aparține; arbitru hotărăște asta.

— Iar acesta, spuse Crispus, decide că doamnele vor rămâne îmbrăcate. Acesta este un concurs de frumusețe, iar acolo unde nu există modestie, nu există nici frumusețe.

— O, bun și cucernic tânăr, demn de sferele înalte! strigă Asenath râzând batjocoritor. Apoi, dându-și seama că-și spulberase șansa de a câștiga cingătoarea, ieși dintre participante și se așeză lângă Anania, care era vizibil nemulțumit de hotărârea lui Crispus. El, preot al unei religii ce se fălea a fi mai curată decât toate celelalte, fusese acuzat tacit de un păgân, o experiență cu atât mai umilitoare, cu cât simțea în inima lui că o merită din plin.

Supunându-se îndrumărilor lui Florus, participantele își ocupară locul pe o bancă joasă de marmură ce făcea ochul semicercului; așa cum stăteau acum, prezentau o varietate de frumuseți atât de diferite, încât sarcina de arbitru nu era deloc ușoară.

Ca pentru a spori greutatea deciziei, Crispus primi în acel moment o informație care-l ului.

Simțind atingerea unei mâini pe umăr, se întoarse și, spre surprinderea sa, se pomeni față în față cu Polemo. Crispus nu-l zărise pe regele Pontului printre oaspeți până atunci, nici nu-și putea da seama de unde răsarise dintr-odată lângă el.

— Athenais se află printre aceste femei, îi șopti regele. Și înainte ca tânărul să-i poată pune vreo întrebare, Polemo dispăru în mulțimea ce se adunase în jurul lor, la fel de misterios precum apăruse, lăsându-l pe Crispus în culmea uluirii.

Soția lui printre concurențe!

Dreptatea severă cerea ca premiul să fie încredințat celei mai frumoase, însă n-ar fi fost frumos oare să-l poată oferi chierul soției sale? Cu siguranță, acest lucru ar fi încântat-o, iar doriința lui era de a-i face pe plac celei care-i era soție. Însă cum s-o recunoască?

Ceea ce-l tulbura mai mult era faptul că cea aleasă trebuia să-și dovedească recunoștința față de arbitru și să-i acorde un sărut. Se putea lăsa sărutat, în prezența soției sale necunoscute, de către o femeie pe care tocmai el o alesese drept cea mai frumoasă?! Dacă printr-o fericită întâmplare, alegerea sa ar cădea asupra lui Athenais! Dar dacă nu? Ce-ar fi simțit oare? Nu e de mirare că tânărul Crispus își dori în acel moment ca altul să fi fost ales arbitru.

Femeile așteptau. Fiindu-le îngăduit să-și aleagă poza pe care o preferau, cea mai mare parte dintre ele se așezară ca pentru a poza unui sculptor. Câteva rămăseseră așezate, altele se ridicaseră, însă cele mai multe se întinseseră pe o parte, poziție care le scotea și mai bine în evidență silueta. Una dintre ele, luând în mâini o liră, căuta s-o reprezinte pe Polyhymnia; o alta, jucându-se cu un vas de aur, avea atitudinea unei danaide; o a treia, dorind să-și scoată în evidență forma grațioasă a brațelor, înălță în aer o lampă de argint; o alta, prefăcându-se că-și leagă sandaia, își descoperise piciorul alb ca zăpada; fiecare dintre ele alcătuia un tablou viu care ar fi încântat ochiul unui artist.

În mijlocul semicercului se afla Berenice, care nu găsisese de cuviință să ia vreo podoabă sau o poză, socotind că frumusețea îi era suficientă. Lângă ea se afla timida Vashti, care se așezase acolo doar pentru că era singurul loc rămas liber.

Ținând cingătoarea în mâini, Crispus făcu încet ocolul semicercului, trecând prin fața fiecărei femei și studiind pe fiecare cu o privire critică.

Femeile suportară acest scrutin cu expresii diferite. Unele roșiră, printre care și Vashti; altele, precum Berenice, își păstrară o seninătate solemnă, ca și când nu le păsa prea mult de ceea ce se întâmpla; unele căutau să-i câștige favorul printr-o privire plină de dezmiardări; altele îi zâmbiră dulce și una sau două izbucniră în râs.

După ce le studie pe toate, Crispus rămase indecis și dezamăgit. Athenais, dacă se număra cu adevărat printre aceste femei, era hotărâtă să nu-și dezvăluie identitatea, căci niciun gest nu o trădase. Printre multele inele care scânteiau pe degetele frumoaselor, Crispus nu reuși să-l identifice pe acela pe care-l pusese pe degetul miresei lui în urmă cu douăzeci și patru de ore, pe rubinul căruia era gravat un templu în flăcări.

Nu-i rămase altceva de făcut, așadar, decât să decidă fără părtinire și să acorde

cîngătoarea celei care ar fi meritat-o, decizie cu atât mai greu de luat, cu cât toate participantele la concurs erau deosebit de frumoase. Nici chiar arbitrul eleganței, Petronius (cu a cărui prietenie se lăudase Florus), dacă ar fi fost prezent, n-ar fi avut o sarcină ușoară.

Crispus trecu din nou, de la una la alta, în mijlocul nerăbdării generale. „Ne-a cercetat pe toate – gîndea fiecare – acum trebuie să aleagă.”

Ajunș cam pe la mijlocul semicercului, Crispus se opri. În fața lui se aflau prințesa Berenice și tînăra Vashti. Privirea sa, care trecea de la una la alta, trăda faptul că una dintre acestea două urma să fie aleasa. Un ușor oftat de invidie și dezamăgire se auzi parcă din pieptul celorlalte optsprezece femei.

Cîteva clipe Crispus rămase în cumpănă. Erau la fel de frumoase, sau aproape la fel.

Prințesa Berenice, cu părul negru ca pana corbului, ochi întunecați și ținută maiestuoasă, părea întruchiparea nopții, o noapte întunecoasă, dar înstelată; cealaltă, cu ochii de un albastru închis, coșite aurii și ținută plină de grație, se asemena cu frumoasa Auroră, înălțându-se ușor pe cerul dimineții.

— Măcar de-ar fi fost două premii! murmură nefericitul Crispus.

— De ce mai stă pe gînduri? mormăi Florus. Nu e oare limpede că Berenice este cea mai frumoasă?

Cîngătoarea aceea îl costase treizeci de mii de sesterți și n-ar fi vrut s-o vadă acordată alteia decât celei asupra căreia se îndrepta intenția sa.

Berenice susținu cu un aer mândru și sigur privirea cercetătoare a judecătorului ei, care-i displicu lui Crispus, admirator al modestiei; Vashti, dimpotrivă, nu îndrăzni decît o singură dată să ridice spre el o privire atît de dulce, timidă și sfioasă, încît Crispus se simți mișcat pînă în străfundul inimii.

Această privire pecetlui hotărârea sa.

— Tînără fată, spuse el, care-ți este numele?

— Vashti, fiica lui Hyrcanus, veni răspunsul, rostit cu voce înceată, tremurîndă.

— Ei bine, Vashti, fiică a lui Hyrcanus, primește această cîngătoare de aur, ca un omagiu adus frumuseții tale.

Vashti era femeie, iar această împrejurare era pentru ea un mic triumf. În ochii ei apărură o licărire de plăcere, care nu ținu mult însă; privi aproape cu teamă spre umilita prințesă, a cărei frumusețe, atît de multă vreme triumfătoare în Iudeea, fusese surghiunită în mod public în rangul al doilea.

Pe jumătate încântată, pe jumătate înfricoșată, Vashti se ridică aproape fără să-și dea seama, gest care-i dădu lui Crispus posibilitatea de a-i cuprinde mijlocul cu cîngătoarea.

Faptul că premiul ajunsese în mîinile unei iudeice stîrni nemulțumire printre unii dintre păgânii prezenți la banchet; cîteva dintre iudei, de cealaltă parte, se arătară nemulțumiți de faptul că Berenice fusese dată deoparte în favoarea unei tinere necunoscute. Însă cei mai mulți, animați de sentimente mai generoase, sau poate gîndindu-se că Berenice și frumusețea ei tronaseră îndeajuns, își exprimară aprobarea strigînd:

— Trăiască Vashti, regina frumuseții!

— Oare arbitru nu trebuie să-și primească și el răsplata? întrebă Crispus.

Vashti făcu un pas în spate, îmbrujorîndu-se la față, ceea ce o făcu și mai frumoasă încă.

— Te rog, nu mi-o refuza!

Era atît de subjugat de farmecul ei, încît pentru moment uită că mireasa lui necunoscută îl privea. Luă mîinile fetei și o trase cu blîndețe spre el, sărutînd-o ușor pe buzele roșii, în aplauzele întregii adunări.

Toate bune și frumoase, însă ce gîndea Polemo despre asta?

Amintindu-și dintr-odată de faptul că regele era acolo, îl căută cu privirea și-l zări urmărind scena cu o privire lipsită de expresie și cu un aer ce nu lăsa să i se ghicească gîndurile. Crispus făcu un pas înspre el, însă regele, ca și când ar fi dorit să-l evite, se pierdu în mulțime și nu mai reapăru în acea noapte.

Puțin mai târziu Rufus îl întrebă pe Crispus:

Ai remarcat privirea Berenicei în timp ce-i oferea tinerei Vashti premiul?

— Nu. De ce? întrebă Crispus absent.

— Părea, spuse Rufus dus pe gînduri, ca și când ar fi încercat să găsească cuvinte care să exprime ceea ce vroia să spună, părea... imaginea durerii. Te făcea să te gîndești – să nu răzi dacă folosesc această comparație – te făcea să te gîndești la o femeie care-și vede soțul pe care-l iubește, fascinat de o alta.

Crispus tresări, îi aruncă lui Rufus o privire ciudată, apoi se îndepărtă.

— Oare ce-am spus de s-a supărat? se întreabă Rufus mirat.

Capitolul 4

Visul lui Crispus

Fermecat de frumusețea nopții înstelate și dorind să fie singur cu gândurile sale, Crispus părăsi sala de banchet și se îndreptă spre grădinile vaste ale pretoriului, grădini care, cu straturile de flori divers colorate și pajiști catifelate, cu fântâni de marmură și cu alei umbroase, erau oarecum diferite de grădinile noastre moderne.

Nimic nou sub soare! Strămoșii noștri cunoșteau tehnica prin care tufele erau forțate să crească în forme artificiale, astfel încât grădinile erau presărate, ici-colo, cu tufe de diverse forme, unele pline de grație, altele de-a dreptul grotești.

Crispus păși gânditor de-a lungul unei alei lăturalnice și zări, la o oarecare distanță, o siluetă singuratică așezată pe o bancă de marmură, a cărei albeață strălucea pe fondul întunecat al unui pâlcc de chiparoși. Era întoarsă cu spatele la el, însă silueta îi era familiară; statura și forma ei îl duseră cu gândul la Berenice și, pe măsură ce se apropie, deveni aproape sigur că era prințesa. La zgomotul pașilor săi, femeia se întoarse și Crispus văzu, umbrat de ramurile chiparoșilor, chipul Berenicei. Da, al Berenicei, însă cu părul auriu! Se opri uimit. Apoi, într-o clipă, asemănarea pe care o remarcase, sau crezuse că o remarcase, se spulberă, lăsând în urma ei chipul lui Vashti! Privi mai atent, însă orice asemănare dispăruse. Probabil că fusese doar o închipuire, alimentată și de lumina neclară a amurgului.

Vashti îl salută cu un zâmbet timid și chipul ei se îmbujoră la amintirea sărutului pe care-l primise.

Aștepta, se pare, întoarcerea lui Josephus. O lăsase acolo câteva clipe, iar el plecase să schimbe câteva cuvine cu Anania, pe care-l zărise la o oarecare distanță.

Crispus privi în jur, însă nu-i văzu nici pe Anania, nici pe Josephus; de fapt, nu avea ochi pentru nimeni, decât pentru frumoasa fată de lângă el.

— Îl voi înlocui pe tutorele tău până când se va întoarce, zâmbi el așezându-se și invitându-l pe Vashti să facă la fel.

Era o seară frumoasă și nimic nu-i tulbura liniștea decât acordurile îndepărtate ale muzicii din pretorii.

Se aflau pe un loc mai înalt, așa că puteau vedea marea, asemănătoare unei oglinzi uriașe ce reflecta scânteierile a mii de stele.

În stânga lor se întindea digul Cezareii, asemănător unei panglici lungi și albe care se desprindea pe fondul întunecat al apei. La capătul acestuia se afla Drusion, un turn înalt, în vârful căruia strălucea o lumină destinată să călăuzească navele la intrarea în port.

Crispus nu-și aținti privirea asupra farului, ci asupra lui Vashti. Dorea foarte mult să afle ceva despre ea, iar acum avea ocazia perfectă. Dar nu știa cum să înceapă. El, un patrician al Romei care cunoscuse și vorbise cu prințese și regine, chiar și cu împărăteasa Popeea, se simțea stânjenit în prezența acestei tinere iudeice de șaptesprezece ani. Avea ceva inexplicabil, o nevinovăție și o puritate care o făceau diferită de orice altă fată de vârsta ei.

Îndată ce se decise să înceapă conversația însă, constată că-i este ușor să vorbească cu tânăra și reuși să afle câteva informații despre trecutul ei.

Mama fetei, se pare, era o văduvă pe nume Miriam; mai avea un copil, încă foarte mic. Tatăl ei, Hyrcanus, fusese un rabin bogat, cu oarecare vază. („Tertullus n-a avut dreptate” gândi Crispus, „spunând despre ea că ar fi de origine greacă.”) La moartea sa, ce survenise în urmă cu un an, Hyrcanus își lăsase familia și averea în mâna prietenului său Josephus, care a devenit astfel tutorele lui Vashti. Fata și mama ei urmau a rămâne doar pentru o perioadă scurtă de timp la Cezare; în mod obișnuit trăiau la Ierusalim pe strada Millo. Miriam, o iudeică foarte severă, se împotrivise participării fiicei sale la un banchet păgân, însă a fost nevoită să cedeze în cele din urmă insistențelor lui Josephus.

Fata îi spuse toate aceste lucruri nu în aramaică (siro-haldeană), limba ei maternă, ci în greacă; iar Crispus nu-și dădu seama ce-l fermeca mai mult: timbrul melodios al vocii ei, sau grația și puritatea cu care vorbea frumoasa limbă a Hellasului.

— Am învățat limba greacă de la tatăl meu, îi explică ea lui Crispus. Începuse să-mi dea lecții încă din copilărie.

Crispus se miră să audă că existase un iudeu cu vederi atât de liberale.

— După spusele prietenului meu, Rufus, am înțeles că rabinii voștri au o zicală: „Acela care își învață fiul limba greacă, este ca unul care ar crește porci.”

— Unii rabini o spun, într-adevăr. Însă tatăl meu făcea parte din școala lui Gamaliel, care ne învață să luăm de la păgâni ce este bun. Limba greacă este bună, iar Josephus și cu mine apreciem comorile pe care le are de oferit.

— În ce fel?

În loc să răspundă direct, Vashti puse o întrebare ce păru a nu-și avea rostul în discuție.

— Cât de veche crezi că este națiunea noastră?

Pentru că istoria iudeilor nu făcea parte din studiile pe care le parcurgea fiecare tânăr roman, Crispus fu nevoit să-și recunoască ignoranța.

— Ei bine, când s-a înființat Roma?

— Cu mai bine de opt sute de ani în urmă, răspuse el cu mândrie nedisimulată.

— Iar asta dovedește că poporul tău, în comparație cu al nostru, este foarte „tânăr”. Iudeii au existat ca popor cu o mie de ani înainte ca Romulus să-și fi făcut apariția pe colina Palatinului.

Crispus, intrigat, fu pe punctul de a contesta afirmația lui Vashti.

— Se pare că ești la fel de sceptic precum Apion. Ai auzit de Apion?

— Nu, spuse Crispus râzând. Cine era?

— Un gramatician din Alexandria, autorul unei lucrări prin care și-a dorit să dovedească faptul că națiunea noastră, a iudeilor, și-a făcut apariția doar recent printre națiunile lumii, o calomnie care l-a înfuriat atât de mult pe Josephus, încât se pregătește să-i scrie, dându-i o replică. Titlul scrierii lui Josephus va fi *Contra lui Apion*.

— Iar tu îl ajuți să scrie această lucrare? Haide, nu nega!

Vashti zâmbi aprobator.

— Îi sunt copist, adăugă ea.

O tânără iudeică de șaptesprezece ani, pricepută în literatura greacă era ceva nou pentru Crispus. Curios să aștepte cât de multe știe, îndrăzni, cu consimțământul ei, să-i pună întrebări din ceea ce-și mai amintea că învățase în cei doi ani petrecuți în școlile din Atena. Curând însă trebuia să se recunoască învins. Cunoștințele fetei erau mult mai vaste decât ale lui.

— Mi-ai pus câteva întrebări, spuse ea cu un zâmbet blând și totodată grav, când Crispus isprăvi. Aș putea îndrăzni să-ți cer un privilegiu asemănător?

— Vrei să dezvălui adâncimea ignoranței mele, râse Crispus. De acord, mă supun examinării tale. Dar să nu fii necruțătoare cu mine!

Astfel prevenită, Vashti începu:

— Pentru ce poetul vostru grec, Bianor, comentând cu privire la fabula lui Arion, care a fost aruncat în mare de marinari și mai apoi a fost salvat de delfini, pentru ce deci, spune el că această fabulă are menirea de a ne învăța că „prin om vine moartea, iar prin pește salvarea”[9]?

Lui Crispus i se păru foarte ciudată această întrebare. Despre Bianor știa doar că fusese un poet care trăise în timpul lui Tiberius. În ce privește pasajul citat de Vashti, pentru el n-avea nicio semnificație. Cuvintele, oricât ar fi fost de adevărate în ceea ce-l privea pe Arion, nu credea că se pot aplica oamenilor la modul general.

Pe chipul lui Vashti trecu, pentru o clipă doar, o umbră de tristețe, însă aceasta nu scăpă neobservată de ochiul lui Crispus.

— Mă gândeam că poate ai un răspuns la întrebarea mea, spuse ea. Ceea ce ai spus în seara asta la banchet, despre Marele Pan, m-a făcut să gândesc că vei ști să-mi răspunzi! Văd acum că m-am înșelat, adăugă ea cu un oftat.

Iat-o acum întristată pentru că nu putea să-i explice un vers obscur din poezia unui poet grec! Ce fată ciudată! Și, mai curios chiar, era faptul că ea refuza să-i dea explicații; așa că nu-i rămase decât să presupună că Vashti cunoștea o taină a cărei dezlegare stătea tocmai în versurile aceluia poet.

Conversația continuă și se întoarce curând la subiectul vechimii poporului iudeu. Existau iudei, îi spuse Vashti – Josephus printre alții – a căror genealogie putea fi urmărită până în urmă cu două mii de ani. Crispus fusese întotdeauna mândru de vechimea familiei sale, însă ce era aceasta în comparație cu o asemenea genealogie?

— Dar tu ți-ai putea urmări genealogia atât de departe?

— Tatăl meu, Hyrcanus, ar fi putut.

Crispus gândi că răspunsul ei este puțin ciudat.

— Dacă el ar fi putut, poți și tu. Ești fiica lui.

— Numai acele genealogii ale căror nume sunt înscrise în arhivele publice pot pretinde că sunt autentice. Numele meu lipsește din ele.

— Cum așa?

N-aș putea să-ți spun, dar acesta este adevărul. Am descoperit acest lucru în urmă cu doar câteva zile. Eram în Archeion, casa Suluiilor, precum o numim noi. Are ca păzitor pe Iohanan ben Zachai, care dintotdeauna a avut pentru mine dragostea unui tată. Curioasă, i-am cerut să mă lase să-mi caut numele în conda publica a genealogiilor. „Cum dorești, fiica mea”, mi-a spus el. A adus suluri de papirus și pergament; și după multe căutări, am găsit numele tatălui meu Hyrcanus și al mamei mele, Miriam, însă numele meu n-a fost de găsit, doar al fratelui meu, Arad. Așa încât vezi...

Zgomotul unor pași ce se apropiau o făcu să se oprească brusc. Crispus și Vashti se întoarseră și văzură la mică distanță o persoană zveltă cu ținuta grațioasă și plină de noblețe, care, văzându-i discutând atât de intim, se opri o clipă, surprinsă. Era prințesa Berenice. Instinctul îi spuse lui Crispus că femeia îl căuta pe el și se simți cuprins de remușcări. În ciuda avertismentului, pe jumătate în glumă, pe jumătate în serios, pe care i-l adresase atunci când îi spusese să n-o neglijeze așa cum făcuse în Antiohia, Crispus se dovedise din nou indiferent. Nu se ocupase de ea decât ca s-o deposeze de titlul de cea mai frumoasă femeie din țară. Avea, așadar, tot dreptul să fie supărată pe el.

— Am să te părăsesc acum, murmură Vashti, dând să se ridice.

— Nu, nu pleca, spuse Crispus prinzând-o, fără să-și dea seama, de încheietura mâinii.

Vashti roși, iar Crispus se miră de acest lucru și de sclipirea pe care o zări în ochii ei. Oare gestul lui de a o reține, de a o prefera în locul unei prințese, îi făcuse plăcere?

Își retrase mâna, însă nu înainte ca Berenice să observe gestul. Era imposibil ca o femeie atât de atentă precum prințesa să nu remarce o astfel de scenă.

— Regina frumuseții, spuse prințesa pe un ton ușor disprețuitor, îmi va îngădui oare să iau parte la conversația cu nobilul Crispus? Și, fără să aștepte vreun răspuns, se așeză la stânga lui Crispus. Vashti se afla la dreapta lui.

— Ce se întâmplă în palat? întrebă Crispus.

— Florus se dă în spectacol, răspune Berenice. I s-a urcat vinul la cap. Precum Nero, crede că poate cânta. Am izbutit, totuși, să-l ascult fără să răd; ba chiar l-am rugat să cânte din nou, lucru ce l-a încântat peste măsură. Nu pot spune același lucru despre cei ce au fost nevoiți să-l asculte.

Răse cu atâta însuflețire, încât Crispus nu se putu împiedica a râde și el.

Berenice continuă apoi să vorbească despre tot felul de lucruri, iar cuvintele spuse de ea erau uneori amuzante, altele pline de înțelepciune, însă întotdeauna interesante. Vorbi și despre lucruri serioase și despre întâmplări vesele. Subiectele erau variate, de la conducerea imperiului, la ultima modă în materie de încălțăminte, adăugând propriile-i comentarii subtile. Vashti se mulțumi să asculte, iar Crispus să intervină, din când în când, cu câte o remarcă. S-ar fi spus că Berenice, observând interesul pe care Crispus îl manifestase față de conversația tinerei Vashti, se silea s-o întreacă și chiar s-o eclipseze. Cât despre Crispus, obișnuit să-i considere pe iudei un popor inferior, era fermecat și surprins să găsească printre acești „barbari”, două femei superioare ca inteligență și farmec, cu nimic mai prejos decât femeile Greciei și ale Romei.

— Este prima zi a lunii noi, observă deodată Berenice.

— Totuși, n-o văd, răspune Crispus, ridicându-și privirea spre bolta cerului, neobservând ușoara grimasă de pe chipul Berenicei. Crispus vorbește despre lună ca despre o persoană, iar Berenice ura păgânismul și nu-i plăcu felul în care acesta numise luna.

— Secera ei subțire se vede la Ierusalim, nu aici, spuse Berenice. Iată dovada!

Arătă cu degetul spre sud, indicându-i un pisc deasupra căruia tocmai răsărise o lumină asemănătoare cu o stea. O altă lumină se aprinse puțin mai la nord; apoi o a treia; curând, toate vârfurile colinelor din Iudeea fură luminate de șiruri de focuri.

— Acesta este modul nostru de a anunța prima zi a lunii, explică Berenice. Veghetori desemnați chiar de Sanhedrin, sunt postați pe o colină lângă Ierusalim, de unde se poate zări luna nouă. De îndată ce o zăresc, dau semnalul convenit și vestea se duce mai departe prin focurile acestea aprinse pe coline. E un obicei vechi, readus la viață de marele-preot, Matthias. Însă nu voiesc să te obosesc cu lucruri pe care un roman le găsește neinteresante.

— Aici greșești prințesă. Scopul pentru care am pornit în această călătorie lungă la Ierusalim este tocmai vizitarea Templului vostru.

— Vrei să vezi Templul nostru?! exclamă prințesa cu uimire. Tocmai tu, cel care la

banchet te-ai declarat zelos închinător al zeilor Romei! Ce te-ar putea interesa oare la Templul nostru?

— Interesul meu este urmarea unui... Ezită o clipă, apoi adăugă: a unui vis.

Cuvintele acestea sporiră curiozitatea Berenicei, care-l imploră să-i istorisească visul. Vashti, cu toate că nu spusese niciun cuvânt, era la fel de curioasă să afle ce avea de spus Crispus.

— Îmi pare rău că am vorbit cu nesocotință, spuse el; căci, deși nu este decât un vis, istorisirea lui s-ar putea să vă pricinuiască neplăcere, iar mie neajunsuri din partea voastră, a amândurora.

Acest „amândurora” nu-i plăcu Berenicei, căci lăsa să se înțeleagă că părerea lui Vashti avea tot atâta greutate cât și a ei în ochii lui Crispus. Și într-adevăr, se pare că așa stăteau lucrurile, căci Crispus se lăsa convins doar atunci când Vashti îl rugă să-și istorisească visul.

— Acum câteva nopți, spuse el, pe când dormeam, am visat că mă aflam în ceea ce părea a fi curtea unui templu mareț. Această curte, înconjurată din toate părțile de coloane, era foarte vastă și descoperită. Era noapte și pe cer licăreau stele. În fața mea, la o oarecare distanță, se afla templul, o clădire construită din marmură albă.

Lucru ciudat, părea că eram singur; cu toate că nu vedeam pe nimeni, curtea părea a fi înțesată de oameni. Se auzeau zgomote făcute de pași care alergau încoace și încolo pe lespezile de marmură și zgomot de arme ciocnindu-se unele de altele, ca într-o luptă teribilă. Am pus mâna pe sabie, gata să mă alătur luptei.

Însă cum să te lupți cu niște fantome?

Dintr-odată, am zărit o lumină; în fața mea, pe o balustradă nu prea înaltă, se afla o torță aprinsă. În timp ce o priveam, am auzit o voce care părea a veni din cer, strigând în limba ebraică: „Arde!” Iar torța se scutură singură, ca și când ar fi fost nerăbdătoare de a fi apucată. Am șovăit. Din nou s-a auzit acel glas „Arde!” cu atâta putere, încât, înfricoșat, n-am îndrăznit să nu mă supun. Am apucat torța aprinsă și am aruncat-o printr-una din ferestrele aurite ale templului. O ploaie de scântei țâșni dinăuntru, apoi o limbă de foc și, curând, întreaga clădire fu cuprinsă de flăcări și fum. În acea clipă m-am trezit.

Privirea întunecată a Berenicei, exprimând o groază profundă, era ațintită asupra chipului tânărului.

— Poți descrie templul pe care l-ai văzut în vis?

— Nu trebuie decât să închid ochii, spuse Crispus, și-mi amintesc deslușit fiecare amănunt. Sunt în picioare, în partea dinspre apus a templului; clădirea se întinde, spre apus și spre răsărit, pe o lungime de vreo două sute cincizeci de coți. Pentru a pătrunde înăuntru, trebuie trecută mai întâi o balustradă de marmură, curios sculptată, deasupra căreia se înalță stâlpi mici, pe care este gravată, cu litere grecești și latinești, o inscripție. Țin minte că, în visul meu, am citit acea inscripție, care interzicea păgânilor, sub pedeapsa cu moartea, să intre în templu.

Berenice și Vashti scoaseră, în același timp, un slab strigăt de uimire.

— Ai spus ceva, prințesă?

— Nu, continuă! Ce urmează? întrebă ea cu răsuflarea întretăiată.

— După ce ai trecut balustrada, te afli în fața a patru porți, la care se ajunge urcând pe câte un șir grandios de scări, fiecare numărând câte cincisprezece trepte. Dintre aceste porți, trei, aflate pe partea dinspre apus, sunt una lângă alta; a patra este în partea cealaltă, spre răsărit. Fiecare poartă este alcătuită din două canaturi, încrustate cu aur și argint și flancate de niște turnuri masive. Se opri o clipă, apoi continuă:

— I-am povestit acest vis tatălui meu, iar el mi-a spus că ceea ce am văzut eu, este Templul din Ierusalim. Înțelegeți pentru ce doresc atât de mult să-l văd?

— Și nu știai nimic despre felul cum arată Templul nostru înainte de a avea acest vis? întrebă Berenice.

— Absolut nimic, afirm acest lucru pe cinstea mea. Știam, desigur, că la Ierusalim se află un Templu celebru la care se duceau toți iudeii pioși de pe întreg pământul ca să se închine Dumnezeului lor, dar mai multe nu știam despre el.

Berenice păru nedumerită și chiar tulburată.

— Ciudat! De unde a putut veni acest vis al tău? murmură ea.

— Nu te îndoiești de viziunea mea?

— Cum aş putea, din moment ce afirmi că e adevărată?

— Recunoști exactitatea descrierii mele?

— Fără nicio îndoială.

— Trebuie să recunosc că este dincolo de puterea omenească să dobândească o astfel de cunoaștere. Te supără deci, dacă spun că această viziune mi-a fost descoperită chiar de zeii nemuritori?

— Zei?! ripostă prințesa pe un ton ușor disprețuitor. Zei?! Zeii voștri, ai păgânilor, nu există. Nu există decât un singur Dumnezeu viu și adevărat.

— Cum vrei, răspunse Crispus, care părea a tolera cu mult mai multă ușurință părerile altora despre religia sa. Putem spune oare că această viziune mi-a fost trimisă de Dumnezeul vostru?

— Cu neputință! Cum ar putea să dorească Acela care ne-a poruncit să-I aducem veșnică închinare, să distrugă unicul Templu în care poate fi celebrat?

— Ar putea s-o facă, observă Vashti, pentru a da religiei Sale un scop mai spiritual. Adevărata religie n-are nevoie nici de Templu, nici de altar.

— Nu așa vorbește o adevărată fiică a lui Avraam, replică Berenice.

— Nu, prințesă, tocmai pentru că sunt o fiică a lui Avraam vorbesc astfel; căci părintele nostru, Avraam, ce templu a avut oare?

Berenice se pregăti să-i răspundă cu asprime, însă Crispus o opri.

— Ne îndepărtăm de subiect, spuse el. Ceea ce aș vrea să știu este de unde a venit visul meu? Căci, fără îndoială, este ceva supranatural.

— De unde? întrebă Berenice. De unde ar putea veni, dacă nu din împărăția răului! După cum există spirite bune, există și spirite rele, iar prințul lor se numește Satan, care s-ar bucura tare mult dacă ar putea convinge un roman să distrugă Templul. Te rog din suflet, nobile Crispus, continuă ea cu emoție în glas, scoate din mintea ta acest vis, ca nu cumva să sfârșești prin a crede că ai fost ales de Divinitate pentru a distruge Templul.

— Ar fi foarte posibil.

Crispus pronunță aceste cuvinte cu aerul grav al celui care crede în adevărul cuvintelor sale. Prințesa îl privi o clipă, mută de spaimă. În cele din urmă, recăpătându-și glasul, exclamă indignată:

— Ce bine ar putea rezulta dintr-o astfel de faptă?

— Mult bine. Pentru Roma!

— Cum asta?

— Acest Templu, spuse Crispus pe un ton rece care o făcu pe Berenice să tremure de groază – căci își iubea Templul mai mult decât viața – acest Templu atrage la sine în fiecare an trei milioane de iudei, toți animați de o ură atroce împotriva Romei și convinși cu fanatism că un rege, născut în Iudeea, va ajunge să stăpânească lumea. Știi că așa stau lucrurile, prințesă, nu poți nega! Templul vostru este o amenințare continuă pentru siguranța imperiului. Distrugerea lui ar însemna să punem capăt acestor adunări anuale și, odată cu ele, tuturor speranțelor deșarte și primejdioase.

Capitolul 5

Simon Zelotul

A doua zi, devreme, în cetatea Cezarea, se răspândi surprinzătorul zvon că vestitul zelot, Simon cel Negru, avea să fie judecat în după-amiaza aceleiași zile.

Nerăbdătoare să asiste la judecată, cu mult înainte de ora stabilită, o mulțime formată din iudei și greci, romani și sirieni, se adună în bazilică, sau curtea de justiție, în număr atât de mare, încât sala se dovedi neîncăpătoare.

Bazilica romană semăna foarte mult cu bisericile noastre moderne. Era alcătuită din două aripi despărțite de naos prin câte un șir de coloane. La unul din capete se înălța un fel de estradă închisă printr-un grilaj. Aceasta era *bema* (cuvântul fiind transmis din limba greacă în aramaică), sau tribunal, unde judecătorii ascultau pledoariile oratorilor. Mai exista și o galerie interioară, susținută de coloanele ce separau cele două aripi. Atât sala de jos, cât și galeriile, erau deschise publicului.

În mijlocul *bemei* pardosite cu mozaic, se afla scaunul guvernatorului, mărginit de fiecare parte de niște scaune destinate juraților, căci se obișnuia ca guvernatorul provincial să fie asistat la judecăți de un sfat compus din cetățeni de vază.

Puțin înainte de amiază, începură să sosească în *bema* câteva personaje, interesate de cazul ce urma a fi judecat. Printre acestea se afla și preotul Theomantes care, în virtutea poziției sale de preot al lui Jupiter Casarius, se instală de îndată în scaunul aflat la dreapta judecătorului, gest ce stârni murmure de nemulțumire din partea iudeilor și aplauze din partea păgânilor.

Puțin după aceea, sosi Anania care, văzând că altcineva i-o luase înainte, se încruntă, ezită o clipă, apoi se așeză în poala rivalului său.

— E dreptul meu să stau la dreapta lui Florus! strigă el.

Theomantes, adunându-și puterile, îl împinse la o parte, în mijlocul hohotelor de râs și al huiduielilor din partea celor două grupări.

— Chiar dacă marele-preot ar avea dreptul să stea la dreapta scaunului de judecată, dreptul acesta nu-ți aparține, căci nu ești mare-preot.

N-ar fi fost cu neputință ca cei doi, în lupta lor pentru întâietate, să fi început să-și administreze lovituri unul altuia, spre dacă n-ar fi intervenit Terentius Rufus. Acesta, împreună cu câțiva soldați, fuseseră postați în fața tribunalului cu scopul de a păstra ordine în rândul spectatorilor.

— N-aș fi crezut niciodată că o să fie nevoie de mine să fac ordine chiar în *bema*, spuse el.

Și, urcându-se pe platformă, îl amenință pe Anania spunându-i că, dacă nu se așează liniștit în alt scaun, va fi nevoit să-l dea afară pe motiv că tulbură intenționat liniștea într-o sală de judecată.

— Păstrează-ți cumpătul, Anania, strigă el, până când Florus va binevoi să facă public decretul lui Cezar în această privință.

Anania, umilit astfel, dădu să iasă din sala de judecată, însă în cele din urmă, gândindu-se mai bine, se așeză pe scaunul din stânga, tocmai în clipa în care Florus își făcea, cu mare fast, intrarea.

Crispus apără în aceeași clipă și, fiind oaspete de vază, fu invitat să-și ocupe locul printre membrii sfatului.

Florus luă loc pe scaun cerând să i se spună care erau chestiunile ce urmau a fi judecate în acea zi. Afând că mai multe cazuri așteptau decizia sa judecătorească, anunță că va începe cu procesul lui Simon.

Un freamăt de nerăbdare parcurse bazilica atunci când Florus porunci:

— Lictori, aduceți-l numaidecât pe Simon, supranumit „cel Negru”.

Teribilul prizonier, care spânzurase atâția romani încât nici nu le mai ținea numărul, sosi curând, pășind între doi soldați, cu mâinile legate la spate cu o frânghie ce era ținută de un al treilea. Era un bărbat înalt și vânjos, având pieptul uimitor de lat, iar părul, ochii și barba, toate îi erau negre. Era înveșmântat cu hainele în care fusese prins, o tunică dungată, găurită de lovituri de sabie și pătată de sânge uscat. Fața murdară și barba atârându-i lungă și încălцитă, îi dădeau un aspect sălbatic și fioros. Captivitatea și întunericul, umezeala și lipsa de

hrană nu reușiseră, se pare, să-i îmblânzească spiritul. Rămase în fața lor privindu-i întunecat, cu ură și sfidare, întruparea vie a urii neamului său împotriva Romei.

Florus îi aruncă o privire scurtă și neliniștită (i se păru lui Crispus), apoi se întoarse spre masa în fața căreia stăteau avocații și întrebă:

— Cine conduce acuzarea?

Tertullus se ridică.

— Fii scurt! Fără prea multe vorbe, adăugă procuratorul.

Se obișnuia ca judecata să înceapă cu întrebări adresate acuzatului, în încercarea de a se afla din gura lui acuzația care i se aduce. Dacă această procedură dădea greș, sau dacă prizonierul, din încăpățănare, refuza să răspundă, era necesară chemarea în instanță a martorilor.

Tertullus se întoarse către prizonier pentru a-i pune întrebări. Scribul tribunalului își ridică penița, gata să transcrie dezbaterile, căci – trebuie știut acest lucru – în acel veac existau scribi care, printr-un sistem de prescurtări, puteau reproduce pe loc, în scris, discursul oratorului.

— Numele tău? Începu Tertullus.

— Mă întrebi care e numele meu? răspunse zelotul cu un râs batjocoritor. Ar trebui să se știe, după câtă groază a stârnit în inimile voastre, ale romanilor. Sunt Simon, fiul lui Giora, din seminția lui Beniamin.

— Locul de naștere?

— Gerasa, dincolo de Iordan.

— Ocupația?

— Spintecător de romani.

— Bagă de seamă! Ții ca scribul să noteze acest răspuns?

— Să-l scrie de două ori, ba de trei, și cu cele mai mari litere.

— Mărturisești, deci, că faci parte din secta cunoscută sub numele de „zeloți”?

— Blestemate fie expresiile voastre păgâne! Sunt din secta „kenaimilor”.

— Zeloți sau kenaimi, e același lucru. Care sunt orânduilele voastre?

— Să nu recunoaștem alt rege decât pe Dumnezeu, să nu plătim niciun fel de bir, decât cel datorat Templului, să ucidem pe orice roman care are îndrăzneala să-și impună autoritatea asupra poporului sfânt.

— Să nu recunoașteți alt rege decât pe Dumnezeu? Așadar, nu recunoașteți autoritatea lui Cezar?

— Cezar! Nu se poate descrie în cuvinte disprețul cu care Simon rosti acest nume. Cezar! Scuipe pe numele lui Cezar!

Și chiar așa făcu, scuipe pe lespede. Această repudiare a autorității imperiale fu primită de mulțimea servilă a greco-sirienilor cu un urlet de oroare.

— Crimă de lezmaiestate! strigară ei. Aruncați-l peste zăbrele!

— Să asasinați pe toți romanii? continuă Tertullus. L-ai ucide, așadar, chiar și pe Florus, dacă ai putea?

La această întrebare chipul zelotului se lumină de o bucurie sălbatică.

— Dezlegați-mi mâinile și dați-mi un pumnal, așezați-mă la trei pași de el și veți vedea.

— Tribunalul se mulțumește să te creadă pe cuvânt, spuse scurt Tertullus. Ascultă acuzația care ți se aduce! Ești acuzat de faptul că, în calitate de căpetenie a tribului de zeloți, sau, dacă vrei, de kenaimi, ai staționat pe înălțimile trecătorii Adummim, ai prădat și ai spânzurat pe toți romanii care au trecut pe acolo.

— Ce minune! Un avocat spune adevărul!

— Câți romani și-au găsit sfârșitul din cauza ta?

— Întrebă vulturii. Eu nu păstrez registre. Dar știu un lucru. Redați-mi libertatea și voi face același lucru, cu altă bandă.

— Trădător al imperiului, te mai și lauzi cu vinovăția ta?

— Vinovați sunteți voi, cei care ați pus stăpânire pe pământul pe care Dumnezeu a jurat că ni-l va da pentru vecie. Plecați de pe pământul nostru, voi, romanilor, cu legiunile și cu toți lictorii voștri, cu dările și idolii voștri! Este împotriva voii lui Dumnezeu ca Cezar să domnească în Iudeea, iar iudeul care-l recunoaște ca împărat nu face altceva decât să încalce legea lui Moise. Căci este scris: „Să nu vă puneți alți regi decât dintre voi; să nu puneți să domnească peste voi un străin, unul care nu este dintre frații voștri.” Iar asta s-o știe și Anania, care șade aici cu atâta îngâmfare și fraternizează cu dușmanii poporului său!

— Obiceul vostru, continuă Tertullus, era de a jefui, nu doar de a ucide. Trebuie să fi

adunat bogății imense.

— Bogății? Multe chiar, spuse Simon cu ochi sclipitori.

— Nu s-a găsit nimic în locul în care ați fost capturați.

Simon râse triumfător.

— Sunt bine ascunse, departe de gheara romanilor, păstrate pentru marea zi a răzbunării.

— Sau, cu alte cuvinte, pentru a întreține războiul împotriva Romei?

— Precum spui, avocatule.

— Se zvonește că unele persoane sus-puse s-au aflat în legătură cu tine.

— Frunzașii țării. Zăresc chiar aici, în *bema*, pe câțiva dintre complicii mei din trecut. Voi de ce nu vă aflați alături de mine la judecată?

Neliniștea ce marcase chipul lui Florus pe tot parcursul procesului păru a spori acum. Lucru remarcat și de Tertullus, care zâmbi în sinea lui cu acea satisfacție a unui arcaș care, după multe încercări, își lovește, în final, ținta.

Mulțimea celor prezenți, până atunci neliniștită și gălăgioasă, se liniști deodată. Întârzierea cu care Florus îl adusese pe Simon la judecată dăduse naștere unor zvonuri sinistre, referitoare la legăturile ce existaseră între procurator și căpetenia tâlharilor. Oare urmau a se confirma? Așteptau toți cu neliniște.

— Tribunalul ar dori să cunoască numele acestor complici, spuse Tertullus, cu prefăcută nepăsare.

— Nu-i voi numi decât dacă am făgăduiala că vor fi arestați fără întârziere.

— Tribunalul nu va ezita să-i aresteze, numai că acuzațiile tale trebuie dovedite.

— Bun! În cazul acesta, dacă socotiți că este o crimă a unelti împotriva vieții unui roman, îi potesc pe lictori să se ducă și să lege mâinile lui Anania.

Pe chipul lui Tertullus se așternu dezamăgirea. Nu numele lui Anania îl aștepta el.

— Zelot mincinos! exclamă preotul; și, uitând pentru o clipă că nu se afla într-o sală de judecată a iudeilor, unde ar fi putut acționa după propria plăcere, strigă:

— Închideți-i gura cu un pumn!

— Anania, Anania! spuse Simon clatinând din cap batjocoritor, nu-ți mai amintești că odinioară ai fost părtaș cu mine la un complot în care trebuia să curmăm viața unui cetățean roman? Este vădit faptul că mi-ai uitat chipul; lasă-mă să-ți împrăpățez memoria. Nu se poate să nu-ți amintești că în urmă cu opt ani, patruzeci de sicari[10] printre care mă număram și eu, s-au oferit să-l ucidă pe Pavel din Tars, cetățean roman[11]! N-ai fost atunci gata să le alături complotului? Iar acum tăgăduiești spusele vechiului tău prieten, Simon? Mai bine fii cinstit și mi te alătură la acest proces!

Pe fața lui Anania se așternu o expresie fioroasă.

— Nu are nimeni de gând să-i închidă gura acestui ticălos mincinos? strigă el, tremurând de furie.

— Privirea ta spune limpede care dintre noi este mincinosul, răspunse Simon cu răceală. Dacă cei care mă acuză vor dovedi că ceea ce am spus este adevărat, continuă el adresându-se curții, trimiteți la Ierusalim după nepotul lui Pavel; o să confirme adevărul spuselor mele. Este de acord curtea ca Anania să fie judecat alături de mine? adăugă Simon, privind în jurul său cu un zâmbet sardonice. Nu?!... Și cu toate astea, voi, romanii, vă lăudați că știți să faceți dreptate! Asta zic și eu, dreptate!

— Prizonier, zise Florus, ține-ți limba în frâu și s-ar putea să descoperi că dreptatea noastră romană, ale cărei virtuți pari să le tăgăduiești, poate fi uneori îngăduitoare.

— Rog tribunalul să ia notă de acest mic discurs, spuse Simon cu răceală, căci, bine interpretat, înseamnă: „Asupra faptelor mele, o, Simon, păstrează tăcerea, și voi încerca să-ți redau libertatea.”

În zadar încerci, o, Florus, să-mi închizi gura, redându-mi în schimb viața. Voi primi cu bucurie tortura, biciul, moartea, dacă izbutesc să te fac să-ți pierzi postul de guvernator.

Era inutil să încerce să-l potolească, iar Florus, surprinzând zâmbetul lui Tertullus, își dădu seama, dintr-o dată, de adevăratul motiv pentru care avocatul insistase ca zelotul să fie adus înaintea tribunalului. Tertullus urmărea să-l dezonoareze!

Nu-i putea pune un căluș prizonierului și nici să amâne judecata; ceilalți l-ar fi privit cu suspiciune. El, judecătorul, nu avea de ales decât să rămână acolo și să asculte o acuzație care, chiar dacă nu era adevărată, avea să fie crezută cu grabire de către nouă din zece oameni prezenți, într-atât se făcuse de nepopular. Iar când povestea asta avea să ajungă la Roma, căci dușmanii săi vor avea grijă să ajungă, avea să-l coste nu doar poziția de guvernator, așa cum spusese Simon, ci poate chiar viața.

— Obraznicia acestui ticălos întrece orice limită! spuse el, luându-și un aer sever. Știe că va fi condamnat și încearcă să întârzie sentința, calomniind caracterul judecătorilor săi. Lictori, grăbiți-vă și aduceți biciul (*flagellum*)!

— Și după ce l-ați adus, puneți-l pe spinarea tâlharului Florus! spuse Simon.

— Îl auziți? spuse Florus întorcându-se către jurați. Mizerabilul acesta este incorijibil!

— Vreau să povestesc ceva – și să nu credeți că-i o născocire, continuă Simon. Florus a trimis la mine, în taină, un mesager prin care mi-a dat voie să jefuiesc și să ucid romani și păgâni, cu condiția să împart prada cu el.

— O minciună la fel de întunecată precum Erebus[12]! tună procuratorul.

— Este ușor să acuzi; trebuie să și dovedești, remarcă liniștit Tertullus, încântat, în sinea lui, de întorsătura pe care o luau lucrurile.

— N-am dovezi scrise. Florus e prea viclean pentru a folosi cerneală și pergament în afaceri de felul acesta. Cel pe care l-a trimis la mine a fost libertul său, Nymphidius.

— Merită osteneala să trimitem după acest Nymphidius, îl întreabă Tertullus pe Florus, ca să respingă această acuzație?

— Ar fi inutil, răspunse Rufus. A murit chiar azi-dimineață, subit.

— Cine l-a ajutat să moară? întreabă Simon. Căci mie-mi pare că moartea sa vine la momentul prielnic pentru a-l scoate pe Florus din încurcătură.

Întrebarea, importantă de altfel, îi făcu pe cei din sală să privească unul la altul, convinși de faptul că Florus se descotorosise de acel martor supărător.

— Îngăduie-mi, nobile Florus, spuse Tertullus, să dau crezare pentru o clipă vorbelor acestui tâlhar. Ce răspuns, continuă el adresându-se lui Simon, i-ai dat lui Nymphidius?

— Iată ce i-am răspuns: „Spune câinelui acelaia necircumcis că Simon va jefui și fără permisiunea lui. Să se ducă la Manahem, fiul lui Iuda, care va fi încântat să-și procure o asemenea licență, la un preț atât de avantajos”

Tertullus își lepădă masca și trecu în tabăra acuzării.

— Acest Manahem, o, Florus, spuse el calm, mi-a furat acum cincisprezece zile o cupă de smirnă, pe care am văzut-o seara trecută pe masa ta.

Crispus, în tot acest timp, ascultase discuția cu sentimente contradictorii: Desigur, era dezgustat de crimele lui Simon, însă admira curajul și îndrăzneala de care dăduse dovadă. De asemenea, trebuia să recunoască faptul că existența zeloților era, până la un anumit punct, justificată de incompetența guvernatorilor romani, lucru de nesuportat pentru un patriot precum Crispus, pentru care Roma însemna dreptate. Lăcomia și tirania unor personaje precum Pilat și Felix, Albinus și Florus, nu puteau decât să ațâțe ura iudeilor împotriva Romei și să-i determine și mai mult să se scuture de acest jug nesuferit.

Cu toate că Simon își merita condamnarea, Crispus nu putea admite o asemenea condamnare pronunțată de judecători ca Florus și Anania, ei înșiși vinovați de aceleași lucruri. Hotărî să nu ia parte la judecată.

— Pentru că prizonierul, spuse el, contestă integritatea celor doi judecători ai săi – și mi se pare că are motive temeinice, refuz să joc vreun rol în această judecată.

Spunând acestea, Crispus se ridică și ieși din *bema*.

— Iar eu fac la fel, spuse Theomantes, gestul său fiind determinat, în primul rând, de conflictul pe care-l avea cu Anania.

— Și eu! Și eu! exclamă alți câțiva membri, ridicându-se și ieșind din sala de judecată.

Florus rămase pe loc, plin de o mânie neputincioasă, constatând că afirmațiile lui Simon și ale lui Tertullus fuseseră crezute nu doar de oamenii de rând, ci și de majoritatea celor ce formau consiliul de judecată.

— Judecata se suspendă! strigă el. Duceți-l pe prizonier înapoi, în temniță!

Porunca veni prea târziu. Simon zărise în mulțime câțiva zeloți deghizați care-i făceau semne, invitându-l astfel să încerce o evadare.

Înțelegând semnalele, se smulse din mâinile paznicilor săi, se repezi până la marginea estradei și, sărind peste șirul de soldați care ocroteau *bema*, căzu în mijlocul prietenilor săi. Aceștia îl înconjură numaidecât și începură să-l împingă spre ușile deschise ale bazilicii.

Soldații încercară să-l urmărească, însă fură opriți nu numai de către iudei, ci și de către greco-sirieni, care căutau nu atât să-l salveze pe Simon, cât să-i facă în necaz lui Florus, pe care nu-l puteau suferi. Curtea de justiție se transformă de îndată într-o încăierare sălbatică și zgometoasă.

— Jos Florus, ticălosul!

— Moarte bătrânului Anania!

Pietre și alte proiectile începură să plouă pe *bema*. Anania, strângându-și mantia în jurul trupului, fugi la loc sigur.

Florus ridică mâna în încercarea zadarnică de a potoli agitația, însă fu lovit în tâmplă de o piatră ascuțită. Sângele începu să-i curgă pe obrazul palid, spre marea satisfacție a ambelor grupuri răzvrătite, care scoaseră un muget de triumf.

— Gărzi, la mine! strigă procuratorul, alarmat.

Patru soldați voinici se apropiară în goană și-l ocrotiră cu scuturile lor, pe care răsunau pietrele aruncate din jur. Urmând exemplul lui Anania, Florus fugi urmărit de huiduieli, blesteme și hohote batjocoritoare de râs.

La porunca lui Rufus, soldații amenințară poporul cu vârful lăncilor și izbutiră să evacueze sala. Însă nu-l putură ajunge din urmă pe Simon care, târât de prietenii săi, izbutise să scape.

— Vom avea iar de furcă cu el, mormăi Rufus – profeție ce n-avea să-ntârzie a se împlini.

Capitolul 6

„Delenda est Hierosolyma!”

— Așadar, refuzi să te căsătorești cu mine, prințesă? Aceste cuvinte erau adresate de Florus Berenicei, în timp ce se plimbau amândoi în grădinile însorite ale pretoriului.

Rana urâtă pe care o căpătase în acea dimineață din cauza proiectilului bine țintit nu adăugase nimic farmecelor sale personale. Berenice îl privi printre genele-i lungi și negre și se cutremură; îi făcea impresia unui satir! Compară în minte acest chip vulgar și puhav cu tenul bronzat și trăsăturile nobile și regulate ale lui Crispus.

— Să mă căsătoresc cu tine spuse ea, apăsând pe ultimul cuvânt. Dar Florus, deja ai o soție!

— La fel a avut și predecesorul meu, Felix, dar asta n-a împiedicat-o pe sora ta, Drusilla, să se căsătorească cu el.

— Sărmana Drusilla! N-ar fi făcut asta dacă n-ar fi fost vrăjile și farmecele lui Simon Magul.

— Dacă aș ști unde se află acest Simon... oftă guvernatorul. L-aș plăti și eu pentru asemenea servicii!

— Îl ai pe marele Theomantes, râse Berenice. Nu-i în stare să facă farmece pentru tine? Sau a încercat și n-a reușit? Însă, Florus, domnul meu, ai milă de soția ta! Pentru ce ți-ai dori-o pe răutăcioasa Berenice în locul bunei Cleopatra?

— Cea mai frumoasă dintre femei... încep guvernatorul galant.

— Nu, spuse prințesa cu un aer întunecat. Crispus m-a despuiat în mod public de acest titlu.

— Un nebun, care nu se pricepe deloc la frumusețe.

— Cu Berenice frumoasa, ori cu Berenice aurita dorești să te căsătorești?

— Eu, spuse Florus cu un aer demn, eu n-am caracter de mercenar.

— Decât atunci când e vorba de prada zeloților, râse Berenice. Mă tem că cele dezvăluite azi-dimineață te vor face să-ți pierzi poziția.

De asta se temea și procuratorul, însă nu era plăcut s-o audă din gura Berenicei. Ascunzându-și mânia în spatele unui zâmbet amar, spuse:

— Ca să te câștig, prințesă, m-aș face bucuros prozelit. Felix n-a făcut asta pentru Drusilla.

— E o ofertă tentantă, spuse Berenice cu un râs batjocoritor, atât de limpede și de plăcut, încât deopotrivă îl încântă și-l înnebuni pe guvernator. Cum s-ar mai bucura iudeii de noul convertit! Mă văd ducându-l pe Florus de mână la Templu și prezentându-l lui Matthias ca pe un pios neofit! Apoi, redevenind serioasă, continuă: Tatăl meu, Agripa, a fost rege al Iudeii și dorința mea cea mai mare este să conduc destinele acestei țări, dorință care ar rămâne neîmplinită dacă m-aș căsători cu tine.

— Și pentru ce?

— Om nătâng ce ești! Nu-ți dai seama că ai fost pus în funcția de procurator doar datorită faptului că soția ta a fost prietenă cu împărăteasa Popeea? („A fost?” gândi Florus, întrebându-se pentru ce folosește Berenice timpul trecut; avea să afle destul de curând!) Dacă ai repudia-o pe Cleopatra pentru a te căsători cu mine, ai nemulțumi-o pe împărăteasă și atunci, ce s-ar întâmpla cu poziția ta de procurator?

Florus se gândise la o astfel de posibilitate. Totuși, ce mai conta pierderea poziției, când ar fi putut stăpâni tot aurul Berenicei?

— Și, continuă Berenice, chiar presupunând că împărăteasa ar fi trecut cu vederea această jignire adusă prietenei sale și ți-ar fi lăsat titlul de guvernator, n-o mai poate face acum, pentru că este moartă.

— Popeea, moartă? bolborosi Florus neîncrezător.

— Așa spune libertul meu, Sadas.

— Și de unde a aflat?

— O corabie venind de la Roma a intrat adineauri în port și a adus vestea. Toți cei aflați la bord vorbesc despre asta. Cea mai mare prozelită a noastră e moartă, ucisă de Nero cu o lovitură de picior. Și era însărcinată... Ucisă tocmai de către acela pe care tu ai fi voit, aseară, să ne faci să-l slăvim ca pe un zeu, adăugă ea cu un ton disprețuitor.

Florus înmărmuri la auzul acestei veste. Își dădu seama că Popeea, nemaifiind acolo pentru a-l ocroti și a amâna justa pedeapsă pe care o meritau fărădelegile sale, sfârșitul domniei sale era aproape. Știa foarte bine că, îndată ce iudeii vor afla vestea, vor trimite la Roma o deputație, cerând înlăturarea sa. Desigur, n-aveau să uite nici acea înțelegere secretă pe care o avusese cu zeloții, fără a vorbi de multe alte mici păcate.

— Și, bineînțeles, din moment ce-mi voi pierde titlul, spuse el furios, încetez să mai prezint interes pentru tine.

— Afară dacă vei deveni vreodată Cezar. Atunci trimite după mine și voi veni la tine zburând! Ca împărăteasă a lumii aș putea face mult mai mult bine poporului meu decât ca regină a Iudeii.

Împărăteasă a lumii! Vorbea cu ușurință, fără să-și închipuie măcar cât de aproape avea să fie într-o zi de tronul imperial.

— Te gândești numai la poporul tău și la religia ta! mormăi Florus.

— La poporul meu și la religia mea. Așa e, asta sunt eu!

— Ți-ai bătut joc de mine pentru a-ți atinge scopurile, spuse el cu chipul grosolan învinețit de mânie. Și acum mă arunci ca pe-o sanda ruptă.

— O, Florus, ajunge! spuse ea cu un aer obosit. Amândoi am jucat teatru. Să lăsăm să cadă masca. Nu Berenice te fermeca, ci aurul ei, cu care nădăjduiai să-ți plătești datoriile și să-ți continui orgiile infame. Iar eu, cunoscându-ți motivele, m-am prefăcut că te iubesc – o dragoste pe care n-am simțit-o niciodată – doar în speranța că Iudeea va trage foloase. Te-ai înșelat crezând că mă interesa persoana ta, și nu titlul tău. Nobile Florus, rămâi cu bine!

Și spunând acestea, îi întoarse spatele și plecă.

Florus privi cum se îndepărta, fără a arunca înapoi măcar o singură privire de milă sau remușcare, iar pe chip i se așternu o expresie diabolică. Dragostea pe care o simțise pentru ea se transformă într-o ură înverșunată. Un singur gând îl stăpânea: trebuie să se răzbune. Însă cum? S-o ucidă? A curma viața unei prințese iudeice nu era un lucru ușor. Adevărat, putea tocmi câțiva sicari, așa cum făcuse procuratorul Felix pentru a-l asasina pe marele preot Ionatan; însă era posibil ca cineva să-l suspecteze, lucru pe care nu și-l dorea.

În plus, o astfel de pedeapsă ar fi fost prea ușoară; o lovitură de pumnal și totul s-ar sfârși. Răzbunarea sa trebuia să fie mult mai subtilă, mai rafinată. „Cum să se răzbune?” – asta era întrebarea. Și, meditănd la acest lucru, se îndreptă către pretorii.

Intrând, află că regele Polemo, fostul soț al Berenicei, îl aștepta în Sala de Fildes, astfel numită din cauza tăbliilor care căptușeau pereții. Se încruntă, nemulțumit de această vizită nepotrivită.

— Ce vrea de la mine? mormăi el cu un aer întunecat. Numai el e răspunzător de toate astea. Apoi, deodată, fața i se luminează. Este prieten cu Cezar! Ha! S-ar putea să-mi fie de ajutor. Și se îndreptă spre Sala de Fildes.

— Aduceți vin! porunci el.

Florus rămase singur cu vizitatorul său.

Prietenia lor, dacă se poate numi astfel relația dintre cei doi bărbați, începuse în urmă cu un an, la Roma, pe când Florus se pregătea să plece în Iudeea ca să-și ia în primire postul de procurator. Prietenia subită pe care i-o arătase regele îl surprinsese oarecum pe Florus care, oricât de bună ar fi fost părerea pe care o avea despre sine, știa că nu face parte din lumea lui Polemo.

Cu toate acestea, Polemo se dovedise dornic să-i intre în grații, căci, aflând că romanul n-avea prea multe resurse, îi puse imediat la dispoziție o sumă care îngădui noului procurator să-și facă o intrare triumfală în Cezarea. De atunci, regele îi mai trimisese bani. Polemo se dovedise a fi un creditor amabil și binevoitor. Mulțumindu-se să primească o simplă chitanță pentru banii împrumutați, Polemo nu-i ceruse vreodată înapoierea banilor. Florus nu trebuia să-și facă griji; avea să plătească după bunul lui plac. Încântat de ușurința cu care-i veneau banii, în tot acest timp, Florus împrumutase cu nechibzuință sume imense de bani. În clipele sale de cumpătate, tremura gândindu-se la mărirea datoriei ce se acumula. Dacă i s-ar fi cerut să înapoieze dintr-o dată toți banii, ar fi fost un om fatal.

În ultima vreme, Florus devenise din ce în ce mai neliniștit. Suspiciunea, nu! certitudinea că regele îi va cere socoteală îl apăsa amarnic. Aerul grav și zâmbetul misterios al lui Polemo păreau a spune: „Ești la bunul meu plac!” Iar Florus, simțindu-se legat la mâini și la picioare, nu îndrăzneă să i se împotrivescă. În acele zile, să nu uităm, legea romană spunea că datornicul rău-platnic, oricare i-ar fi fost rangul (exceptie făcând situația în care datornicul făcea parte din familia imperială care, desigur, era deasupra legii), devenea sclavul celui care-

l împrumutate.

Era limpede că Polemo avea un gând ascuns. Însă care era acesta, Florus nu-și putea închipui.

Un lucru, totuși, era din ce în ce mai clar. Polemo, care odinioară se supusese ritualului circumciziei pentru a câștiga mâna Berenicei, nu mai nutrea acum nicio simpatie față de iudaism și iudei, vorbind despre aceștia din urmă cu ură și dispreț.

Florus, pe care firea sa violentă îl determina să se poarte aspru cu cei aflați sub conducerea sa, părea a primi încurajare subtilă din partea lui Polemo în această direcție. În orice caz, după convorbirile sale cu Polemo, Florus era și mai hotărât să adopte noi metode de represiune, riscând astfel chiar să piardă favorurile Berenicei. Polemo părea să-și dea osteneala să zădărnicească ostenelele prințesei; iar Florus, prins între cei doi, oscila între a face bine și a face rău. Firea lui însă, îl împingea să asculte mai degrabă de sugestiile lui Polemo, gândind că astfel va deveni faimos ca procurator, mai faimos decât toți cei dinaintea lui.

Florus se întrebase adesea care erau sentimentele regelui față de Berenice, însă până acum nu putuse lămuri această problemă. Când se aventurase, cu oarecare sfială, să-i împărtășească regelui intenția sa de a se căsători cu Berenice, Polemo zâmbise și-i urase noroc! După aceea, de fiecare dată când se întâlneau, regele nu uita să-l întrebe, cu o ușoară notă de ironie, cum stătea cu planurile matrimoniale.

Nici în ziua aceasta nu-i scăpă prilejul.

— N-aș avea nimic împotrivă ca diavolul ei iudeu, pe care-l numesc ei Satan, s-o ducă în infern, fu răspunsul elegant al lui Florus.

— A! Așa stau lucrurile? M-am gândit eu că se va ajunge aici. Era puțin delicat din partea ei să accepte dragostea unui bărbat căsătorit, cu atât mai mult cu cât ea însăși...

Florus se întreba ce vrea să spună, însă Polemo se opri brusc, ca și când ar fi spus deja prea mult.

— De fapt, n-am venit să-ți vorbesc despre Berenice, continuă el, ci despre situația disperată în care te afli.

— O situație pentru care ești tu însuși răspunzător, într-o oarecare măsură, spuse Florus.

— Nu. Pactul acela secret cu tâlharii zeloți este o nebulie a ta. Te-am îndemnat la asprime, e drept, însă n-ai mers niciodată atât de departe pe cât ar fi trebuit pentru a-mi atinge scopul.

„Pentru a-i atinge scopul?” gândi Florus. Oare intenționa să cârmuiască Iudeea prin intermediul lui? Așa se pare.

— Sulițele tale n-au făcut altceva decât să întărească animalul, fără a-l sili să se întoarcă și să lupte.

— Spune-mi deslușit ce vrei să-mi spui!

— Dorința mea era să-i văd pe iudei revoltându-se din cauza asprimii administrației tale. Atitudinea ta indulgentă mi-a zădărnicit planurile. Iudeii nu s-au răsculat.

Furia lui Florus începu să crească la gândul că fusese, rând pe rând, o unealtă în mâinile lui Polemo și ale Berenicei, în cele din urmă nefăcând pe placul nici unuia.

— Mai bine ai fi ascultat de sfaturile mele! Singura ta șansă de scăpare este să-i ațâți pe iudei la răsccoală. Astfel, violența ta din trecut va fi îndreptățită. În felul acesta poți arăta că tocmai anarhia acestui popor te-a determinat să te porți cu asprime cu ei. Poporul care se află mereu pe picior de revoltă trebuie tratat cu asprime. Revolta lor, în situația de față, va fi mântia care-ți va acoperi fărădelegile.

În timp ce Polemo spunea aceste cuvinte, sentimentele lui Florus începură să ia o întorsătură neașteptată. Mânia pe care o simțise până atunci făcu loc unei senzații plăcute. Își aminti de cuvintele Berenicei, care spusese clar că nu-i păsa decât de poporul și de religia ei. În sugestia lui Polemo descoperi ocazia de a o putea atinge în ceea ce avea mai drag. Cum de nu se gândise la asta până acum? Ce răzbunare minunată ar fi dacă ar reuși să-i împingă pe iudei la revoltă, pentru ca mai apoi să nimicească și neamul iudeu și Templul său!

Au existat monștri în istorie. Florus a fost unul dintre ei. În cruzimea sa, n-ar fi ezitat să nimicească o națiune întreagă dacă ar fi știut că acest lucru o rănește pe Berenice; iar dacă gemetele fiecărei victime ar fi însemnat o săgeată înfiptă în inima Berenicei, cu cât ar fi murit mai mulți, cu atât mai bine!

Însă, reflectând la toate acestea, înfocarea i se mai potoli.

Planul acesta era bun, însă, în ciuda asigurărilor lui Polemo, nu era lipsit de primejdii. Cum ar putea atâta un guvernator o răsccoală și apoi să scape de justiția romană? Puse această

întrebare lui Polemo, care se bucură în sinea lui văzând că Florus era dispus să-i urmeze sfaturile, cu condiția să iasă nepătat din complot.

— Nu te teme! După ce-ți vei duce la capăt însărcinarea, nu vei avea decât să dispari pentru o vreme. Regatul meu din Pont îți va oferi ocrotire până când sfătuitoarii lui Nero îl vor convinge de faptul că ai procedat bine.

— Hm! Vor putea s-o facă? Întrebă Florus cu îndoială.

— Desigur, răspuse Polemo. Nu sunt eu prieten cu cezarul? continuă el, arătându-i inelul pe a cărui piatră era gravat chipul lui Nero. O să-i dovedesc că ești un patriot zelos, că toate așa-zisele atrocități pe care le-ai comis – chiar și alianța cu zeloții n-au fost altceva decât o politică profundă și subtilă, ce a avut ca unic scop binele Romei.

Florus, ale cărui acțiuni nu aveau la bază altă motivație decât propriul câștig, zâmbi larg la gândul că ar fi putut trece drept patriot în ochii lui Nero.

— Religia asta a iudeilor, continuă Polemo, se răspândește tot mai mult, nu doar printre celelalte nații, ci chiar printre romani. Învingșii supun la rândul lor pe învingători. Senatul roman vede în răspândirea asta tot mai largă a iudaismului o amenințare la adresa siguranței imperiului. Cum poate fi oprită? Nu există decât o singură cale: distrugerea Templului de la Ierusalim; astfel, religia le va fi și ea distrusă. Și pentru asta există o singură cale: revolta. Oamenii de stat romani îi vor fi recunoscători lui Florus pentru că a luat inițiativa. De ce să dăm dovadă de o falsă îndurare față de iudei? Gândește-te la politica pe care a avut-o Roma în trecut față de ei și la felul în care înțeleg ei s-o răsplătească. Roma nu caută – nici măcar nu-și dorește – să-și impună propriii zei popoarelor ce se supun ei. Însă, altfel stau lucrurile când vine vorba despre iudei, care ar merge până la capătul pământului pentru a face un singur prozelit. Aproape că au ajuns la tron, câștigând-o pe Popea de partea lor. Toate orașele imperiului au câte o sinagogă, cu toate că iudeii n-ar îngădui cu niciun chip ca pe pământul lor așa-zis sfânt să se ridice vreun templu păgân. Ar fi gata să pornească a adevărată răzmeriță dacă s-ar întâmpla așa ceva.

Oamenii aceștia încearcă să iudaizeze întreg imperiul și, dacă prozelitismul lor ar continua să se desfășoare așa cum o face acum, Roma este pierdută.

— Cum asta? Întrebă Florus, mirat.

— Pentru că lumea întreagă, odată iudaizată, se va întoarce spre Ierusalim, nu spre Roma, ca s-o considere capitală a lumii. Marele-preot, și nu Cezar va deține sceptrul imperiului; și pentru că iudeul nu știe ce înseamnă toleranța, barbarismul oriental va triumfa asupra civilizației vestului. Vom fi constrânși să ne înfățișăm la Ierusalim de trei ori pe an. Legile celor Douăsprezece Table[13] vor fi înlocuite de preceptele rabinilor. Scrierile lui Homer vor fi arse în piețele publice; filozofia lui Platon va fi înlocuită de Pentateuhul lui Moise. Circurile, jocurile olimpice și reprezentațiile teatrale vor fi desființate. Sculptura va fi interzisă; capodoperele cele mai alese ale lui Fidias vor fi zdrobite sub ciocanele fanaticilor. Frumosele temple ale Greciei vor fi date pradă flăcărilor, căci nu va trebui să existe decât un singur Templu, acela ridicat gelosului zeu iudeu. Tot ceea ce dă strălucire, frumusețe și bucurie vieții va pieri pentru totdeauna și vom fi nevoiți să ne găsim plăcerea în circumcizie și sinagogi, în posturi și sabaturi.

— Pe toți zeei, Polemo! Mă înspăimântă! exclamă Florus, înfiorându-se la descrierea acestui tablou al lumii iudaizate.

— Asta și vreau să fac, căci atunci vei fi poate mai hotărât să pui în practică sfaturile mele împotriva acestei dușmănoase nații de fanatici care vor face tot ce am spus, dacă nu vor fi opriți. Existența iudeilor și a prozelitilor acestora nu ar trebui tolerată de către romani; însuși crezul lor îi îndeamnă la lipsa de loialitate.

— În ce fel?

— Cum își menține Roma puterea? Doar cu ajutorul armatelor sale. Desființează legiunile și cât crezi că va mai trece până când barbarii din Nord vor tăbări asupra noastră, trecând peste Rin și Dunăre? Crezi că iudeii și prozelitii lor vor sări în ajutorul nostru? Nici gând! Dacă un supus roman devine ucenic al vreunei sinagogi, când va fi chemat la arme va refuza să-și slujească țara, pe motiv că ar fi nevoit să mărșăluiască sau să lupte în ziua de sabat, lucru interzis de religia sa. Roma n-a avut de ales și a fost nevoită să cedeze – de aceea și legea nescrisă prin care iudeii și prozelitii lor sunt scutiți de militarie. Galii și grecii, spaniolii și egiptenii, iată cine va trebui să apere imperiul. Tu și eu, dragul meu Florus, vom fi nevoiți să ne vărsăm sângele pentru ca iudeii să aibă libertatea de a ne exploata și de a se îmbogăți.

— O asemenea nedreptate poate scoate din minți, comentă Florus.

— Iudeii sunt parte a imperiului, dar nu sunt ai imperiului; se bucură de avantajele

imperiului, dar refuză să plătească pentru ele. Bogățiile pe care le adună de pe urma negoțurilor nu sunt folosite în provinciile unde fac ei negoț, ci sunt trimise la Templul lor din Ierusalim, unde se îngrămădesc fără a folosi nimănui. Scurgerile acestea de aur și argint către Templu sunt atât de serioase, încât au afectat de multe ori valoarea monedei unei provincii, silindu-l pe guvernator să interzică exporturile[14].

Pentru ce crezi că strâng ei în Templu aceste comori ce valorează milioane de aurei? Pentru ce? Pentru că războiul costă. Iudeii încearcă să ne convingă de faptul că acest tezaur reprezintă doar ofrande religioase din partea unor suflete pioase. În realitate însă, scopul lor este acela de a porni un război împotriva Romei.

— Asta mi-am spus-o și eu adeseori, spuse Florus, care nu se gândise în viața lui la acest lucru.

— Ai auzit pe Simon zicând că și-a trimis aurul acolo unde niciun roman nu-l va putea atinge; oare unde, dacă nu în sanctuarul Templului? Un sanctuar în care până și cezarul îi este interzis să intre. M-aș prinde că zelotul acesta va găsi adăpost el însuși acolo, căci înainte de a deveni tâlhar se știa despre el că era bun prieten cu Eleazar, căpitanul Templului, a cărui ură împotriva Romei îți este bine cunoscută. Dar să ne întoarcem de la persoană la popor. Când vor socoti că sunt pregătiți, vor declara război, cel mai sigur cu ocazia Paștelui; căci, sub pretext că vin la serbare, iudeii și prozeliții lor se vor putea aduna la Ierusalim din toate colțurile imperiului. Roma n-a văzut niciodată cu ochi buni aceste întâlniri – și pe bună dreptate. Numărul lor crește pe an ce trece: la ultima sărbătoare erau trei milioane. O, zei! Trei milioane de fanatici, urând Roma cu toată ființa lor, adunați într-o cetate despre care se spune că ar fi cea mai puternică din lume. La ce se gândește oare Senatul? De ce să așteptăm până când această națiune se va întări și mai mult? Chiar și acum se aud zvonuri că iudeii fac alianțe cu națiunile din afara granițelor imperiului, cu părții de dincolo de Eufrat și cu arabii din pustie. Cu fiecare an ce trece devin tot mai puternici, iar pieirea noastră tot mai sigură.

Însă ce s-ar întâmpla dacă focul le-ar înghiți cetatea și Templul? Și lucrul acesta trebuie să se întâmple în cazul unui război. Atunci se va isprăvi și cu religia lor; zilele de prozelitism se vor încheia; pelerinajul va înceta, căci cine va mai putea să creadă într-un zeu care n-are puterea să-și apere Templul? Zeii Romei, se va spune, sunt mai puternici decât cel din Iudeea. Odată distrus iudaismul, imperiul se va afla în siguranță. Stă în puterea ta, Florus, să faci asta, iar eu...

— Ajunge! strigă procuratorul. Ai spus destul pentru a mă convinge că nimicirea acestui neam este un act de justiție și de patriotism.

Însă Polemo mai avea de prezentat un argument, mai puternic decât oricare altul. Intenționat îl lăsase la urmă.

Scoase un sul mic de pergament, pe care Florus le recunoscuse ca fiind chitanțele sumelor pe care le împrumutase de la Polemo.

— În ziua în care iudeii vor declara război, voi arde acest sul, iar tu nu-mi vei mai datora nimic.

Capitolul 7

Călătoria spre Ierusalim

Primele raze ale dimineții poleiau vârfurile turnurilor înalte ale Cezareii, pe când soldații cohorței romane ieșeau pe poarta de miazăzi a cetății.

Se îndreptau spre Ierusalim, călătorie de vreo șazeeci de mile, mărșăluind pe calea militară construită de romani, un drum atât de bine pavat, încât – pe alocuri – s-a păstrat intact și după aproape două mii de ani.

Puțin înaintea trupelor, și pe drept mândru de falnica lor ținută, galopa tribunul Terentius Rufus, avându-l alături pe Crispus, călare, ca și prietenul său, pe un armăsar ager.

Edictul lui Nero fusese afișat cu o zi în urmă în piețele publice din Cezarea; dădea câștig de cauză grecilor.

Acum, deși era limpede pentru toți că cetatea era într-o stare de frământare din cauza triumfului unei grupări și a umilirii celeilalte, Rufus și cohorta sa primiseră porunca din partea guvernatorului de a se întoarce la Ierusalim, pe motiv că în Cezarea stăpâna calmul.

— Și Florus însuși, remarcă Rufus, se retrage la Sebaste împreună cu legiunea sa, așa încât cetatea va rămâne de izbeliște. Pe Pluton! continuă el, încruntând din sprâncene nedumerit, dacă mai înțeleg purtarea sa. Doar dacă nu cumva are de gând să aprindă flacăra răzmeriței.

Cei doi călăriră în tăcere o vreme. Apoi Crispus, care din când în când se întorcea să privească cohortele ce veneau în urma lor, spuse cu un aer nedumerit:

— Rufus, ceva lipsește cohorței. Ce să fie oare? A! Știu: acvila! Unde este?

— Am lăsat-o intenționat în Cezarea, în pretoriu.

— Pe Marte! Pentru ce?

— Fiind în Iudeea, trebuie să respectăm superstiția iudeilor, care, după cum știi, privesc cu dezgust orice imagine plămădită.

Câteva clipe Crispus nu putu scoate un cuvânt, atât de indignat era.

— Cum? strigă el. Nu putem purta steagurile noastre într-un teritoriu cucerit de noi? Oare Roma guvernează Iudeea, sau Iudeea guvernează Roma?

— Cel puțin în chestiunea asta, a biruit Iudeea.

— Te rog, Rufus, spuse Crispus strunindu-și calul, trimite un centurion să ia acvila.

Rufus scutură din cap.

— Pontius Pilat a fost de aceeași părere cu tine. Și-a făcut prima intrare în Ierusalim cu acvilele. Timp de trei zile și două nopți evreei au urlat, au țipat și au plâns în jurul pretoriului său. La sfârșitul celei de-a treia zile și-a trimis la ei soldații cu săbiile scoase. Iudeii s-au aruncat cu fața la pământ, și-au dezgolit gâturile și au țipat că preferă să moară decât să-și vadă legile profanate.

Ce mai putea să facă Pilat, care deja era exasperat? Nu putea masakra un popor întreg în prima sa săptămână de guvernare. Silit să cedeze, a trimis steagurile înapoi la Cezarea. De atunci, nicio cohortă n-a mai îndrăznit să se aventureze în Ierusalim decât cu steaguri simple.

— Să nu avem dreptul să purtăm acvilele! murmură Crispus furios. Cât timp trebuie să mai suportăm asta?

— Până la viitorul război pe care-l vom avea cu ei, când vom avea grijă să ne stabilim supremația și să fim stăpâni la noi acasă.

— Și când va fi asta?

— După părerea mea, mai curând decât ne închipuim. Poate doar câteva zile.

Zile! Vestea îl ului pe Crispus, însă nu-i plăcu.

— Sunt purtătorul unei scrisori pecetluite, continuă Rufus, adresată regelui Agripa, aflat la Ierusalim. Regele este, după cum știi, fratele prințesei Berenice, acela care-l numește pe marele-preot și păzitorul suprem al comorilor Templului. Nu cunosc conținutul scrisorii, însă dacă ar fi să judec după zâmbetul sinistru cu care mi-a înmănat-o Florus, presupun că este vorba de un ordin ce nu va fi deloc pe placul lui Agripa. Dacă iudeii vor alege să-și sprijine regele în decizia pe care o va lua, acesta ar putea fi începutul unei răzcoale al cărei sfârșit nu-l poate prevedea nimeni. Poate că nu am dreptate, Crispus, dar presimțirea mea este că purtăm soarta Iudeii în această scrisoare.

Crispus se încruntă. Îi plăcea să lupte, însă i se părea că n-ar fi fost prea mare cinstea și

gloria de a supune un popor provocat la luptă prin oprimarea deliberată a unui guvernator nedrept.

Drumul străbătut de romani șerpuia spre sud, printre pajiștile împodobite cu flori ale câmpiei Saron, atât de încântătoare în lumina soarelui dimineții de mai.

Din când în când, în marșul lor, soldații depășeau câte un grup de țărani iudei îmbrăcați cu veșminte colorate, mulți dintre ei însoțiți de asini și cățări încărcăți cu lemne.

— Pelerini în drum spre Ierusalim, explică Rufus ca răspuns la întrebările lui Crispus. În doar câteva zile se va serba Festivalul Xiloforia, sau Ofranda lemnului, când iudeii obișnuiesc să aducă la Templu suficient lemn pentru ca focurile jertfelor să ardă pe tot timpul anului.

O caravană destul de numeroasă poposisese la un izvor aflat la marginea drumului pentru a-și umple burdufurile cu apă și a lăsa animalele să se răcorească. Aerul fremăta de zgomotul cântecelor și al dansurilor.

Apropierea cohorței mergând în pas făcu să dispară dintr-o dată această veselie.

— Romanii! Romanii! se auziră glasuri țipând.

Fără a scoate o vorbă, însă cu privirea încărcată de ură, pelerinii se dădură la o parte pentru a face loc soldaților să treacă.

Un iudeu cu o înfățișare sălbatică, mai îndrăzneț decât tovarășii săi, strigă:

— În gheenă cu toți păgânii!

Rufus trecu pe alături, zâmbind disprețuitor.

— Omul acesta știe foarte bine, spuse el, că dacă aș vrea, l-aș putea spânzura de copacul cel mai apropiat. Și totuși, asta nu-l oprește să-și exprime ura față de romani.

— Ce este această „gheenă” unde ne trimite? întreabă Crispus, care nu cunoștea atât de bine obiceiurile iudeilor.

— Tartarul iudeilor, loc de flăcări și de chin, unde vom ajunge și tu și eu, indiferent cât de virtuoasă ar fi viața noastră. După cum spun rabinii, „păgânii nu sunt altceva decât combustibil pentru focul gheenei”.

— Vădit lucru, iudeii aceștia nu ne prea iubesc, râse Crispus.

— Sug ura față de romani odată cu laptele mamei. Vezi acum de ce e nevoie să menținem o forță militară atât de mare în Iudeea.

În Africa, odinioară sediul imperiului cartaginez, nu avem decât o legiune. Tot o legiune este suficientă și în războinica Spanie. Grecia, renumită cândva pentru faptele ei de arme, nu are nicio legiune.

Pentru acești iudei turbulenți este nevoie de trei legiuni. Închipuie-ți: treizeci și șase de mii de soldați într-o provincie nu mai mare decât Latiumul nostru. Vezi, dar, cât de mare este neastâmpărul acestor iudei, cât de ostili sunt față de stăpânirea romană!

— Ce se întâmplă acolo, în față? spuse Crispus, privind cu atenție spre un grup de pelerini îndepărtați care se opriseră brusc cu riscul de a împiedica marșul cohorței romane.

— Aceea, răspunse Rufus, este o altă dovadă a disprețului lor pentru străini. Piatra aceea pe care o vezi la marginea drumului, marchează hotarul dintre cele două provincii. Acum ne aflăm în Fenicia păgână; după ce vom trece de acel hotar, ne vom afla în sfânta Iudee. Iudeul nostru, când ajunge la hotarul țării sale, își scoate încălțările și le șterge cu grijă, ca nu cumva să întineze pământul sacru al Iudeii aducând pe încălțări praful unui pământ străin.

Crispus se convinse că vorbele lui Rufus erau adevărate. Fiecare iudeu, ajungând la hotar, își scotea sandalele și le ștergea sau le scutura bine, o măsură cu atât mai inutilă, cu cât cei șase sute de bărbați ai cohorței romane aduceau cu ei o bogată provizie de praf fenician.

— Tu ești patrician roman, spuse Rufus adresându-se lui Crispus, mândru de noblețea neamului tău, dar ascultă ce-ți spun: dacă cel din urmă cerșetor din Ierusalim s-ar atinge din întâmplare de tine în ajunul Paștelui, s-ar crede spurcat în așa măsură, încât n-ar mai putea lua parte la sărbătoare. Ar trebui să faci o baie de curățire, care să-i obțină privilegiul de a participa la un alt Paște, care are loc șapte zile mai târziu, tocmai pentru astfel de cazuri.

După un marș de vreo douăzeci și cinci de mile, ajunseră la Antipatris, o stație militară ce avea ca scop paza liniei de comunicație între Cezarea și Ierusalim. Rufus găsi aici suficient loc de adăpost pentru trupele sale. Când se lăsă înserarea, Rufus și Crispus urcară pe meterezele fortăreței romane; de acolo vedeau întreaga câmpie a Saronului, de la poalele munților până la mare, luminată de lumina argintie a lunii.

În depărtare, din loc în loc, scânteiau focurile pelerinilor iudei, poposiți pentru noapte sub vreun terebint bogat în frunze, sau la marginea vreunui izvor.

— Ascultă! spuse Rufus, ridicând un deget.

De dedesubt lor, din vale, purtat de adierea vântului, se ridica sunetul unei melodii

tânguitoare, cântate de mai multe glasuri. Ascultând cu atenție, Crispus reuși să deosebească unele cuvinte.

„Dacă te uit, o, Ierusalime, să-și uite dreapta mea destoinicia!”

Glaserile creșteau și slăbeau, după voia vântului, producând un efect ciudat și plin de jale. Crispus se înfioră ascultând. Exista, după părerea lui, un suspin în fiecare vers. „Până când, Doamne? Până când?” O chemare deznădăjduită pentru a implora Cerul să se răzbune pe cei care-i apăsau – romanii.

O tristețe adâncă cuprinse inima lui Crispus în timp ce medita la caracterul acestui ciudat popor al Orientului. În timpul călătoriei din acea zi, fiecare chip pe care-l văzuse, fiecare incident dovedeau că, deși iudeii și romanii trăiau alături, erau două națiuni cu totul diferite.

În timp ce alte popoare ale imperiului, printre care chiar grecii, atât de renumiți prin artă, lupte și literatură, se mulțumeau să trăiască în pace, satisfăcute de protecția pe care le-o oferea Roma, iudeii mențineau o atitudine de ostilitate față de cuceritorii lor.

Cât timp avea să dureze teribila dușmănie? Iudeii aveau să rămână pentru totdeauna un spin în coasta imperiului, sau avea să se rezolve problema, așa cum credea Rufus, printr-un război?

În dimineața următoare, la răsăritul soarelui, romanii își reluară marșul. Drumul, care până atunci urmasse o linie paralelă cu marea, coti acum spre interiorul ținutului și, lăsând în urmă câmpia maritimă, romanii începură să urce pitoreștile coline ce se înălțau din treaptă în treaptă până la podișul stâncos pe care era clădit Ierusalimul.

Gofna, o altă stațiune militară aflată la cincisprezece mile distanță de sfânta cetate, fu al doilea loc în care poposiră.

În zorii zilei începură a treia și ultima parte a călătoriei lor, de-a lungul unui drum prăfuit, de o albeașă orbitoare.

În ceasul al nouălea, cohorta urca anevoios un drum râpos între munți. În fața lor, la o oarecare distanță, mergea un grup numeros de pelerini, purtând cu ei lemne de foc. Deodată, ajunși în vârful colinei, începură să scoată niște strigăte pătrunzătoare, iar cei rămași mai în spate se grăbiră să-i ajungă din urmă.

— Ieruşalaim! Ieruşalaim! strigau iudeii, iar strigătul lor străpunse aerul dimineții.

— Hagiopolis! Hagiopolis! exclamau prozeliiții greci.

— Hierosolyma... spuse Rufus liniștit.

Împins de o curiozitate firească, Crispus își mână calul înainte și ajunse curând pe povârnișul dinspre nord al muntelui Scopus. De acolo văzu întreaga cetate desfășurându-se sub ochii lui.

Își struni calul și, cu un viu interes, contemplă faimoasa cetate, *longe clarissima urbium Orientis* [de departe, cea mai frumoasă cetate a Orientului], a cărei origine se pierdea în negura vremurilor; cetate veche, încă dinainte de a se fi pus cea dintâi piatră a Romei!

Cu un secol în urmă, Ierusalimul n-ar fi prezentat decât un spectacol șters și chiar mizer; însă, mulțumită lui Irod cel Mare, acel monarh despot, renumit prin gustul său arhitectural, cetatea era acum splendidă, învăluită în mantia-i de turnuri impunătoare; palatele sale de marmură străluceau în aerul limpede al dimineții orientale; maiestuoasele colonade și arcuri de triumf se împleteau armonios cu frunzișul palmierilor cu forme zvelte și grațioase; și, deasupra tuturor, Templul de o albeașă scânteietoare, „palat de alabastru, cu turnuri auriu”, atât de strălucitor în lumina soarelui de dimineață, încât ochii nu-l puteau privi timp îndelungat.

Crispus îl privi și se gândi la visul pe care-l avusese.

— Ascultă ce-ți spun eu, spuse Rufus, Roma nu va avea liniște până când cetatea asta nu va fi făcută una cu pământul și arată cu plugul.

Cuvinte profetice!

Dacă acești iudei, printre care-și croiau loc acum, ar fi putut arunca o privire în viitor, cu siguranță pumnalele lor ar fi sclipit în lumina soarelui, iar cei doi romani și-ar fi găsit acum sfârșitul!

La vederea cetății sfinte, țărani pelerini își manifestară sentimentele în felul lor caracteristic. Câțiva izbucniră într-un râs aproape isteric în bucuria lor; alții, cu mâinile împreunate și ochii înlăcrimați, se prăbușiră pe genunchi, iar câteva dintre femei chiar leșinară. Unii își scoaseră încălțăminte și-și continuară drumul desculți, ca și când ar fi pășit pe pământ sfânt; alții se înveșmăntară cu cele mai bune haine, ca și când ar fi fost pe punctul de a intra într-o sfântă sinagogă. Un bărbat din mulțime, levit, înălțându-și vocea, începu să intoneze un psalm, potrivit ocaziei; mulțimea din jur i se alătură la refren, îndreptându-se cu

toții, încet, spre cetate:

„Frumoasă înălțime, bucuria întregului pământ, este muntele Sionului; în partea de miazănoapte este cetatea Marelui Împărat.”

— Dacă la Cezar se gândesc atunci când spun „Marele Împărat”, lucru de care mă îndoiesc, remarcă Rufus, atunci fanaticii aceștia au dreptate. Vezi clădirea aceea, mai sus de Templu? Este citadela mea romană și te invit să-mi fii oaspete acolo.

Continuându-și drumul printr-o zonă cu grădini și pălcuri de copaci, împrejurii ale unor vile luxoase, trupele romane pătrunseră în oraș și, străbătând străduțele-i înguste și întortocheate, ajunseră la citadela Antonia, numită astfel de către Irod cel Mare în amintirea prietenului și stăpânului său, Marcus Antonius; iudeii o numeau „Baris”, adică „Turnul”.

Această fortăreață ocupa creasta unei stânci înalte, separată printr-o prăpastie adâncă de înălțimea pe care era construit Templul. Cele două înălțimi erau legate printr-un pod arcuit. Templul domina întreaga cetate ce se vedea în vale. Citadela Antonia însă, domina Templul, meterezele sale semețe înălțându-se mult deasupra acoperișului aurit al sanctuarului; pe metereze flutura stindardul purtând literele S.P.Q.R. [*Senatus Populus que Romanus* – *Senatul și Poporul Roman*], simbol vizibil al stăpânirii romane, a cărui vedere îi umplea pe iudei de furie.

Lăsându-și oamenii în tabără, Rufus se îndreptă fără întârziere, însoțit de Crispus, spre palatul lui Agripa, hotărât să-i predea monarhului scrisoarea lui Florus.

Era încă devreme, iar străzile, ticsite de mulțimea pelerinilor sosiți, aveau un aspect însuflețit și zgomotos; nu peste multă vreme însă, căldura amiezii îi va sili pe toți să se retragă spre un loc de odihnă.

Deodată, acoperind vuietul mulțimii, se înalță un glas, cum Crispus nu mai auzise vreodată. La auzul acestui glas cavernos, încetă orice mișcare. O liniște de mormânt se așternu peste tot.

În mijlocul străzii, înaintând cu pas încet și măsurat, își făcu apariția un personaj lugubru, cu privirea răătăcită, înveșmântat într-o mantie din păr de cămilă strânsă în jurul taliei cu o cingătoare de piele. Brațele-i erau ridicate spre ceruri; nu se uita nici în dreapta, nici în stânga; fața îi era ca o mască de piatră pe care se așternuse o expresie de durere.

Nu-l oprea nimeni; nimeni nu-l întreba nimic; știau cu toții că n-avea niciun sens. Oamenii îl cunoșteau, însă, deși erau obișnuiți cu el, încercau întotdeauna la vederea lui, un sentiment de spaimă.

— Un glas venit din Răsărit, un glas venit din Apus, un glas purtat de cele patru vânturi, strigă împotriva Ierusalimului și a Casei Sfinte, împotriva mirilor și a miresele și împotriva întregului popor. Nenorocire, nenorocire Ierusalimului!

Oamenii rămaseră nemișcați, tăcuți, întrebându-se în sinea lor dacă ființa pe care o vedeau era un nebun, sau un om stăpânit de duhul vechilor profeți.

— Cine este? întrebă Crispus, privindu-l cum se îndepărta.

— Isus, fiul lui Hanan. Sunt patru ani de când a început să apară la aceste sărbători anuale, străbătând străzile și aruncând blestemul pe care l-am auzit. Târât în fața tribunalului procuratorului Albinus și interogată, nu a vrut să răspundă decât: „Nenorocire, nenorocire Ierusalimului!” Bătut cu nuiiele până la sânge, a rămas nepăsător, rostindu-și mai departe blestemul. S-ar spune că nu e un om, ci un glas.

— Se poate să fie glasul vreunui zeu, murmură Crispus, impresionat. Troia, osândită la distrugere, a avut-o pe Cassandra, pe care nimeni n-a vrut s-o creadă, decât atunci când era prea târziu. Pare că și Ierusalimul își are profetul său, pe care poporul acesta nesăbuit ce visează la război, ar face bine să-l asculte.

Reluându-și mersul, cei doi prieteni urcară povârnișul muntelui Sion și ajunseră la vechiul palat hasmonean, reședința regelui Agripa.

— Nu vii cu mine? întrebă Rufus, văzând ezitarea lui Crispus. S-ar putea s-o întâlnim pe prințesa Berenice.

Crispus întoarce capul și răspunde că preferă să-l aștepte în Xystus, aflat în apropiere. Rufus îl privi mirat.

— Pe viitor, mormăi el, aș face mai bine să nu pomenesc numele Berenicei; pare să-l tulbure.

Rufus îl găsi pe Agripa așezat la o masă. Era un bărbat înalt și subțire, cu trăsături fine și delicate, înveșmântat după moda iudaică, în haine elegante și îngrijite. În ochii unui soldat roman însă, părea tipul monarhului feminin. Alături de el se afla Berenice, sosită la Ierusalim cu o seară înainte; de partea cealaltă se afla un bărbat în vârstă, cu nas acvilin, buze subțiri și

fruntea gălbuie, lăcioasă, reprezentând tipul adevăratului rabin. Era Simeon, fiul renumitului Gamaliel. În fața lui erau orânduite o călămară de corn și un sul de pergament; între degete ținea un *calamus*, adică o pană de trestie. Era limpede că fusese ocupat cu scrisul, căci cei trei păreau a fi mulțumiți de rezultatul muncii lor. Rufus se întrebă dacă aveau să arate la fel după ce vor afla conținutul documentului al cărui mesager era el.

— Această rugăciune, spuse Simeon punându-și mâna peste sulul de pergament aflat înaintea lui, această rugăciune va servi ca o vânturătoare la despărțirea neghinei de boabele de grâu.

La intrarea lui Rufus, cei trei își ridicară privirile. Fiind comandantul garnizoanei Antonia și, ca atare, un personaj important în Ierusalim, Rufus fu primit cu amabilitate.

— Ce dorește nobilul Rufus de la noi? întrebă Agripa.

Nobilul Rufus întinse scrisoarea regelui, care o luă rupându-i sigiliul cu degetele-i delicate. În timp ce fratele său făcea acest lucru, Berenice se ridică de la masă și, apropiindu-se de Rufus, i se adresă cu glas încet.

— L-ai lăsat pe Crispus la Cezarea?

Tonul și privirea ei, trădând mai mult decât un simplu interes, veniră ca o revelație pentru Rufus.

„Pe viața mea”, gândi el, „femeia aceasta îl iubește pe Crispus.” Cu glas tare răspunse:

— Nu, prințesă, m-a însoțit la Ierusalim.

— Unde este acum? întrebă ea cu nerăbdare.

Rufus, nevoind s-o întristeze, nu-i pomeni de faptul că Crispus refuzase să i se alăture, preferând mai degrabă compania localnicilor ce se îngrămădeau în Xystus decât atracțiile palatului hasmonean. Așa că răspunse:

— L-am lăsat la Antonia.

Berenice și-ar fi continuat șirul întrebărilor, dacă n-ar fi fost întreruptă de Agripa; acesta sfârșise de citit epistola cu un aer posomorât. O chemă pe sora sa și-i întinse scrisoarea. O citi și ea, încruntă din sprâncene și-i întinse scrisoarea lui Simeon care, după ce își luă timp și o citi cu atenție, păru încă și mai afectat decât stăpânii săi regești.

Rămaseră o vreme în tăcere, chibzuind.

— Nu te supune cererii lui, spuse Berenice fratelui ei, cu patimă stăpânită. Vei crea astfel un precedent; ar însemna să recunoaștem că are dreptul să emită o astfel de pretenție. O împilare duce la alta.

— Adevărat, însă, pe de altă parte, răspunse Agripa, dacă ar căuta să obțină ceea ce vrea prin forța armelor, asta ar putea pricinui dezordine și vărsare de sânge, ba poate chiar o revoltă fâțișă, căci, în clipa de față mintea oamenilor este ațâțată la culme de profeții care prezic venirea apropiată a împărăției lui Mesia.

Întorcându-se spre Rufus, spuse cu glas tare:

— Cunoști conținutul acestei scrisori?

— Cătuși de puțin. Nu mi s-a spus decât să aștept un răspuns imediat.

— O să întârzii cu răspunsul până diseară.

Rufus salută și ieși.

— Din cauza mea sunt toate astea! spuse Berenice deznădăduită.

— Din cauza ta, prințesă? Cum asta? exclamă Simeon.

— Este o răzbunare a lui Florus, pentru că am refuzat să fiu curtată de el.

Capitolul 8

Ce s-a întâmplat în sinagoga regală

Zăduful amiezii se mai potolise, iar Crispus cutreieră orașul în tovărășia lui Rufus. Primul loc pe care ar fi dorit să-l vadă era Templul din Ierusalim, însă Rufus amână vizita pentru seara, când, în virtutea poziției sale de comandant al garnizoanei Antonia, puteau vedea edificiul atât cât le era îngăduiut păgânilor s-o facă. Atunci vor profita de lumina blândă a lunii și de faptul că locul n-o să mai fie atât de năpădit de mulțime.

— Și ce este clădirea aceasta? întrebă Crispus, arătând o construcție de piatră albă, de formă dreptunghiulară, al cărei fronton purta inscripția, cu caractere ebraice, „Șalom”, adică „Pace”.

— Este sinagoga regală, răspunse Rufus, văzându-se silit să încalce o anumită promisiune pe care și-o făcuse, numită astfel pentru că a fost zidită și este întreținută de prințesa Berenice. Printre iudei există obiceiul că, dacă vrei să fii considerat un om pios, nu trebuie decât să zidești o sinagogă.

— Când are loc serviciul?

În apropiere se afla un cadran solar, așa că Rufus îi dădu îndată răspuns.

— Mai este puțin până la ceasul al nouălea, când va fi Arabithul, sau rugăciunea de seară. Slujba nu va întârzia să înceapă. Credincioșii vin deja în grabă.

— N-am văzut până acum un serviciu al sinagogii, spuse Crispus, și aș dori să intru și eu.

— Deplâng gustul tău, însă de dragul prieteniei pe care ți-o port, o să te însoțesc. După cum vezi, iudeii sunt nerăbdători să-și dovedească zelul față de închinarea înaintea divinității și sosesc în grabă. Demnitatea noastră, a romanilor, nu ne îngăduie să alergăm astfel. Putem să mergem mai încet.

Ajunseră lângă sinagoga regală.

— Este o clădire mică, dar frumoasă, continuă el. Dacă vrei să vezi ceva cu adevărat mareț, ar trebui să mergi în Alexandria și să vizitezi Diapleustonul, cu cele șaptezeci de scaune de aur pentru cei șaptezeci de membri ai Sanhedrinului; ca să nu mai vorbim de mărimea edificiului. Acesta e atât de mare, încât semnalul pentru „amin” este dat prin fluturarea unui steag. Un spectacol remarcabil!

Ajunși în pragul sinagogii, Rufus se adresă decurionului care-i însoțea:

— Este interzisă purtarea de arme într-o sinagogă. De aceea, Quintus, ai grijă de spada mea și așteaptă-mă aici. Crispus, scoate-ți sandalele, căci regulile cer să intri desculț.

În sinagogă se intra trecând mai întâi printr-un mic vestibul, unde se afla un paznic. Acesta îl recunoscu pe Rufus, comandantul Antoniei. La cererea acestuia, îi conduse pe cei doi vizitatori mai înspre fundul sălii unde, ascunși după un stâlp, puteau vedea fără a fi văzuți.

Interiorul sinagogii era foarte asemănător cu cel al unei bazilici, având formă dreptunghiulară și fiind despărțit în mai multe aripi prin niște șiruri de coloane.

Închinătorii, bărbați și femei, erau așezați separat, bărbații într-o parte, femeile în cealaltă. Între ei se ridica un perete de lemn cam de vreo patru picioare înălțime, un contrast uimitor față de sinagogle moderne, unde femeile se află în galerii laterale, separate de ceilalți printr-un perete zăbreliț.

La capătul edificiului se afla o platformă sau estradă, pe care se afla un chivot, un fel de cutăr conținând sulițele cărților sfinte.

În fața chivotului se afla un candelabru de aur cu șapte brațe.

— O reproducere a originalului care se află în Templu, spuse Rufus.

În fața platformei se afla un șir de scaune ai căror ocupanți, în cea mai mare parte venerabili rabini, ședeau cu fața spre asistență. Acestea erau „locurile de cinste”, atât de râvnite de fiecare iudeu; aici, printr-un privilegiu special acordat celei care finanțase construcția edificiului, ședea prințesa Berenice.

— Cine este cel care șade la dreapta prințesei? întrebă Crispus.

Drept răspuns, Rufus scoase o monedă de aur și-i arătă efigia

în jurul căreia era inscripționat, „Agripa, marele rege”.

Crispus, care știa că regatul lui Agripa, Chalcis, era mai mic decât multe dintre moșiile romane, întrebă:

— Prin ce anume este atât de „mare”?

— Așa se consideră a fi, pentru că știe foarte bine legea, obiceiurile și tradițiile iudeilor. Poate că vom avea plăcerea să-l auzim citind din Lege și Profeți. Are o mare pasiune pentru acest lucru.

— Și la ce slujește stâlpii acela scurt de marmură, aflat pe latura estradei?

— Aceea este Coloana Roșie. Cei care încalcă disciplina sinagogică sunt legați de ea și biciuiți.

Abia isprăvi Rufus de spus aceste cuvinte și întreaga adunare se ridică pentru rugăciune.

Sheliakul, sau „îngerul” care prezida această primă parte a serviciului divin, era Simeon, fiul lui Gamaliel; acesta începu prin a anunța ceva ce produse o vie emoție în asistență.

Începând cu acea zi, liturghia obișnuită a sinagogii urma să conțină un lucru în plus, adăugare necesară datorită acelor sectanți hulitori, nazarineni.

— Cine sunt acești nazarineni? șopti Crispus.

— Creștinii, răspunse Rufus.

— Este bine cunoscut, continuă Simeon, că în ciuda faptului că și-au schimbat credința, acești apostazi nu pot fi deosebiți de iudeii ortodocși, deoarece au îndrăzneala de a continua a frecventa sinagoga și de a lua parte la închinare, pângărind astfel poporul sfânt cu prezența lor. Pentru că Dumnezeu nu îngăduie o astfel de profanare, adevărul iudeu trebuie să se ferească de contactul cu ei. De aceea, pe viitor, fiecare serviciu va începe cu o rugăciune la care nazarinilor să le fie cu neputință să se alătore fără a-și renega credința, deoarece ea conține blesteme la adresa celui Iisus, fiul lui Panther[15].

Avea să recite chiar el, adăugă apoi, și-i îndemna pe membrii congregației să fie cu luare aminte la cei care se aflau lângă ei, observând dacă aceștia aveau să refuze a încheia rugăciunea prin „amin”-ul final.

— Cine este Iisus, fiul lui Panther? întrebă Crispus.

— Cel pe care noi îl numim Hristosul. Ucenicii Lui spun că s-a născut dintr-o fecioară, lucru imposibil. Iudeii, cu mai multă judecată, susțin că mama sa a comis adulter cu un soldat pe nume Panther.

În timp ce examina pe rând chipurile celor aflați în adunare, Crispus observă un lucru care-i scăpase până atunci. Vashti se afla printre închinători. Era palidă, foarte palidă; expresia feței ei, atitudinea pe care o avea, exprimau o mare tulburare.

O clipă Crispus fu prea uimit pentru a-i observa agitația; mai apoi însă, mintea îi fu străbătută de un gând. Vashti avea o taină pe care n-o mai putea ține ascunsă decât dacă și-ar fi trădat conștiința. Iar Crispus era sigur că tânăra nu va face niciodată așa ceva.

— Blestemat fie Iisus, fiul lui Panther!

Un fior trecu prin trupul fetei; strânse cu putere din buze în timp ce din toate celelalte ieșea un „amin” înfocat, rostit cu o ură adâncă.

Înainte ca Simeon să poată rosti altceva, un bărbat pe nume Sada, libertul Berenicei, care ședea lângă peretele despărțitor de scânduri și care o urmărise cu atenție pe Vashti, ridică mâna pentru a se face remarcat și strigă cu un glas puternic care răsună de la un capăt la altul al sinagogii:

— Sfinte rabi, este aici o persoană care refuză să spună „amin” la această anatemă!

O tăcere adâncă se așternu peste întreaga adunare. Toți ochii se îndreptară mai întâi către cel care rostise aceste cuvinte, apoi către aceea spre care era îndreptat degetul acuzator.

Fu o clipă de îndoială generală. Cum putea fi o apostată această tânără, atât de plină de zel în participarea la închinarea din sinagogă, fiica lui rabi Hyrcanus și pupila ortodoxului Josephus? Era cu neputință.

— Vashti, fiică a lui Hyrcanus, spuse Simeon cu un ton grav, refuzi tu să-ți alături glasul aceluia al întregii adunări?

Vashti păstră tăcerea.

— Blestemat fie Iisus, fiul lui Panther! Vei spune „amin” la această anatemă?

La aceste cuvinte, care pentru ea erau o adevărată blasfemie, tânăra se umplu de indignare.

— Nu, nu voi spune. Datoria noastră este să binecuvântăm, nu să blestemăm.

— Ești oare mai înțeleaptă decât strămoșii noștri și profeții al căror obicei era de a-i blestema pe dușmanii credinței lor?

— Aceștia au aparținut unui legământ trecut. Și, de altfel, nici ei nu-i blestemau pe morți.

— Atunci blestemați să fie cei vii! strigă Simeon cu furie. Blestemată să fie întreaga sectă a creștinilor! La asta vei spune „amin”?

— Dacă așa face acest lucru, m-aș blestema pe mine însămi.

De la vârsta de doisprezece ani, vârsta la care fusese admisă în sinagogă, Vashti fusese întotdeauna iubită de toată lumea, atât din cauza blândeții caracterului ei, cât și pentru dărnicia față de săraci. Acum însă, dintr-odată, nimeni nu-și mai amintea aceste virtuți. Bigotismul iudeilor nu se dezminți nici de această dată. Vashti se văzu împresurată de fețe întunecate și încruntate.

— Judecată! strigă Sadas, bărbatul care o acuzase. Și o mulțime de glasuri i se alătură strigând: „Judecată!”

În cuvântul ebraic pentru „sinagogă” – „Beth-din” sau „Casa Judecății” – este exprimată una dintre caracteristicile sale; pe lângă faptul că era un loc de închinare, sinagoga mai era (cu acordul romanilor) și o sală de judecată, în care erau aduși cei care fuseseră acuzați de încălcarea preceptelor iudaismului.

— Aduceți fata aici! spuse Simeon cu glas rece și oficial.

Mâini numeroase se abătură asupra ei pentru a o împinge; însă, desprinzându-se de bună voie de la locul ei, tânăra se îndreptă spre partea din față a sălii.

Tineretea ei, așa cum stătea singură în fața mulțimii mânioase, nu reuși să le câștige simpatia; bătrânii cu peri cărunți, care erau judecătorii ei, parcă aveau și ei inimi de piatră; nici tineretea, nici frumusețea nu aveau vreun cuvânt de spus când era vorba de cineva care se alăturase odiosului crez al nazarinenilor.

— Tânără fată, spuse Simeon, nu avem nevoie de martori în această pricină. Tu însăți te osândești cu propria gură, spunând că ești creștină. Totuși, vrem să-ți dăm timp ca să chibzuiești. Poți, dacă vrei, să-ți retragi cuvintele.

— Nu pot s-o fac, pentru că ele sunt adevărate. Sunt creștină. În adunare izbucniră strigăte de mânie: „Trădătoare! Apostată! Nazarineană!”

— De cât timp ești creștină?

— De câteva săptămâni numai.

— Ai primit botezul prescris de această sectă?

Vashti înclină capul în semn de încuviințare.

— Cine te-a botezat?

— Nu pot să spun.

— În orașul nostru mai există mulți membri ai acestei secte?

— Un mare număr.

— Numește câțiva dintre ei, porunci Simeon. Simeon îi ceru să facă acest lucru știind că tânăra n-o să-l facă, iar asta va spori mânia celor prezenți.

— Chiar și între păgâni, a-ți trăda prietenii este un lucru josnic. Cu atât mai mult între creștini.

— Dezvăluindu-le numele, ai putea scăpa de pedeapsa care te așteaptă.

— Aș prefera să mor mai degrabă, decât să-mi trădez prietenii!

— Haide, copilă, nu fi încăpățânată! Cine au fost aceia care te-au convins să adopți creștinismul?

— În primul rând, Legea și Profeții.

— Asta e o blasfemie.

— Dacă-mi veți da voie să vorbesc, am să vă dovedesc că așa-zisa credință nouă pe care am îmbrățișat-o nu este decât împlinirea și întregirea Legii.

— Tânăra aceasta se aseamănă cu învățătorul ei, Pavel, șuierea Agripa. Crede că ne poate îndupleca să devenim creștini.

Simeon, căutând s-o pună într-o lumină cât mai nefavorabilă în ochii iudeilor înguști la minte, pentru care orice învățătură a păgânilor era o urâciune, continuă:

— Să înțeleg că ai petrecut timp îndelungat studiind scrierile grecești?

— Așa cum a făcut și tatăl domniei tale, Gamaliel, spuse Vashti pe un ton calm. Dacă acest lucru a fost considerat drept virtute în cazul lui, de ce ar fi altfel în cazul meu?

— Ascultă, o, Israele, spuse Simeon adresându-se adunării. Tatăl meu a pregătit în școala lui o mie de învățăcei, dintre care cinci sute au studiat înțelepciunea cuprinsă în cărțile Legii; toți aceștia trăiesc și astăzi și sunt oameni respectabili. Ceilalți cinci sute au studiat scrierile grecești și astăzi niciunul nu mai este în viață[16]. Se opri o clipă, apoi întreabă:

— Este cineva aici prezent care să vorbească în favoarea lui Vashti, fiica lui Hyrcanus?

Vashti privi rând pe rând chipurile întoarse spre ea. Cuvintele psalmistului se adevereau acum și în cazul ei. Devenise o străină pentru frații ei, un dușman pentru copiii mamei sale. Nu se afla acolo nimeni care să-i ia apărarea.

— Sunt aici două persoane, spuse Vashti, care pot mărturisi că schimbarea crezului meu nu merită pedeapsă.

— Cine sunt?

— Pentru început, regele Agripa.

Monarhul, auzindu-se citat ca martor al apărării, o privi pe Vashti cu o privire în care se citeau plictiseala și disprețul.

— Apelezi la mine ca să intervin în favoarea ta?

— O, rege, după ce Pavel din Tars și-a prezentat doctrina înaintea tribunalului tău, n-ai spus oare „omul acesta n-a făcut nimic vrednic de moarte sau de închisoare”? Credința mea este aceeași ca și a lui. Dacă pe el l-ai declarat nevinovat, cum m-ai putea osândi pe mine?

Aceste cuvinte îl puseră pe rege într-o ciudată încurcătură. Nu putea să le nege; însă a le confirma însemna a declara că fata este nevinovată. Ridică din umeri și, ca un laș ce era, își găsi refugiu în tăcere.

— Și cine este celălalt martor? întrebă Simeon după o pauză stânjenitoare.

— Tu însuși, răspunse Vashti. Oare nu vei pleda în apărarea mea tu, al cărui bunic, Simeon, a ținut în brațe pe pruncul Iisus, numindu-l „slava poporului Israel”? Tu, al cărui părinte, Gamaliel, vorbind despre apostolii lui Hristos, a spus, „lăsați în pace pe oamenii aceștia”?

Chipul lui Simeon se întunecă și întoarse capul. Fiecare cuvânt rostit de Vashti nu făcea altceva decât să sporească ura judecătorilor ei, care nu doreau o pledoarie din partea ei, ci supunere și retractarea celor afirmate.

Nimeni nu mai puse nicio întrebare. Bătrânii se adunară laolaltă în jurul lui Agripa și al Berenicei și se consultară în șoaptă.

Ajungând la un verdict, judecătorii se întoarseră la locurile lor. Rămase în picioare unul singur, un bărbat în vârstă, pe al cărui chip se puteau citi noblețea și blândețea. Acesta spuse cu o notă de indignare în voce:

— Protestez!

Însă nimeni nu ținu cont de protestul său. Nefiind în stare s-o salveze pe Vashti, sau să suporte a asista la pedepsirea ei, ieși din sinagogă în mijlocul murmurului de mânie ale celor prezenți.

— Cine este? întrebă Crispus.

— Iohanan ben Zachai, cel mai înțelept și mai bun dintre rabini. Deși el însuși este un fariseu ortodox, tatăl său, Zachai –sau în grecește Zacheu – un vameș înstărit din Ierihon, se spunea că ar fi fost, în taină, urmaș al lui Hristos. De aici simpatia pe care o nutrește față de sărmana Vashti. Vei interveni oare în apărarea ei?

— Cât de curând. Să aflăm mai întâi care-i va fi pedeapsa.

Simeon se ridică pentru a rosti sentința.

— Vashti, fiică a lui Hyrcanus, pedeapsa ta este dublă; vei primi patruzeci de lovituri de bici fără una, apoi ți se va tăia părul.

Caracterul răzbnunător al pedepsei îl umplu pe Crispus de indignare.

— Să i se taie părul? murmură el. O astfel de sugestie nu putea veni decât din partea unei femei. Prințesa Berenice, aici este mâna ta!

Vashti, auzind pronunțată pedeapsa, se clătina și s-ar fi prăbușit dacă cei doi paznici aflați lângă ea n-ar fi sprijinit-o. Se așteptase la o pedeapsă precum plata unei amenzi, sau excomunicarea din sinagogă. Dar să-și piardă părul, gloria unei femei! Și să fie biciuită! Durerea fizică a acestei din urmă pedepse i se părea o nimica toată în comparație cu oroarea dezgolirii până la brâu în fața acelei mulțimi.

Privirea i se încețoșă; chipul, palid înainte, acum deveni livid; încercă să vorbească, însă nu reuși să rostească niciun cuvânt.

Își întoarse privirea rătăcită către adunare, însă nu văzu pe chipul oamenilor nici măcar un strop de milă. Ce pedeapsă putea fi prea severă pentru un urmaș al Nazarineanului? Nu, ar fi trebuit să fie mulțumitoare că n-o osândiseră să fie ucisă cu pietre, așa cum s-ar fi întâmplat dacă pedeapsa cu moartea n-ar fi necesitat mai întâi aprobarea disprețuitului guvernator, Florus?

Apăru și călăul, înarmat cu temutul bici, alcătuit dintr-o coadă de lemn și din trei fâșii lungi din piele de bou; treisprezece lovituri cu acest bici erau egale cu cele treizeci și nouă cerute ca pedeapsă. Legea îngăduia patruzeci, însă iudeii, sub pretextul că sunt oameni milostivi, scăzuseră una din patruzeci.

— Scoateți-i haina și legați-o la Coloana Roșie!

La auzul acestor teribile cuvinte, Vashti, împinsă de chinul cumplicat prin care trecea, se desprinsese din mâinile paznicilor săi și se aruncă la picioarele Berenicei.

— Prințesă, ești femeie... fie-ți milă de mine! Dacă trebuie să fiu biciuită, îngăduie să mi se lase hainele!

Cei doi păzitori, care o urmaseră pe Vashti, făcură un pas înapoi la un semn al Berenicei. Aplecându-se spre Vashti, îi spuse în șoaptă:

— Acum este ceasul triumfului meu, al tău a fost la Cezarea!

La auzul acestor cuvinte rostite pe un ton rece ca gheața, Vashti se trase înapoi. Ochii i se măriră de groază în timp ce adevărul îi apără dintr-odată limpede. Tot ceea ce se întâmplase nu fusese altceva decât un complot pus la cale de Berenice, care se temea că Vashti încerca să câștige dragostea lui Crispus.

Bănuind că este creștină, îl determinase pe Simeon să formuleze acea nouă rugăciune cu scopul de a se răzbuna pe fata a cărei frumusețe fusese preferată în defavoarea ei.

Revelarea caracterului prințesei, subtilitatea uneltirii sale, răutatea ce se ascundea sub masca religiozității, toate acestea o copleșiră pe Vashti într-atât, încât uită de pedeapsa care o aștepta. O clipă, nu putu să se gândească decât la cruzimea prințesei.

— Paznici, biciu! spuse Berenice îndepărtând-o cu piciorul pe aceea care-i implora milă.

— Opiți! Lăsați fata în pace! se auzi un glas din fundul sinagogii.

Berenice tresări violent, recunoscând glasul lui Crispus. Nu-și imaginase că acesta s-ar putea afla în sinagogă.

Vashti tresări și ea, însă de bucurie. Toată frica i se spulberă într-o clipă. Își mută privirea de la cei doi paznici care o țineau locului, la silueta înaltă a romanului ce traversa cu pas hotărât sinagoga. Zâmbetul frumos și plin de încredere ce apărură pe fața ei umplu sufletul Berenicei cu o gelozie de nedescris. Complotul pe care-l urzise pentru a o umili pe Vashti părea a se încheia cu o nouă legătură de simpatie între cei doi, care se străduise atât de mult să-i țină departe unul de celălalt.

În mijlocul unei tăceri mormântale, Crispus, urmat de credinciosul Rufus, își croi drum spre partea din față a sinagogii. În priviri avea o sclipire ce-i determină pe cei doi paznici ai fetei să-i dea drumul. Vashti s-ar fi prăbușit dacă n-ar fi sprijinit-o Crispus.

Se întoarse spre adunarea ce începuse să murmure, văzând că „apostata” blestemată le este smulsă din mâini de către o autoritate la fel de blestemată. Străin în Ierusalim, Crispus nu era cunoscut nici de membrii sinagogii, nici de Agripa, care-l luă drept un ofițer din Antonia, îndeajuns de cutezător pentru a exercita autoritate într-o situație care nu-l privea.

Se ridică furios.

— Cine este acest om care-și permite să se amestece în cursul justiției iudaice? Nu știi că eu sunt Agripa, marele rege? Cine ești tu?

— Prietenul meu, spuse Rufus liniștit, este Crispus Cestius, fiul legatului Siriei, acela care înalță și coboară pe regi.

Acest răspuns închise gura lui Agripa. Își dădu seama că era mai înțelept să plece capul. Autoritatea legatului Siriei, guvernatorul Orientului, se ridica mult deasupra celei a guvernatorilor iudei și a regilor irodieni. Un cuvânt să fi spus senatului roman despre faptul că nu corespunde funcției sale, și Agripa ar fi rămas fără coroană. Silindu-se să zâmbească, un zâmbet ce nu se armoniza deloc cu sentimentele care-l frământau, Agripa spuse:

— Și ce dorește de la noi nobilul Crispus?

— Să dați drumul acestei fete.

Agripa, politician diplomat, se pregăti să satisfacă cererea lui Crispus, însă fu împiedicat de energia lui soră care nu era dispusă să-și lase liberă prizoniera fără a protesta.

— Pe baza cărei autorități faci această cerere?

— Pe aceea a Legatului Siriei!

— Și ești gata să ne arăți ordinul semnat de mâna legatului pentru eliberarea lui Vashti, fiica lui Hyrcanus? Întrebă Berenice cu sarcasm.

— Legatul acționează prin mine, secretarul și trimisul său.

— De unde știm că legatul va confirma acțiunile tale?

— Dacă va refuza s-o facă, mă oblig să predau pe această tânără în mâinile voastre, spuse Crispus, care era sigur că acest lucru nu se va întâmpla.

Încurajat de exemplul surorii sale, Agripa se aventură să protesteze:

— Însă, nobile Crispus, mi se pare că încălci drepturile iudeilor. Legatul nu are jurisdicție asupra a ceea ce se întâmplă în sinagogile noastre.

Crispus zâmbi disprețuitor.

— Autoritatea lui Cestius Gallus este supremă și se poate exercita asupra tuturor chestiunilor, mari sau mici, care se întâmplă în provincia Siriei; are puterea de a desființa orice sentință nedreaptă pronunțată în bazilică ori în sinagogă. Și va face acest lucru cu siguranță dacă va afla ceea ce s-a întâmplat aici. Pui la îndoială autoritatea sa, o, rege?

Berenice răspuse în locul fratelui ei.

— Nu este nicio îndoială, spuse ea, că un tată îngăduitor va ține parte nesăbuitului său fiu. Poruncește ca fata să fie eliberată, Agripa! Cezar, la Roma, îi arde de vii pe creștini, însă noi, în Iudeea, n-avem voie nici măcar să-i biciuim. Marele Crispus ne interzice. Și, strângându-și mantia în jurul trupului, ieși din sinagogă cu un aer mândru și disprețuitor.

Nimeni nu îndrăzni să-i împiedice pe cei doi romani s-o scoată pe Vashti din sinagogă. Însoțiți de Quintus, decurionul, o conduseră până la poarta casei ei din strada Millo.

— Așadar, Vashti, ești creștină? întrebă Crispus. Înțeleg acum aluzia acelor cuvinte ale poetului Biano: „De pește suntem salvați.”

Tânăra zâmbi, mulțumită de faptul că el își amintise cuvintele.

— Peștele, spuse ea, simbolizează pe divinul nostru Maestru, care ne conduce prin apa botezului.

Se aflau acum sub poarta casei în care ea locuia. La urechi le ajunse zgomotul făcut de mai mulți pași, zgomot acompaniat de strigăte mari. Priviră în direcția din care venea zgomotul și văzură, apropiindu-se cu pași repezi și chipuri sălbatice, o mulțime de iudei, unii purtând arme, alții măciuci de lemn.

Cei trei romani se repeziră pe gangul de piatră, târând-o pe Vashti după ei. Închiseră și baricadară poarta în urma lor.

Descoperiră curând că nu ei erau obiectul atacului lor; probabil că nici măcar nu fuseseră văzuți. Mulțimea trecu pe lângă poartă ca un vârtej, urlând și vociferând.

În străzile învecinate domnea aceeași zarvă, semn că era vorba de o mișcare generală.

— Jos cu Florus! strigau unii.

— Iată o dorință cu care nu pot fi decât de acord, spuse Rufus.

— Moarte romanilor! strigau alții.

— Ha! Asta-i altceva. E vorba de mine și de tine, continuă el adresându-se lui Crispus.

— Templul Domnului! Templul Domnului! Sacrilegiu! Sacrilegiu!

Valuri de oameni se revărsau pe străzi. Printre bărbați se aflau și femei trupeșe, trăgându-și copiii de mână după ele. Din frânturile discuțiilor pe care le purtau între ele, cei doi romani reușiră să înțeleagă care era cauza acestei tulburări.

Florus trimisese vorbă lui Agripa, cerându-i șaptesprezece talanți din Corban, spunând că dorea să-i trimită lui Cezar. Iudeii erau înfuriați nu atât din cauza sumei cerute (care era destul de mică dacă ne gândim la lăcomia lui Florus), cât pentru că aceasta se dorea scoasă din Corban, sau tezaurul Templului. Aurul depozitat acolo era considerat sacru și trebuia folosit doar pentru slujirea lui Iehova; a folosi un singur shekel în alte scopuri decât acesta însemna pentru iudei a comite un adevărat sacrilegiu. Nici chiar marele-preot nu avea voie să facă acest lucru. Însă când un păgân, un necurat, un netăiet împerejur al cărui scop nu era să trimită banii lui Cezar, ci să-i folosească pentru propriile plăceri, emitea o astfel de pretenție, nu era de mirare că această profanare îi puneja pe jar pe iudei, împingându-i să alerge grabnic pentru a împiedica o asemenea mârșăvie.

— Este așa cum am spus, șopti Rufus lui Crispus. Florus caută să ațâțe o răscoală.

— Zadarnic se fălește Roma cu dreptatea ei, oftă Crispus, câtă vreme este reprezentată de guvernatori precum Florus.

— Dacă se va produce vreo tulburare în Templu, continuă Rufus, voi fi nevoit să intervin.

Îndată ce strada Millo se goli de oameni, cei trei romani ieșiră și făcură un ocol mare ajungând la Antonia pe partea de miazănoapte, latura cea mai îndepărtată de Templu. Pe drum întâlniră un grup de iudei tineri, elegant înveșmântați care, având câte un coș pe braț, făceau pe cerșetorii, cerând pomană pentru a-și bate joc de procurator.

— Dați-ne un obol pentru sărmanul Florus! implorau ei cu glas batjocoritor.

— Vai de ei dacă purtarea lor va ajunge la urechile lui Florus! mormăi Rufus.

De cum intrară pe poarta Antoniei, văzură că centurionii luaseră toate precauțiile pentru apărarea fortăreței. Cohorta italiană era deja de strajă pe meterezele dinspre podul ce făcea legătura dintre fortăreață și Templu, pregătită ca pentru război. Liniștea și disciplina soldaților romani prezentau un contrast izbitor cu tumultul și dezordinea ce domneau dincolo de pod.

Curțile Templului erau invadate de o mulțime atât de numeroasă, încât se părea că

întreaga cetate se adunase acolo. Lui Crispus, obișnuit cu ordinea și disciplina, această imagine îi inspira o adevărată repulsie. Avea de-a face cu locuitori ai Orientului și, ca toți cei din această parte a lumii, atunci când erau ațâțați la mânia, se purtau ca niște demonizați. Scuiپau în direcția romanilor, își rupeau veșmintele, își scuturau pumnii, blestemau și aruncau țărână în văzduh. Cei mai furioși mergeau până acolo încât aruncau cu pietre în soldați, iar zgomotul făcut de impactul lor cu scuturile romane se ridica deasupra tumultului vocilor. Soldații romani, admirabil disciplinați, păreau la fel de afectați de acest comportament cum ar fi deranjați cineva de țăntări într-o seară de vară.

Rufus, înaintând până în capul scării ce cobora în curtea Templului, ridică mâna. Semnul fu observat și înțeles, însă mai trecu o vreme până când mulțimea să se liniștească pentru a-l asculta.

Stând în același loc unde, cu opt ani înainte, Pavel se adresase mulțimii furioase și vorbind aceeași limbă, aramaică, Rufus căută să potolească mulțimea.

Florus, se pare, ceruse să se scoată din Corban șaptesprezece talanți. El, Rufus, nu era în măsură să declare că iudeii greșeau încercând să se împotrivescă poruncii; în calitate de slujitor al lui Florus nu era treaba lui să critice acțiunile stăpânului său, însă iudeii nu procedau corect revoltându-se astfel. Ar face mai bine să recurgă la metoda legală și să trimită o delegație la Florus, prin care să-i aducă la cunoștință motivele pentru care cererea lui este considerată nedreaptă. Iar acest lucru ar trebui făcut fără întârziere. Dacă se adunaseră acum crezând că Rufus le va invada sanctuarul în scopul de a obține cei șaptesprezece talanți, făceau o greșală; el nu primise un astfel de ordin de la Florus, iar a proceda astfel fără porunca procuratorului, ar fi însemnat să-și pună capul în joc. De aceea, puteau să se întoarcă în liniște la casele lor, convinși de faptul că tezaurul lor nu este expus niciunui risc în acea zi, cel puțin, și probabil nici în zilele următoare. Cât despre ceea ce se putea întâmpla mai târziu, ei bine, nu era înțelept să anticipeze vreun lucru rău.

Abia terminase de vorbit Rufus, că liniștea fu spulberată de sunetul trompetelor de argint, care anunțau închiderea Templului.

Mulțimea murmură, ezită, însă în cele din urmă se retrase în liniște, iar curțile Templului rămaseră curând pustii și tăcute.

Capitolul 9

„Lăsați-ne să ieșim de aici!”

Era seara primei zile pe care Crispus o petrecea în Ierusalim. Rufus, care în calitate de căpitan roman al Templului avea liberă trecere în curțile exterioare la orice oră din zi și din noapte, îi propuse să-l conducă într-o vizită.

— Urmează-mă! spuse el. Îți voi arăta „cea mai puternică fortăreață din lume”!

Luna scălda în lumina-i argintie cetatea adormită și pašnicele coline dimprejur. Cei doi romani trecură puntea ce lega fortăreața Antonia de partea de apus a colinei pe care se înălța Templul, înălțime cunoscută sub numele de Muntele Moria.

Coborâră câteva trepte și intrară în galeria dinspre apus a Templului, împărțită în două lungi aripi prin niște șiruri de coloane de marmură frumos șlefuită, înalte de patruzeci de picioare.

— Fiecare dintre aceste coloane, remarcă Rufus, este făcută dintr-un singur bloc de marmură.

Acoperișul galeriei era din lemn de cedru, cioplit în chip ciudat, iar lespezile erau din mozaic colorat.

Această colonadă magnifică era mărginită de povârnișul abrupt al colinei și se întindea spre răsărit și spre apus pe o lungime de peste o mie de picioare.

— Platforma Templului, observă Rufus, după cum vei vedea după ce o vom străbate, formează un patrlater cu laturi neregulate și ocupă platoul acestei coline stâncoase. O să inspectăm toate cele patru laturi. Mai întâi, ce crezi despre partea aceasta, dinspre apus?

Crispus își îndreptă privirea către Antonia, a cărei siluetă albă se contura clar în lumina lunii.

— Dacă acel pod ar fi distrus, spuse el, partea aceasta a Templului ar deveni practic de necucerit. Dar cine sunt aceștia? adăugă, întrerupându-și spusele.

Croindu-și încet drum de-a lungul galeriei, văzură un grup de oameni înarmați cu lănci și ciudat echipați. Câțiva purtau torțe, ale căror lumini galbene se reflectau pe suprafața lucioasă a coloanelor și a lespezilor.

— Templul are doi căpitani, spuse Rufus, unul roman și unul iudeu. În timp ce eu am misiunea să veghez asupra Templului din înaltul turnului Antonia, datoria celuiilalt căpitan este să păzească Templul însuși. Ceea ce vezi este garda levitică, care-și face rondul. Vai de santinela pe care o găsesc adormită! I se aplică bătaia cu ciomagul sau i se dă foc veșmintelor pentru a-l deștepta.

— Cine este acel bărbat cu chip fioros care merge în frunte?

— Acela, dragul meu Crispus, este celălalt căpitan al Templului, Eleazar, fiul fostului mare-preot Anania, pe care deja l-ai cunoscut la Cezarea. Între tată și fiu se poartă un război fățiș. Anania, blând și politicos, caută să intre în grațiile romanilor; Eleazar, aspru și fioros, ne poartă o ură acerbă. Se spune că se află într-o tainică alianță cu tâlharii zeloți și că ar cunoaște mai multe decât spune despre Simon cel Negru. Quintus crede că zelotul fugar s-ar fi refugiat în sanctuar, desigur, cu complicitatea lui Eleazar. Dacă astfel stau lucrurile, nu poate fi arestat, căci nici Cezar nu poate pătrunde acolo. Acest Eleazar nutrește un dispreț atât de adânc pentru romani, încât refuză până și să le răspundă la salut. Vei vedea îndată.

Garda levitică ajunsese deja aproape de locul unde se aflau cei doi romani.

— Pace ție, Eleazar! spuse Rufus, ridicând mâna în semn de salut.

Însă căpitanul iudeu trecu pe lângă ei, în fruntea gărzilor sale, fără a-l băga în seamă pe Rufus.

Acesta râse și-l privi pe căpitan cu un aer de bunăvoință disprețuitoare.

— Ce-ți spuneam? făcu el, întorcându-se spre Crispus. Nu-i frumos din partea ta, Eleazar, strigă apoi după personajul care se îndepărta, Iohanan bei Zachai se laudă că niciodată n-a lăsat vreun păgân să-l salute cel dintâi[17].

Spunând acestea, Rufus își conduse însoțitorul spre galeria dinspre răsărit care, întinzându-se în linie dreaptă spre miazănoapte și spre miazăzi, forma a doua latură a patrlaterului.

— Aici s-a muncit mult, spuse el. Când împăratul Solomon a făcut primul proiect al

Templului, a constatat că patloul colinei era prea mic pentru ideile sale arhitecturale, așa încât a ridicat un perete vertical pornind de jos, din vale, până s-a ajuns la același nivel cu vârful colinei; golul rămas între acest perete și povârnișul colinei a fost umplut cu pământ și piatră, iar pe esplanada astfel formată, s-a zidit această măreață colonadă, pe care o vedem acum; de aici și denumirea ei, Colonada lui Solomon. Temeliile acestei galerii au o înălțime de patru sute cincizeci de picioare, după cât asigură preoții care au măsurat-o. Apropie-te de margine și măsoară din ochi adâncimea!

Crispus se aplecă peste balustrada de piatră și privi mai întâi spre dreapta, apoi spre stânga, colosalul perete ce părea suspendat în aer. „Nici zeii n-ar îndrăzni să atace Templul din latura asta”, își zise el.

La baza peretelui, abia vizibil, scânteia un fir de apă.

— Pârâul Chedron, spuse Rufus. Acum este apă, însă vara pârâul seacă. Pe drept cuvânt se numește Chedron, sau Negru, căci în apele lui se varsă sângele întunecat al jertfelor zilnice, prin niște conducte săpate în stâncă.

— Cum se numește colina ce se ridică în fața noastră?

— Muntele Măslinilor, numit așa din cauza copacilor care cresc acolo. Să mergem, vreau să-ți arăt cea de-a treia latură.

Își continuă drumul spre ce-a de-a treia galerie care, ca și cea dinspre răsărit, era construită pe o temelie masivă de piatră.

— Aceasta, spuse Rufus, este Colonada Regală, pentru că este cea mai impunătoare dintre toate. Celelalte galerii au doar două șiruri de stâlpi. Aceasta are patru. Privește-le cu atenție! Fiecare coloană este un monolit, are cincizeci de picioare înălțime și abia poate fi cuprinsă cu brațele de către trei oameni.

Una dintre laturile colonadei era deschisă spre Templu; cealaltă era mărginită de un zid. Cei doi bărbați urcară câteva trepte și ajunseră pe acoperișul galeriei.

— Casele acelea, ale căror acoperișuri le vedem în vale, se întind mult spre miazăzi și alcătuiesc suburbia Ophel. Aici locuiesc preoții și slujitorii lor, leviți și nethinimi. Îndatoririle îi obligă să locuiască aproape de Templu.

— Mie îmi pare, murmură Crispus în timp ce privi spre valea ce se întindea la picioarele lor, că acela care s-ar aventura să atace Templul pe aici ar trebui să dea dovadă de un curaj fără margini.

Își continuă drumul și ajunseră în cele din urmă la galeria dinspre miazănoapte, a cărei margine se înălța deasupra unei prăpăstii numită Valea Tyropaeon, o crăpătură adâncă ce despărțea complet colina Templului de Cetatea de Jos sau Acra, la apus și de Cetatea de Sus sau Sion, ce se întindea la sud-vest.

Colina Templului și muntele Sion erau unite printr-un pod de piatră, o structură magnifică cu lungimea de trei sute cincizeci și patru de picioare și lățimea de cincizeci de picioare; adâncimea văii era de două sute douăzeci și cinci de picioare!

— Ei, ce crezi despre această a patra galerie?

— Dacă podul ar fi distrus, partea asta a Templului ar deveni de neatacat.

— Și totuși, marele nostru Pompei a cucerit cetatea atacând-o aici, pe această latură.

— Asta spune ceva despre apărătorii ei...

— Ca să nu mai vorbim despre bravura soldaților romani, nu? Însă mă îndoiesc că Pompei ar fi reușit să cucerească cetatea, dacă n-ar fi fost la mijloc superstiția iudeilor.

— Ce vrei să spui?

— I s-a spus că iudeii își respectau într-atât ziua de Sabat, încât n-ar fi luptat cu niciun chip în acea zi, decât dacă ar fi fost atacați. Drept urmare, în fiecare zi de sabbat Pompei a înălțat câte o colină uriașă, restul zilelor săptămânii păzindu-le; la capătul a douăsprezece luni a atacat și a cucerit cetatea.

— Și crezi că iudeii vor rămâne la fel de pasivi dacă s-ar mai face o asemenea încercare?

— Mă îndoiesc. De atunci și-au dat seama de nesăbuiința lor.

Făcând ocolul galeriilor, cei doi ajunseră la locul de unde plecaseră. Pășiră în curtea spațioasă. În mijlocul ei se înălța sanctuarul, sau Templul, după cum era numit.

— Dacă ar fi să dăm crezare iudeilor, sanctuarul este înălțat în centrul suprafeței pământului, remarcă Rufus. În Adytum (Sfânta-sfintelor), piatra pe care marele-preot își așază cădelnița în Ziua Ispășirii, este considerată centrul pământului.

Apropiindu-se de clădire dinspre apus, Crispus simți un freamăt ciudat în timp ce zări, așa cum îi apăruse în vis, fereastra aurită prin care aruncase torța aprinsă.

— Rufus, știi cărei încăperi îi aparține acea fereastră? Întrebă el, arătând-o cu degetul.

— Este una din ferestrele care dă în sala Gazith, unde se întrunește Sanhedrinul pentru a-i judeca pe cei acuzați de o faptă ce merită pedeapsa cu moartea. Printre cei condamnați aici s-a aflat și întemeietorul sectei creștinilor, care se închină ca unui zeu stăpânului lor. Cu toate că, după părerea mea, dacă acesta ar fi fost de origine divină, ar fi trebuit să scape din mâinile dușmanilor lui.

Ocoliră clădirea și se îndreptară către latura dinspre răsărit. din această parte puteau vedea edificiul în toată splendoarea lui.

Templul era construit din marmură albă și, cu toate că nu avea eleganța templelor grecești, le era mult superior prin dimensiuni și măreție; în ce privește trăinicia sa, Rufus avu grijă să-i atragă atenția lui Crispus asupra faptului că unele blocuri ce formau zidul exterior, aveau nu mai puțin de șaizeci de picioare lungime!

— O fortăreață cuprinsă într-alta, murmură el, examinând clădirea cu ochi de soldat. Acela care va cuceri galeriile nu va face altceva decât să înceapă asediul.

Însă lucrurile de preț ascunse în sanctuar nu erau pentru privirile păgânilor. O balustradă joasă de marmură ocolea întregul edificiu. Pe pilaștri era gravată, în limbile greacă și latină, o inscripție ce interzicea oricărui străin, sub pedeapsa cu moartea, să treacă mai departe.

Din loc în loc se zăreau, pe jumătate ascunse în umbrele zidului Templului, siluetele neclare ale santinelelor care, deși păreau nemișcate, supravegheau cu atenție orice mișcare a celor doi romani.

Sanctuarul nu se afla la același nivel cu cel al Curtii Neamurilor, ci o domina cu douăzeci și două de picioare, ridicat fiind pe o platformă de zidărie. Se ajungea acolo urcând pe o scară impozantă, la capătul căreia se afla un portal cu două canaturi placate cu bronz corintian, aliaj mai prețuit pe vremea aceea decât argintul sau aurul.

— Poarta răsăriteană sau corintiană! remarcă Rufus.

Cu toate că romanilor le era interzis accesul în Templu, pe frontispiciul Templului se afla semnul stăpânirii romane. Deasupra porții era chipul aurit al unui vultur cu aripile întinse, lucru surprinzător în lumina disprețului pe care-l nutreau iudeii față de orice chip cioplit.

— A fost pus acolo de Irod cel Mare, în onoarea lui Augustus. Deși s-au găsit numeroși zeloți înflăcărați care au urcat acolo ca să-l dea jos, procuratorii noștri au rămas neclintii în hotărârea de a-l păstra pe frontispiciu.

După ce privise edificiul atât cât îi era îngăduit să se apropie, Crispus se dădu înapoi pentru a-l contempla de la distanță. Ca roman, avea tot respectul pentru lucrurile vechi, iar gândul că fumul jertfelor zilnice se ridica din acest Templu timp de peste o mie de ani, îl impresiona profund.

Sanctuarul se înălța solemn și maiestuos în lumina albă a lunii, iar liniștea ce-l înconjura îi dădea un aer aproape supranatural. Fu aproape tentat să creadă ciudatele miracole despre care se spunea că avuseseră loc aici, mai ales acela despre care spuneau iudeii că se întâmplă în sanctuarul central, întunecat, ferit de privirile muritorilor de rând și călcat de piciorul omului o singură dată în an – miracolul prezenței divinității în acest loc!

O atingere ușoară pe braț îl smulse din reverie, iar Crispus, întorcându-se, se pomeni față în față cu prințesa Berenice care-l privea cu ochi fermecători, întunecați parcă de o ușoară neliniște, sau poate o temere ascunsă că tânărul roman venise aici pentru a examina pe furiș Templul cu intenția de a se întoarce mai târziu pentru a arunca pe fereastră torța aprinsă din vis.

— Ce faci aici, prințesă?

— Te pândesc, spuse ea cu un râs nervos. Este obiceiul meu să mă plimb noaptea prin aceste curți.

Rufus găsi cu cale că este potrivit să se facă nevăzut, lăsându-i pe cei doi împreună.

Crispus se gândi la împrejurările în care o văzuse pe prințesă ultima oară.

— De ce mă privești atât de cercetător? zâmbi Berenice, simțindu-i privirea apăsătoare.

— Mă întreb, prințesă, pentru ce ochi atât de frumoși și blânzi ca ai tăi au putut să privească cu atâta lipsă de îndurare la sărmana Vashti.

— Dragostea pe care o port religiei mele mă face să mă port cu răceală, cu cruzime chiar, cu toți cei ce se opun ei.

Poate că afirmația ei era adevărată, însă Crispus se îndoia că ar fi fost mână de zeu religioasă în cazul tinerei Vashti.

— Asta înseamnă că mă urăști și pe mine, căci și eu sunt potrivnic acestei religii.

— Nu, tu nu ești un apostat. N-ai cunoscut niciodată adevărul.

Apoi, ca și când și-ar fi dorit să nu mai discute despre acest subiect, știind că în ochii lui

Crispus nu se afla într-o lumină tocmai favorabilă, arăta cu degetul spre sanctuar și spuse:

— Nu-i așa că este frumos?

— Aș greși dacă aș gândi altfel.

— Prea frumos pentru a fi distrus fără motiv, spuse ea cu subînțeles.

— Mă vezi fără fatala torță în mână, deocamdată.

— Deocamdată? repetă ea, cu o umbră de teamă în glas. Desigur, nu te-ai lăsat influențat de acel vis...

— Tot ce se opune Romei trebuie distrus, chiar dacă ar fi vorba de un templu.

— Ai distruge Templul nostru? Nu poți! spuse ea vorbind cu o vehemență care-l surprinse și-l ului pe Crispus. Nu poți! Așa ceva nu stă în puterea lui Cezar și a legiunilor sale. Toate națiunile pământului dacă s-ar uni pentru a ne distruge Templul, vor eșua lamentabil. Templul este veșnic, nu poate fi distrus, așa au spus profeții noștri. Lumea a fost făcută pentru Templu, continuă ea repetând învățătura rabinilor, și atâta vreme cât va ține lumea, va dăinui și Templul. Când va veni ultima zi, continuă ea cu ochi strălucitori, fumul jertfelor încă se va ridica de pe acest altar. Este locul iubit de Dumnezeu, locul peste care El și-a pus numele pentru vecie.

Așa vorbi Berenice și poate că niciodată în istoria lumii cuvintele pronunțate de cineva n-au căpătat o dezmințire mai uimitoare și mai impresionantă. Căci abia sfârșise de vorbit, când în aer se înalță ceva misterios, care o făcu să apuce strâns brațul lui Crispus.

Din interiorul sanctuarului se auzi un sunet asemenea unei rafale de vânt; la început mai slab, apoi din ce în ce mai puternic până când, un suflu puternic ieși din sanctuar și mătură curțile Templului.

Un vânt, și totuși nu! Se părea că nu avea niciun efect asupra obiectelor exterioare: nicio cută din toga lui Crispus nu se mișcă; niciun fir de păr din capul prințesei nu flutură.

Era ceva supranatural; sentimentul unei prezențe misterioase și nevăzute produse în sufletul lui Crispus o teamă respectuoasă. Dacă nu crezuse înainte în supranatural, acum credea; dacă nu simțise înainte teama, acum simțea. Mâna pe care o dusesse la sabie căzu inertă de-a lungul trupului. Cum putea lupta o legiune întreagă, sau chiar zece mii de legiuni, împotriva unor puteri invizibile și spirituale?

Berenice era cuprinsă de groază; căzuse în genunchi pe jumătate leșinată, agățată încă de încheietura mâinii lui Crispus; dacă n-ar fi fost sprijinită de el, ar fi căzut întinsă pe lespezi.

Închizând ochii ca și când s-ar fi temut de apariția unei vedenii înspăimântătoare, șopti sfârșită printre buzele-i albite: „Bath col!”

Nu era singura care credea acest lucru. Din toate părțile se revărsau în curtea Templului oameni a căror prezență Crispus n-o bănuise până atunci – preoți, leviți, slujbași ai Templului – privind cu toții spre fațada Templului ce strălucea de albeață în lumina lunii. Un singur strigăt ieși de pe toate buzele, presărat cu venerație și teroare:

— Bath Col! Bath Col!

Crispus era îndeajuns de familiarizat cu limba lor încât să-și dea seama că prin aceasta ei înțelegeau vocea divinității.

Acest sunet asemănător cu „vâjăitul unui vânt puternic” să fi venit oare de la Dumnezeuul evreilor, care spuneau că El călărește pe aripile vântului și vorbește cu glas de tunet? Așa credeau cei adunați în curtea Templului; urmau să audă glasul teribil ce le vorbise părinților lor pe muntele Sinai!

Încet, foarte încet, această revărsare de sunete se potoli. Pentru o clipă se lăsă o tăcere apăsătoare; apoi tăcerea fu spartă de un sunet ca acela făcut de niște alămuri lovite de o mână gigantică.

Toate privirile se întoarseră deodată spre Poarta Corintiană a sanctuarului. Canaturile căptușite cu bronz ale uriașei porți, care erau atât de grele încât era nevoie de puterea a douăzeci de oameni pentru a le deschide, se mișcau acum spre interior, ca și când ar fi fost împinse de o mână nevăzută.

Spațiul dintre cele două canaturi se lărgi din ce în ce mai mult, până când poarta fu larg deschisă.

Poarta se deschisese singură!

Ceea ce urmă dădu fiori tuturor celor prezenți.

Din interiorul sanctuarului se auzi o voce solemnă, strigând în limba ebraică:

— LĂSAȚI-NE SĂ IEȘIM DE AICI[18]!

Toți se cutremurară la auzul acestui glas; iar Crispus mai mult decât ceilalți.

— Este vocea din vis!

Această clipă de spaimă, supremă și tulburătoare, fu urmată de o pleiadă de zgomote, ca acelea făcute de o mare mulțime de oameni care se îndreaptă în aceeași direcție. Părea că mii de pași coboară treptele largi ale Porții Corintiene și traversează lespezile curții. Însă iudeii înfricoșați nu văzură nici măcar o umbră; se îngrămădiseră unii într-alții ca și când ar fi căutat să se protejeze împotriva unor forțe nevăzute.

Cât despre Crispus, dacă ar fi putut să-și descrie sentimentele în aceste momente teribile, ar fi folosit cuvintele scriitorului sacru: „M-au apucat groaza și spaima și toate oasele mi-au tremurat. Un duh a trecut pe lângă mine... Am stat nemișcat, dar n-am putut să-i deosebesc chipul.”

Aerul se mișcă în jurul lui, ca la trecerea unei mari mulțimi; putu desluși un freamăt de tunici și suspine; însă nu îndrăzni să-și întindă mâna – chiar dacă viața i-ar fi depins de asta – pentru a-și da seama dacă acest nevăzut cortegiu ce trecea pe lângă el putea fi atins și pipăit.

Zgomotul se îndepărtă spre galeria din răsărit și, purtat de aripile nopții, se stinse înspre Muntele Măslinilor.

Misterioasele glasuri încetaseră de mult și iudeii, plini de spaimă, mai stăteau încă nemișcați și tăcuți, neîndrăznind să scoată o vorbă, de teamă că făcând astfel vor atrage asupra lor mânia divinității dispărute.

Printre ei se afla faimosul rabin, Iohanan ben Zachai. El fu primul care îndrăzni să rupă tăcerea. Arătând cu degetul înapoia Porții Corintene, zidurile și acoperișurile făurite din lemn de cedru de Liban, strigă cu glas solemn:

— Sfârșitul Templului a venit, căci despre asta vorbea profetul, spunând: „Deschide-ți porțile, Libanule, ca să-ți mănânce focul cedrii!”[19]

Auzind cuvântul foc, Berenice privi la Crispus și se cutremură.

Capitolul 10

Răzbunarea lui Florus

Florus se afla la Ierusalim și – *sinister omen* – alături de el avea o legiune armată.

Imediat după ce trimisese acea scrisoare în care cerea să i se dea cei șaptesprezece talanți, se instalase în vechiul palat ridicat de Irod cel Mare pe muntele Sion. Reședință obișnuită a procuratorilor în timpul vizitei lor la Ierusalim, palatul promise numele latin de Pretorium.

Cele două aripi uriașe ale clădirii de marmură albă, Cezareum și Agripeum, numite în cinstea lui Augustus și a marelui său ministru, erau legate între ele printr-o terasă lungă pardosită cu mozaic, numită de romani, Locul Pardosirii și de iudei, Gabatha, sau înălțimea.

A doua zi după sosirea lui Florus, dimineată, în fața acestei terase se adună o mulțime numeroasă de iudei. Aflaseră că procuratorul îi chemase la sine pe membrii Sanhedrinului pentru a-i interoga cu privire la răskoala ce avusese loc înainte cu trei zile.

Printre cei care-și făcură apariția se afla și vicleanul preot saducheu, Anania, care trăgea nădejde, bazat fiind pe prietenia cu Florus, să-l înduplece pe tiran să adopte măsuri împăciuitoare.

Alături de el, fierbând de mânie, se afla fiul său mai mare, fiorosul și întunecatul Eleazar, căpitanul Templului, a cărui mânie abia putea fi ținută în frâu prin îndemnul șoptit venite din partea diplomatului său părinte.

Florus, având motivele lui să primească Sanhedrinul în aer liber, dăduse ordine să-i fie adus scaunul de judecător și l-a așezat pe Locul Pardosirii, între cele două aripi.

În spatele acestui tribunal, pe toată lungimea sa, se afla un șir de soldați ale căror scuturi și coifuri de bronz străluceau în lumina soarelui; aceștia flancau și cele două laturi ale clădirii, astfel încât întreaga forță militară se întindea pe trei laturi ale patraterului, cea de-a patra fiind deschisă publicului.

Acești soldați aparțineau Legiunii a Douăzecea și nu fuseseră recrutați ca cei din Cohorta Italiană a lui Rufus, dintre cetățenii romani, ci dintre cei ce alcătuiau drojdia populației siriene, înrolați fiind cu forța în serviciul militar de la care iudeii, datorită religiei lor, erau scutiți. Din această pricină trupele siriene nutreau o ură neîmpăcată față de iudei, o ură ce se manifestase adesea prin vărsare de sânge. Florus nu avea să spună decât un singur cuvânt și acești soldați n-ar fi ezitat să măcelărească fiecare bărbat, femeie și copil adunați înaintea tribunalului.

În această dimineată mai ales, așteptând sosirea procuratorului, în atitudinea lor era ceva atât de sinistru și de primejdios, încât fiecare dintre membrii Sanhedrinului avu sentimentul că urmează a se întâmpla o tragedie.

Florus își făcu apariția, în cele din urmă și, ignorând disprețuitor zâmbetele lingușitoare ale lui Anania, se așeză, întunecat și trufaș, pe scaunul de judecător.

Crainicul strigă să se facă tăcere, ordin inutil de altfel, căci o liniște ca de mormânt se abătuse asupra celor prezenți în Gabatha și în piața publică.

Primele cuvinte ale lui Florus trădară dispoziția în care se afla.

— Este adevărat că am fost luat în batjocură de către tinerii acestei cetăți, care au ieșit pe străzi cu un coș pe braț și au strigat „dați un obol pentru Florus, cerșetorul”?

Membrii Sanhedrinului se priviră alarmați. În cele din urmă, se întoarseră spre Anania, poftindu-l să vorbească în numele lor.

Ascunzându-și amândouă mâinile în cutele mantiei – obicei oriental prin care se dovedea respectul și umilința – și făcând o plecăciune adâncă, Anania spuse:

— O, Florus, veșnic să trăiești!

— Să ne ferească cerul de-o asemenea nenorocire! mormăi Eleazar.

— Este adevărat că anumiți tineri s-au purtat cu mare nesăbuiță; nu putem nega acest lucru...

Însă Florus îl întrerupse.

— Vedeți în mine pe trimisul lui Cezar?

— Nu există altul mai vrednic de o astfel de cinste, Florus, spuse Eleazar cu sarcasm.

— Iar acela care își bate joc de mine, își bate joc de Cezar, continuă procuratorul aruncând o privire scurtă lui Eleazar. De aceea, vă cer vouă, membrilor Sanhedrinului, care sunteți

răspunzători de ordinea acestei cetăți, să-mi predați de îndată pe cei care mi-au adus ocară, ca să primească pedeapsa ce li se cuvine. Și dacă nu faceți asta, aflați că mă voi răzbuna atât de amarnic, încât nu veți uita curând această nenorocire.

Nenorocire asupra Sanhedrinului! Erau printre ei unii care, cu treizeci de ani în urmă, într-o împrejurare pe care n-o vor uita niciodată, spusese sus și tare, în același loc în care se aflau acum: „Noi nu avem alt rege decât pe Cezar!” Atunci își făcuseră alegerea. Iar acum nu se puteau plânge de faptul că Cezar, sau reprezentantul său, îi trata altfel decât își doreau!

Nefericitul Anania, descumpănit de furia lui Florus, abia reuși să-și adune curajul pentru a bolborosi un discurs.

Începu prin a spune că poporul dorea pace; câțiva dintre ei se comportaseră cum nu se cuvine, iar pentru aceștia cere îndurare, căci nu e de mirare că într-o mare mulțime se strecoară și dintre aceia care cutează mai mult decât ar trebui, iar asta mai mult din nesocotință. Fusesse destul de greu să deosebească pe cei vinovați dintre cei nevinovați; însă cu toții regretă cele întâmplate, iar Florus ar da dovadă de îngăduință dacă ar trece cu vederea cele întâmplate, ca nu cumva o pedeapsă prea aspră să producă tulburări chiar mai grave decât cele ce deja avuseseră loc.

— Cuvintele tale din urmă par a fi o amenințare! exclamă Florus furios. Vorbele tale sunt pe măsura unuia care a uneltit împotriva vieții unui cetățean roman, continuă el, uitând de propriile lui delict. Tulburări și mai mari ar putea urma dacă vinovații ar scăpa nepedepsiți. Spune-mi deci, fără ocolișuri, dacă îmi vei preda sau nu pe acești răufăcători.

Anania ezită, însă Iohanan ben Zachai se dovedi mai curajos decât fostul mare-preot.

— Nu putem consimți, spuse el, să-ți predăm pe acești tineri.

Un strigăt de aprobare se auzi din mulțimea adunată în fața tribunalului.

Florus privi o clipă la ei, apoi continuă:

— Și refuzați să-i dați lui Cezar cei șaptesprezece talanți din Corban?

— Se cuvine oare ca omul să-l jefuiască pe Dumnezeu? exclamă cu mânie Eleazar. Nici asta nu putem admite!

Din nou se auziră ropote de aplauze și exclamații din partea celor prezenți, de această dată și mai puternice. Întorcându-se spre soldații aflați în spatele său, Florus strigă:

— Învățați-i minte pe acești rebeli! Jefuiți Târgul de Sus! Omorâți pe toți aceia care vă stau împotrivă!

Jaf! Un cuvânt cu răsunet tare plăcut în urechile soldaților. Nu așteptară să li se spună a doua oară. Ca niște tigri eliberați din cușcă, soldații traversară în goană *bema* împrăștiind Sanhedrinul neputincios și, scoțându-și săbiile din teacă, se năpustiră asupra celor prezenți, lovind în dreapta și-n stânga, folosind nu latul sabiei, ci tăișul și vârful.

Totul dură numai o clipă. Luați prin surprindere și neavând arme să se apere, cei aflați în rândurile din față, groaznic mutilați, se prăbușiră gemând la pământ. Ceilalți, îngroziți de cele văzute și înfricoșați de masacrul care-i aștepta, se străduiră să se ferească din calea săbiilor romane. Însă cei aflați mai în față erau împiedicați să fugă de mulțimea ce se afla în spatele lor. Atunci începu o luptă pe viață și pe moarte; cel care cădea în mijlocul mulțimii era călcat în picioare, defigurat; neascultând decât de instinctul de conservare, fiecare se străduia să scape împingându-se brutal printre cei din jurul său, ori trăgându-i pentru a-i folosi ca scut în calea teribilelor săbii ce înaintau amenințătoare venind din spate.

În cele din urmă, fuga celor mai îndepărtați de *bema* îngădui celorlalți să scape la rândul lor; se repeziră astfel, în grupuri mici, fugind în toate direcțiile, urmăriti de strigătele de triumf ale ostașilor.

Însă romanii nu se bucurară prea mult de ceea ce părea a fi o victorie zdrobitoare. Mulți dintre iudei, refugiindu-se în primele case întâlnite și baricadând porțile, urcară pe acoperișuri și începură să arunce olane și pietre asupra dușmanilor aflați pe stradă. Alții, dintre cei ce reușiseră să ajungă mai departe, își procurară arme și reveniră în grabă să-i atace pe romani; datorită faptului că știau mai bine străzile înguste și cotite, reușiră să-i țină în loc pentru un timp.

Străzile Sionului răsunau de zgomotul armelor și de strigătele luptătorilor.

Veștile se răspândiră cu repeziciune și ajunseră la urechile prințesei Berenice, trezind în inima ei nu doar consternare, ci și reproșuri amarnice. Era convinsă că ea era cauza indirectă a acestei nenorociri. Florus se răzbuna pentru că-l respinsese. Primul ei imbold fu să alerge la procurator și să-l implore să-și retragă trupele. Mândria o împiedică. Însă pe măsură ce zgomotul luptei se întea, prințesa deveni din ce în ce mai agitată; își înăbuși orgoliul și se hotărî să pornească în grabă spre tribunal pentru a pleda în favoarea poporului ei.

Gândindu-se că rangul pe care-l purta avea să o aplece împotriva vreunui atac din partea soldaților romani și uitând că cei mai mulți dintre ei n-o cunoșteau, ieși în grabă din palat fără a-și înștiința slujitorii. Din fericire, marele scutier o zărise.

Adună în grabă pe cei aflați în casă în acel moment și porniră după ea.

Ajungând la tribunal, Berenice se opri îngrozită. I se păru că iadul întreg se dezlănțuise în acea zi. Iudei capturați în străzile învecinate erau târați în piață pentru a fi măcelăriți sub ochii lui Florus. Nu se făcea nicio deosebire de vârstă sau sex. Până și sugarii, smulși din brațele mamelor care scoteau strigăte de disperare, erau aruncați în aer și prinși în vârful sulitelor. Tinere fete, despuiate de haine și legate de stâlpi, făceau obiectul glumelor brutale ale soldaților, care ofereau captivilor libertatea, în schimbul consimțirii de a înghiți o bucată de carne de porc.

Berenice înaintă clătănându-se și se trezi în fața unui grup de soldați beți ce se adunaseră în jurul unui băiețuș iudeu de vreo doisprezece ani, cu o privire plină de vioiciune.

— Spune care este numele zeului tău! exclamă unul dintre soldați.

— Se numește „Domnul”, răspunse băiatul, fără a se lăsa intimidat de chipurile fioroase ce-l înconjurau.

— Ei bine, hulește-L pe Domnul și vei trăi, spuse un al doilea soldat, amenințând copilul cu sulita.

Însă micuțul își însușise prea bine învățăturile iudaismului pentru a le face pe plac.

— Blestemați să fie toți aceia care slujesc chipurilor cioplite, răspunse el sfidător.

— Pușorul ăsta de lup făgăduiește să devină un lup adevărat, hohoti primul soldat.

— Asta nu se va-ntâmpla, strigă cu sălbăticie cel de-al doilea; și, ridicând sulita cu amândouă mâinile, o înfipse în pieptul băiatului care mai apucă să rostească doar cuvântul „mamă”, după care se prăbuși fără suflare.

— O, Doamne! bolborosi Berenice, cum poți să vezi așa ceva și să-i mai lași să trăiască pe acești oameni?

Ținându-se cu greu pe picioare, urcă pe treptele ce duceau la *bema* și se apropie de Florus. Cu mâinile înnodate după ceafă și picioarele unul peste celălalt, procuratorul se lăfăia în scaunul său de judecător, privind cu amuzament chipurile pline de spaimă ale câtorva captivi tineri, bogat înveșmântați, despre care trimișii lui spusese – cu sau fără dreptate – că ar fi chiar acei tineri ce, cu trei zile în urmă, cerșiseră pomană pentru Florus.

— Spuneți-mi, li se adresă el, pentru ce nu mâncați carne de porc?

Întrebarea smulse hohote de râs din partea soldaților aflați în apropiere.

Unul dintre cei prinși se aventură să spună că existau unele popoare ce refuzau să mănânce carne de miel.

— Și pe bună dreptate, comentă Florus. Mielul n-are niciun gust; porcul însă, ah! o adevărată delicatete dăruită de zei oamenilor și jur pe Pluto că dacă nu veți mânca, veți muri.

— Florus, te rog fierbinte, în numele lui Dumnezeu, ai milă de acești tineri, strigă Berenice. Nu mai vărsa sânge!

Florus simți un ciudat amestec de dragoste și ură la vederea frumoasei și nefericitei prințese, așa cum stătea în fața lui, cu părul scutplet și picioarele goale.

Băuse din belșug și primul lui impuls fu să o ia în brațe și s-o sărute cu patimă, fără a ține cont de cei din jur. Apoi însă, își aminti cuvintele batjocoritoare pe care prințesa i le adresase la Cezarea și hotărî să-i răspundă cu același dispreț.

În cele din urmă triumfă ura. Mersese prea departe pentru a da înapoi și pentru că nu se putea bucura de dulceața dragostei, avea să se sature cu dulceața răzbunării.

Printre cei prinși se afla un tânăr frumos, al cărui aer cutezător dis plăcea foarte mult procuratorului.

— Marcus, tu, aici? exclamă Berenice îngrozită. Era unul dintre cei ce se închinau în Sinagoga Regală.

— Nu-ți face griji pentru mine, prințesă! Sunt în siguranță.

Aceste cuvinte îl scoaseră pe Florus din fire.

— Lictori, crucificați-l pe acest ticălos care crede că este în siguranță.

— O, nu! Nu! strigă Berenice, cuprinsă de o adevărată agonie.

Tânărul, cu un zâmbet trufaș, rosti câteva cuvinte care, în oricare dintre provinciile imperiului, mai puțin una, l-ar fi apărât chiar și împotriva lui Cezar:

— *Civis Romanus sum!* Sunt cetățean roman!

— Aha! Așadar asta este speranța ta? Ei bine, nu te va ajuta cu nimic. Cetățean roman? Ei aș! Cu câtă ușurință se obține un astfel de titlu în zilele noastre! Damas, iudeul, are doi oboli

în plus; așa că pretorul îl atinge cu bagheta magică, îl răsuțește bine și iată! Damas iudeul devine Marcus romanul, care începe de îndată să pășească fălos înveșmântat în togă.

Și Florus, sărind de pe scaun, își ilustră cuvintele începând să se plimbe de colo-colo, țanțoș, cu un aer de prefăcută demnitate, în mijlocul hohotelor de râs ale soldaților.

— Sunt cetățean din naștere; ba mai mult încă, sunt de rang ecvestru.

— Calaver, ha? Ei bine, vom ține seamă de rangul tău; îți vom da o cruce mai înaltă și o vom vopsi în roșu. Lictori, aduceți degrabă un trunchi de copac!

În dorința sa nebună de a mări chinurile Berenicei, Florus nu ezită să încalce legea romană prin această insultă atât de gravă, pentru care Cicero afirmă că nu găsește nume pentru a fi calificată. „A lega un cetățean roman este o jignire; a-l biciui este o crimă; a-l ucide este aproape un patricid; dar ce-aș putea spune dacă ar fi *crucificat*?”

O asemenea atrocitate din partea unui guvernator roman ar părea de necrezut dacă n-ar fi atestată de un istoric contemporan lui.

„Florus”, spune istoricul Josephus, „a îndrăznit să facă ceea ce niciun guvernator înaintea lui nu făcuse vreodată, adică să biciuiască și apoi să răstignească în fața tribunalului său bărbați de rang ecvestru, născuți iudei, e drept, dar înălțați totuși la demnitatea de cetățeni romani.”

Pentru a prelungi chinul Berenicei, mai mult decât pe cel al lui Marcus, Florus, cu un zâmbet crud, dădu un nou ordin.

— Opriți! Înainte de a-l răstigni pe acest ticălos, biciuiți-l! Ciudată este inima unei femei! Berenice, care fusese gata să asiste la biciuirea unei tinere fete, se cutremură acum la gândul că o tortură asemănătoare ar putea fi aplicată acestui tânăr.

Cât despre acesta din urmă, zadarnic făcu apel la dreptul său legal de a trece de la tribunalul lui Florus, la cel al lui Nero.

— *Apello Cesarem!* Fac apel la Cezar! strigă el.

— Cezar e departe, făcând pe nebulul în Grecia, râse Florus. Va trebui să strigi mai tare dacă vrei să te audă.

Surzi la protestele sale, lictorii îl despuieară pe tânăr de veșmintele sale și-l legară de o coloană. Marcus încercă să dea dovadă de curaj, însă cine ar putea fi curajos atunci când este supus lovirilor oribilului *flagellum*?

Un urlet îngrozitor ieși de pe buzele lui Marcus în timp ce curelele de piele terminate la vârf cu bucăți triunghiulare de plumb, se abăteau asupra pielii tremurânde.

— O, Apollo! ce voce dulce! strigă Florus în batjocură. Pe toți zeii, Nero ar trebui să-și păzească laurii, căci iată, are un rival.

Dați-i încă o lovitură! A! o notă mai înaltă de astă dată. Încă una! Îl vom face să urce întreaga octavă.

Restul captivilor, temându-se că vor avea aceeași soartă, priveau livizi și cu ochii măriți de groază la cele ce se întâmplau.

Tulburarea îi dădea Berenicei o înfățișare aproape sălbatică. Agonia ei îl umplea pe Florus de o bucurie fără margini.

— Sunt douăzeci de tineri aici, șopti el, și toți vor avea aceeași soartă, biciuire și răstignire. Însă ai putea să-i salvezi, dacă ai vrea.

— Cum? întrebă Berenice, gâfâind.

Răspunsul șoptit al lui Florus se dovedi a fi atât de infam încât prințesa, indignată, ridică mâna și-l palmui cu toată forța. Clătinându-se de durere, Florus o privi cu o expresie sălbatică.

— Gârzi, scoateți pe această femeie din *bema*. Ce are ea a face cu astfel de chestiuni?

Și soldații grosolani, sinchisindu-se prea puțin de faptul că era femeie și de rangul ei, o târâră în josul treptelor tribunalului[20].

Noaptea se lăsa, calmă și frumoasă.

Stelele apărute pe bolta întunecată sclipeau deasupra tribunalului ale cărui lespezi, dacă ar fi putut vorbi, ar fi istorisit cum, cu treizeci de ani în urmă, o mulțime dușmănoasă de oameni strigase: „Sângele lui să cadă asupra noastră și asupra copiilor noștri!”

Acel blestem pe care-l invocasera atunci, se împlinise.

Acolo, pe chiar locul unde fuseseră rostite aceste cuvinte, era înălțată acum o mulțime de cruci, fiecare dintre ele ridicându-și spre cerul înstelat teribila-i victimă!

Capitolul 11

„La corturile tale, Israele!”

În timpul masacrului instigat de Florus, masacru în care își pierduseră viața nu mai puțin de trei mii șase sute de oameni, Crispus, prin natura situației, se văzuse nevoit să rămână deoparte.

Să se alătore trupelor romane, nu putea; să țină partea iudeilor ar fi însemnat să dea dovadă de lipsă de patriotism. Încercarea de a face pe împăciuitorul fusese întâmpinată, ca și în cazul Berenicei, cu o respingere jignitoare din partea procuratorului. Fierbând de indignare, se retrase în turnul Antonia și scrisese tatălui său o scrisoare în care-i relata dizgrația ce fusese adusă asupra onoarei romane de către Florus, zorindu-l totodată să vină de îndată însoțit de o legiune pentru a restaura ordinea în Ierusalim prin singura metodă posibilă, anume destituirea ticălosului procurator. Odată terminată, trimise scrisoarea la Antiohia printr-un curier rapid.

Florus, dând de acum destule motive iudeilor pentru a se răzvrăti, își făcu pregătirile de plecare urmându-și același scop. Își retrase toate trupele, cu excepția unei cohorte pe care o împărți în două, jumătate din ea urmând a rămâne la pretoriu, cealaltă la Antonia.

Caracterul josnic al lui Florus se văzu cel mai bine în acest ultim act al carierei sale. Știa că, în starea de ațătare în care se găsea cetatea, o garnizoană atât de slabă urma a oferi răzvrătiților o tentație irezistibilă. Însă ce-i păsa lui de romanii care rămăneau în urmă? Dacă garnizoanele vor fi masacrate, cu atât mai bine, acest lucru ar fi slujit de minune scopurilor sale.

În timp ce privea în urmă la cetatea pe care o părăsea, Florus ar fi putut rosti cuvintele spuse de un roman mult mai nobil decât el: „Ticăloșie, e rândul tău acum; fă după cum îți place!”[21]

Printre soldații lăsați la Ierusalim se afla și cohorta italiană a lui Rufus care, cu toată aversiunea pe care o simțea pentru procurator, nu putea face altceva decât ceea ce i se poruncise.

Crispus, hotărât să rămână în cetate, se prezentă la pretoriu și-și oferă serviciile comandantului Metilius. Acesta era bucuros de orice ajutor i s-ar fi putut oferi, în special venind din partea lui Crispus, ale cărui sugestii pentru apărarea palatului se dovediră nu doar originale, ci mai mult, aplicabile.

Când Metilius se plânse că-i lipsesc munițiile, balistele și alte mașini de război, Crispus răspunse râzând:

— La nevoie vom putea arunca în capul asediatorilor aceste statui.

Crispus se afla într-o sală magnifică, decorată cu sculpturi. Aruncând privirea asupra capodoperelor din marmură ce se aflau acolo, se simți atras de una dintre ele. Se îndreptă spre ea și o examină cu o atenție care-l surprinse pe Metilius.

Statuia reprezenta o frumoasă fată învâluită din cap până la picioare într-o tunică elegantă. Pe pedestal era gravat un cuvânt: Pythodoris.

— Pythodoris? murmură Crispus. Dacă n-ar fi fost gravat numele acesta aici, aș fi zis că-i Vashti.

Într-adevăr, atât la chip, cât și la trup, statuia semăna atât de mult cu tânăra evreică, încât oricine ar fi cunoscut-o ar fi spus că nu poate fi vorba despre altcineva.

— Pythodoris? spuse Crispus dus pe gânduri. Numele nu-mi este cunoscut. Cine este? Sau poate ar trebui să întreb, cine a fost?

Metilius îi mărturisă că nici el nu auzise niciodată acest nume.

— Tot ce știu despre această statuie, remarcă el, este că a fost adusă aici nu de mult timp. Cred că a fost un dar din partea regelui Polemo.

Amestecul numelui regelui Pontului în discuție îl nedumeri și mai mult pe Crispus.

— Evident, femeia aceasta este, sau a fost, o regină, observă Metilius, arătându-i diadema orientală așezată pe creștetul statuii.

Studiind-o mai îndeaproape, Crispus văzu gravate cu caractere minuscule pe una dintre sandale semnele: „DASOS EPOIEI”

— Opera lui Lasus, spuse el, citind numele binecunoscutului sculptor de la începutul

primului secol. A murit acum cincizeci de ani, așa că am putea trage concluzia că avem aici chipul unei regine care nu mai trăiește. Cum se explică atunci asemănarea ei cu Vashti? Însă, adăugă el deodată pentru a curma discuția, greșim că ne pierdem timpul aici când ne așteaptă chestiuni mult mai grave.

Crispus avea dreptate. Iudeii răzvrățiți observaseră cu bucurie ascunsă că Florus lăsase cetatea aproape complet lipsită de trupe. Ce puteau face două garnizoane, numărând câte trei sute de soldați fiecare, împotriva unei cetăți întregi? A lăsa să treacă o asemenea ocazie pentru redobândirea libertății ar fi fost o încălcare a voii lui Elohim, care cu siguranță aranjase lucrurile în acest fel pentru binele seminției alese.

Situația devenea din zi în zi mai critică; în curțile Templului și în sinagogi, zeloți aprigi coborâți din munți și profeți cu privirea rătăcită veniți din pustie declarau mulțimii credule că toate semnele vremurilor indicau spre apropiata venire a făgăduiului Mesia, când națiunea ebraică nu doar că-și va recăpăta libertatea, ci va domni asupra tuturor popoarelor pământului, de la răsărit până la apus.

În zadar încercară Agripa și Berenice să împiedice mulțimea înnebunită s-o apuce pe calea ce urma a ruina neamul evreu.

— La corturile tale, Israele! era răspunsul zeloților. Ce avem noi a face cu Cezar, sau cu Roma?

Era seară, iar trâmbițele dădeau semnalul de închidere a porților Templului. Doi bărbați urcau treptele care duceau spre acoperișul Colonadei lui Solomon.

Unul dintre ei era Eleazar, căpitanul Templului, celălalt era Simon din Gerasa care de câteva zile se ascunsese într-o cameră secretă a sanctuarului; căci Eleazar nu putea refuza să-i acorde adăpost unui patriot ale cărui nenumărate avuții, dobândite prin tâlhărie, fuseseră întotdeauna trimise în mod tainic și prin metode necinstite în trezoreria Templului.

Vorbeau cu însuflețire în timp ce măsurau acoperișul în lung și-n lat și rareori în istoria lumii s-a întâmplat ca vreo discuție să aibă consecințe mai spectaculoase ca aceasta.

— Oamenii sunt pregătiți pentru răscoală, spuse Eleazar cu un zâmbet triumfător și fioros. O să-i determinăm să atace garnizoanele din Antonia și pretoriul.

— Când o să obținem armele de care avem nevoie?

— Cunoști Masada? întrebă Eleazar.

Ar fi fost un lucru curios ca Simon să nu cunoască, măcar din auzite, numele vestitei fortărețe, numită pe drept cuvânt Masada, adică „Fortăreața”, care fusese zidită de Ionatan Macabeul pe o colină abruptă la o mie cinci sute de picioare deasupra apelor Mării Moarte. În această citadelă comorile Ierusalimului fuseseră depuse în perioada tulbure a monarhiei hasmoneene.

— Sunt acolo arme pentru zece mii de oameni, continuă Eleazar.

— Și o garnizoană romană care le apără.

— Ei, aș! Garnizoana este slabă. Și, ia aminte, am trimis o trupă să atace locul.

Simon primi această veste cu o bucurie sălbatică.

— Asta este o declarație de război, remarcă el.

— Așa este. Trebuie să înceapă cineva.

— Însă, Masada! protestă Simon. Nu e asta o nebulă? Fortăreața este de necucerit.

— Și tocmai de aceea și mai ușor de luat prin surprindere. O fortăreață de necucerit este întotdeauna păzită de trupe mai mici.

— Cine este capul cutezătoarei expediții?

— Manahem, fiul lui Iuda, galileeanul.

— Trădătorul care a cumpărat de la Florus dreptul de jaf! exclamă Simon furios. Căci el și Manahem fuseseră de multă vreme rivali.

— Să resping oare pe acela care-și oferă serviciile? răspunse Eleazar. Acum patru nopți a coborât din munți alături de trupele sale, m-a căutat și mi-a cerut să-i spun ce să facă pentru cauză. I-am spus să plece și să cucerească Masada.

— Dacă va reuși, își va purta pe bună dreptate numele, zâmbi Simon disprețuitor, făcând aluzie la numele rivalului său, care în limba ebraică înseamnă „mângâietor”.

Deasupra lor bolta nopții era presărată cu stele, la lumina cărora colinele ce înconjurau Ierusalimul se puteau vedea deslușit; dincolo de ele, în depărtare, se afla muntele cunoscut din vechime după numele de Beth-haccerem, a cărui creastă vizibilă făcea din el locul potrivit pentru transmiterea veștilor la Ierusalim, prin acea metodă primitivă de telegrafie, semnalizarea prin focuri.

Privirea lui Eleazar se îndreptă spre Beth-haccerem, iar Simon, urmărind privirea

tovarășului său, fu surprins să vadă o lumină aprinzându-se pe creasta întunecată a îndepărtatei coline. Nu era o lumină plăpândă, gata să se stingă; flacăra continua să ardă, crescând și însuflețindu-se. În mod vădit, era un semnal a cărei semnificație îi era bine cunoscută preotului, judecând după satisfacția ce apăruse pe chipul-i întunecat.

— Mai degrabă decât am îndrăznit să nădăjduiesc, murmură el. Fortăreața de necucerit a căzut.

— Masada? întrebă Simon cu uimire și invidie.

— Așa ar trebui înțeleasă lumina aceea, răspuse Eleazar. Armele din Masada sunt acum în mâinile noastre, iar mâine vom vedea îndreptându-se spre Ierusalim un șir de care încărcate cu arme pentru oameni.

— Ce vor spune tatăl tău și Sanhedrinul despre această ispravă a ta?

— Lasă pe mine! răspuse Eleazar cu un zâmbet aspru.

Ziua următoare, Matthias, marele-preot, convocă o adunare a membrilor Sanhedrinului, pentru a discuta despre atitudinea pe care o vor lua în cazul în care oamenii vor continua să stăruie în hotărârea de a porni o răsccoală împotriva romanilor.

La această adunare, care avu loc în incinta Templului, în faimoasa Lishcath Ha-Gazith sau Sala Pătratelor, numită așa după lespezile sale pătrate, Eleazar veni cu o propunere nouă și uimitoare, pe care o supuse votului.

— Încă din zilele lui Irod, spuse el, a existat obiceiul ca în Templul nostru să se aducă jertfe zilnice pentru siguranța și bunăstarea cezarului. De ce însă ar trebui să ne rugăm pentru dușmanul nostru? De ce să ne rugăm pentru un păgân netăiat împrejur? De ce să ne rugăm pentru Nero care, pretinzând onoruri divine, insultă numele Celui Preaînalt? Rugându-ne pentru ca viața acestui blasfemator să fie cât mai lungă, nu facem altceva decât să ne rugăm pentru continuarea blasfemiei. Fraților și părinților, asta nu trebuie să se mai întâmple. Propun ca, începând de astăzi, jertfa adusă în cinstea cezarului să înceteze.

Îndată ce Eleazar își ocupă locul, Anania se ridică pentru a se opune cutezătoarei propunerii a fiului său.

— Oricât de plăcută ar fi pentru noi această propunere, spuse el, întrebarea care se pune este cum ar privi Nero această îndrăzneală, căci vestea va ajunge cu siguranță la urechile lui. Ar privi-o ca pe o ofensă, ba nu, mai mult, ca pe o declarație de război.

— S-o ia cum îi place, spuse Eleazar cu îndrăzneală.

— Iată deci care este scopul pe care-l urmărești, răspuse Anania. Ai vrea să instigi la revoltă. Ai vrea ca Sanhedrinul să declare război Romei.

— O să fie război, ba nu, chiar este! Sanhedrinul nu poate lua altă decizie decât să se alăture mulțimii în lupta pentru libertate.

— Nu este așa! strigară câțiva, printre care și Anania.

— Atunci veți lupta de partea romanilor, un act ce va face cinste patriotismului vostru!

— Mai există o a treia alternativă: să rămânem neutri, spuse Simeon ben Gamaliel.

— Asta înseamnă moarte sigură. Odată lupta pornită, nimeni nu va suporta să rămână neutru. Strigățul poporului va fi „cel care nu este cu noi, este împotriva noastră”.

— Putem părăsi Ierusalimul, spuse Iohanan ben Zachai.

— Nu fără a-L părăsi pe Dumnezeu. Jertfele prin care este chemat El pot fi oare aduse în alt loc decât acela peste care și-a pus Numele Sfânt? Putem noi oare, preoții, să trăim departe de Templu? Nu! Și pentru că nu putem preîntâmpina o revoltă, va trebui să călăuzim direcția ei punându-ne în fruntea poporului. Altfel, vom fi dați la o parte și osândiți la uitare. Sau poate chiar aruncați în temniță și dați la moarte. Este clar că... în acest moment însă, membrii Sanhedrinului în frunte cu Anania își ridicară vocile protestând cu atâta forță, încât vorbitorul fu nevoit să se oprească.

Când zarva se mai potoli, Anania îl îndemnă pe Matthias să supună la vot propunerea. Când votul se încheie, propunerea de abolire a jertfelor aduse în cinstea lui Cezar fu respinsă cu o majoritate covârșitoare.

— Așa se sfârșește trădarea ta! spuse disprețuitor Anania, adresându-se fiului său.

Eleazar se ridică, palid, însă cu un zâmbet sfidător pe buze.

— Votul nu are nicio importanță, începu el.

— Ascultați ce spune! strigă Anania.

— În calitate de căpitan al Templului, decretez că, începând de astăzi, nu se vor mai aduce jertfe în cinstea lui Cezar.

— Și cum vei proceda pentru a aplica decretul? râse Anania.

— Ei bine, astfel, răspuse Eleazar cu răceală, ducând la buze un corn de berbece. Suflă și

se auzi un sunet ascuțit.

De îndată se deschise fiecare poartă ce dădea înspre sala Gazith, lăsând să se vadă șiruri de arme scânteietoare. Apoi, un grup de nethinimi îmbrăcați în zale sclipitoare, intră în sală pășind încet și solemn. Într-o ordine desăvârșită, se aliniară de-a lungul celor patru pereți ai sălii, unde rămaseră liniștiți și nemișcați, ca niște statui, cu scuturile și sulilele la spate.

Acești nethinimi alcătuiau o parte a gărzilor Templului; erau slujitori ai lui Eleazar și legați de căpitanul lor printr-un jurământ de supunere. În afară de asta, îi erau devotați total acestuia și ar fi fost gata să facă orice le-ar fi cerut.

Care urma să-i fie dorința, de această dată? Sanhedrinul, tăcut, aștepta cuprins de mirare, indignare și teamă.

— Votul de astăzi m-a învățat, spuse Eleazar, să deosebesc între prietenii și dușmanii Israelului. Cei care sunt cu mine, continuă el, să treacă în partea dreaptă.

Invitația fu acceptată doar de vreo doisprezece bărbați, printre care Matthias, capul Sanhedrinului și Simeon ben Gamaliel.

— De astăzi, continuă Eleazar, Templul devine sediul unui război sfânt, locuința Domnului Oștirilor, o citadelă în slujba libertății. Porțile lui nu se vor deschide decât adevăraților închinători ai lui Israel, ai căror dușmani sunteți voi, adăugă el, întorcându-se spre oponenții săi din Sanhedrin. Retrageți-vă imediat!

Protestele de indignare ce se revărsară de pe buzele lui Anania și ale tovarășilor săi fură întâmpinate cu un hohot sălbatic de râs din partea lui Eleazar.

— Îndrăznești să ne ameninți cu expulzarea din Templu? strigă Anania, cu ochi scânteietori de mânie.

— Prietenii lui Cezar n-au ce căuta aici. Cum? Nu vreți să plecați? Gărzi, alungați-i de aici pe acești trădători!

La această poruncă pe care parcă o așteptaseră cu bucurie, nethinimii se repeziră înainte și, scoțând bice și nuiete, începură să împartă lovituri membrilor Sanhedrinului.

Urmă o scenă ciudată. Din sânul Sanhedrinului se auziră țipete de durere, proteste violente și nedemne de rangul lor, chiar blesteme.

Împotrivirea lor nu fu de durată; fără arme și inferiori ca număr și ca putere față de atacatorii lor mai tineri, fură aruncați afară din Sala Pătratelor și urmăriți prin marea Curte a Neamurilor.

O scenă atât de neobișnuită atrase de îndată atenția mulțimii care, la început, păru dispusă să țină parte Sanhedrinului. Însă cuvintele magice, „prietenii ai romanilor” îi schimbă total intenția, astfel încât se alătură nethinimilor în încercarea de a-i scoate din curțile Templului. În cele din urmă, venerabilii rabini se pomeniră în afara Templului, gâfâind indignați, cu hainele și trupul mânjite de sânge.

După ce se sfătuiră preț de câteva clipe, traversară podul Tyropseon, ce lega Templul de partea de sus a orașului, îndreptându-se spre palatul lui Anania. De pe terasa acoperișului puteau vedea tot ce se întâmpla în Templu.

În fiecare colț al sfântului locaș scânteiau arme. Eleazar se ținuse de cuvânt; Templul era întărit cu trupe, însă nu în interesul Romei, ci al Israelului.

Conștient de ura cu care era privit de mulțime din pricina simpatiei sale pentru romani, Anania, împreună cu un mare număr de iudei loiali, se refugiară în pretoriu, căutând protecția soldaților de aici.

Mai târziu, în aceeași seară, își făcu apariția și Berenice, însoțită de o slabă escortă; și în timp ce păzitorii ei o așteptară afară, prințesa intră pentru a-și lua rămas bun de la Crispus.

Venise cu vești uimitoare. Simon cel Negru se afla în cetate și, folosind o strategie admirabilă, îi convinse pe toți datornicii săraci din Ierusalim – mulți la număr – să dea foc Archeionului din Ophel, clădirea unde se aflau toate registrele conținând împrumuturile monetare contractate de către cetățeni, singurele dovezi legale ale tranzacției. Implicând în acest fel mulțimea într-un act de răzvrătire, Simon o condusesse pe Muntele Măslinilor unde zeloții lui Manahem, întorcându-se triumfători de la Masada, împărțeau, la lumina torțelor, arme tuturor celor care doreau să lupte.

Prințesa, pradă unei vii agitații, îi spuse că mulțimea intenționa, în dimineața următoare, să ia cu asalt cele două fortărețe romane și să masacreze toți soldații, drept răzbunare pentru măcelul pus la cale de Florus.

— Nu vrei să părăsești cetatea împreună cu mine, până nu e prea târziu? îl întrebă pe Crispus, cu glas rugător.

— Nu stă în obiceiul romanilor să-și părăsească postul, oricât de mare ar fi numărul

dușmanilor, răspunse Crispus.

— Plecarea ta n-ar fi o dezertare, căci nimeni nu ți-a poruncit să lupți. Ai rămas aici de bunăvoie.

— Nu-mi voi abandona tovarășii! E drept, poporul tău are motive întemeiate să pornească o revoltă. Însă eu știu ce am de făcut. Sunt patriot și sunt un Cestius. Este datoria mea să mă asigur de supremația romană în această cetate, chiar cu prețul vieții.

Berenice rămase în tăcere câteva clipe; apoi, punând mâna pe brațul lui, spuse cu glas tandru:

— Lasă-mă să stau aici, cu tine; poate că vei fi rănit, și atunci, cine te va îngriji? Iar dacă vei muri – să te păzească Cerul, să nu ți se întâmple așa ceva – vreau... vreau să mor cu tine.

Pe Crispus îl înduioșă această expresie de simpatie din partea ei. Uitând incidentul din sinagogă, simți că ar putea s-o iubească dacă s-ar fi purtat întotdeauna astfel. Pentru o clipă i se păru că vede cum chipul Berenicei este, de fapt, chipul frumoasei Vashiti, transfigurat de frumusețe și curaj.

— Prințesă, locul acesta nu e pentru tine, spuse el cu blândețe.

O conduse până la litiera care o aștepta la poarta palatului. În timp ce-și luă rămas bun de la trista Berenice, îi șopti, împins parcă de un imbold lăuntric:

— Rămas bun, Athenais!

Dacă ar fi putut prevedea efectul pe care-l avu acest nume asupra ei, nu l-ar fi pronunțat. Expresia blândă și atrăgătoare a prințesei dispăru într-o clipă, pentru a fi înlocuită de o privire rece, suspicioasă. Se simți respins în aceeași măsură în care se simțise atras mai înainte de dragălaşenia ei.

— Pentru ce-mi dai acest nume? Întrebă ea trăgându-se puțin înapoi.

— Poate că fac o experiență, prințesă, spuse el cu subînțeles.

Vădit lucru, această experiență nu era deloc pe placul Berenicei. Avea înfățișarea unei femei căreia i s-a descoperit secretul. Aruncându-i o privire aproape speriată, se prăbuși pe pernele litierei și, fără a-i mai adresa vreun cuvânt, porunci purtătorilor litierei să pornească.

Dus pe gânduri, Crispus o privi cum se îndepărtează. Fie că era ea Athenais, fie că nu, era greu de înțeles pentru ce simpla menționare a acestui nume avusese un efect atât de straniu asupra ei. Cu toate acestea, Crispus nu pierduse simpatia ei. Prințesa îi trimise, în timpul nopții, trei mii de călăreți iudei. Erau trupele regelui Agripa, pe care acesta i le trimisese prințesei pentru a o escorta la plecarea din cetatea tulburată. Întâlnindu-i în drum, Berenice îi trimisese în ajutorul micii garnizoane rămasă să apere Pretoriumul. Sosirea lor fu întâmpinată cu bucurie de Metilius, însă când Crispus sugeră că jumătate dintre ei ar trebui trimiși la Antonia, Darius, marele scutier, refuză, spunând că prințesa le ordonase să lupte doar pentru pretoriu.

Capitolul 12

„Vae victis!”

Dimineaua următoare, devreme, căpitanul zelot Manahem care, împreună cu banda sa, cantonase în timpul nopții pe Muntele Măslinilor, își făcu intrarea în cetate pe un car, cu un aer atât de pompos și de solemn, încât Eleazar se umplu de mânie în timp ce urmări procesiunea de pe acoperișul uneia dintre galeriile Templului.

— Individul ăsta se crede rege? spuse el. Vrea să domnească la Ierusalim?

Sosirea lui Manahem fu întâmpinată cu aclamații de populația nou echipată cu arme. Cei adunați îi cerură să-i conducă de îndată la atac împotriva Antoniei, convingși că cel care a fost în stare să cucerească Masada n-ar întâmpina nicio dificultate în cucerirea unei fortărețe asemănătoare. Manahem nu putea refuza o astfel de cerere fără a-și strica renumele de viteaz; astfel că, după ce jefui și puse foc palatelor părăsite de Agripa și Anania, se îndreptă în fruntea mulțimii zgomotoase, spre Antonia. Aici, după ce făcu semn mulțimii să se liniștească, ceru comandantului, într-o latinească stâlcită, să predea fortăreața.

— Sunt roman!

Și ofițerul, considerând că aceste cuvinte sunt suficiente, refuză să rostească vreun ordin.

— Roman era și acela care comanda Masada, răspunse căpitanul zelot, dând semnalul de atac.

O zi întreagă, sub comanda lui Manahem, se dădu o luptă aprigă în jurul fortăreței. Dar, când se lăsă noaptea, numai marele număr de morți și răniți era mărturia vitejiei iudeilor.

Furia lui Manahem în fața acestui eșec fu și mai mare când auzi remarca lui Simon care, împins de invidie, refuzase să vină în ajutorul potrivnicului său.

— Ai făcut să fie măcelărit poporul sfânt!

— Măine o să-i conduci tu în luptă, spuse Manahem.

— Așa să fie, răspunse calm Simon cel Negru.

A doua zi, dimineaua, când mulțimea se adună din nou pentru a porni la atac, Simon îi adresă următoarele cuvinte:

— Cei care au pierdut în măcelul lui Florus, tată sau mamă, fiu sau fiică, să pășească în față.

De îndată sute de oameni își croiră loc în față.

— Iată-i pe cei care i-au ucis! strigă Simon, îndreptându-și sabia spre fortăreață.

Minciuna aceasta – căci garnizoana nu luase parte la acel masacru – avu efectul scontat asupra mulțimii, umplându-i pe oameni de o nouă furie. Conduși de Simon, se avântară spre fortăreață purtând în mâini scări pe care le rezemară de ziduri. Respingi, se avântară mereu. Lupta ținu ore în șir; respinși de nouăsprezece ori, iudeii se întorceau la atac mai încrâncenați; la cel de-al douăzecelea atac, aproape spre seară, iudeii reușiră să pătrundă în fortăreață.

— Ucideți-i pe toți! fu strigătul lor. Nici ei nu i-au cruțat pe copiii noștri!

Garnizoana fu nevoită să dea piept cu o mulțime copleșitoare, dar se apăra și susținu cu vitejie onoarea numelui de roman; fără a se gândi a cere cruțare, soldații romani luptară cu înverșunare, „cei căzuți fiind înlocuiți de îndată de alții”, până când, în cele din urmă, sabia căzu din mâna ultimului soldat.

Stindardul înfipt în vârful celui mai înalt dintre turnuri și care făcuse să fâlăie atâta vreme înaintea ochilor iudeilor acele nesuferite inițiale S.P.Q.R. fu smuls și făcut bucățele.

Astfel căzu, după două zile lungi de luptă grea, mărețea fortăreață Antonia, eveniment ce umplu de amărăciune sufletul învingătorului de la Masada care auzi, în acea seară, poporul strigând: „Manahem a omorât miile sale, iar Simon zecile lui de mii!”

— La pretorii! Acesta fu strigătul mulțimii, a doua zi dimineaua.

Manahem își reluă locul în fruntea iudeilor. Călare pe un armăsar neastâmpărat și urmat de mulțime, se îndreptă spre spațiul liber din fața platoului Gabata unde ceru, ai glas puternic, predarea palatului.

Răspunsul la cererea sa fu o săgeată care se împlântă drept în creasta coifului lui Manahem.

— Data viitoare se va opri în inimă, spuse Metilius, dacă vei mai avea îndrăzneala să propui unui roman să se predea.

Jurând pe Urim și Tumim că apărătorii pretoriului vor avea aceeași soartă ca și cei din Masada și Antonia, Manahem se retrase într-un loc ferit, de unde putea conduce operațiunile asediului.

Cel mai vrednic de milă personaj aflat în pretoriu era Anania. Acesta se aventurase să privească pe fereastră la cele ce se întâmplau, iar mulțimea, recunoscându-l, începu să strige împotriva ierarhiei saducheilor, cei mai gălăgioși dintre toți fiind chiar preoții înșiși.

— Cine și-a trimis slujitorii să adune zecuielile preoțești și să ciomăgească pe cei ce nu puteau plăti? Oare nu Anania?

— Și după ce pune mâna pe zecuieli, cine le cheltuia cu stricata aceea de Asenath, în timp ce unii preoți mureau de foame? Oare nu Anania?

Și fluturară înaintea privirii sale îngrozite capul comandantului din Antonia, înfipt în vârful unei sulite.

— La fel se va întâmpla și cu tine! strigau ei.

Din acea clipă Anania își pierdu cumpătul și căpătă aerul unui om bântuit de umbrele morții. Cu privirea răătăcită, începu să umble de colo-colo prin mărețele săli ale pretoriului, tremurând la zgomotul bătăliei ce se ducea în afara zidurilor palatului și așteptând ca din clipă în clipă să dea ochii cu fioroșii zeloți, urmărindu-l cu săbiile, însetați după sângele său. Lașitatea sa îi dezgustă până și pe confrății săi iudei.

— Anania, fața ta are culoarea unui perete vărut! râse unul dintre aceștia.

Perete vărut! Aceste cuvinte îl urmăriră întreaga zi, amintindu-i de spusele unui om, pe care le uitase – „Te va bate Dumnezeu, perete vărut! Tu șezi să mă judeci după Lege, și poruncești să mă lovească, împotriva Legii!”[22]

Oare cine și când îi spusese aceste cuvinte? Desigur, unul dintre cei aduși în fața scaunului său de judecată, un om pe care pusese să-l lovească.

Da! acum își amintea: Pavel din Tars spusese aceste cuvinte. Pavel, a cărui viață căutase să o ia cu ajutorul săbiilor zeloților. Și acum, prin ironia divinei Nemesis[23], săbiile acelorași zeloți căutau să-i curme viața!

Se întreba îngrozit dacă nu exista vreo cameră secretă unde să se poată ascunde. Auzise că Irod, atunci când construise acest palat, prevăzuse câteva. Oare nu-i va arăta nimeni unde se găseau aceste ascunzătorii? Toți erau însă prea absorbiți de lupta care se dădea, pentru a mai lua în seamă bocetele sale.

Romanii dădeau dovadă, în apărarea palatului, de o iscusință remarcabilă. Iudeii se aruncau la asalt fără cea mai mică disciplină și, cu acea frenezie specifică orientalilor, nu ezitară a-și oferi trupurile goale sulitelor romane, în încercarea zadarnică de a-și forța intrarea în pretoriu.

Iudeii încercară orice metodă cunoscută la acea vreme pentru a pătrunde în palat. Săgețile înfocate și berbeculele nu avură niciun efect, grație vigilenței și ingeniozității lui Crispus. Acesta, cu mult mai mult decât Metilius, era viața și sufletul garnizoanei, după cum Simon, mai mult decât Manahem, se dovedise a fi mai priceput și mai viteaz decât acesta. Manahem alesese să rămână la loc sigur, oferind cinci monede de aur pentru fiecare cap de roman ce-i era adus.

La început, călăreții regelui Agripa făcură excelente servicii. Ieșiră în momente neașteptate, împrăștiind mulțimea cu atacurile lor furioase și, curățind străzile de asediatori, dădeau de câteva ori, triumfători, ocol palatului. Simon însă găsi curând un remediu pentru această tactică, împrăștiind pe jos așchii ascuțite de oțel care răneau picioarele cailor și pricinuiau căderea călăreților. După o încercare de acest fel, călăreții refuzară să mai iasă din palat. Văzând acest lucru, Simon se grăbi să profite de ocazie și trimise un crainic care să anunțe că apărătorii iudei din pretoriu vor fi liberi să părăsească cetatea cu arme și bagaje, cu excepția câtorva însă, printre care și Anania. Spre dezonoarea sa, Darius, călărind pe calul lui Agripa, acceptă acești termeni; Metilius, având prea puțini soldați sub ordinele sale, nu-l putu reține și astfel, în a douăzeci și una zi de la începerea asediului, contingentul iudeu ieși pe porțile pretoriului, urmat de batjocurile și blestemele celor pe care-i lăsa în urmă.

Moartea redusese numărul romanilor la două sute cincizeci. Și, pentru că era cu neputință ca o armată atât de slabă să apere uriașul palat, Metilius profită de neatenția zeloților care urmăreau ieșirea trupelor din palat și se grăbi să se retragă în liniște spre cele trei turnuri numite Mariamne, Phasaelus și Hippiscus. Înălțate de Irod cel Mare și dedicate memoriei soției sale, fratelui și prietenului său, cele trei turnuri erau situate pe zidul cetății care, în acest punct, formau laturile de miazănoapte și de apus ale pretoriului.

Aceste trei turnuri erau adevărate capodopere arhitecturale ale antichității. Fiecare dintre

ele se sprijinea pe căma un bloc compact de piatră, fără niciun gol pe dinăuntru. Baza turnului Mariamne avea forma unui cub cu latura de treizeci de picioare, cea a turnului Phasaelus avea latura de patruzeci de picioare și cea a turnului Hippicus, șazeci de picioare. Berbecele era neputincios împotriva acestor blocuri enorme, compacte, legate între ele prin scoabe de fier.

Zeloții descoperiră curând că pretoriul fusese abandonat de apărătorii săi. Pătrunseră în palat și urmă o scenă de nedescris. Neîntâlniți cu disciplina sau cu supunerea față de comandanții lor, iudeii se încăierară între ei pentru comorile palatului, până acolo încât își ridicară săbiile unii împotriva altora. Asupra unui singur lucru, însă, se arătară a fi de acord, anume că frumoasele sculpturi ce împodobeau vechiul palat irodian nu erau altceva decât o încălcare a celei de-a doua porunci și o insultă la adresa religiei iudaice.

— Idoli! strigară ei.

Fără a face vreo deosebire între statuile ce reprezentau oameni de rând sau cele dedicate zeilor, puseră mâna pe ciocane și le făcură pe toate bucăți-bucățele.

— Probabil că și statuia lui Vashti se află printre ele, murmură Crispus în timp ce privea scena. Mi-aș fi dorit s-o pot păstra.

A doua zi, doi zeloți care cercetaseră fiecare colțișor al răvășitului palat, scoaseră la iveală un prins, un bătrân. Era Anania, care se ascunsese în timpul nopții într-un apeduct subteran.

Mai mult mort decât viu și tremurând ca varga, preotul ce guvernase odinioară Ierusalimul ca un adevărat despot fu târât, în mijlocul huiduielilor și al loviturilor, în prezența lui Manahem, care-l primi cu un rânjat de sălbatică satisfacție.

— Ce trebuie făcut cu acest prieten al romanilor? Cu acest trădător de țară? Întrebă el, prefăcându-se a cere sfatul lui Simon pe care nu-l putea suferi, fără a îndrăzni însă a-și dovedi ostilitatea față de el.

Și de data aceasta Simon dădu dovadă de o subtilă șiretenie. Își dorea moartea lui Anania, însă bănuia că dacă ar fi spus acest lucru, Manahem, doar din spirit de contradicție, ar fi adoptat o poziție diferită. Așa că spuse:

— Lasă-l să trăiască!

Cu un zâmbet răutăcios, Manahem răspunse:

— Eu vreau să moară.

Și la un gest al său, doi zeloți își împlântară pumnalele în pieptul aceluia ce fusese odinioară mare-preot[24].

O oră mai târziu, Simon se afla în curtea Templului stând de vorbă cu Eleazar.

— Tatăl tău este mort.

Eleazar tresări și fu chiar întristat de această veste. Sentimentul filial nu dispăruse de tot din inima lui, în ciuda recentelor certuri pe care le avusese cu Anania. Aflând cum murise acesta, exclamă cu mânie:

— Să mă pedepsească Dumnezeu dacă Manahem nu-și va găsi sfârșitul în același fel în care l-a ucis pe Anania!

Arogantul Manahem, fără a avea cunoștință de planurile ce se puneau la cale împotriva lui, făcu un lucru care-i grăbi pieirea.

Descoperi în prada luată din pretorium o mantie purpurie și o coroană de aur ce aparținuseră lui Irod cel Mare. Îmbracă aceste însemne regale și începu să se poarte ca un adevărat monarh.

Lăsă în urmă forțe suficiente pentru a veghea asupra turnurilor și, înveșmântat astfel, se îndreptă alături de partizanii săi spre Templu, declarând că vrea să aducă o jertfă pentru a obține noi victorii.

Eleazar însă, bănuind că Manahem nu avea alt scop decât să pună stăpânire pe fortăreața Templului, fără de care n-ar fi reușit niciodată să se ridice la rangul de stăpân al cetății, închise porțile, chemă pe toți leviții sub arme și astfel refuză să primească în Templu pe căpetenia zeloților.

Începu o dispută între cei care doreau să pătrundă în Templu prin forța armelor și cei care-l considerau pe Eleazar un patriot la fel de devotat ca și Manahem. Aceștia din urmă pledau pentru retragere. Văzând cearta dintre ei, Eleazar le înțepi discordia printr-un discurs care se încheie cu următoarele cuvinte:

— Oameni plini de zel pentru Dumnezeu, voi, care din dragoste de libertate v-ați revoltat împotriva romanilor, vreți să trădați acum această libertate? Voi, care v-ați scuturat de jugul unui tiran străin, luați acum jugul unuia dintre voi?

Simon, care se afla lângă Eleazar, pecetlui discursul strigând:

— Dau zece mii de bani de aur aceluia care-mi aduce capul lui Manahem!

Ceea ce urma fu o învălmășeală de nedescris.

Unii dintre zeloți, trecând de partea lui Eleazar, își întoarseră săbiile împotriva fostului lor căpitan, oboșiți de tirania lui; ceilalți îl înconjură încercând să-l protejeze. O luptă disperată se porni sub zidurile Templului, o luptă ce păru a nu avea un rezultat hotărâtor la început, cele două forțe fiind aproape egale. Însă când leviții înarmați, sub comanda lui Simon și Eleazar, coborâră treptele Templului, balanța începu să se încline. Cei înfrânți se împrăștiară prin cartierul Ophel, în ale cărui alei înguste și întortocheate Manahem încercă să se ascundă; reuși s-o facă, însă doar pentru o zi sau două. Fu descoperit, târât afară din ascunzătoare și omorât.

Astfel pieri, în mod rușinos, ultimul dintre fiii faimosului Iuda Galileanul, fii care, precum ferocele lor părinte, își petrecuseră viața între stâncile munților Iudeii, ducând un război de hărțuire împotriva romanilor.

Eleazar preluă conducerea dezorganizatei armate din cetate. Simon fu aghiotantul său și, sub comanda lor, continuă cu mai mare vigoare asediul celor trei turnuri irodieni în care se refugiase garnizoana romană. Însă romanii se apărară cu o ferocitate egală cu cea a atacului; zece zeloți muriră pentru fiecare roman, căci garnizoana, de pe înălțimea în care se afla, făcea mult mai mult rău asediatorilor, decât îi pricinuiau aceștia ei.

Totuși, în ciuda faptului că toate lucrurile îi erau favorabile, după doar câteva zile, Metilius, mânat de o lașitate de neînțeles, își anunță intenția de a intra în tratative cu dușmanul. Crispus, uluit de această slăbiciune de care dădea dovadă Metilius, zadarnic încercă să-l contrazică. Metilius se afla în comandă și putea hotărî după bunul plac.

Mare fu satisfacția lui Eleazar când îl auzi pe Metilius, din înaltul turnului, vorbindu-i despre capitulare.

Se proclamă de îndată un armistițiu; iar Eleazar, după o scurtă consfătuire cu Simon, declară că dacă romanii vor coborî din turnuri și-și vor preda armele, li se va îngădui să iasă din cetate liberi și nevătămați. Metilius fu de acord cu propunerea, iar înțelegerea fu pecetluită prin admiterea în turnuri a trei iudei de rang înalt care, întinzând tribunului mâna dreaptă, jurară „pe altarul lui Dumnezeu” să facă precum promisese.

Pus în situația rușinoasă de a se preda, Crispus hotărî la început să rămână în turn, chiar dacă ar fi fost singurul care ar fi făcut asta; va muri cu sabia în mână, apărând ultimul turn, Hippicus. Însa se văzu nevoit să renunțe la această dovadă de inutil eroism; și-ar fi sacrificat viața fără rost, iar turnul n-ar fi fost salvat. Ar fi fost mai înțelept și mai de folos să trăiască, pentru a se alătura tatălui său în campania împotriva cetății, o campanie ce urma să-i readucă pe iudei la supunere.

La ora stabilită pentru predare, într-o zi de sabbat, romanii coborâră din turnuri.

Fură primiți de Eleazar și Simon care le arătară drumul pe care trebuiau s-o apuce. Metilius, privind în acea direcție, văzu că trupa sa trebuia să treacă pe sub două sulite împlântate în pământ și încrucișate, în așa fel încât să alcătuiască un fel de jug; iudeii adoptaseră o ceremonie romană ce se aplica atât sclavilor, cât și prinșilor de război.

Văzând aceasta, Metilius se înfurie.

— Acest lucru n-a fost cuprins în înțelegerea noastră, spuse el.

— Nici n-a fost exclus, replică Eleazar cu un zâmbet jignitor. Mergeți!

Împotrivirea fiind inutilă, în această situație, romanii se văzură nevoiți să se supună umiltoarei ceremonii. În timp ce fiecare dintre ei trecea prin acel jug, trebuia să-și lase deoparte sabia și scutul la picioarele câtorva zeloți aflați acolo pentru a le primi.

Însă când și ultimul roman rămase dezarmat, gârziile levitice ale lui Eleazar, cu săbiile în mână, înconjură mica trupă. Privirile lor treziră o bănuială teribilă în inimile romanilor.

— A sosit sfârșitul, Metilius, spuse Crispus. Ar fi fost mai bine dacă am fi murit cu sabia în mână.

— Pregătiți-vă să muriți, păgâni necircumși! strigă Eleazar cu un râs sălbatic.

— Să murim? Îngăimă Metilius. Să murim, după ce ați jurat că ne veți cruța viețile?

— Am jurat pe altarul lui Dumnezeu, iar iudeul nu este obligat să respecte un astfel de jurământ. Iată-l aici pe Simon, fiul lui Gamaliel, priceput în cunoștințele cărturarilor. Să vă spună el dacă spun adevărul sau nu.

Rabinul făcu un pas în față pentru a întări spusele lui Eleazar.

— Bătrânii au declarat, spuse el, că dacă cineva jură doar pe altar, nu se face vinovat de încălcarea jurământului.

Însă Iohanan ben Zachai, care se afla și el acolo, se opuse spuselor lui Simeon.

— Simeon, spuse el, ce este mai mare, aurul, sau altarul ce sfințește aurul? Și, întorcându-

se spre Eleazar, spuse:

- Ai de gând să-i ucizi pe acești oameni?
- Da! Au dat ei dovadă de îndurare față de noi în ziua masacrului lui Florus?
- Veți face din romani cei mai mari dușmani ai noștri!
- Așa să fie!
- Astăzi este zi de sabat, amânați fapta asta nelegiuită!
- O zi sfântă este o zi tocmai bună pentru a distruge pe acești idolatri.

Simon, cu toate că fusese de la bun început de acord cu această trădare a lui Eleazar, voi să facă o excepție în favoarea unuia dintre captivi.

— Dă-mi viața acestui om, spuse el, arătând către Crispus.

— Omul acesta? spuse Eleazar, aruncând o privire întunecată lui Crispus. Acesta ne-a făcut cel mai mult rău. Pentru ce vrei să-l cruți?

— Pentru că la procesul meu el a fost cel dintâi care s-a ridicat împotriva lui Florus și l-a înfruntat.

— Acesta este omul, spuse Simeon ben Gamaliel, care ne-a sfidat și ne-a insultat în sinagogă, oprind pedepsirea unei tinere pe care am judecat-o.

— Păgânii aceștia, spuse Eleazar, atunci când au ocazia, încearcă să ne împiedice a ne practica credința. Adevărat îți spun, pentru asta va plăti.

Vitejia de care dăduse dovadă Crispus pe tot parcursul asediului din pretoriu stârnise în Eleazar nu admirație, ci o adevărată furie. Iar aceasta fu atârțată acum de atitudinea senină și bravă a prizonierului.

Trăgându-și sabia, se îndreptă spre Crispus.

— Păgân blestemat, care este numele zeului căruia i te închini?

— Jupiter.

— Atunci, dacă vrei să trăiești, blestemă numele lui Jupiter.

Zâmbetul disprețuitor al lui Eleazar și atitudinea jignitoare îl determinară pe Crispus să-l privească sfidător și cu îndrăzneală.

— Soldați, spuse el, întorcându-se spre romanii aflați în spatele lui, ne-a venit sfârșitul. Să murim vitejește. Apoi, ridicând mâna spre cer, strigă:

— Trăiască marele Jupiter!

— Păgân mizerabil! exclamă Eleazar; și, scrâșnind din dinți, își împlântă sabia până-n plăsele în coasta lui Crispus, care căzu la pământ ca mort.

Animați de exemplul lui Eleazar, leviții și zeloții începură să-i măcelărească pe romanii neînarmați. Însă cuvintele lui Crispus își făcură efectul asupra romanilor. Un istoric care a trăit în acele vremuri, descrie curajul cu care și-au înfruntat moartea acești romani:

„Ei nici nu s-au apărut, nici n-au implorat milă, ci doar le-au reproșat ucigașilor lor faptul că și-au încălcat jurământul și termenii abdicării. Și astfel, toți acei bărbați au fost măcelăriți, toți cu excepția unuia. Păcat că se spune acest lucru despre un roman. Metilius ceru îndurare și promise că va deveni prozelit și se va lăsa circumcis. Doar pe el l-au lăsat în viață.”

Astfel, în anul 66 d.H. stăpânirea romană luă sfârșit la Ierusalim, ceva mai mult de un veac de la capturarea lui de către marele Pompei.

În aceeași zi de sabat, Matthias, marele-preot, pentru a sărbători triumful, decretă că jertfa de seară va avea un caracter festiv, de mulțumire; și pentru a spori fastul ceremoniei, apa folosită în timpul aducerii jertfei, va fi luată nu din puțul aflat în partea de sud a sanctuarului, ci din fântâna cea sfântă a Siloamului, aflată în afara zidului cetății.

Leviții trimiși să aducă apa însă, se întoarseră înspăimântați și cu vasele goale.

Siloamul refuzase să ia parte la ticăloasa ceremonie. *Apele sale secaseră!*[25]

Capitolul 13

Bunul Samaritean

— Deschide ochii! Trăiește!

Astfel vorbi Vashti în timp ce îngenunche lângă trupul inert al lui Crispus.

Bucuria ce se simțea în glasul ei nu păru să placă femeii ce stătea în picioare lângă ea.

— De ce te bucuri, copilă? Omul acesta este un dușman al neamului nostru.

— Mamă! spuse fata cu reproș în glas. Ai uitat că acest om m-a scăpat de bici?

— Și pentru asta trebuie oare să ne punem viața în pericol? Dacă zeloții ar afla că ascundem un roman în casa noastră, am fi ucise cu pietre. Ar fi mai bine pentru noi să fim mort.

— O, mamă, nu vorbi astfel! S-ar putea să te audă.

Cu toate că era treaz, Crispus nu auzi nimic din această conversație. Era prea slăbit pentru a-și da seama ce se petrece în jurul său. Încetul cu încetul își veni în fire și-și dădu seama că se afla întins pe podeaua unei camere cu tavanul scund, cu ferestrele zăbrele și mobilată cu gust, după moda orientală. Se întrebă unde se afla, și cum ajunsese acolo. Apoi, pe măsură ce-i revenea memoria, își aminti ultima scenă la care asistasese înainte de a închide ochii. Privirea încărcată de ură a lui Eleazar, lovitura de sabie, durerea ascuțită pe care o simțise și apoi acea senzație de alunecare în întuneric și inconștiență.

Crezuse că lovitura de sabie a lui Eleazar îi va curma viața; însă era limpede că supraviețuise. Cineva probabil că-i scosese trupul din grămada de cadavre ale romanilor masacrați și cine putea fi acest cineva decât încântătoarea fată îngenuncheată lângă el? Încercă să se ridice într-un cot, dar căzu înapoi, istovit de efortul făcut. Nu mai avea niciun strop de putere.

— Te doare ceva? întrebă Vashti.

— Nu. Doar că mă simt slăbit! spuse cu un glas care-l miră și pe el. Nu se auzise decât o șoaptă.

Vashti îl ridică ușor, apoi îi duse o cupă la buze.

— Bea! spuse ea.

Crispus sorbi din cupă. Nu știa ce este acel lichid de culoare neagră, dar se părea că sorbind din el, primea puteri noi.

— Mănâncă! fu următoarea poruncă.

Supus ca un copil, Crispus mănăcă ce-i oferii fata.

— Acum, continuă ea, dormi; somnul îți va reda puterile.

Crispus ar fi dorit să întrebe ceva, însă Vashti îl îndemnă să se liniștească punându-i un deget pe buze, un gest atât de grațios, încât nu putu face altceva decât să asculte. Astfel că, închizând ochii aproape fără voie, Crispus căzu într-un somn adânc.

Dormi câteva ore. Când se deșteptă, o găsi pe Vashti lângă el, gata să-i dea îngrijirile necesare. Pentru că bărbatul dori să afle ce se întâmplase, Vashti începu să-i istorisească.

— Te afli în casa mamei mele, spuse ea. Încăperea asta este camera mea și acolo – continuă, arătând spre câteva rafturi pline cu suluri de papirus – sunt cărțile mele grecești.

Continuă prin a-i spune cum ajunsese acolo. După masacrul garnizoanei romane, Iosephus, la cererea ei, se dusesse la fiorosul Eleazar și-i ceruse trupul lui Crispus, spunând: „Este un nobil roman, pe care l-am cunoscut. Îngăduie-mi, te rog, să-l înmormântează după cum se cuvine.” Răspunsul lui Eleazar fusese: „Ia-l, eu nu mă războiesc cu morții.” Când îi fusese adus trupul, Vashti se tânguise cu inima sfâșiată, însă întristarea i se transformase în bucurie când observase că buzele bărbatului mișcă.

Printr-o fericită întâmplare – mâna lui Dumnezeu – spuse Vashti, sabia lui Eleazar trecuse printre coaste și nu atinsese niciun organ vital. Părase mort doar din cauza sângelui pe care-l pierduse din belșug. Câțiva stropi să mai fi pierdut și ar fi fost mort. Crispus trăia, chiar dacă era atât de slăbit. Acea licărire de viață trebuia păstrată. Nu îndrăzniseră să cheme un doctor, așa că Vashti și mama ei, care aveau unele cunoștințe de medicină, curățaseră rana și-l transportaseră în camera în care se afla.

Vashti zâmbi dulce când îl auzi murmurând recunoștința sa.

— Mă rog zeilor ca zeloții să nu afle despre bunăvoința pe care mi-ați arătat-o.

Vashti îi istorisi despre felul în care Metilius ceruse îndurare, iar Crispus simți cum îl cuprinde disprețul pentru purtarea plină de lașitate a tovarășului său de arme.

— Pe drept îl cheamă Metilius – micul laș! spuse el. Ce s-a întâmplat cu el?

— Zeloții și-au bătut joc de lașitatea lui și i-au dat drumul.

— Nu va avea o viață ușoară. Nu va mai îndrăzni să-și arate fața vreodată printre romani.

Încercă să se ridice, însă, la fel ca în ziua precedentă, găsi că este prea slăbit pentru a o face.

— Cât timp va mai trebui să zac aici? întrebă el cu un geamăt.

— Până ce un sânge nou îl va înlocui pe acela pe care l-ai pierdut.

— Și când va fi asta?

Cu toate că mama ei îi spusese că vor mai trece câteva săptămâni până când Crispus își va recăpăta forțele, Vashti îi răspunse cu un zâmbet vesel că nu trebuia să aștepte prea mult, gândindu-se că o dispoziție proastă i-ar fi putut întârzia însănătoșirea.

Mama lui Vashti, Miriam, era o femeie în vârstă, cu chipul atât de aspru și de ursuz, încât Crispus se întreba cu mirare cum fusese cu puțință să dea naștere unei făpturi atât de frumoase și de grațioase. Își formă o opinie oarecum nefavorabilă despre Miriam. E adevărat, femeia îl vizita în fiecare zi; însă, după cum își putea da limpede seama, interesul pentru sănătatea lui era doar o chestiune de curtoazie; în ciuda faptului că era fiul marelui legat roman al Siriei, femeia îl privea ca pe o povară, considerându-l chiar a fi o adevărată primejdie de care se grăbea să scape cât mai repede cu puțință. Iar Crispus fierbea în sinea lui că nu-i putea face pe plac, părăsindu-i casa.

Preceptele religioase foarte stricte pe care le îmbrățișa Miriam nu se potriveau cu idealurile lui Vashti; iar Crispus binecuvântă în sinea lui pe Hyrcanus pentru firea sa diferită de cea a soției lui și pentru grija cu care oferise fiicei sale o educație atât de aleasă, atât a culturii elene, cât și a celei ebraice.

Deosebirea de caracter între mamă și fiică se accentuase și mai mult în ultima vreme, iar aceasta datorită convertirii lui Vashti la creștinism. Când îi puse întrebări despre acest lucru, Vashti recunoscuse, luptând să-și ascundă lacrimile, că de la convertirea ei, mama sa începuse să se poarte mai aspru și mai rece cu ea.

Tocmai acest sentiment de înstrăinare din partea lui Miriam o determină pe Vashti să-și găsească consolare în tovărășia lui Crispus care, deși păgân, o înțelegea parcă mai bine decât o făcea propria mamă.

Crispus o privea uimit pe Vashti, văzând cu cât devotament se îngrijea de el în fiecare zi. Se dovedi a fi o infirmieră perfectă, făcând tot ce-i stătea în puteri pentru a-i face plăcută această perioadă de inactivitate. Dând dovadă de mult tact și delicatețe, fata nu-i stătea niciodată în cale, fiindu-i însă întotdeauna aproape. Înțelegând capriciile pacientului său – și oare există vreun pacient fără capricii? – Vashti înțelegea nevoia lui de singurătate, lăsându-l singur; înțelegea și nevoia lui de conversație, iar atunci era gata să-i îndeplinească dorința. Aflând că tânărul era un mare admirator al lui Herodot, scoase din bibliotecă scrierile lui și-i citi în fiecare zi, adesea adăugând propriile comentarii la cele citite. Într-o seară, Vashti își luă harpa și începu să cânte cu un glas atât de dulce, încât Crispus o imploră să-i facă din nou această plăcere. Începând cu acea zi, în fiecare seară, la apusul soarelui, fata îi cânta psalmi, acei psalmi ce urmează a se cânta până la sfârșitul vremurilor.

Pe Crispus îl uimea interesul pe care Vashti îl avea pentru el. Oare acest interes să se fi datorat recunoștinței pe care i-o purta pentru faptul că o salvase în sinagogă, sau era expresia unui sentiment mai delicat? Oare Vashti căuta să-i câștige dragostea? Gândul acesta îl tulbura. I-ar fi fost greu să o dezamăgească respingându-i dragostea, asta presupunând că ar fi existat din partea ei un asemenea sentiment. Căci, oricât de pură și atrăgătoare era Vashti, ea nu putea fi niciodată a lui; trebuia să-i rămână credincios necunoscutei Athenaïs, nu doar pentru că un Cestius nu-și putea călca cuvântul, ci și datorită faptului că nu voia să riște pierderea regatului ce-i fusese făgăduit odată cu acea misterioasă căsătorie.

Vashti avea și un frate mai mic, un băiețuș de un an și jumătate, într-o dimineată îl aduse cu sfială în camera lui Crispus și, văzând că acesta nu obiectase, ba chiar se amuzase copios de încercările micuțului de a purta o conversație, își făcu obiceiul de a-l aduce în fiecare zi. Și cu toate că era „instruită și învățată precum Minerva” – după cum se exprimase Crispus – Vashti se dovedi a fi extrem de vioaie și jucăușă, jucându-se „de-a v-ați ascunselea” și alergând după micuț în jurul camerei până când acesta scotea țipete de bucurie. Crispus rămase încântat de această nouă latură pe care o descoperea în caracterul fetei.

Obosit de atâta joacă, micuțul urca pe genunchii surorii sale și se cuibărea la pieptul ei.

Vashti îi spuse că pe micuț îl chema Arad. Începură să vorbească mai apoi despre numele personale și semnificația lor; Crispus dori să afle care era originea numelui ei.

— Vashti este un cuvânt persan care înseamnă „frumos”, răspunse ea îmbujorându-se.

— Nu cred că s-ar fi găsit ceva mai potrivit, remarcă Crispus. Afară de...

Se opri. O bănuială nebunească îi trecu prin minte, o bănuială care-i făcu inima să-i bată cu putere.

— Ce alt nume ai putea sugera? întrebă Vashti, zâmbind cu mirare.

— Ce ai spune de Athenais? întrebă el, privind-o cu mare atenție.

Se înșela oare, sau o văzuse tresărind, ca și când ar fi înțeles sensul ascuns al întrebării sale? Surpriza ei, dacă într-adevăr fusese surprinsă, fu de scurtă durată. Îl privi cu ochi liniștiți, de nepătruns.

— Nu este un nume potrivit pentru o tânără iudeică.

— Pentru ce nu?

— Numele derivă din acela al unei zeițe de origine greacă.

— Și tocmai de aceea se și potrivește pentru o tânără instruită precum Atena.

Vashti zâmbi la auzul complimentului și-și scutură cosițele auri.

— Nu-mi place numele, spuse, legănându-l pe micul Arad pentru a-l adormi.

Experimental lui Crispus eșuase. Nimic din purtarea și cuvintele ei nu lăsa să se presupună că ea ar fi fost misterioasa tânără de la Beth-tamar. Și totuși, între ea și necunoscuta Athenais părea a fi un fel de legătură nevăzută. Vashti, gândi Crispus, semăna în chip uimitor cu statuia lui Pythodoris; acea statuie era un dar din partea lui Polemo; Polemo a fost cel care a pus la cale căsătoria sa cu Athenais.

Crispus decise să-și continue cercetările, însă procedând cu mai multă băgare de seamă.

— Pari foarte pricepută în istoria greacă, spuse el. Îmi poți spune cine era Pythodoris?

Vashti rămase pe gânduri câteva clipe, apoi răspunse:

— A existat o regină a Pontului cu acest nume. A murit în urmă cu treizeci de ani.

— A avut vreo legătură cu actualul rege, Polemo?

— Era mama sa.

— Era o femeie frumoasă?

— Nu știu, răsă Vashti. Pentru ce întrebi?

— În pretoriu am văzut o statuie care o înfățișa.

— În acest caz, ar trebui să știi dacă era o femeie frumoasă.

— Statuia îți semăna foarte mult.

— O! Atunci nu cred că era foarte frumoasă.

— Statuia îți semăna atât de mult, încât la început am fost convins că era imaginea ta, până când am văzut gravat numele Pythodoris pe pedestal.

Vashti îl privi cu ochii măriți de uimire. Nu-și putea explica motivul pentru care statuia lui Pythodoris să-i semene atât de mult.

— Și spui că era mama regelui Pontului? L-ai văzut vreodată pe acest Polemo?

Vashti răspunse negativ.

— Dar a fost prezent la banchetul lui Florus.

— Atunci probabil că l-am văzut fără să știu cine este, răspunse Vashti; și, izbutind să-și adoarmă frățiorul, îl scoase încetișor din cameră.

Crispus oftă la gândul că, de vreme ce Vashti nu-l cunoștea pe regele Polemo, nu putea fi femeia misterioasă de la Beth-tamar.

A doua zi, când Crispus sugera că nu i-ar strica o gură de aer, Vashti și mama ei legară niște frânghii la capetele așternutului în care se afla bolnavul și-l duseră, cu greutate, pe acoperișul casei, așezându-l la umbra unui mic foișor acoperit cu viță, la adăpost de privirile celor ce locuiau în casele învecinate; o mică deschizătură în parapet îi îngăduia, ridicându-se într-un cot, să vadă ceea ce se petrecea pe străzile de dedesubt.

Întreg Ierusalimul se pregătea de război. Cei vârstnici și înțelepți clătinau solemn din cap și se țineau deoparte. Cei tineri și nechibzuți, îmbărbătați de faptul că vedeau și ultimele vestigii romane înlăturate din capitală, se alăturaseră zeloților și petreceau o bună parte din zi făcând exerciții militare sub comanda căpitanilor numiți de Eleazar și de Simon. Zidurile cetății erau reparate și întărite, până și femeile și copiii luând parte cu entuziasm la această muncă. Aerul răsună de zgomotul ciocanelor ce loveau nicovalele, făurind armele ce urmau a fi înmuiate în sânge roman! Noaptea, cartierul Ophel era învăluit într-o lumină roșiatică provenită de la numeroasele făurării.

— Au doborât acvila de aur ce se înălța deasupra porții Templului, spuse Vashti.

— Dar n-au reușit s-o doboare de pe cer, răspunse Crispus, arătând cu degetul un vultur măreț ce plutea în înălțime, în zbor încet și maiestuos. Deodată, vulturul își plecă aripile și coborî vijelios așezându-se chiar pe parapetul din apropierea lui Crispus.

Vashti se dădu înapoi scoțând un mic țipăt; apoi, fluturând din mâini, încercă să alunge pasărea; aceasta n-o luă în seamă, ci rămase nemișcată, fără a da vreun semn că ar vrea să atace pe cineva. Vashti încercă să reia conversația privind din când în când, cu teamă, spre vulturul ce rămase pe parapet precum o santinelă credincioasă ce-și păzește stăpânul.

Acest mic incident produse o impresie profundă asupra lui Crispus, care, ca toți cei de pe vremea lui, considera că acesta era un semn prevestitor. În momentul în care Eleazar îl amenințase că-i va lua viața, făcuse apel la Jupiter. Acum, știind bine că vulturul era simbolul acestui zeu și al imperiului roman, nu putea înțelege altfel prezența lui decât ca pe o asigurare divină că Jupiter și legiunile lui îl vegheau. Vashti însă nu credea în zeii lui, așa că nu-i împărtăși gândurile.

Odată cu lăsarea serii, vulturul își luă zborul. Cei doi îl urmăriră cu privirea până când dispăru pe cerul însângerat de soarele aflat la apus.

— O să se întoarcă mâine, spuse Crispus încrezător.

Într-adevăr, în dimineața următoare, vulturul apărură iar și se așeză pe același parapet, lângă Crispus, ca și când ar fi dorit să-și reia misiunea de a veghea asupra lui. Vashti, oarecum obișnuită cu prezența sa, îl privi cu mai puțină teamă și nu mai încercă să-l alunge.

— Banii noi stăpâniri, spuse ea cu un zâmbet trist, scoțând un shekel, o monedă ce avea să ajungă cunoscută printre iudei drept „banul primejdiei” și foarte căutată în zilele noastre de către numismați.

— Dacă vor lupta după cum arată banul, nu le va merge prea bine, remarcă Crispus. Inspectând mai îndeaproape presupusul shekel, constată că în realitate era o monedă romană însemnată proaspăt cu însemnul iudaic, o ramură de palmier înconjurată de cuvinte ebraice însemnând „primul an de libertate în Sion”.

Lucrarea era însă atât de defectuoasă, încât sub însemnul iudaic se vedea chipul lui Nero de pe efigia originală, alături de inscripția latină.

— Au încercat să șteargă chipul cezarului, dar n-au reușit, spuse Crispus. Bine! Accept semnul.

Seara, vulturul își luă din nou zborul, pentru a reveni a doua zi. În ziua a patra însă, nu reveni și nu mai reapărură niciodată.

Capitolul 14

„Niciodată nu veți pune mâna pe cetate!”

Lumina argintie a lunii se revărsa în acea noapte de toamnă asupra taberei romane stabilită la intrarea în Beth-horon. Niciun sunet nu tulbură liniștea, afară de pasul ușor al santinelor vigilente, care-și făceau rondul.

Într-un spațiu larg se întindeau șiruri de corturi negre, arme ce luceau în lumina lunii și posturi de veghe ridicate la înălțime. Platoul era înconjurat de întărituri de pământ și de un șanț plin cu apă din izvorul din apropiere. Întreaga armată trudise trei ore la săparea șanțului, cu sapa și spada. Nu conta cât de scurtă le era șederea într-un anume loc. Aici urmau a poposi doar pentru o noapte, însă soldații romani nu și-ar fi pus niciodată capul jos pentru odihnă fără a se asigura că sunt apărați de orice atac în acest fel. Patru porți, așezate în cele patru puncte cardinale, înlesneau intrarea în tabără, iar nenumăratele șiruri de corturi, intersectându-se în unghi drept, formau parcă străzile și piețele unui oraș bine structurat.

Această armată era condusă de Cestius Gallus, Legatul imperial al Siriei, iar obiectivul ei era să restaureze stăpânirea romană în cetatea răzvrătită, Ierusalim, aflată la o depărtare de șaisprezece mile.

Cortul generalului comandant, sau, ca să folosim un termen latin, *pretoriumul*, se afla, potrivit obiceiului, în partea cea mai apropiată de teritoriul dușmanului, în acest caz latura de miazăzi, cea dinspre Ierusalim.

Acest cort, mobilat simplu și luminat de o lampă ce atârna de acoperiș, n-avea decât un singur ocupant, legatul. Era un bărbat de vreo șaizeci de ani, cu un aer grav, milităresc. Chipul său avea o expresie care trăda bunătatea, în ciuda profesiei sale militare. De câteva zile însă, avea un aer atât de posomorât și sever, încât aceia care ar fi dorit să-i ceară vreo favoare, dădeau înapoi, așteptând un moment mai prielnic.

Intrarea bruscă și neanunțată a unui bărbat îl determină să-și ridice privirea încruntată.

— Cine-i acolo? întrebă el, ducându-și mâna streășină la ochi.

— Un om pe cât de înțelept, pe atât de nebun.

— Cum se poate așa ceva, nobile Polemo? spuse Cestius, al cărui chip se îmblânzi recunoscându-l pe vizitator.

— Acela care uneori nu dă dovadă de nebulie, nu se poate numi niciodată înțelept, răspunse regele Pontului, așezându-se fără a fi poftit, gest ce dovedea legătura apropiată dintre cei doi.

— Te-ai întors foarte repede din Achaia, spuse Cestius.

— Douăsprezece zile pe mare, dus-întors. Nu cred ca cineva să fi făcut vreodată atât de repede un astfel de drum. L-am găsit pe zeu, spuse el cu un ton batjocoritor, la Olimpia.

— I-ai spus despre revoltă?

— Tot ce știam.

— Și care-i sunt poruncile?

Polemo scoase un sul de papirus pecetluit cu sigiliu roșu de ceară, purtând însemnul imperial. Legatul rupse sigiliul și citi misiva, mai întâi în tăcere, apoi în auzul lui Polemo.

„Încredințăm credinciosului nostru slujitor, Cestius Gallus, libertatea deplină de a trata răzvrătită cetate Ierusalim după cum va socoti de cuviință, în interesul Imperiului Roman.

Scris în opt a Idelor lui septembrie, în al doisprezecelea an al domniei noastre.

NERO AUGUSTUS”

— Libertatea de a proceda după cum socot de cuviință? exclamă Cestius cu ochii scânteindu-i de mânie și obraji colorați de o vie roșeață. *Delenda est Hierosolyma!* Nu voi lăsa niciun bărbat în viață. Femeile și copiii vor fi vânduți ca sclavi. Voi da foc Templului și le voi nimici cetatea. Nu voi lăsa piatră pe piatră, Ierusalimul va dispărea de pe fața pământului!

Polemo primi cuvintele cu o tainică bucurie. Pentru acest deznodământ uneltise atâția ani. Nu se putu împiedica însă de a se mira pentru ce anume Cestius, de obicei atât de omenos în relațiile cu ceilalți, se lăsase animat de un duh atât de neîndurător. Polemo observă, lucru pe

care nu-l remarcă până acum, că legatul purta un *pallium* negru, semn de doliu. Fu cuprins dintr-odată de o bănuială teribilă.

— Am rămas ultimul din neamul meu, spuse Cestius, răspunzând la întrebarea mută care se citea în ochii celui alt. Nu mai am un fiu care să-mi ducă numele mai departe.

— Nu-mi spune că e mort Crispus! exclamă Polemo cu atâta durere în glas încât s-ar fi crezut că el este tatăl, și nu Cestius. Crispus mort! Atunci planul meu pentru umilirea... O, nu se poate! Cum? Când?

— Vei afla. Este destul timp pentru asta, spuse legatul aruncând o privire spre clepsidra așezată înaintea lui, pe masă.

— Timp? repetă Polemo pe un ton întrebător.

— În fiecare seară la ceasul acesta îmi ațâț sufletul la răzbunare ascultând din gura unuia care a văzut cele întâmplate, povestea măcelului provocat de jurământul mincinos al unui preot mișel.

În timp ce mai vorbea încă, perdeaua de la intrarea cortului se dădu la o parte și își făcură apariția doi soldați ce conduceau un prizonier a cărui îmbrăcăminte și înfățișare trădau originea-i iudaică.

— Un dezertor din cetate. Începe-ți povestirea!

Omul istorii din nou, simplu și cu o voce lipsită de șovăială, destinul tragic al bravilor apărători ai pretoriului.

— Ești sigur că lovitura de sabie a lui Eleazar a fost fatală? întrebă Polemo.

— Nu era cu puțință altfel. A lovit de câteva ori, răspunse iudeul, care nu vedea pentru ce n-ar exagera cruzimea lui Eleazar. Există oare vreun om care să istorisească un eveniment exact așa cum s-a întâmplat?

— Vai de Eleazar! spuse Cestius. Ar fi fost mai bine pentru el să nu se fi născut.

— Ce s-a întâmplat cu trupurile celor masacrați? întrebă Polemo.

— Au fost duse în afara cetății, într-un loc numit Acheldama. Acolo sunt îngropați străinii. A fost săpată o groapă, iar cadavrele au fost aruncate în ea, unul peste altul.

— Ai văzut tu însuși trupul lui Crispus aruncat în groapă?

Iar omul, istorisind nu ceea ce se întâmplase, ci ce i se părușe că vede, răspunse afirmativ.

— Aruncat într-o groapă comună! Pierdut pentru totdeauna! murmură Cestius. Nu mi s-a lăsat nici măcar trista mângâiere de a-i lua cu mine cenușa.

La ivirea zorilor soldații romani deja își luaseră prima masă și se pregăteau să pornească în marș.

La primul semnal al trâmbiței corturile căzură deodată la pământ; la al doilea semnal, dat după un anumit interval de timp, acestea fură urcate în căruțe și pe animale de povară, alături de alte bagaje. La al treilea semnal porniră la drum, precedați de o avangardă, în rânduri de câte opt. Curând întreaga armată era în mișcare, urcând drumul cotit prin strămoșia ce ducea la Ierusalim, asemănându-se cu un șarpe cu solzi strălucitori. Cercetași călări alergau înainte pentru a preveni ambuscadele, tactica preferată a popoarelor orientale.

Cestius și regele Polemo călăreau înconjuțați de soldați. La un moment dat, coloanele de soldați ce alcătuiau avangarda începură să se miște ciudat, lucru care îl intrigă pe Cestius. Soldații mășăluiseră până atunci cu pas regulat, însă deodată se văzu un interval mai lung între ei și restul trupelor, pentru ca mai apoi, fără vreo cauză vizibilă, să se oprească brusc, pornind din nou după câteva minute. În cele din urmă se opriră din nou, însă pentru un interval atât de mare, încât întreaga coloană trebui să se oprească, ceea ce produse o învâlmășeală puțin obișnuită pentru trupele romane. Neputând să-și mai stăpânească nerăbdarea, Cestius, dând pînteni calului, se avântă înainte, hotărât să-l certe aspru pe tribunul aflat în fruntea avangardei.

Când fu întrebat asupra cauzei acestei îndelungate opriri, tribunul îi arătă cu degetul un preot înalt, aflat la câțiva pași înaintea primului rând, având în mână un scurt *lituus*, sau baston de augur. Era Theomantes, preot al lui Jupiter Cezar, odinioară sfetnic al lui Florus, ales acum de către Cestius drept augur oficial al armatei romane. Legatul avea un mare respect pentru acest bărbat. Acum însă, i se părea că își luase o libertate prea mare, trecând peste autoritatea tribunului și chiar peste a sa, lucru pe care nu-l putea tolera.

— Theomantes! Pentru ce această întârziere? strigă Cestius cu furie.

— Vezi vulturul acela? spuse Theomantes, arătând cu degetul o pasăre ce plutea nemișcată deasupra lor.

— Îl văd. Și ce-i cu asta?

— Este îndrumătorul divin al marșului nostru. Când merge el, înaintăm și noi; când se

oprește, ne oprim și noi; iar acest lucru lucrează în folosul nostru.

— Și dacă se retrage, presupun că trebuie și noi să dăm înapoi, spuse Cestius pe un ton batjocoritor. Îți închipui că un tată pornit să răzbune sângele fiului său, se va lăsa împiedicat de o pasăre ce plutește în văzduh? Soldat, arcul tău și o săgeată, strigă el, adresându-se unui arcaș cretan de lângă el. Și, după ce primi cele cerute, Cestius puse săgeata în arc, ținti și trase.

Țintise bine. Străpuns de săgeată, vulturul căzu la pământ ca o piatră.

— Nebunilor! exclamă legatul batjocoritor, observând privirile speriate ale soldaților superstițioși, folosiți-vă judecata! Dacă vulturul acesta ar fi avut puterea de a prevesti viitorul, nu s-ar fi ținut oare departe, știind că-și va găsi sfârșitul în săgeata lui Cestius?

— Cestius Gallus, spuse augurul cu glas solemn, ai omorât pe trimisul lui Jupiter care trebuia să ne îndrepte marșul. Mânia zeilor se va abate asupra ta. Nu vei pune mâna niciodată pe cetate!

Și, spunând acestea, rupse bastonul în două și aruncă bucățile la picioarele lui Cestius; apoi, ducându-se la marginea drumului, se așază pe un vârf de stâncă. Acoperindu-și capul și fața cu mantaua în semn de durere, adăugă:

— Voi aștepta aici până te voi vedea întorcându-te în fugă și rușinat.

— Voi dovedi că ești un mincinos, spuse legatul furios. Înainte! strigă el, adresându-se avangardei.

Iudei – din înălțimea meterezelor cetății – priviră cu spaimă ascunsă legiunile romane care înaintau, urcând și coborând colinele ce înconjurau Ierusalimul, cantonând la fiecare punct strategic; oriunde își aruncau privirea nu vedeau altceva decât sclipirea acvililor; toate căile de retragere fuseseră blocate; cetatea părea împresurată cu un inel de oțel.

Casa lui Miriam, văduva lui Hyrcanus, se afla pe creasta Sionului, cea mai înaltă din cele patru coline pe care era zidit Ierusalimul. Astfel, Crispus, aflat pe acoperiș, putu urmări în voie toate mișcările legiunilor romane. Ceea ce vedea îi umplea pieptul de mândrie, o mândrie sporită de cunoștința faptului că acela care conducea marea armată era tatăl său. El nu va da greș. Roma își va redobândi supremația, iar Eleazar și banda mișelească ce luase parte la barbarul masacru al garnizoanei, vor fi pedepsiți după cum meritau. Ce chin pentru el să fie nevoit să zacă aici, incapabil să se alăture luptei ce se va da!

Frumoasa Vashti ședea lângă patul lui, cu privirea ațintită asupra oștilor romane.

— Tatăl tău nu va cuceri orașul, zise ea pe un ton liniștit. Cel puțin, nu acum.

Crispus, uimit de siguranța cu care fata spusese aceste cuvinte, o întrebă care este motivul acestei afirmații.

— În această cetate, răspunse Vashti, există o mulțime de creștini asupra cărora veghează Divinul Învățător, căci El nu este mort, ci trăiește veșnic. Crezi tu că El va îngădui ca sfinții Săi să cadă uciși de sabia romană? Eu nu cred; acei iudei vinovați care și-au împietrit inima față de El își vor primi osânda; însă despre ucenicii Săi El a spus „niciun fir de păr din cap n-o să vă cadă”. De aceea, pentru ca noi să știm când a sosit vremea să părăsim cetatea, pe când încă mai era pe pământ, El ne-a dat un semn.

Vashti scoase din sân un sul de papirus scris cu litere grecești și citi fraza următoare: „Când veți vedea Ierusalimul înconjurat de armate, cei ce se vor afla acolo să iasă afară din el.”

— Cum ar putea s-o facă, când cetatea este înconjurată de oști? întrebă Crispus.

— Este cu neputință. Tocmai de aceea spun că această armată dușmană ar trebui să se retragă pentru o vreme.

— Iar asta pentru a da creștinilor posibilitatea să scape! spuse Crispus pe un ton ușor disprețuitor.

Da, asta credea ea. Și pe niciun alt temei decât pe cel al unui presupus pasaj profetic dintr-un sul pe care ea îl numea *Evangelie*. Nu era prima dată când Vashti căutase să facă o legătură între Învățătorul ei Divin și cursul evenimentelor ce se desfășurau în acele zile. Vashti îi vorbea adesea despre religia ei.

După părerea ei, Învățătorul acesta era personajul principal în istoria lumii; vremurile străvechi indicaseră venirea Sa; cele ce urmau să se întâmple, își aveau originea în El. Toate aceste evenimente la care asistau nu făceau altceva decât să lucreze în favoarea acestei noi religii. Generalul Cestius nu era decât o simplă unealtă în mâinile Galileanului zeificat; marșul său spre Ierusalim nu avea drept scop răzbunarea Romei, ci acela de a sluji ca semn divin pentru creștini. Iar generalul, după ce-și va fi „jucat” partea ce i se rezervase, urma să se retragă fără a cuceri cetatea! Crispus abia putea să asculte cu răbdare o teorie atât de

fantastică.

Un Cestius să se retragă? Cu neputință!

Ca răspuns la argumentele lui, Vashti se mulțumi să răspundă liniștită că evenimentele aveau să dovedească spusele ei.

— Spune-mi, tatăl tău este un om crud? continuă ea.

— Dimpotrivă. Se spune că este prea milostiv pentru un soldat.

— Și totuși, a jurat să ucidă pe toți bărbații din cetate și să vândă în sclavie pe femeile și pe copiii.

— De unde ai aflat acest lucru?

— Dușmanii ne-o strigă ori de câte ori se apropie de zidul cetății, și nu doar soldații obișnuți. Centurionii ne amenință cu aceeași soartă.

— Mă crede mort. De aici furia lui. Nu e bine că nu cunoaște adevărul. Cât de mult s-ar bucura să afle că trăiesc! Oare nu se găsește nicio cale să ajungă la el vestea asta?

Vashti rămase pe gânduri.

— Cred, spuse ea, că aș putea să găsesc un mijloc pentru a-l înștiința că trăiești.

— Cum? întrebă Crispus cu vioiciune.

— Dacă-i vei scrie o scrisoare, mă voi îngriji să ajungă la el. Cunoscut un tânăr creștin, pe nume Heber, care îmi este devotat și ar face tot ce i-aș cere. Casa lui e zidită deasupra zidului cetății. Ca să ajungă la tabăra romană nu trebuie decât să se coboare pe o frânghie. El ar putea să ducă mesajul tău, însă nu știu dacă ar putea aduce un răspuns...

— Nu. Ar fi prea primejdios să fie văzut întorcându-se din tabăra romană. Să rămână acolo. Și spune-i că tatăl meu îi va da ce va voi drept răsplătă. Și acum, adu-mi ceva de scris.

Vashti se grăbi să aducă cele cerute, iar Crispus, ridicându-se, scrisese următoarea epistolă:

„Celui mai bun dintre părinți, salut.

Scoate-ți palliumul cel negru, și adu o jertfă lui Jupiter salvatorul, căci eu, Crispus, fiul tău, nu sunt în Hades, după cum ți s-a spus, ci am fost găzduit în casa văduvei Miriam, pe strada Millo, bine ascuns, de teama zeloților. Dacă nu am încercat să ajung în tabăra romană este pentru că am fost împiedicat de trupu-mi slăbit. Astăzi nu aș mai fi fost în viață dacă n-aș fi primit îngrijire și atenție din partea unei încântătoare tinere pe nume Vashti.”

— Trebuie să ștergi cuvântul „încântătoare”, spuse Vashti.

Însă Crispus refuză s-o facă.

„De aceea, dacă vei cucerii cetatea (scrisesse «dacă» din respect pentru crezul lui Vashti), te rog să tratezi cu înțelegere poporul căruia îi aparține cea care ți-a salvat fiul și să dai dovadă de îndurare pe care o acordă un onorabil general roman. Nădăjduiesc să ne întâlnim curând! Ave!”

Adăugă data și alături făcu un semn ciudat care o uimi pe Vashti.

— Este un semn tainic, explică el. Acesta îl va convinge că scrisoarea este cu adevărat de la mine.

În aceeași zi, mai târziu, Vashti plecă cu scrisoarea și, întorcându-se după vreo două ceasuri, îl înștiință că Heber acceptase să ducă scrisoarea. Dorea să mai aștepte însă până la căderea nopții, ca să nu fie zărit de cineva.

Tânărul se ținu de cuvânt căci, a doua zi, când Vashti se duse din nou la el acasă, familia acestuia o înștiință, nedumerită, că probabil se refugiase în tabăra romană, căci găsiseră o frânghie atârnată la fereastra camerei lui.

Din locul său de pe acoperiș, Crispus continuă să urmărească cu cel mai mare interes mișcările romanilor.

Timp de trei zile, legatul nu făcu altceva decât să se pregătească pentru cucerirea cetății; în a patra zi înaintă, atacând dinspre miazănoapte.

Timp de cinci zile continuă lupta, în avantajul romanilor; la sfârșitul celei de-a șasea zile, romanii capturaseră câteva puncte strategice, lucru care-i făcu să creadă, chiar și pe cei mai puțini pricepuți în treburile militare, că ziua ce urma avea să aducă cu sine căderea cetății.

Crispus, care urmărise operațiunile cu ochii instruiți ai unui soldat, spuse cu glasul încârcat de mândrie:

— Tatăl meu va face într-o săptămână ceea ce a făcut marele Pompei în trei luni.

Însă Vashti clătină din cap întristată.

În acea seară, ultimii membri ai Sanhedrinului și căpitanii zeloților se întâlniră în sala Gazith pentru a delibera asupra situației disperate în care se aflau. Cu toții erau convinși că cetatea avea să capituleze în doar câteva ceasuri.

Eleazar cel atât de fioros nu cu multă vreme în urmă, acum tremura la gândul că el fusese acela care împlântase sabia în pieptul fiului legatului. Chiar dacă Cestius ar fi dovedit îngăduință față de iudeii răzvrățiți, pe el nu l-ar fi cruțat niciodată.

Pe fețele tuturor se putea citi deznădejdea. Doar Simon își păstra cutezanța.

— Măine pe vremea asta, spuse el, Cestius va bate în retragere.

— Da, dacă Mesia ar coborî din cer ca să ne ajute, spuse Matthias, marele-preot.

— Vor fi de ajuns și numai mijloacele pământești.

— Care e planul tău? Căci se pare că ai unul.

— Planul meu e simplu. Mă voi duce la Cestius și-i voi spune: „Cestius, retrage-ți legiunile.” Și le va retrage.

— Avem oare nevoie de smintiți între noi, spuse Matthias întorcându-se disprețuitor către Eleazar, de l-ai mai adus și pe acesta în sfatul nostru?

Capitolul 15

Triumful lui Simon

Noaptea se risipi în fața luminii purpurii a unei încântătoare dimineți.

Iudeii, palizi și cu privirile pline de îngrijorare, se îndreptau către zidurile cetății.

Spre uimirea lor, șirurile de soldați ce înconjuraseră Ierusalimul din toate părțile se îndreptau spre tabăra de la Scopus.

Întrebându-se ce putea însemna această nouă tactică, iudeii ajunseră la concluzia că Cestius își strânge trupele pentru asaltul final, pe care urma poate să-l dea dinspre miazănoapte.

Aceasta era și părerea lui Crispus; tatăl său lăsa intenționat nepăzite cele trei laturi ale cetății, pentru ca iudeii, știind că aveau posibilitatea de a se retrage, să lupte cu mai puțină furie.

În jurul prânzului, toate detașamentele armatei romane erau adunate pe colinele dinspre miazănoapte ale muntelui Scopus. Nicio cohortă, nicio mișcare, nici măcar un singur soldat nu se vedea în altă parte. Până și acele puncte strategice ce fuseseră cucerite cu atâta efort și vărsare de sânge în zilele precedente, erau acum părăsite, trupele ce fuseseră postate acolo alăturându-se acum grosului armatei.

Această ultimă mișcare era, după părerea iudeilor, una dintre cele mai misterioase. Ce să fi însemnat asta? Priveau tăcuți, aproape ținându-și răsuflarea.

Dintr-odată, sunetul ascutit al unei trompete spintecă aerul dimineții. Notele îndepărtate, purtate pe aripile vântului într-o slabă cadență, ajunseră la urechile lui Crispus. Ascultă înfiorat, crezând că se înșelase. Trompeta răsună din nou, dând același semnal. Nu mai încăpea îndoială. Crispus se lăsă să cadă în așternut cu un geamăt de deznădejde. Era semnalul retragerii!

Măreța armată ce pornise din Antiohia pentru a răzbuna onoarea romană prin cucerirea Ierusalimului, bătea acum în retragere, chiar în clipa în care ar fi putut să-și atingă scopul; dacă este să folosim cuvintele unui istoric al acelei vremi, se retrăgea fără absolut niciun motiv!

Iudeii priveau tăcuți, nevoindu-le să-și creadă ochilor. Mai apoi, pe măsură ce armata efectua mișcările retragerii, adevărul le deveni din ce în ce mai clar. Din pieptul tuturor izbucniră atunci strigăte aproape sălbatice:

— Romanii se retrag!

— Este doar o stratagemă pentru a-i atrage pe iudei afară din cetate, spuse Crispus cu uimire, încercând să mai păstreze o urmă de speranță. Când iudeii vor ieși din cetate, atunci romanii vor ataca.

Crispus avusese dreptate când spusese că iudeii vor ieși din cetate.

Porțile Ierusalimului se deschiseră larg și o mulțime înarmată, în frunte cu Simon, se repezi pe urmele romanilor pentru a-i hărțui.

Crispus privi cu întristare liniile de soldați romani profilându-se scânteietor pe fondul limpede al cerului. De pe înălțimea muntelui Scopus, se mai întoarseră o dată pentru a arunca un nor de săgeți asupra iudeilor ce-i urmăreau; câteva clipe mai târziu, dispărură dincolo de colină.

Săgețile aruncate nu avură niciun efect asupra iudeilor, care înaintară urcând drumul larg și prăfuit; curând, dispărură și ei după colină.

Crispus se așteptă să-i vadă revenind de îndată, izgoniți de romani. Dar nu. La urechi îi ajunse zgomotul încăierării, însă pentru că acesta devenea din ce în ce mai slab, își dădu seama că nu iudeii erau aceia care fugeau.

În cele din urmă se lăsă cu mâhnire pe pat, refuzând să accepte explicația oferită de Vashti ca motiv pentru o retragere atât de neînțeleasă. Curând, adormi. Vashti profită de ocazie pentru a se strecura afară din casă. Ajunse la Templu și se îndreptă spre galeria răsăriteană, numită și Coloana lui Solomon. Aici obișnuiau să se întâlnească creștinii din Ierusalim; Domnului lor, când era pe pământ, îi plăcea acest loc. Vashti se strecură pe sub arcadele de piatră și ajunse la un grup de oameni, bărbați, femei și copii, cunoscuți de ea ca fiind tovarăși de credință. Erau cei care scăpaseră de persecuțiile Sanhedrinului iudeilor și ale

procurătorului roman. Chipurile lor triste și senine, în același timp, și veșmintele pe care le purtau –căci erau înveșmântați ca pentru o lungă călătorie – lăsau să se înțeleagă că își luau un ultim rămas-bun de la Templu. Unii dintre ei priveau în jur cu tristețe, ca și când n-aveau să mai vadă niciodată acel loc; câțiva îngenuncheaseră cu reverență pe pardoseală și sărutau pietrele pe care pășise odinioară Mântuitorul.

Printre ei, exercitând o autoritate blândă și părintească, se afla un bărbat cu o ținută distinsă și cucernică. Era Simeon, fiul lui Cleopa, vărul Învățătorului crucificat.

Stâlp al bisericii și martor al adevărului, bărbatul avea șaptezeci de ani. Avea să mai trăiască încă cincizeci, poate grație felului de viață curat și echilibrat, sau a faptului că așa hotărâse Cerul, isprăvindu-și lunga călătorie pe pământ printr-un martiraj glorios[26].

Acest om o botezase pe Vashti, pe care o salută acum cu un zâmbet plin de bunătate.

— Părășiți cetatea? Întrebă ea cu tristețe.

— Da, răspunse Simeon. În grupuri mici și la ore diferite, pentru a nu atrage atenția dușmanilor noștri. Am văzut semnul prevestit de Domnul pe când era cu noi – Ierusalimul împresurat de oști. De aceea vrem să ascultăm de îndemnul Mântuitorului și să plecăm cât mai grabnic, ca nu cumva zeloții să se întoarcă și să ne oprească. Porțile sunt deschise; cine știe câtă vreme vor rămâne astfel? Mai avem un semn mesianic, prin faptul că apele Siloamului au secat.

— Și unde vă duceți?

— Dincolo de Iordan, în cetatea Pella, în mijlocul munților. Fiica mea, nu ești gata să vii cu noi? Nimicirea va veni peste cetatea aceasta care a vărsat sângele sfinților. Va veni o nenorocire cum nu s-a mai pomenit de la facerea lumii și cum nici nu va mai fi vreodată.

Cuvintele bătrânului stârniră un fior de teamă în inima lui Vashti. Și-ar fi dorit nespus de mult să-i însoțească la Pella, însă nu îndrăznea să încalce voia mamei sale, care, știa bine, nu s-ar fi lăsat niciodată convinsă să părăsească cetatea. Mai era și micul Arad. Și bunul Crispus, cu toate că era păgân, pentru a cărui convertire se ruga zilnic și care avea un loc special în inima ei. Nu! Nu se putea despărți de toți aceștia. Rezistă așadar cu tărie rugămintelor noilor ei prieteni.

— Pentru ce mă faceți să plâng? spuse ea. Dacă aceasta este voia Domnului, nu mă poate El păzi aici, la fel de bine ca și la Pella?

— Bine ai grăit, fiică, răspunse Simeon. Oare nu este scris că cel neprihănit va trăi? Te lăsăm în mâinile Lui. Fii sigură că o să ne rugăm pentru tine în fiecare zi.

— Dă-mi binecuvântarea ta, părinte, spuse Vashti, îngenunchind pe lespezile Templului.

— Fii binecuvântată, fiica mea! răspunse bunul om, punându-și mâinile pe capul ei.

Micul grup se îndepărta, privind cu tristețe în urmă. Vashti îi urmări din înălțimea arcadelor, în timp ce ieșiră pe Poarta Shushan, sau Poarta Frumoasă și mai apoi croindu-și drum spre pârau Chedron. Grupul trecu peste podețul ridicat deasupra apelor întunecate și-și începu urcușul pe culmea Muntelui Măslinilor. Ajunși în vârful lui, oamenii se opriră ca să arunce o ultimă privire asupra cetății, apoi dispărură, unul câte unul, dincolo de colină.

Cu inima plină de o tristețe cum nu mai cunoscuse până atunci, Vashti se întoarse acasă și-l găsi pe Crispus treaz și agitat din cauză că iudeii încă nu se întorseseră, alungați din urmă de armatele romane.

Însă iudeii nu se întoarseră în acea zi; nici în ziua următoare. Trecu o săptămână în care se zvoniră tot felul de lucruri despre înfrângerea romanilor și biruința iudeilor.

În ziua a opta, mulțimea iudeilor își făcu apariția, cântând imnuri de victorie.

Intrară triumfal în cetate, aducând cu ei care și cai, arme și stindarde luate de la dușman!

Când Simon, eroul luptei, apăru într-un car de fildeș împodobit în fața și în lături cu capetele însângerate ale romanilor uciși, iudeii din cetate îl salutară cu entuziasm, aruncând în calea lui ramuri de palmier, ca și când ar fi fost Mesia. Femei tinere aruncau flori înaintea carului său, iar bărbații așterneau pe drum mantii de purpură.

— Osana fiului lui Giora! Salut Spaimei romanilor!

Fu o zi măreață pentru căpetenia zeloților, prea măreață după părerea invidiosului Eleazar, care începu să se teamă că Simon avea aspirații ce nu se potriveau cu rangul său.

— Trebuie să tăiem aripile acestui vultur înainte de a se înălța prea sus, mormăi el întunecat.

Cât despre Crispus, procesiunea i se păru un coșmar îngrozitor. Era oare cu puțință ca o armată atât de bine pregătită, condusă chiar de propriul tată, să sufere o înfrângere atât de rușinoasă din partea unei hoarde indisciplinate de barbari orientali?

Și, totuși, așa stătea lucrurile. În acea seară Vashti îi istorisi ce se întâmplase, după cum

auzie din gura altora.

Soldații lui Simon, rămânând pe înălțimile care mărgineau trecătoarea Beth-horon, îi urmăriseră zi după zi pe romani, atacându-i din față, din flancuri și din spate, fără a se aventura însă într-o confruntare deschisă. Soldații romani, demoralizați de această retragere, păreau că nu reușesc nici măcar a se apăra. În cele din urmă, Cestius, văzând că pierduse peste cinci mii dintre oamenii săi și dorind să evite un dezastru mai mare, se văzu silit să recurgă la o stratagemă disperată. Ridică și întări cu mare îngrijire o tabără. Apoi, în miezul nopții, își retrase trupele fără zgomot, lăsându-și corturile ridicate și focurile de veghe aprinse, pentru a-l înșela pe dușman și a câștiga astfel timp. Șiretlicul dădu rezultate. Iar Cestius, câștigând câteva ore, reuși să-și aducă trupele derutate la Antipatris, la adăpostul meterezelor. Iudeii, pătrunzând în tabără, luară ca pradă de război tot ce găsiră acolo – stindarde, mobilier și arme.

Romanii nu mai suferiseră o asemenea înfrângere din ziua în care barbarii germani, sub conducerea lui Arminius, făcuseră bucăți legiunile lui Varus, în adâncimile pădurii Teutoburg.

Dacă o asemenea tragedie s-ar fi întâmplat sub comanda oricărui alt general, mândria patriotică a lui Crispus ar fi fost profund rănită. Dar ca aceasta să se întâmple tocmai sub proasta conducere a propriului tată era de neconceput! Pentru o clipă simți că nu-și mai poate iubi părintele.

— Tatăl meu mai trăiește încă? murmură întunecat. N-a găsit nicio sabie în care să se arunce? Numele de Cestius este de acum sinonim cu cel de laș.

În acea zi, pentru prima oară după câteva săptămâni, Crispus se putu ridica și putu îmbrăca uniforma de roman.

Începură acum să discute despre felul în care ar putea ieși în siguranță din Ierusalim. Problema fu rezolvată într-un mod neașteptat.

Casa Miriamei, ca și celelalte case cu vază din Ierusalim, era clădită în jurul unei curți pardosite, având în mijloc o fântână.

Într-o după-amiază, Vashti stătea singură în această curte, gândindu-se – așa cum o făcea adesea în ultima vreme – la Crispus.

Un zgomot de pași greoi o făcu să-și ridice capul. Lucrul de care se temuse de săptămâni de zile, se întâmplase, în sfârșit. La câțiva pași de ea stătea Simon din Gerasa! Izbuti cu mari eforturi de voință să nu-și piardă cunoștința la vederea întunecatului și teribilului zelot.

— Dezleagă-mi acest mister, spuse el. În casă a fost văzut intrând ceva ce n-a fost văzut ieșind.

Fata înțelese că face aluzie la Crispus, iar inima ei aproape că încetă să mai bată.

— Ca să vorbesc mai pe șleau, oare Crispus, romanul, nu locuiește aici?

Cu toată învățătura episcopului Simeon, care spunea că o minciună nu este îndreptățită nici măcar pentru a salva viața unui om, Vashti fu ispitită să nege prezența lui Crispus în casa ei.

— Ce te face să crezi acest lucru? întrebă ea cu voce tremurândă.

— Nu negi, așadar? Du-mă la el!

Vashti nu se urni din loc.

— Haide, copilă, exclamă Simon cu nerăbdare, grăbește-te, altfel voi porunci zeloților mei să scotocească toată casa. Și știi că odată intrați, acești patrioți nu lasă nimic de valoare în urmă. Îl caut pe roman nu ca să-i fac rău, ci bine. Ți-o jur.

— Juri! răspunse indignată Vashti, fără urmă de teamă. Tu, care ți-ai încălcat jurământul și ai masacrat garnizoana romană! Cât valorează cuvântul tău?

Zelotul răsfe fără urmă de rușine.

— Dacă un om vrea să spânzure un câine și-l atrage la el oferindu-i o momeală, l-ai putea numi ticălos? Și ce altceva sunt romanii decât niște câini, nevrednici să fie lăsați în viață?

— Atunci Crispus, roman fiind, este și el un câine?

— Adevărat. Dar este cel mai bun dintre câini și tocmai de aceea m-am hotărât să-i fac un serviciu.

Silită să se supună, Vashti intră în casă, întrebându-se ce va gândi Crispus, când o va vedea venind la el însoțită de un zelot.

Îl găsi în camera de sus, șezând la masă, citind un sul grecesc ce conținea una dintre evangheliile și încercând să priceapă stilul bizar al scrierii. Pe aceeași masă era așezată și o sabie.

— „Și te vor face una cu pământul”, citi Crispus. Nădărduiesc că cel ce a scris aceste cuvinte a fost un profet adevărat, altfel... a! Cine vine?

Ridicându-și privirea, dădu cu ochii de Simon. Familiarizat cu situații neprevăzute, Crispus rămase impasibil.

— Și cum o mai duce nobilul nostru pacient? spuse Simon cu un aer batjocoritor.

— Dacă te interesează, poți să-i testezi puterea, răspunse Crispus, punând mâna pe sabie.

Cu toate că vorbise cu îndrăzneală și mult și-ar fi dorit să-l ucidă pe cel care contribuise la masacrarea fraților săi romani, se simțea slab ca un prunc. Dacă zelotul l-ar fi luat în serios, ar fi fost pierdut.

— Aș, de unde! răspunse Simon încrucișându-și brațele la piept. Nu vezi că nu sunt înarmat? Vin ca prieten. Dacă aș fi fost dușmanul tău și ți-aș fi dorit moartea, oare aș mai fi căutat să te scap din mâinile lui Eleazar?

— Și ce anume te face să-mi arăți această bunăvoință? întrebă Crispus, punând jos sabia.

— Nu ai fost tu acela care s-a ridicat la procesul meu, condamnându-l pe ticălosul Florus?

— Condamnându-l pe Florus, n-am avut intenția de a îndreptăți faptele lui Simon.

— Cum spui. Vreau, dar, să-ți explic motivul pentru care am venit. Ești înconjurat de dușmani care, dacă ar afla că ești aici, ar da buzna să te omoare. Vreau să te scap. Sunt aici pentru a te conduce în siguranță la prietenii tăi romani din Antipatris.

— Nu-mi vine să cred asta, spuse Crispus.

Oferta lui Simon îl uimea peste măsură. De ce ar fi făcut asta pentru el? Dacă era descoperit, Simon risca să-i ridice împotrivă-i pe Eleazar și pe ceilalți zeloți.

— Nu-ți pot spune nimic înainte de astă-seară, se mărgini să spună Simon.

— Dacă dorești cu adevărat să pot ieși din Ierusalim în siguranță, de ce nu mă lași să-mi aranjez singur scăparea?

— Dacă vei face asta, vei muri. Nu poți scăpa în timpul zilei, iar noaptea nimeni nu poate părăsi cetatea fără un ordin semnat de Eleazar. Chiar dacă ai reuși să treci de santinelele de la porți, pe drumurile ce pleacă de la Ierusalim patrulează grupuri de zeloți înarmați, gata să-i ucidă pe fugari. Ierusalimul, spun ei – și pe bună dreptate – are nevoie de toți fiii săi, iar acela care-l părăsește în aceste vremuri primejdioase, va avea parte de soarta unui trădător.

Vashti se bucură că prietenii ei, creștinii, profitaseră de prima ocazie pentru a scăpa!

— Vei fi în siguranță, continuă Simon adresându-se lui Crispus, doar dacă primești să te însoțesc; altfel vei fi oprit, interogată și ucis.

— Accept oferta ta, spuse Crispus. Însă vreau să te avertizez că atunci când armata romană se va îndrepta din nou împotriva Ierusalimului, mă voi alătura ei. Iar dacă ne vom întâlni în luptă, nu te aștepta să te cruț.

— Așa să fie, spuse Simon cu răceală. În seara asta, la ora șase, fii pregătit de plecare! Voi aduce cu mine doi cai. Încă un sfat. Dacă vrei să treci neobservat, dă-ți jos hainele romane și îmbracă abaua și caftanul iudeilor.

Zicând acestea, Simon ieși din casă și se îndreptă spre Templu. Mare-i fu mirarea când văzu că Sanhedrinul se întâlnise la sfat în sala Gazith, fără știința sa.

I se spuse că scopul întâlnirii lor era acela de a numi guvernatori militari în ținuturile Iudeii și în Galileea, Idumeea și Perea. Aceste trei provincii aleseseră să se alăture cauzei iudeilor.

După ce întâlnirea Sanhedrinului luă sfârșit, Simon îl întâlni pe Eleazar în pragul sălii unde avusese loc sfatul.

— A avut loc întâlnirea consiliului, iar eu n-am fost invitat? întrebă el pe un ton ofensat. În sfârșit, treacă de data asta! Ce s-a hotărât?

— Iosif ben Gorion și Ananus au fost numiți guvernatori ai Ierusalimului.

— Doi preoți, comentă Simon.

— Și eu sunt preot, răspunse celălalt.

— Dacă cei doi ar fi ca tine, m-aș bucura, răspunse zelotul, recunoscând astfel abilitățile militare ale lui Eleazar.

— Atunci bucură-te, căci am fost numit guvernator al Idumeei.

— Te felicit. Ce altceva s-a mai hotărât?

— Josephus va guverna cele două Galilei.

— Încă un preot, și încă un fariseu cu două fețe și cu graiul mios. Nu-i un om vrednic de încredere.

Eleazar îi înșiră numele celorlalți care fuseseră aleși, dintre care puțini primiră încuviințarea lui Simon.

— Se pare, spuse zelotul după ce Eleazar își isprăvi lista, că Sanhedrinul nu mai are nevoie de serviciile mele.

— Nimeni n-a pomenit numele tău.

— Nici măcar tu? Eleazar tăcu. Cine a fost primul care a pătruns în Antonia? Nu unul din membrii Sanhedrinului, îmi închipui. Cine a promis că va scăpa Ierusalimul de sub asediu și s-a ținut de promisiune? Nu unul din preoți. Cine a urmărit legiunile lui Cestius? Nu cei din Sanhedrin. Iar acum mă dau deoparte și împart răsplata victoriei între ei. Nu te-ai purtat cum se cuvine, Eleazar, fiu al lui Ananias!

Și, spunând acestea, Simon se îndepărtă plin de mânie.

Pe măsură ce noaptea se apropia, sentimentele lui Crispus deveniră un amestec curios de plăcere și regret. Se bucura la gândul libertății, însă îi părea rău să se despartă de Vashti, a cărei tovarășie îi devenise dragă.

Puțin înainte de ceasul plecării, în timp ce ședeau în camera de sus la lumina unei lămpi de argint, Vashti căută cu blândețe, așa cum o făcuse de atâtea ori înainte, să-l facă pe Crispus să-i împărtășească credința.

Crispus clătină din cap.

— Credința ta este imposibilă, spuse el. O religie care ne spune să ne iubim dușmanii ar atrage după sine prăbușirea statelor. Unde s-ar fi aflat Imperiul Roman acum dacă ar fi urmat o astfel de învățătură? Lumea nu va fi niciodată condusă prin dragoste, iată ce-i trebuie: apucă spada de vârf și o ridică!

— Privește! spuse Vashti cu blândețe.

Crispus își întoarse privirea spre locul indicat de ea. În lumina lămpii, pe peretele camerei se răsfrângea o umbră, iar aceasta avea forma unei cruci!

El, care nu tresărise la apariția neașteptată a lui Simon, tresări acum. Coborî sabia și o vârf în teacă cu un aer gânditor. Acest incident produse asupra lui o impresie mai puternică decât toate discursurile lui Vashti de până atunci, căci Crispus era superstițios și vedea în acesta un semn.

— Clipa plecării tale se apropie, spuse ea cu tristețe. Trebuie să-l îmbrățișezi pe micul Arad și să-ți iei rămas-bun de la mama.

La ora șase, îmbrăcat în veșminte evreiești, Crispus coborî la poarta casei. Vashti îl însoțea, privind în jur cu precauție. Luna plină scâldea cu lumina ei o parte a străzii Millo, lăsând cealaltă parte cufundată în umbră. Din întuneric se desprinsese silueta înaltă a lui Simon, ducând doi cai de căpăstru.

Crispus căută privirea lui Vashti, încărcată acum de tristețea despărțirii. Tânjea să o ia în brațe și s-o sărute. Știa că fata îl iubea – și el o iubea. Însă între ei se înălța umbra misterioasei Athenais; și chiar dacă el, invocând legea, și-ar fi repudiat consoarta, destinul său nu s-ar fi putut uni cu cel al Vashtiei, a cărei credință creștină, mai dragă ei decât dragostea firească, îi interzicea să se căsătorească cu un bărbat care-și repudiasese soția.

Spuse doar:

— Adio, dulce Vashti. Să ne vedem cu bine!

Încălecă pe cal și, însoțit de Simon, se îndepărtă încet, oprindu-se la colțul străzii pentru a trimite un ultim semn de rămas-bun.

Ajunseră curând la poarta Gennath, unde era așezat un grup de soldați. Simon era bine cunoscut, iar lucrul acesta era o garanție îndestulătoare pentru a fi lăsat să treacă.

— Cine este însoțitorul tău? întrebă căpitanul gărzii.

— Un patriot la fel de bun ca și mine, în felul său, veni răspunsul.

Cei doi, trecând de poartă, porniră în galop luminați de razele lunii. Sentimentul de libertate și aerul proaspăt al nopții umplură ființa lui Crispus de bucurie.

Era bine că Simon se afla alături de el. De două ori fură opriți de grupuri de zeloți, ce dădură înapoi când îl recunoscură pe cel supranumit „spaima romanilor”.

Crispus, cu toate că era recunoscător pentru protecția lui Simon, nu se simțea dispus să vorbească cu el. Zelotul, la rândul său, era morocănos și tăcut, așa că cei doi, ciudată pereche, călăriră alături fără a scoate un singur cuvânt. Când orizontul fu străpuns de lumina slabă a dimineții orientale, zăriră în depărtare turnurile cetății Antipatris.

Ajunși la o sută de metri de poartă, Simon își opri calul.

— Aici ne despărțim.

— Bine. Dar acum spune-mi, pentru ce acest gest de mărinimie din partea ta?

— Faptul că te-am adus aici este o dovadă că Simon cel Negru își poate ține uneori promisiunea. Am jurat tatălui tău, Cestius, că te voi conduce în siguranță la Antipatris. El îți va spune mai multe, adăugă zelotul, întorcându-se, gata să pornească.

— Prefer să aud detaliiile acum, de la tine, spuse Crispus, începând să bănuiască adevărul.

— Ei bine, dacă asta vrei, ascultă. În noaptea care a urmat împrejmuirii Ierusalimului, un tinerel a fost zărit coborând zidul pe o frânghie. Am trimis un grup de zeloți care l-au adus înapoi. Asupra lui am găsit o scrisoare, al cărei conținut l-am păstrat pentru mine. În cea de-a șasea noapte a asediului, poate îți amintești, situația noastră devenise disperată. M-am dus în tabăra romană și am cerut să fiu prezentat lui Cestius. „Fiul tău este în viață”, i-am spus, „iar scrisoarea asta dovedește adevărul spuselor mele. Dacă însă nu-ți retragi de îndată trupele, va muri.” A amenințat că mă va spânzura pentru că am îndrăznit să vin la el cu un astfel de mesaj. „Cum vrei”, i-am spus, „dar să știi un lucru, am lăsat în urmă ordinul ca, dacă nu mă voi întoarce în trei ore de la ieșirea mea din cetate, Crispus să fie adus pe metereze și crucificat.”

Asta i-a dat de gândit. În cele din urmă, dragostea pentru fiul său a fost mai puternică decât sentimentul datoriei, i-am spus însă că nu te voi preda decât atunci când se va fi retras cu totul din Cezarea.

— Și ți-ai încălcat făgăduința. Tatăl meu ți-a dat cuvântul că se va retrage, iar tu l-ai atacat în timp ce-o făcea.

— Nu, nu mi-am încălcat făgăduința. L-am avertizat pe Cestius că nu voi avea suficientă influență pentru a-i împiedica pe zeloți să-i urmărească, în cazul în care s-ar retrage. „Să vină!”, au fost cuvintele lui. Ba chiar i-a surâs ideea, gândindu-se că o să ne treacă prin ascuțișul săbiei. S-a convins însă că avea de-a face cu oameni care știau să lupte.

— Da, adăpostiți înapoia stâncilor. Curajul vostru a dispărut odată ce ați ajuns la loc deschis.

— Nu vreau să mai rămân aici. Zăresc soldați ieșind pe poarta cetății și n-am chef să decorez cu capul meu meterezele din Antipatris. Mi-am ținut făgăduiala față de Cestius, iar acum mă întorc. Ne vom întâlni din nou sub zidurile Ierusalimului.

Și spunând acestea, Simon își întoarse calul și porni în galop înapoi pe drumul pe care veniseră.

Privind spre cetate, Crispus zări un grup mic de pedestrași, având în frunte un ofițer călare, nimeni altul decât Terentius Rufus. Acesta se îndreptă spre el în galop, gata să ceară socoteală celor doi iudei pentru prezența lor acolo.

— Oprește! strigă el strunindu-și calul. Cine sunteți?

Apoi, deodată, cu vocea schimbată, exclamă bucurat:

— Pe toți zeii, este Crispus!

Mai apoi însă, redeveni grav.

— Îndepărtează-te de cetate, spuse el, ca să nu fii recunoscut de oamenii mei. Cinci mii de aurei sunt o ispită prea mare pentru firile acestea mercenare.

— Ce vrei să spui?

— S-a pus un preț pe capul tău.

— Cum? Și ce-am făcut ca să merit asta?

— Se spune că, pe când Cestius asedia Ierusalimul, i-ai trimis un mesaj prin care-l implorai să ridice asediul, ca să-ți fie cruțată viața.

— Cine e nemernicul care a inventat o asemenea minciună?

— Să nu-ți închipui că am crezut așa ceva. Din nefericire, însă, această defăimare a ajuns la urechile lui Nero. În furia sa, Cezar a declarat că cei doi Cestius, tată și fiu, se fac acuzați de trădare față de stat.

Buimăcit de aceste vești, Crispus se uită la prietenul său fără să scoată niciun cuvânt.

— Ce s-a întâmplat cu tatăl meu? Întrebă el, găsindu-și vocea.

Tăcerea lui Rufus îi întări bănuiala. Crispus păli.

— Vorbește! spuse Crispus. Cum a murit?

— Ca un roman. S-a aruncat în vârful spadei.

Crispus rămase câteva clipe în tăcere. Se gândi cu amărăciune că, dacă n-ar fi scris aceea scrioară, Cestius ar fi fost acum în viață, cuceritor al Ierusalimului și onorat de Roma, ca un al doilea Pompei, cu titlul de *Noster Hierosolymarius*.

— Nu intra în Antipatris, nici în vreo altă cetate în care ești cunoscut, spuse Rufus. Oricine te-ar putea recunoaște are dreptul să te ucidă. Pe străzile Cezareei s-au afișat tablete oferind cinci mii de aurei pentru capul lui Crispus.

— N-am nevoie să te mai întreb ce s-a întâmplat cu proprietățile tatălui meu.

— Confiscate, răspunse Rufus laconic.

Faptul că într-o clipă pierduse totul – titlul de Secretar al Legatului Siriei, proprietățile, până și faptul că fusese condamnat la moarte, nu se putea compara cu gândul că nu avea să se

mai întoarce niciodată la Ierusalim în compania legiunilor ca să răzbune masacrul garnizoanelor romane.

Pierdută era și speranța de a avea cândva un regat. Sentința ce se dăduse cu privire la el era o dovadă a faptului că Nero n-avea să mai consimtă să-l recunoască urmaș al lui Polemo. Iar soția sa, misterioasa Athenais? Oare avea să-i mai rămână credincioasă, aflând că nobilul roman cu care se căsătorise era acum un proscris?

— Cine se află acum la conducerea armatei?

— Bătrânul Flavius Vespasian, avându-l pe fiul său, Titus, ca ajutor. Titus, continuă Rufus strâmbându-se, egalul nostru odinioară. Acum ne va privi de sus pe amândoi. Poate că acum nobila Berenice îi va zâmbi, văzând ce persoană importantă a devenit.

— Berenice? A! spuse Crispus pe un ton ciudat. Desigur, a aflat despre dizgrația în care mă aflu. Ce spune despre asta?

— Una dintre tabletele care te proscriu atârână pe zidul palatului ei din Cezarea, lucru care mă face să cred că nu este prea mâhnită de căderea ta.

Crispus se întrebă dacă Vashti ar suporta și ea ca o astfel de tabletă să atârne pe zidul casei ei.

— Trebuie să rămâi ascuns, îl sfătui Rufus, până când Nero se va lăsa convins să revoce acest decret nedrept; sau poate că libertatea îți va veni din altă parte, căci, dacă zvonurile care circulă sunt adevărate, actualul cezar nu va întârzia să-și piardă tronul – poate chiar viața – atât de dezgustător a devenit pentru toți. În cazul acesta, toate decretalele sale vor fi anulate de succesorul său și poate că averea ți se va înapoia. Numai că, unde te vei ascunde până atunci?

— Mă voi duce, răspunse Crispus cu mintea încă sub impresia evocată de umbra acelei cruci pe perete, mă voi duce la niște oameni care mai degrabă ar îndura moartea decât să trădeze pe unul care le cere ajutorul. Mă voi duce la creștinii din Pella.

Capitolul 16

Ambiția Berenice

Trecuseră mai mult de doi ani și jumătate de la dezastruoasa retragere a lui Cestius. În tot acest timp nicio legiune romană nu se apropiase de Ierusalim.

Vespasian, succesorul lui Cestius, își întorsese mai întâi armele împotriva Galileei, ale cărei cetăți erau, aproape toate, într-o continuă stare de răzvrătire.

Din cauza situației în care se aflau cetățile galileene, cele mai multe zidite pe coline și pe vârfuri aproape inaccesibile, campania se prelungise mai mult de un an.

Urmă mai apoi o perioadă lungă de inactivitate datorată câtorva revolte ce avuseseră loc la Roma. În decursul unui singur an, tronul cezarilor fusese ocupat de o serie de generali ambițioși, Nero fiind succedat de Galba, Otho și Vitellius.

Pe tot parcursul acestei crize politice, Vespasian fusese nevoit ca titlul său de comandant în Iudeea să-i fie recunoscut și confirmat de fiecare nou cezar. Și pentru că acest lucru cerea timp, generalul fusese nevoit să-și amâne campania, situație care nu făcea altceva decât să lucreze în favoarea facțiunilor revoluționare de la Ierusalim.

Armata romană ce trebuia să pornească împotriva cetății sfinte își stabilise o tabără uriașă pe malul mării, la câteva mile nord de Cezarea și acolo, în fiecare zi, cu o regularitate neobosită, luptătorii de fier ai Romei își executau manevrele și exercițiile datorită cărora deveniseră stăpânii lumii.

Aceste manevre atrăgeau mulțimi de curioși din cetățile învecinate. Devenise chiar un obicei pentru nobilii greci din Cezarea să-și facă plimbarea de dimineață cu scopul de a fi martorii unui spectacol aproape la fel de impresionant ca și întrecerile din Olimpia sau luptele în arenă.

Într-o dimineață însorită de iunie, în momentul în care legiunile își începuseră exercițiile sub îndrumarea directă a lui Vespasian și a fiului său, Titus, se văzu apropiindu-se un car mareț care, mulțumită lictorilor, reuși să se apropie mai mult decât era îngăduit vreunui spectator obișnuit. Persoana dinăuntru nu era altcineva decât frumoasa prințesă Berenice, care venea pentru prima oară în tabără.

Îndată ce o zări, Titus se grăbi să-i iasă înainte. Privirea și vocea lui trădau dragostea pe care o nutrea pentru fascinanta prințesă care, la patruzeci de ani, mai păstra încă – la fel ca și Cleopatra – grația și frumusețea tinereții.

— Prințesă, astăzi pari tristă, spuse el după câteva momente de tăcere. La ce te gândești?

— Poate, răspunse ea cu un oftat ispititor, poate că mă gândesc la Crispus.

— De ce mă chinui cu numele unui rival mort?

— Este oare mort? spuse Berenice. Adevărat, nu s-a mai auzit nimic de el de la întâlnirea sa cu Terentius Rufus la Antipatris.

— Iar asta s-a întâmplat cu mai mult de doi ani în urmă. Surghiunul pronunțat împotriva lui de Nero a fost revocat. Dacă ar fi în viață, de ce nu s-a arătat până acum? Nu mai are să se teamă de nimic.

— Poate că se teme să nu fie așteptat de o soție pe care n-o agreează, spuse Berenice cu un râs cristalin, aruncând o privire spre casa numită Beth-tamar care, așezată pe o colină înaltă, se vedea foarte bine din tabără.

— Prințesă, spuse Titus privind-o cu dragoste, dacă Crispus s-ar întoarce ar însemna pentru mine...

Berenice ridică un deget și zâmbi seducător.

— Vai mie! Acum ai să-mi vorbești din nou de dragoste. Nu vom fi niciodată prieteni dacă stăruim în asta. Lasă-mă să-i urmăresc pe romanii tăi. Mă interesează.

Aerul răsună în acel moment de comenzile scurte, ascuțite ale tribunului, centurionului și decurionului.

Soldații romani alergau, săreau, se luptau corp la corp, înotau, se luptau cu săbiile, aruncau *pilumul* [sulița], pe scurt, făceau toate exercițiile menite să le întărească trupul pentru a lupta mai bine.

Arcașii cretani, potrivit-și țintele, își demonstau mortală abilitate de a trage la țintă. Aruncătorii cu praștia din Baleare își descărcau proiectilele ca de plumb, ce șuierau la

impactul pe aerul; un grup de soldați se străduia să care, într-un interval de timp limitat, o pânză mare umplută cu apă; un alt grup atacase o fortăreață de lemn pe care căutau s-o asedieze, apărătorii acesteia fiind tovarăși de luptă la fel de abili.

— Ai putea spune că asști la un adevărat război, spuse Berenice, fascinată de spectacolul la care asista.

— Într-atât încât soldații obișnuiesc să numească aceste exerciții „lupte fără sânge”, spre deosebire de lupta reală, care pentru ei este „un exercițiu însângerat”.

— Unde merg acei oameni? Îl întrebă pe Titus, arătându-i o cohortă ce trecu pe lângă ei în marș.

— La Dora și înapoi.

— Nu e prea mare efort?

— Asta crezi tu, prințesă. Însă trebuie să ții cont de faptul că fiecare soldat poartă cu el echipamentul obișnuit de luptă, adică tot felul de obiecte necesare și merinde pentru cincisprezece zile, cântărind laolaltă șaizeci de livre[27], în afară de arme, căci soldatul roman nu le vede ca pe niște poveri, ci ca făcând parte din propria ființă. Încărcați astfel, acești oameni sunt nevoiți să mășăluiască sub soarele dogoritor până la Dora și înapoi, călătoria însumând douăzeci de mile – și trebuie s-o facă în cinci ore.

— Și ce s-ar întâmpla dacă le-ar lua mai mult de cinci ore?

— Terentius Rufus, care merge călare înaintea lor, o să aibă grijă să nu se întâmple așa ceva.

— Și dacă vor da greș?

— Vor fi pedepsiți.

— Și ce pedeapsă vor primi?

— Depinde. Cohorta pe care ai văzut-o, după cum arată și purtarea acvilei, este Cohorta întâi a legiunii. Ar putea pierde purtarea acvilei și să ocupe poziția a doua; sau ar putea mânca pâine de orz în loc de pâine de grâu; sau ar putea fi scoși afară din corturi și siliți să doarmă sub cerul liber, la o anumită distanță de tabără.

— Cât de des fac soldații aceste exerciții?

— În fiecare zi a anului.

— Chiar dacă soldatul știe cu precizie ce are de făcut?

— Desigur, va continua să facă același lucru. Chiar dacă cineva a petrecut patruzeci de ani în armată, nu va fi scutit de exercițiile zilnice. Și ia aminte la ce-ți spun: fiecare armă pe care o folosesc ei acum, fiecare coif, platoșă și scut, cântăresc de două ori mai mult decât cele folosite pe câmpul de luptă.

Berenice îl privi cu ochii lărgiți de uimire.

— Înseamnă că o luptă adevărată ar trebui să fie mai ușoară decât aceste exerciții zilnice!

Titus râse.

— Soldații preferă lupta adevărată, spuse el.

Berenice rămasă tăcută un timp îndelungat. Titus își dădu seama din expresia gânditoare ce se așternuse pe chipul ei, că era frământată de gânduri foarte importante.

— Mă gândeam, spuse ea ca răspuns la întrebarea lui, mă gândeam la tot ce aș putea săvârșesc cu ajutorul acestor soldați, dacă ar fi ai mei.

— Și ce ai face cu ei, prințesă? Întrebă Titus cu un zâmbet.

În loc să răspundă direct, Berenice îi puse o întrebare.

— Tatăl tău, Vespasian, nu este oare un general iscusit?

— Nimeni nu-l întrece în arta războiului; și nu spun doar eu asta, ci și alții.

— Și este îndrăgit de toate legiunile, de aproape și de departe?

— „Îndrăgit” este un cuvânt prea slab pentru a exprima influența pe care o are asupra lor.

— Să-i lipsească oare ambiția?

— Ambiția piere atunci când ai șaizeci de ani.

— Însă fiul său, Titus, este ambițios și, având mare influență asupra părintelui său, ar trebui să-l îmoldească.

— Prințesă, spuse Titus încurcat, ce vrei să spui cu asta?

— Mă gândesc, spuse Berenice cu ochii pe jumătate închiși, aruncându-i printre genele-i negre o privire pătrunzătoare, mă gândesc cât de regretabil este faptul că marele Vespasian slujește cezarul, când el însuși ar putea fi cezar. Împăratul de acum, Vitellius, n-are drept de moștenitor la tronul imperial; a fost și el un general ambițios, care și-a câștigat prin luptă dreptul la manta regală. De ce n-ar face și Vespasian la fel?

Era o sugestie uluitoare, care aproape că-i tăie respirația lui Titus. Aruncă o privire

speriată către bărbatul ce mâna carul Berenicei, temându-se că acesta auzise remarcile femeii, în ciuda faptului că fuseseră rostite cu voce încrețită.

— Când Titus se va putea numi fiu al lui Cezar, șopti ea, atunci Berenice își va pleca urechea la cuvintele sale de dragoste. Însă nu până atunci. Du-te – adăugă ea, făcând cu mâna un gest poruncitor – și chibzuiește la aceste cuvinte!

Rămasă singură, prințesa se rezemă pe pernele de mătase ale carului, lăsându-se pradă unei plăcute visări.

— Ideea este nouă, îl sperie, murmură ea cu un ușor zâmbet de dispreț. Dar se va obișnui cu ea. Am sădit-o în mintea lui; va încolți și va da rod.

Dând dovadă de multă îndrăzneală și originalitate în felul de a-și ticlui planurile, Berenice se implica în tot felul de urzeli politice pe care Agripa, fratele ei, le declara cu neputință de realizat. Totuși, lăsate pe mâna ei, acestea cunoșteau un succes răsunător. Oare avea să reușească în această aventură, cea mai îndrăzneală dintre toate? Și pentru ce nu? Toate lucrurile sunt cu putință pentru cei bravi, și pentru ce oare bravul Vespasian, idolul legiunilor, n-ar fi fost preferat de oameni în locul șovăielnicului Vitellius, ale cărui prostii slăbeau zilnic loialitatea popoarelor?

Obstacolul principal era însuși onestul Vespasian; acesta putea refuza să asculte de vocea lui Titus, stricându-i astfel planurile. Dacă totul ar fi mers așa cum plănuise, atunci ce glorie o aștepta!

Chiar și acum își simțea inima plină de mândrie gândindu-se că era, într-un fel, stăpâna tuturor legiunilor pe care le cuprindea acum cu ochii. Da, era cu putință ca romanii să cucerească Ierusalimul; dar să-l distrugă – niciodată! Mulțumită influenței pe care o avea asupra lui Titus, cetatea sfântă nu va deveni niciodată o ruină, iar Templul va fi cruțat de foc. Ea era noua împărăteasă Estera, a cărei menire era să salveze națiunea iudaică de la distrugere și, dacă Titus urma a reuși în cele ce-i propusese, să devină împărăteasă a lumii, mamă a unui neam de cezar, cu toții discipoli ai credinței iudaice!

Iar dacă cezarul ar fi fost un urmaș al lui Moise, atunci convertirea întregii lumi era asigurată.

În mijlocul acestei reverii strălucite, auzi lângă ea un pas ușor. Întoarse capul și-l zări pe Crispus!

Tresări violent și pe bună dreptate. Îl crezuse mort, sau măcar la câteva sute de mile depărtare. Crispus, privind-o cu atenție, crezu că deosebește pe chipul ei o expresie de spaimă; în orice caz, o expresie foarte diferită de privirea blândă și afectuoasă pe care o avusese atunci când îl rugase, în pretorium, s-o lase să rămână și să moară alături de el.

— Te-am speriat, prințesă.

— Cum altfel? Ești ca unul care s-a întors din morți, spuse ea cu un ușor zâmbet.

— Iar morții nu sunt întotdeauna vizitatori bineveniți.

Rămaseră câteva clipe în tăcere. Amândoi păreau a se gândi la ceva anume.

— Ce faci aici? Întrebă ea.

— Te-ar surprinde, prințesă, dacă aș spune că îmi caut soția?

— Soția? repetă Berenice, iar în ochii ei se văzu o umbră de teamă. Cel puțin, așa i se păru lui Crispus. Soția ta?

— Poate nu știai că sunt căsătorit?

— Cum era să știi, dacă păstrezi cu atâta grijă un astfel de secret? Care este numele ei?

— Nu știi?

— De unde să știi eu? răspunse Berenice cu o ușoară nerăbdare în voce.

— Nu-ți pot spune numele, deoarece nu-l știi nici eu, iar răspunsul lui Crispus păru s-o ușureze pe Berenice. N-am văzut niciodată chipul ei.

— Îmi spui lucruri ciudate, spuse Berenice râzând. Te rog, nobile Crispus, vorbește-mi clar.

— Asta am de gând să fac.

Își încrucișă brațele și se rezemă de marginea carului. O privi direct în ochi, iar Berenice păru fascinată de privirea sa. Crispus începu să depene povestea căsătoriei sale.

— Și din moment ce aici am întâlnit-o pentru prima oară pe Athenais, spuse el aruncând o privire spre Beth-tamar, este firesc să mă întorc aici, în speranța că o voi regăsi.

— Și nu știi cine este această Athenais?

— Nu. După cum ai aflat, poate, regele Polemo a murit subit, anul trecut; și, din nefericire pentru mine, a murit fără a fi dezvăluit cui va secretul. Însă cei trei ani au trecut, iar acum Athenais se poate face cunoscută trimițându-mi inelul.

— Și dacă va alege să nu se facă cunoscută, s-ar putea să nu știi niciodată cu cine te-ai

căsătorit.

— Așa este.

— Mă tem, spuse Berenice clătînând din cap cu gravitate, că misterioasa ta mireasă va prefera să rămână ascunsă.

— De ce ar face-o? N-a fost constrânsă la această căsătorie. M-a acceptat ca soț de bunăvoie.

Adevărât, însă gândește-te că acum nu mai ești mărețul Crispus din visele ei. Se căsătorise cu tine sperând că îți va sta alături pe tronul Pontului, iar acum, speranța năruindu-se, Pontul a fost anexat imperiului.

— Păreră ta, prințesă, este deci că o femeie ține la soțul ei doar pentru foloasele materiale pe care i le oferă. Și dacă, din nefericire, el va pierde aceste avantaje, femeia are dreptul să-l dea la o parte?

— O femeie n-ar spune niciodată asta, zâmbi Berenice. Dar este posibil s-o pună în practică. Răspunde-mi, totuși. Dacă norocul îți va aduce în față femeia pe care o cauți, ai ține-o lângă tine împotriva voinței ei? Dacă dorința ei ar fi divorțul, nu i l-ai oferi?

Crispus clătină din cap cu gravitate.

— Nu se poate despărți de mine, nici eu de ea, căci un creștin nu poate fi despărțit de soția lui decât prin moarte.

O veste atât de neașteptată o ului pe Berenice. Nici dacă i-ar fi spus că e bolnav de lepră, n-ar fi fost atât de îngrozită.

— *Tu, creștin!* exclamă ea cu glasul întretăiat.

— Disprețuiești profund acest nume, știu. Așa simțeam și eu odinioară. Vreau să mă ascuți...

Berenice îl opri cu un gest poruncitor.

— Destul mi-a ținut lecții Pavel din Tars, pe când se afla în lanțuri; dacă el n-a reușit să mă convingă, cu atât mai puțin tu. Pleacă! exclamă ea, făcându-i cu mâna un semn disprețuitor, ca și când ar fi fost un sclav, sau o altă creatură inferioară.

— Nu, așteaptă! Am să-ți mai pun o singură întrebare, continuă ea cu un aer neliștit, ce nu scăpă privirii lui Crispus. Acum, când ești creștin, ce părere ai despre Templul cel Sfânt?

— Ca pe un obstacol în calea înaintării creștinismului, răspunse el. Apoi, întorcându-se și îndepărtându-se liniștit, murmură cu tristețe: „Veni, vidi, *non* vici.”

Berenice îl urmări cu privirea. Simți cum inima îi este cuprinsă de teamă.

— Este creștin, murmură ea. Și urăște Templul! Cât de ușor i-ar fi să se alăture legiunilor în marșul spre Ierusalim. Iar apoi, odată aflat acolo, nimic nu-l va împiedica să arunce o torță aprinsă pe ferestrele Templului. Dacă asta urmărește, voi avea eu grijă să-i stric planurile. Nu i se va îngădui să ia parte la asediul cetății. Titus îl va împiedica să se alăture legiunilor. Nu trebuie să spun decât un cuvânt și Vespasian îl va alunga din Palestina.

Între timp, Crispus, bănuind care sunt intențiile Berenicei față de el și grăbindu-se să le preîntâmpine, se îndreptă spre țarm ca să-l caute pe Vespasian. Acesta nutrise întotdeauna față de el o vie afecțiune.

Îl găsi pe general luând parte la exerciții alături de soldații de rând. Acest obicei îl făcuse atât de popular printre soldați.

Bine legat, înalt, cu obrajii rumeni, semăna mai degrabă cu un bătrân fermier decât cu un luptător. Îl primi călduros pe Crispus și-l întrebă unde se ascunsese o vreme atât de îndelungată, o întrebare pe care Berenice nu se gândise să i-o pună. Crispus îi povesti cum, după ce fusese proscris, se refugiase la Pella, alături de creștini, apoi la Antiohia; cum creștinii îl trimiseseră pe furiș de la o comunitate la alta, ori de câte ori simțeau pe urmele lui trimișii lui Nero; cum, în sfârșit, convins de faptul că această credință era cea adevărată, se alăturase el însuși grupării.

— Și iată cum s-a stricat un bun soldat! mârâi Vespasian. Vărul meu, Flavius Clemens, este creștin. Un om excelent odinioară... Acum însă... nu-l mai interesează problemele statului sau ale armatei. Lumea asta nu mai înseamnă nimic pentru el. Femeie, nu bărbat! Molatec, fără pic de viață în el.

— Nu văd pentru ce un creștin n-ar fi, în același timp și un bun soldat. Ca dovadă, am venit ca să-ți cer un loc în armata ce va fi trimisă împotriva Ierusalimului. Nu mă interesează ce post îmi vei da, sunt gata să-l iau chiar pe cel mai umil, atâta vreme cât mă voi afla în primele rânduri ale luptei.

— Bravo! Așa se vorbește! exclamă încântat Vespasian. Un loc în armată? Îl vei avea. Am un post care te așteaptă. Prima cohortă a celei de-a douăsprezecea legiuni și-a pierdut

tribunul.

— A murit? întrebă Crispus.

— Mort? Nicidecum! Degradat! Promise bastonul abia de câteva zile. Ieri a venit la mine mirosind a parfum. Pe toți zeii! Se cuvine oare ca un soldat să se parfumeze în asemenea hal? „Aș fi preferat să miroși a usturoi!” i-am strigat. „Întoarce-te în rând!” Tu vei conduce cohorta. Ai auzit de legiunea a douăsprezecea, nu? Una dintre cele care au dat bir cu fugiții la Beth-horon. Ard de dorința de a-și îndrepta greșeala. Tu le vei arăta cum s-o faci. Accepți postul? Bine! Vino cu mine ca să-l prezint legiunii pe noul ei tribun.

Pe când mergeau de-a lungul țărmului, zăriră doi bărbați îndreptându-se încet către ei. Unul dintre ei era soldat, purtând la încheietura mâinii o brățară de care era atașat un lanț, lung de doi coți, celălalt capăt fiind prins în jurul încheieturii unui personaj cu o înfățișare distinsă. Era un captiv iudeu și păzitorul său, roman.

Prizonierul îl salută pe Vespasian; și, ca și când ar fi fost o mai veche cunoștință, îi adresă lui Crispus un salut prietenesc.

Crispus îl privi atent, apoi, recunoscându-l, se apropie de el și îi mulțumi călduros. Omul nu era nimeni altul decât Josephus, acela care îi salvase viața, ducându-se să-i ceară corpul de la Eleazar.

După ce Josephus trecu mai departe, Vespasian remarcă:

— Dintre toți rebelii care au luptat împotriva noastră în Galileea, acest om a fost cel mai viteaz. Când a fost luat prizonier, mi-a fost foarte greu să-i împiedic pe soldații noștri să-l omoare.

— Îl credeam mai curând un om de litere decât un războinic.

— Se descurcă bine și cu pana și cu sabia; și s-a dovedit că are chiar daruri profetice.

Crispus fu surprins să audă această din urmă remarcă.

— Și ce profeție a făcut?

— Ei bine, iată. Cu toate că a luptat vitejește în apărarea cetății Iotapata, i-a avertizat pe locuitorii de aici că cetatea va fi cucerită în a patruzeci și șaptea zi a asediului. Așa s-a și întâmplat. O! continuă el ca răspuns la privirea sceptică a lui Crispus. Știu că acesta este adevărul. Am făcut cercetări printre prizonieri și toți au mărturisit că încă de la început Josephus a prevestit că Iotapata va fi cucerită în cea de-a patruzeci și șaptea zi.

Ceea ce pentru Vespasian era o adevărată minune, pe Crispus nu-l uimea atât de mult. Dacă Josephus, după cum era probabil, își propusese în taină să se predea romanilor, nu-i fusese greu să prelungească apărarea unei cetăți fortificate până în cea de a patruzeci și șaptea zi. Renumele de profet pe care-l dobândise cu această ocazie urma să-i fie de folos pe lângă generalul roman; de fapt, chiar îi fusese de ajutor. Cu toate că îi purta recunoștință pentru faptul că-i salvase viața, Crispus își spuse că Josephus era un personaj oarecum enigmatic.

Aruncându-și privirea de-a lungul țărmului, Crispus îl văzu pe „profet” oprit lângă carul Berenicei, vorbind cu aceasta și cu Titus. După felul în care își apropiaseră capetele, se putea spune că discuția pe care o purtau era foarte importantă.

Crispus află, nu după mult timp, despre ce vorbiseră aceste trei personaje.

Capitolul 17

Numirea unui împărat

Lui Crispus i se făcu marea cinste de a cina în acea seară în cortul lui Vespasian, în compania selectă a tribunilor, printre care se număra și Terentius Rufus.

Titus era și el prezent. Poziția sa de comandant secund, adăugată la gloria pe care și-o câștigase în compania din Galileea, îl făcea să adopte față de foștii săi prieteni un aer trufaș. Însă Crispus dobândise acel har creștinesc al umilinței, iar semeția lui Titus, pe care ar fi detestat-o înainte, acum nu făcea altceva decât să-l amuze.

Să nu-l nedreptăm, totuși. Deși Berenice îl rugase stăruitor să-l convingă pe Vespasian să-l excludă pe Crispus din armata ce urma să pornească împotriva Ierusalimului, Titus refuzase să facă un gest atât de meschin. „Dacă romanul Crispus vrea să facă pe soldatul, eu nu sunt omul care să-l împiedice”, spusese el, un răspuns ce o ofensase profund pe mândra prințesă, care înțelese că Titus nu este ca lutul în mâna ei, precum își închipuise.

Cina oferită de Vespasian oaspeților săi era simplă, pe gustul generalului. Bărbații se așezară la masă.

— Nu pot suferi obiceiul acesta efeminat de a sta tolănit la masă, spuse el.

După cum era de așteptat, discutară despre război, iar Crispus, care nu știa prea multe lucruri despre situația din ultima vreme a cetății Ierusalim, căută să primească informații de la Vespasian.

— Pe bună dreptate se spune că zeii lovesc mai întâi cu nebulie pe cei pe care vor să-i nimicim. Ascultați ce se întâmplă la Ierusalim, zise Vespasian. Simon din Gerasa, nemulțumit de faptul că serviciile sale au fost trecute cu vederea de către membrii Sanhedrinului, în timp ce lui Eleazar i s-a încredințat conducerea unei provincii, a părăsit Ierusalimul; și-a format o mică armată și s-a apucat iar de tâlhărie. În perioada în care Eleazar se afla la postul său de guvernator al Idumeei, un zelos ambițios a profitat de ocazie și s-a făcut stăpân pe Templu; noul căpitan se numește tot Eleazar. Între timp, zelotul acela fioros pe care l-am învins în Galileea, Ioan din Giscala, a fugit la Ierusalim unde, devenit puternic, se poartă ca un tiran, condamnându-i la moarte pe cei bogați pentru a pune mâna pe averile lor. Marele-preot Matthias, din dorința de a elibera poporul de sub jugul tiranului, l-a chemat în ajutor pe Simon, care însă nu l-a putut alunga pe Ioan. Acum cetatea geme sub tirania celor trei grupări. Simon domnește în Sion, având ca reședință turnul din Phasael; Ioan stăpânește asupra părții de jos a cetății și asupra curților exterioare ale Templului; Eleazar păzește cu gelozie sanctuarul. Acești trei zeloți, fiecare râvnind să aibă suveranitate, poartă un neconținut război între ei.

Titus ar vrea să pornim de îndată la Ierusalim, dar la ce bun? Ei ne fac foarte bine treaba. La vederea noastră, certurile dintre ei ar înceta; și-ar uni forțele împotriva dușmanului comun. Nu, lasă-i să-și poarte războiul fratricid până când două dintre grupări sunt eliminate. Noi ne vom ocupa mai apoi de cea rămasă.

— O politică excelentă! comentă Rufus.

Crispus, sub influența spiritului creștin, văzu în această stare în care se afla cetatea o manifestare a pedepsei divine. Poporul care strigase: „Nu-L vrem pe acest om! Dă-ni-l pe Baraba!” acum se afla sub jugul unor criminali, de teapa celui Baraba pe care-l doriseră.

Rufus veni și el cu vești despre starea degradată în care ajunsese Israelul.

— Și ca să nu mai aibă mereu un spin în coastă care să-i mustre pentru nelegiuirile înfăptuite, zeloții lui Eleazar l-au dat afară din slujbă pe marele-preot, Matthias. Au adus registrele preoțești și au încălcat legea iudaică trăgând la sorți pentru această slujbă. Sorțul a căzut pe un preot necunoscut pe nume Phannias, un țărânoș atât de ignorant, încât nu știa nici măcar ce înseamnă slujba de mare-preot. L-au adus din satul său, l-au înveșmântat cu hainele marelui-preot, i-au spus ce trebuie să facă și s-au amuzat de minune de gafele pe care sărmanul om le făcea.

Iată din nou, deci, pedeapsa divină! Slujba de mare-preot, al cărui reprezentant își bătuse joc de Isus la crucificare, ajunsese de răsul și batjocura tuturor.

Spre marea-i mirare, Crispus mai află că Vespasian, la sfârșitul zilei, pentru a se distra de la preocupările zilnice, asculta discursurile lui Josephus despre istoria și filozofia iudaică.

Îl chemă și de această dată. Astfel că, îndată ce isprăviră de luat masa, trimise un centurion să aducă prizonierul.

Acesta sosi, înălțuit, ca și mai înainte, de brațul paznicului său. Înaintă cu o atitudine pe care se silea s-o facă solemnă și demnă, însă care, în ochii lui Crispus, era doar trufașă și încrezută. Hotărât lucru, sub atitudinea aceasta de importanță, Crispus deosebi un caracter servil și lingușitor, care-i provocă scârbă.

— Am trimis după tine, începu Vespasian, pentru ca să ne vorbești despre trecutul și legile poporului tău.

— Nobile Vespasian, faci o mare cinste cărților noastre sfinte în dorința de a te instrui din ele. Dar în seara asta vreau să-ți vorbesc nu despre trecut, ci despre viitor.

— Despre care nu știe nici el mai multe decât noi, îi șopti Rufus lui Crispus.

— Generale, atunci când Atotputernicul a creat cele șaptezeci de neamuri de pe pământ, a dat fiecăruia un dar deosebit; romanilor le-a dat suveranitatea în război, grecilor, supremația în artă; egiptenilor, înțelepciune, iar evreilor, puterea de a profeti. Uneori nouă ne-a fost dat să privim în viitor, iar acest dar ne-a fost dat numai nouă. N-am dovedit oare acest lucru atunci când am prezis că Iotapata va fi cucerită în ziua a patruzeci și șaptea a asediului? Și acum vreau să ridic iarăși vâlul ce ascunde viitorul. Dumnezeuul părinților mei mi-a dezvăluit marele eveniment care se va împlini.

Înaintă un pas, trăgându-și paznicul după el; și, căzând pe genunchi înaintea lui Vespasian, atinse pământul cu fruntea, spunând, în timp ce făcea această plecăciune orientală:

— Salut ție, cel care vei fi Cezar!

Vespasian se dădu înapoi de parcă i s-ar fi deschis o prăpastie în față. Uimirea lui fu atât de sinceră, încât se putea limpede vedea că această idee de trădare era cu totul nouă pentru el.

Crispus și ceilalți ofițeri fură aproape la fel de uimiți ca și Vespasian. Titus părea a fi singurul care nu fusese luat prin surprindere. S-ar fi spus că se aștepta la așa ceva; rămăsese așezat, studiind cu mare atenție chipul tatălui său.

Crispus nu se putu împiedica să bănuiască faptul că prevestirea lui Josephus nu era una spontană, ci o înscenare premeditată, pregătită de mintea ingenioasă a Berenicei și sprijinită de ambișorul Titus.

Liniștea profundă ce se așternuse fu sfâșiată de vocea lui Vespasian, care vorbi cu mare indignare.

— Nu vreau să aud așa ceva! Tu vorbești despre trădare împotriva împăratului nostru.

Chipul lui Titus se întunecă.

— Dacă trădare înseamnă a rosti voia lui Dumnezeu, atunci da, vorbesc despre trădare, spuse Josephus.

— Liniște! Eu și legiunile mele am jurat să susținem tronul lui Vitellius.

— Soldații au depus cu mare șovăială acest jurământ, remarcă Titus, și se căiesc pentru asta. Nemulțumirea lor sporește pe zi ce trece.

— Nemulțumirea lor n-o să mă abată de pe calea datoriilor.

— Nu căuta, spuse Josephus, să te împotrivești destinului. Vei fi cezar, fie că vrei, fie că nu vrei. Căci așa scrie în scripturile noastre sacre – acela ce se ridică din Iudeea va domni peste lumea întreagă[28].

Cu toată recunoștința pe care i-o datora lui Josephus, Crispus nu-și putu ascunde disprețul auzind această pervertire uimitoare a profeției mesianice, o pervertire ce dovedea slugărnicia acestui preot fariseu. O asemenea interpretare a prezicerii profetului Isaia era, pentru mintea iudeului, o adevărată blasfemie. Dacă Josephus s-ar fi aflat printre cei de un neam cu el, ar fi fost făcut bucățele.

În situația de față, însă, era la adăpost de o astfel de soartă. Și ce importanță avea că el însuși nu credea în cuvintele pe care le spusese, atâta vreme cât ele își vor atinge scopul?

— Ridică-te, spuse cu asprime Vespasian, adresându-se bărbatului ce stătuse în tot acest timp în genunchi.

Prizonierul se ridică. Vespasian, întorcându-se spre ofițerii săi, întrebă cu ton de glumă:

— Cum să-l pedepsesc pe acest ticălos pentru îndrăzneala de a mă îndemna la trădare?

Îi răspunse Rufus:

— Dă-i libertatea în ziua când vei deveni cezar. Și dacă nu...

Vespasian se lovi zgomotos peste pulpe, râzând din toată inima.

— Pe Castor, o sentință dreaptă! Așa va fi, după cum spui.

Un observator atent ar fi putut deosebi în expresia „profetului” o anumită neliniște, ce

dovedea că nu era prea sigur de împlinirea cuvintelor sale.

— Retrage-te, spuse Vespasian, a cărui dorință de a învăța despre istoria evreilor pierise. E de ajuns pentru seara asta.

Josephus plecă. Însă când Titus începu să facă unele comentarii despre prevestirea lui, Vespasian îi porunci cu un aer atât de aspru să nu mai continue, încât Titus se văzu nevoit să renunțe la subiect. Iar când, mai târziu, un centurion sosi pentru a i se spune care era cuvântul de ordine pentru noapte, Vespasian scrisese pe *tessera* cuvântul „FIDELITAS”.

Tronul cezarului!

În ciuda protestelor lui Vespasian, proteste izvorâte în acel moment din inimă, în doar câteva zile grăunțele semănat în mintea lui de Josephus începu să încolțească.

Vrăjit parcă de această nouă și fermecătoare ambiție, generalul deveni irascibil, neliniștit, tulburat. Nu mai luă parte la exercițiile zilnice, ci începu să facă plimbări lungi, în pădurile din jur. Adâncit în gânduri, adesea privea în gol când cineva i se adresa; trebuia să i se repete o frază de două sau de trei ori ca s-o înțeleagă. Uneori era auzit murmurând „nu voi face așa ceva”, iar ofițerii săi priveau unul la altul, știind foarte bine despre ce vorbește.

Într-o dimineață, dornic să scape de sub influența acestor gânduri supărătoare, încălecă pe cal și călări de-a lungul țărmlui până ajunsese la punctul în care muntele Carmel se întâlnea cu marea. În acest sălbatic galop fu însoțit de ofițerii săi, printre ei numărându-se Crispus și Rufus.

Ajuns la poalele muntelui, Vespasian, fie dornic să cerceteze zona din jur, fie împins de dorința de a-și dovedi agilitatea, hotărî să urce povârnișul muntelui. Descălecară cu toții și-și începură urcușul pe drumeagul stâncos ce se strecura printre pini, stejari și măslini, ajungând la locul unde „creștetul înmiresmat al Carmelului îmbălsămează cerul”.

Panorama glorioasă ce li se deschise și albastrul adânc al apelor mării le răsplătiră efortul. Ofițerii îi arătară lui Crispus unde se aflau fortărețele Galileiei, Giscala, Tabor și Iotapata, pe care le cuceriseră în campania ce avusese loc cu un an în urmă.

Urmându-l îndeaproape pe Vespasian și cotind după un colț de stâncă, bărbatii dădură ochii cu un personaj înalt, înveșmântat cu o mantie albă. Cu mâinile încrucișate la piept, bărbatul privea liniștit și gânditor apele mării. Hotărât lucru, omul era preot. Lângă el se afla un băiat ce ținea în mâini o *acerra*, un vas cu tămâie. Îi apropiere se afla un altar zidit din pietre puse una peste alta, pe care erau așezate câteva vreascuri de lemn de cedru.

Bărbatul nu-i era tocmai străin lui Crispus; îl mai văzuse, sau cel puțin îl zărise în trecere, cu o seară înainte, în timp ce vorbea cu Titus într-un loc singuratic, la distanță de tabără. Crispus îi descoperise fără voia lui, iar Titus păruse a fi deranjat de faptul că fusese găsit în tovrășia acestui preot, cu toate că n-ar fi avut niciun motiv.

Auzind zgomot de pași, preotul se întoarse și-i văzu pe bărbatii înarmați.

— Cine ești? îl întreabă pe Vespasian, aflat în fruntea micului grup.

— Sunt Flavius Vespasian.

— Nu-mi spune nimic acest nume.

— Iată ce faimă am, zămbi Vespasian. După toate victoriile pe care le-am avut în provincia Galileea, am rămas tot un necunoscut!

— Ai picat de pe lună? întreabă Rufus. Nu se poate să nu fi auzit numele marelui Vespasian.

— M-am mulțumit cu grota mea, spuse preotul arătându-le cu degetul o peșteră săpată în stâncă, și cu acest altar. Nu cobor de aici, de pe Carmel. Crispus, amintindu-și unde îl văzuse, se întreabă ce urmărea prin aceste cuvinte, însă nu spuse nimic.

— Nu știi ce se întâmplă în lume. Dacă ești un om important, fie ca zeii să te învețe cum să-ți folosești puterea.

— Cărui zeu îi este ridicat acest altar? întreabă Vespasian.

— Zeului Carmelului, stăpânul acestui munte.

— Și acest zeu nu are un chip, un templu?

— Nici una, nici alta. Altarul este zidit din douăsprezece pietre, așa cum îl vrea el. Așa i s-au închinat oamenii încă din vremurile străvechi.

— Văd că erai pe cale să arzi tămâie zeului tău. Ne vom închina și noi. Adu această jertfă și în numele nostru.

Și, în semn de devoțiune față de zeitatea invocată, Vespasian își scoase coiful, gest pe care îl imită și ceilalți cu excepția lui Crispus, care se feri să la parte la o ceremonie ce nu se potrivea cu noile sale convingeri creștine.

Rufus, observând că preotul nu avea, se pare, unelte necesare aprinderii focului, își oferii propria bucată de cremene. Preotul însă îl refuză.

— Ritualurile noastre interzic o astfel de metodă, spuse el. Lemnul nu trebuie să fie aprins în felul nostru, obișnuit, ci de focul curat venit din cer.

Și spunând acestea, scoase un ciob gros de sticlă, cu ajutorul căruia încercă să concentreze razele soarelui asupra vreascurilor din lemn de cedru.

Crispus, a cărui învățătură creștină dobândită printre frații de credință din Tars și Efes conținușe și studiul Septuagintei, murmură pentru sine:

— Muntele Carmel? Altar din douăsprezece pietre? Foc din ceruri? Ai zice că acest presupus preot al Carmelului nu e altcineva decât Ilie în veșminte păgâne!

Nu trecu mult timp până când lemnul începu să fumege, aprinzându-se mai apoi. Ceremonialul de aprindere a focului fusese unul obișnuit pentru acele vremuri, însă lui Vespasian, care nu mai participase la unul asemănător, îi păru un adevărat miracol.

Băiatul îi întinse preotului cutia cu tămâie, iar acesta luă câteva boabe, aruncându-le pe foc.

În timp ce mireasma tămâii arse se înălța în aer, preotul începu să rostească cu glasul cântat un soi de descântec ce avu un efect straniu asupra urechilor romanilor. Cuvintele descântecului erau rostite în grai fenician, limbă pe care romanii n-o înțelegeau.

— De unde știm că acest om nu aruncă blesteme asupra noastră? mormăi Rufus.

La intervale regulate, preotul continua să arunce tămâie proaspătă pe altar. Cum putea zeul Carmelului să primească o astfel de jertfă, al cărei foc abia pâlpâia și îi umplea de fum pe cei din jur? O astfel de jertfă era întotdeauna de rău augur.

Deodată însă, se petrecu ceva ciudat.

O limbă de foc țâșni cu putere și rămase astfel deasupra altarului preț de câteva clipe.

Preotul se întoarse și privi cu mare atenție la Vespasian, ca și când generalul prezenta de acum un interes ciudat.

— Vespasian, dacă acesta ți-e numele, trebuie să știi că oricare ți-ar fi planurile – poate să adaugi camere casei tale, să-ți sporești averea sau să-ți mărești numărul de sclavi – ursitorii pregătesc pentru tine un tron strălucit, un teritoriu mareț, o mulțime de supuși[29].

Ofițerii romani, închipuindu-și ce trecea prin mintea generalului lor în acele momente, se uitară cu înțeles unul la celălalt.

— Care este numele tău? întrebă Vespasian.

— Numele pe care o să-l porți tu, Basilides.

Acest nume înseamnă, tălmăcit, „rege”. De aceea, Vespasian rămase uimit să constate că acest văzător fenician îi prevestea același destin pe care i-l prezisese și Josephus. Desigur, nu era cu puțință ca acești doi oameni, preotul iudeu și cel fenician, să se fi întâlnit vreodată. Să fi fost adevărată prevestirea lor?

Pe drumul lung de întoarcere în tabăra romană, Crispus avu destul timp ca să frământa în minte detaliile scenei la care asistase. El nu văzuse în cele întâmplare mâna zeilor, ci mai degrabă șiretlicul unui om. Iar acest om nu era altul decât Titus, care se folosea de tot felul de planuri subtile pentru a-și determina tatăl să încerce a câștiga tronul imperial.

Cu o seară înainte Vespasian își anunțase intenția de a urca pe Carmel a doua zi, așa că nu fusese prea greu pentru Titus să se înțeleagă în taină cu preotul Basilides. Tot acel ceremonial avusese menirea de a-l convinge pe Vespasian de faptul că zeii îi pregăteau un astfel de destin. Acea flacără ce țâșnise dintr-odată deasupra altarului se putea obține foarte simplu. Preotul strecurase un bob de grăsime printre cele de tămâie. Titus fusese sursa reală a acestui „semn divin”. La fel și a prezicerii destul de ambiguă a lui Basilides.

Crispus se întrebă dacă n-ar trebui să-l înștiințeze pe Vespasian că fusese păcălit să creadă că fusese destinatarul unor semne divine, însă se hotărî să tacă. Ce conta felul în care Vespasian va fi împins la revoltă, atâta vreme cât acest lucru urma să se întâmple? Vespasian ar fi condus infinit mai bine imperiul decât o făcea Vitellius. Dacă urma a veni la conducerea imperiului o dinastie flaviană și dacă Titus și Domițian, ambii lipsiți de moștenitori, ar muri, cel care ar fi avut dreptul la tron ar fi fost Flavius Clemens, un adept al credinței creștine. Crispus se întrebă astfel dacă n-ar fi fost cu puțință ca în viitorul apropiat, pe tronul imperiului să urce un cezăr creștin.

Ca și Berenice, Crispus se surprinse dorind să-l vadă pe Vespasian pe tron. Spre deosebire de prințesă, care nădăjduia să promoveze cauza iudaismului, el avea în minte cauza creștinătății.

Evenimentele care se petrecură în zilele ce urmară îi confirmară bănuiala că cineva ticluia cu subtilitate tot felul de scenarii care să-l determine pe Vespasian să accepte înalta poziție.

— Arăt eu ca un zeu? spuse el zâmbind cu sarcasm în timp ce intra în cortul lui Rufus.

Adevărul era că în înfățișarea simplă, chiar vulgară a lui Vespasian, nu exista aproape nimic care să sugereze vreo înrudire cu zeitățile olimpiene. Rufus însă nu spuse asta, mulțumindu-se să-l roage pe general să-și explice cuvintele. Vespasian, așezându-se, începu să-i povestească o întâmplare ciudată.

— Lângă fântâna aflată la intrarea în Cezarea, stă de obicei un bărbat orb. În dimineața asta, în timp ce treceam pe lângă poartă, am zărit un grup de oameni adunați acolo, printre ei și acest orb. Ajutat de doi prieteni, s-a apropiat de mine și, îngenunchind la picioarele mele, m-a implorat să-l vindec de orbire. Cei doi prieteni ai lui, spunea el, îl informaseră că, dacă voi face un amestec de pământ și scuipat și i-l voi pune pe ochi, își va căpăta vederile. M-am străduit să nu izbucnesc în hohote de râs și să-l determin să renunțe la ideea asta. Însă cu cât mă opuneam mai mult, cu atât mai insistent devenea, așa că l-am lăsat acolo, în genunchi, și am dat să plec. Sărmanul om a început să se tânguie atât de amarnic, încât m-am văzut nevoit să mă întorc la el, hotărât să-i dovedesc că ceea ce-mi cerea nu-i va fi de niciun folos. Ce să vezi? De îndată ce ochii i-au fost spălați și am rostit cuvântul evreiesc *Ephphatha* – căci se pare că aceste descântece sunt mai eficiente când sunt rostite într-un limbaj barbar – omul începu să strige, aproape nebun de bucurie, că poate să vadă! [30]

— O minune! O minune! striga mulțimea.

— Astfel vei da lumină unei lumi întunecate, nobile Vespasian [31], se auzi o voce strigând din mulțime, voce pe care am recunoscut-o de îndată ca fiind a preotului Theomantes.

În ce mă privește, mă cam îndoiam că acel bărbat își căpătase vederea. El însă s-a străduit să mă convingă de acest lucru, numărând câte monede aveau în palmă, cu toate că le-am schimbat numărul de câteva ori. Mulțimea spunea că atingerea mea îl vindecase. Vestea s-a dus din gură în gură. Stând acolo, uimit de această minune, s-a apropiat de mine un om al cărui braț îi atârna ca paralizat de-a lungul trupului.

— Am fost zidar, spuse el, și-mi câștigam traiul prin meseria asta. Te implor, ajută-mă să-mi recapăt brațul, ca să-mi pot câștiga din nou pâinea.

Făcând cum mă rugase, l-am apucat de mâna bolnavă și, după câteva clipe, a început să strige că-și putea folosi brațul, începând să-l miște și să gesticuleze. Acum, Rufus, spune-mi cum îți explici aceste minuni?

Aceste isprăvi miraculoase, atât de asemănătoare cu cele relatate în Evangheliile și atribuite lui Mesia, nu prezentară niciun fel de dificultate pentru mintea lui Rufus.

— Pentru mine este clar, generale, spuse el, crezând în adevărul propriilor cuvinte, că zeii ți-au arătat o deosebită favoare cinstindu-te în fața oamenilor. Menirea ta este să ajungi la o poziție care nu se acordă unui muritor de rând.

Vespasian, uluit, cu toate că nu era un om încrezut, se văzu oarecum nevoit să accepte această opinie, în lumina tuturor lucrurilor ciudate ce se petrecuseră în ultima vreme.

Câteva zile după aceea, Mucianus, legatul Siriei, sosi la Cezarea. Fusese la Roma, pentru o scurtă vizită. Mucianus era însoțit de Tiberiu Alexandru, prefectul Egiptului. Iudeu din naștere și nepot al strălucitului teolog Philo Iudaeus, Tiberiu Alexandru se lepădase de credința strămoșilor săi și îmbrățișase păgânismul grec, convertire unică în analele iudaismului.

Vespasian se grăbi să-și părăsească tabăra de la Cezarea pentru a-l saluta pe Mucianus, care, în afară de faptul că-i era bun prieten, era și superiorul său.

Cei doi iluștri musafiri acceptară ospitalitatea Berenicei. Vespasian și Titus îi întâlniră în palatul intrigantei prințese, unde se consultară cu privire la destinele imperiului.

— Senatul Romei, începu Mucianus, detestă conducerea acestei brute, Vitellius. Să vă spun ce se șoptește în ascuns, în popor și în forum? „Facă zeii ca Vespasian să ne izbăvească de acest mîncău, care deja a cheltuit șapte milioane de sesterți numai pentru burta sa!” Vespasian, nu trebuie decât să te proclami Cezar aici, în Iudeea și vei vedea cum Roma și toate celelalte provincii se vor ridica să te sprijine. Am aici o listă – și este lungă – cu numele patricienilor romani care mi-au jurat că sunt gata să-și riște viața și averea pentru cauza ta.

Vespasian, ascultând toate acestea și multe altele, dovedi că era de interesat de tronul imperial, oferindu-l lui Mucianus! Om simplu, cu bun simț, soldat înnăscut, Vespasian era puțin interesat de tronul lui Cezar, atâta vreme cât rămânea comandant suprem al armatei romane.

Însă Mucianus, oricât de mult și-ar fi dorit purpura imperială, știa că șansele de a ajunge la tron erau extrem de mici. Continuă așadar să-l îndemne pe Vespasian să accepte.

— Siria și cele patru legiuni ale sale te sprijină, spuse el.

— Iar eu îți făgăduiesc Egiptul, adăugă Tiberiu Alexandru. De îndată ce vei fi proclamat Cezar, voi avea grijă ca legiunile din Alexandria să depună jurământul de credință față de

tine.

— Iar prima ta hotărâre va fi să oprești transportul de grâu pe mare, spuse Berenice, care lua și ea parte la discuție.

— O politică înțeleaptă! comentă Titus.

A stăpâni Egiptul, așa cum bine știau acești conspiratori, era un plan extrem de important din punct de vedere politic, populația Romei hrănindu-se aproape exclusiv cu grânele importate din Alexandria. O foamete în inima imperiului n-ar fi fost deloc în avantajul lui Vitellius.

— Având Siria, Palestina și Egiptul de partea ta, continuă Mucianus, vei ocupa un teritoriu unit. La una dintre granițe va trebui să-ți asiguri alianța cu părții. Pe partea cealaltă, pe uscat, vei putea fi atacat doar dacă armatele ostile vor reuși să traverseze munții Taurus. Ocupă Porțile Siriene și Ciliciene și poți face față oricărui atac ce va veni din acea parte. În ce privește accesul pe mare, în Fenicia avem cei mai buni navigatori din lume, iar în cedrii Libanului – o sursă inepuizabilă de lemn pentru corăbii de război. Fenicia face parte din provincia mea. Spune doar un cuvânt și în două luni vei avea o flotă de trireme care va păzi toată coasta, de la Cilicia la Cirene. Pregăteți astfel, îl vom putea ataca pe Vitellius sau îl vom aștepta aici.

Vespasian însă, precaut, întârzia să dea răspunsul final. Astfel că, după plecarea generalului, cei rămași, la sugestia Berenicei, hotărâră să forțeze mâna îndărătnicului general ascultând de ingeniosul plan pus la cale de prințesă.

— Tu, Titus, spuse ea, trebuie să-i convingi pe toți soldații din tabără să-l salute pe Vespasian cu titlul de cezar.

— Nu va fi nevoie să-i conving. Din nefericire, el este acela care va refuza să le dea atenție.

— Va fi silit s-o facă.

— Cum asta?

— Vitellius va fi informat de cele întâmplate. Orgoliul său nu-l va lăsa să treacă peste o asemenea trădare. Va cere ca aceste legiuni necredincioase lui să fie pedepsite. Refuzând s-o facă – căci cum ar putea pedepsi o întreagă armată? – Vespasian va deveni obiectul suspiciunii lui Vitellius. Va fi chemat la Roma, iar a merge acolo ar însemna moarte sigură. Iar dacă legiunile continuă să strige, de fiecare dată când va apărea, „Ave, Cezar!”, Vespasian va fi nevoit sau să primească titlul, sau să se pregătească pentru o prăbușire sigură.

— Bine gândit, prințesă! strigă Mucianus cu admirație. Planul nu poate da greș. Acum Titus, fă-ți partea, iar eu și Alexandru ne vom ocupa de provinciile noastre.

Conspiratorii se despărțiră pentru a-și pune planul în practică.

Planul reuși pe deplin.

În a treia zi a lunii iulie a anului 69 d.H., Vespasian fu proclamat împărat de către legiunile din Cezarea. Înălțarea sa era privită cu bucurie pretutindeni. Ambasadori din diferite cetăți și provincii se îndreptară spre Cezarea, aducând mesaje de felicitare și cununi de onoare. În interval de o lună Vespasian fu recunoscut de toate provinciile Orientului, mai puțin de Ierusalim și împrejurimile sale.

În ce privește profeția că acela ce se va ridica din Iudeea va stăpâni peste lumea întreagă, cunoscută de multă vreme în Orient și nu doar printre iudei, iată, se părea că acum își va cunoaște împlinirea!

Un sfat ținut de guvernatorii din Răsărit și ofițeri ai armatei romane, hotărî ca Mucianus să pornească atacul pe uscat împotriva Italiei, Titus să atace Ierusalimul, iar Vespasian să se retragă în Alexandria, așteptând acolo derularea evenimentelor.

— Și acum, tată, spuse Titus, încântat de faptul că atinsese, în sfârșit, rangul de cezar – căci moștenitorul cezarului purta acest titlu, iar împăratul îl purta pe acela de Augustus – acum, tată, amintește-ți promisiunea pe care ai făcut-o și eliberează-l pe Josephus. Ar fi un lucru de ocară ca acela care ți-a prevestit urcarea pe tron și care s-a făcut mesagerul divin pentru tine, să fie ținut mai departe prizonier.

Titus rostise aceste cuvinte în tabără la Cezarea. Astfel că Vespasian trimise după Josephus, care se prezentă înaintea lui tot înălțuit de paznicul său.

Noul împărat dădu ordin ca prizonierul să fie pus în libertate. Soldatul era pe cale de a desface lanțul când Titus interveni, sugerând ca lanțul să fie tăiat, aceasta fiind metoda romană de eliberare în cazul în care prizonierul purta o pedeapsă nedreaptă.

Vespasian fu de acord, așa că fu adus un fierar, un bărbat puternic și îndemânat, care făcu lanțurile bucăți.

— Josephus, ești liber! exclamă Vespasian. Îți acord titlul de cetățean roman.

— Nu mă mai numi Josephus, spuse cel eliberat, aventurându-se cu mare îndrăzneală să-și însușească numele patronului său imperial. De astăzi aș vrea ca toți să mă cunoască după numele „Titus Flavius”.

— Titus, spuse Vespasian referindu-se la fiul său, Titus are gloria de a fi cezar. Josephus are...

— Flavius, nobile împărat, murmură Josephus cu o ușoară iritare.

— Fie, Flavius, ca să-ți fac pe plac. Flavius a primit onoarea de a deveni cetățean roman. Ce cinste, continuă el întorcându-se spre Crispus, ce cinste ți-am putea acorda ție?

Crispus fu pe punctul de a spune că prietenia împăratului era o onoare îndeajuns de mare, când, deodată, îi trecu prin minte un gând fericit.

— Aș avea o favoare să-ți cer, Cezar. Una modestă.

— Vorbește.

— Este ceva personal. Îngăduie-mi să-ți vorbesc doar ție și lui Titus.

Vespasian păru surprins. Făcu un semn și Josephus împreună cu cei prezenți se retraseră.

— Acum, Crispus, care-ți este cererea?

— Poate nu știi, Cezar, că sunt căsătorit.

Vestea era pentru Vespasian o noutate, după cum o arătă privirea-i surprinsă. Crispus îi istorisi în câteva cuvinte povestea căsătoriei sale la Beth-tamar.

— Ei, ce e asta? spuse bătrânul general întorcându-se spre Titus cu un aer muștrător. Ai asistat la căsătoria prietenului tău și nu mi-ai spus nimic despre asta. Cum se poate? Dar ce legătură are acest lucru cu favoarea pe care mi-o ceri? continuă el, adresându-se lui Crispus.

— Ca împărat, Sire, ai depline puteri asupra chestiunilor legale. Tu ești acela care veghezi ca termenii unui contract să fie împliniți. De aceea, făgăduiește-mi ca atunci când voi descoperi pe această femeie, să fie silită să-și țină promisiunea nupțială.

— Găsește-o, și dacă o dorești, o vei avea, chiar fără voia ei, spuse Vespasian zâmbind. Cine este ea ca să-l refuze pe cel mai viteaz tribun al meu?

În acel veac al decadenței, fidelitatea față de o soție era o virtute rară și cu atât mai mult apreciată de bătrânul și cinstitul Vespasian.

— Îmi făgăduiești, Sire, că nimănui nu-i va fi îngăduit să mi-o ia?

Vespasian fu impresionat de privirea neliniștită și gravă din ochii lui Crispus.

— Pe toți zeii, acela care ar îndrăzni să facă una ca asta, se va căi amarnic. Cel care ar îndrăzni să-ți ia soția va fi spânzurat, chiar de-ar fi propriul meu fiu.

— Nu fi supărat pe mine, Sire, însă te rog să pui această făgăduială în scris.

În timp ce Vespasian, surprins, însă dornic să împlinească dorința tânărului, își scria făgăduința, Titus se trase deoparte, tăcut. Însă expresia de pe fața lui îi confirmă lui Crispus o bănuială mai veche.

Capitolul 18

Preliminariile unui mare asediu

Era în primăvara anului 70 d.H., aproape nouă luni după urcarea lui Vespasian pe tronul imperial. Legiunile romane, aflate acum numai sub comanda lui Titus, încă întârziu în tabăra de la Cezarea.

Zeloții din Ierusalim, plini de încredere în forțele proprii, începeau să se îndoiască de faptul că dușmanul va mai îndrăzni vreodată să pună piciorul în interiorul cetății.

În intervalele dintre conflictele lor lăuntrice, își petreceau timpul privind progresele unei noi planete sau comete, de un roșu aprins.

Aceasta apăruse în Pisces, constelație care, după știința astrală de la acea vreme, se presupunea că ar avea strânsă legătură cu destinele Iudeii. În fiecare seară steaua se înălța mai sus pe cer, părând să se îndrepte undeva deasupra cetății sfinte.

Prima oară când o zărise mulțimea, se auzise un strigăt din toate gurile: „Steaua lui Mesia!” Nu după mult timp, devenise atât de clară și strălucitoare, încât putea fi zărită chiar și în timpul zilei, iar mulțimea se aduna la colțul ulițelor pentru a privi îndelung astrul despre care credeau să este un semn trimis din cer.

Ziua glorioasă prevestită de profeți nu era departe. Iudeii, cu ajutorul puterilor cerești, vor domni cu supremație asupra tuturor națiunilor pământului. Iar când steaua, devenită din ce în ce mai vizibilă[32], luă forma unei spade cu vârful lamei îndreptat către tabăra romană de la Cezarea, cine se mai putea îndoi oare că vestea pieirea acelor care amenințau cetatea sfântă?

„O stea va ieși din Iacov și un toiag de cârmuire se va înălța din Israel.” Acesta era textul din care Rabi Simeon ben Gamaliel își propusese să predice la Sinagoga Regală, anunț care adună între zidurile sinagogii o mulțime mai mare decât se văzuse vreodată în acel loc.

Bucuria ce însuflețea pe fiecare dintre cei prezenți la începutul rugăciunilor făcu loc încetel cu încetel unei ciudate neliniști când se descoperi că lecția pentru acea zi – și nu era chip să fie omis – era tocmai acea secțiune a Pentateuhului ce conținea cuvintele solemne și impresionante adresate poporului de către marele dător al legii ebraice, înainte de moartea sa.

În timp ce cantorul sinagogii își începu citirea, soarele, ce strălucise până atunci, se ascunde după nori, iar edificiul fu învăluit de o umbră ce păru a deveni din ce în ce mai întunecată.

Citirea Legii se făcea de obicei într-o liniște plină de reverență, însă de data aceasta tăcerea era mai apăsătoare ca niciodată. Cu suflarea întretăiată și ochii ațintiți asupra feței cantorului, iudeii ascultară vocea divinului dător al Legii, ce răsuna acum în urechile lor ca venită printr-un coridor al timpului:

Domnul va aduce de departe, de la marginile pământului, un neam care va cădea peste tine cu zbor de vultur, un neam a cărui limbă n-o vei înțelege, un neam cu înfățișarea sălbatică, și care nu se va sfii de cel bătrân, nici nu va avea milă de copii... Te va împresura în toate cetățile tale, până îți vor cădea zidurile, aceste ziduri înalte și tari, în care îți puseși încrederea pe toată întinderea țării tale... În strâmtorarea și necazul în care te va aduce vrăjmașul tău, vei mânca rodul trupului tău, carnea fiilor și a fiicelor tale pe care ți-i va da Domnul, Dumnezeul tău... În groaza care-ți va umple inima și în fața lucrurilor pe care ți le vor vedea ochii, dimineața vei zice: „O, de ar veni seara!” și seara vei zice: „O, de ar veni dimineața!”[33]

În clipa aceasta adunarea, până atunci nemișcată și cuprinsă de o tăcere ca de moarte, se ridică deodată în picioare, cu groaza zugrăvită pe toate fețele.

Nu cuvintele Legii, oricât de teribile ar fi fost acestea, îi stârniseră pe închinători, cât vuietul mare ce venea dimprejurul sinagogii. Aerul răsuna de zgomot de pași amestecat cu sunetul a numeroase glasuri. Acestea, neclare la început, se azeau din ce în ce mai clar. Se auzi deodată un strigăt plin de teamă și surpriză:

— Romanii! Romanii!

Imaginea avangardei romane care apărea strălucitoare pe înălțimile muntelui Scopus, cu

toate că umplea de groază poporul de rând, nu făcea altceva decât să-i umple de dispreț pe zeloți. Uimitoare lor victorie asupra lui Cestius și faptul că timp de trei ani nu se mai făcuse nicio încercare de recucerire a cetății, le dădea o încredere exagerată în propriile forțe.

Zeloții din Galileea putuseră ceda; cei din Ierusalim erau de neînvinși!

— Sunt aceleași oi, mâunate de alt păstor, zeflemisi Simon.

Timp îndelungat poporul și zeloții, adunați cu toții la zidul apusean al cetății, priviră în depărtare manevrele armatei, ce părea ocupată cu construirea unei tabere. Deodată se auzi un strigăt. Din masa de soldați se desprinsă un grup ce înainta rapid către cetate, învăluit într-un nor de praf. Era un detașament de cavalerie, format din șase sute de soldați puternici, în frunte cu însuși Titus. Acesta pornise în recunoaștere, lăsând în urmă coiful și scutul. Alături de el călărea acel iudeu apostat, Titus Alexandru care, odinioară procurator al Iudeii, era în măsură să-i dea lui Titus detalii cu privire la topografia cetății.

O mulțime de chipuri îi priveau dușmănos din înaltul zidului apusean. Crenelurile fortăreței Antonia, porticurile Templului, meterezele îndepărtate ale Sionului, erau pline toate de oameni.

În întreaga cetate nu exista nici măcar un zid sau turn, acoperiș sau fereastră, care să nu fie ocupate de mulțime. Strigătele lor însuflețite, asemănătoare cu murmurul neîntrerupt al mării, ajungeau la urechile lui Titus.

— Câți oameni crezi că sunt în cetate? îl întreabă pe Alexandru.

— Iscoadele mi-au raportat că ar fi un milion o sută de mii de oameni. Este ajunul sărbătorii de Paști. Iudei din toate provinciile imperiului au venit să se închine.

— Un milion? Pe toți zeii! Oare și-au dat cu toții întâlnire pentru a fi nimiciți? Ce-mi poți spune despre numărul celor care poartă arme?

— Toți vor lupta, până și copiii, ca să-și păzească cetatea și religia. La nevoie, femeile și fetele lor sunt gata să-și taie părul pentru fabricarea funiilor. Chiar preoții sunt gata să pună mâna pe arme pentru a-și apăra Templul.

— Nu aceștia mă preocupă, ci aceia care știu să lupte.

— Eleazar păzește Templul alături de două mii patru sute de zeloți. Ioan, vechiul tău dușman din Galileea, a adunat în jurul lui șase mii de bărbați. Simon însă, care are în stăpânire Muntele Sionului, este omul de care ar trebui să ne temem. Are cu el cincisprezece mii de bărbați aprigi, într-atât de devotați lui, încât ar fi gata să se arunce în propria sulită dacă acesta le-ar cere-o.

— Douăzeci și trei de mii de oameni gata de luptă? Numărul nostru este aproape dublu, chiar mai mult.

— Poate fi de zece ori mai mare decât al lor, nu te-ar ajuta la nimic. Cetatea e de necucerit, datorită poziției ei. După cum vezi, o, Cezar, continuă el arătând cu degetul mai întâi spre cetate și apoi la harta pe care o avea în mână și desenată de Josephus, Ierusalimul ocupa fâșia de miazăzi a unui platou stâncos. La răsărit, la apus și la miazăzi, zidurile sunt ridicate deasupra unor ravene și văi ale căror povârnișuri sunt mult prea abrupte pentru a putea fi escaladate de o armată. Atacul poate fi dat doar din partea asta.

Titus recunoscu pe dată adevărul cuvintelor sale. Cetatea putea fi atacată doar dinspre miazănoapte, însă și aici era protejată de metereze uriașe.

Trei ziduri gigantice fuseseră ridicate în părțile de răsărit și de apus ale platoului.

Mai întâi, era zidul ce se înălța chiar în fata lor, numit de iudei zidul al treilea, fiind și ultimul zid. Dacă atacatorii ar fi reușit să-l spargă sau să-l escaladeze, ar fi pătruns în cartierul din partea de miazăzi, Betesda, sau Cetatea cea nouă. Trecând de Betesda, romanii ar fi ajuns la al doilea zid, sau zidul de mijloc. Dacă ar fi reușit să treacă și de acesta, ar fi ajuns la Acra, sau Cetatea de Jos; trecând de Acra, s-ar fi aflat în fața povârnișului Muntelui Sion, sau Cetatea de Sus, pe creasta căruia era ridicat un zid atât de înalt, încât până și titanii ar fi ajuns la disperare încercând să-l escaladeze.

Dacă urma a se lansa un atac asupra Sionului, atunci trebuia mai întâi cucerită fortăreața Antonia și apoi Templul. Altfel, ar fi fost încontinuu expuși unui atac în flancuri.

— Aici vom avea de asediat cinci cetăți, nu una singură, spuse Tiberiu Alexandru. Ne stă în fața un asediu încercat.

În timp ce privi cu ochi de soldat experimentat dintr-un capăt în altul al cetății și analiză structura fortificațiilor naturale și artificiale, începu să realizeze copleșitoarea sarcină pe care o avea de dus la bun sfârșit.

Înălțată pe platoul stâncos al munților, această cetate orientală înconjurată de ziduri, turnuri și bastioane, părea a fi fost zidită în așa fel încât să triumfe asupra oricărui mijloc de

atac cunoscut în acea vreme.

Fără îndoială, era cea mai puternică cetate din lume și, dacă ar fi fost bine aprovizionată și apărată cum se cuvine, era de necucerit.

— Iar eu am pus rămășag cu Mucianus că o voi cuceri în șapte săptămâni, spuse Titus înruntat.

Alexandru clătină din cap cu un aer grav.

— De două ori șapte săptămâni, ba chiar de trei ori.

În acea clipă, lângă Turnul Femeilor se deschise o poartă. O mulțime de zeloți se avântă spre mica armată romană care, deși reuși pentru o vreme să rămână pe poziții, se văzu nevoită să bata în retragere.

Mare fu atunci bucuria iudeilor. Cezar însuși fusese văzut dând bir cu fugiții! Era promisiunea și prevestirea altor victorii glorioase.

În ziua următoare, devreme, armata romană se apropie la aproximativ o milă de zidul de miazănoapte al cetății și începu construirea a două tabere uriașe.

Armata lui Titus era formată din patru legiuni – legiunea a cincea sau Macedonia, a zecea sau Fretensis, a douăsprezecea sau Fulminata (memorabilă pentru retragerea sa în timpul campaniei lui Cestius) și a cincisprezecea sau Apollinaris.

În vremurile imperiale o legiune era formată din șase mii de bărbați, toți cetățeni romani, altminteri n-ar fi fost acceptați în rândurile armatei. Însă fiecare legiune era întotdeauna însoțită de un număr la fel de mare de soldați din alte provincii, alături de trei sute de călăreți. Și pentru că la expediție se alăturaseră mai mulți regi ai Orientului (printre care și Agripa), fiecare aducând cu sine propria armată, numărul celor porniți să atace Ierusalimul depășea, probabil, cincizeci de mii de soldați.

Scănteind în lumina soarelui de dimineață, diferitele batalioane ale acestei mari armate, pe jos sau călări, se desfășurau în șiruri nesfârșite pe creasta Muntelui Măslinilor și pe coasta Muntelui Scopus. Privind de pe meterezele cetății înșiruirea de acvile și stindarde purtând însemnele S.P.Q.R., iudeii pricepură mai bine expresia „înpăimântătoare precum o armată cu stindarde”.

Berbecii și alte mașini grele folosite în asediu fură urcate pe roți. Transportarea lor cerea un teren aproape neted, astfel că soldații, după ce terminară de ridicat tabăra, începură să netezească solul dintre liniile lor și zidul dinspre miazănoapte.

Locul pe care-l ocupaseră romanii era de toată frumusețea, presărat cu pâlcuri de copaci, întretăiat de izvoare și împodobit cu grădini și vile semețe. Totul fu distrus fără milă; copacii căzură sub ascuțișul securilor, cursurile de apă fură îngropate, casele demolate; până și vâlcelele adânci și umbroase fură umplute cu stâncile pitorești ce se înălțaseră până atunci deasupra lor.

În timp ce o parte a armatei sfărâma solul stâncos cu unelte de fier, o alta aducea din valea Chedron nenumărate coșuri încărcate cu pietriș și pământ; acestea erau folosite pentru a netezi suprafața solului, soldații călcându-l mai apoi cu picioarele.

În ciuda ploii de proiectile aruncate de pe meterezele cetății și a ieșirilor îndrăznețe ale zeloților lui Simon, romanii izbutiră, în câteva zile, să transforme pitoreasca zonă într-o câmpie mohorâtă.

În timp ce romanii își continuau lucrările în afara meterezelor, iudeii din cetate se pregăteau pentru sărbătorirea Paștelui, memorabil prin faptul că a fost ultimul din istoria lor ca națiune și de neuit prin lupta ce l-a însoțit.

În ziua a paisprezecea a lunii Nisan, Eleazar și partizanii săi deschiseră porțile Templului pentru a-i lăsa să intre pe cei care aduceau mieii pascali. De data aceasta nu-și mai luară precauțiile obișnuite pentru a împiedica intrarea zeloților din celelalte două grupări. Membrii grupării lui Ioan, cu arme ascunse sub veșminte, reușiră să se strecoare printre pelerinii veniți la Templu și, grupându-se la o parte, își aruncară robele și apărură în costumația de luptă. La vederea lor, oamenii lui Eleazar apucară și ei armele. Urmă o învâlmășeală însângărată, în care căzură deopotrivă zeloți vinovați și pelerini nevinovați. Când lupta se sfârși, Ioan din Giscala rămase stăpân pe Templu. Eleazar fusese ucis, iar aceia dintre partizanii săi care supraviețuiseră, consimțiră să treacă de partea învingătorilor. Astfel, cele trei grupări ce-și revendicaseră cetatea se văzură reduse la două: gruparea condusă de Ioan și cea condusă de Simon.

Simon făcu o încercare de a se împăca cu oamenii lui Ioan. În picioare, pe puntea ce lega Sionul de colina Templului, Simon îi strigă pe Ioan. Când acesta apără, Simon îi spuse:

— Oare o casă dezbinată împotriva ei însăși poate sta în picioare? Pentru ce să ne războim

unii ce alții și să facem jocul protivnicilor noștri? Ne risipim puterile în lupta dintre noi și lăsăm cetatea la bunul plac al dușmanilor. Să ne împăcăm și să luptăm uniți împotriva dușmanului!

— Viclean tâlhar ești, Simone! ripostă Ioan. Vrei să ne convingi să te însoțim pe meterezele Zidului lui Agripa, pentru ca în absența mea să poți pune mâna pe Templu. Toți știi care-ți este dorința: vrei să domnești ca tiran asupra cetății. Vreau, totuși, să-ți fiu de ajutor. Aceia dintre oamenii mei care vor să treacă de partea ta, sunt liberi s-o facă. În ce mă privește, eu rămân aici, ca să apăr Templul.

Profitând de permisiunea dată astfel de Ioan, sute dintre oamenii lui Ioan ieșiră din Templu și se alăturară lui Simon, în apărarea cetății.

După ce curățiră și neteziră solul, romanii ridicară în fața zidului dinspre miazănoapte un șir de mobile, pe care așezară mașinile de război care să arunce proiectile. Cu cât erau mai înalte, cu atât era mai mare puterea lor de distrugere.

Aceste ridicături de pământ erau întărite cu grinzi de lemn. În timp ce fuseseră ridicate însă, zeloții nu se mulțumiseră să stea și să privească. Aruncară mai întâi de pe metereze o ploaie de pietre asupra romanilor, apoi ieșiră cu sutele din cetate, înarmați cu prăjini lungi ce se sfârșeau cu cârlige de fier; cu acestea căutau să dărâme bărnele ce susțineau ridicăturile de pământ, distrugând astfel munca romanilor.

Zeloții lansau fulgerător asemenea atacuri, fiecare dintre ei fiind gata să-și dea viața în schimbul unei vieți de roman, sau, cel puțin, să ajute la dărâmarea întăriturilor.

Incursiunile lor însă nu izbutiră să-i oprească pe romani. Gărzile romane staționate în fața înălțimilor reușeau să respingă fiecare atac; în cele din urmă, iudeii, neputând să-și atingă scopul, rămaseră între zidurile cetății, renunțând la aceste atacuri-fulger.

Fiecare înălțime de pământ, isprăvită fiind, prezenta în partea dinspre cetate o pantă abruptă; în partea cealaltă, înclinată într-o pantă domoală, îngăduia urcarea mașinilor de război. Din loc în loc, romanii lăsaseră niște deschizături, pentru a permite trecerea berbecilor și a turnurilor pe roți.

Sunetul strident al trâmbiței, răsunând peste tabăra romană, îi smulse pe soldați din somn. Fiecare om, de cum se deșteptă, își îndreptă privirea spre cortul lui Titus. Pe fața fiecăruia strălucea mulțumirea la vederea mantiei roșii ce flutura în vârful cortului, semn că aceasta era ziua începerii asediului.

În timp ce priveau la cetatea sfântă ce strălucea în lumina dimineții însorite, soldații romani se văzură nevoiți să recunoască faptul că merita să lupte pentru o astfel de cetate.

Înăuntru zidurilor răsună chemarea la luptă. Aerul fu sfâșiat de sunetul monoton al gongului uriaș, înalt de șapte picioare.

Pe toată lungimea meterezelor dinspre miazănoapte zeloții alergau de colo-colo. Armura lor strălucitoare dispărea uneori în spatele unor coloane albastrii de fum.

Romanii știau foarte bine de unde venea acel fum. Îndărătul meterezelor ardeau focuri, deasupra cărora erau atârinate ceaune mari cu apă fierbinte, smoală clocotindă și plumb topit.

La vederea fumului, romanii zămbiră, iar la vederea mașinilor de război așezate din loc în loc pe metereze, fierbeau de o furie tainică, amintindu-și de onoarea lor pătată. Aceste mașini de război fuseseră capturate – unele din tabăra lui Cestius, altele din fortăreața Antonia și din pretoriumul lui Florus.

Statura vânjoasă a lui Simon cel Negru se zărea mișcându-se pe toată lungimea meterezelor. Poruncind și sfătuind, Simon era sufletul bătăliei. Ura împotriva romanilor i se citea pe chipul-i sălbatic. Deasupra armurii purta o mantie din blănuri de lup, cu partea păroasă în afară, o mantie ce amintea partizanilor săi de profeția ce spunea că „Beniamin va prăda ca un lup”. (Simon se trăgea din această „mică” seminție.)

Până și aceia dintre romani care disprețuiau tot ceea ce era legat de neamul evreilor, trebuia să recunoască faptul că în Simon aveau un adversar vrednic de ei.

Era o dimineață încântătoare, ce promitea la amiază un soare fierbinte, care strălucea încă de pe acum pe cerul de un albastru intens. În depărtare, la orizont, se înălța un ușor abur alb. Și, după cum o tăcere adâncă precede în deșert o furtună de nisip, o mare liniște se așternu peste cele două armate.

Era un spectacol sublim și impresionant, acela al celor două neamuri înarmate, stând față în față; un act dintr-o dramă divină, adevărata ei semnificație nefiind înțeleasă de nici unul dintre cei prezenți, cu excepția lui Crispus și a puținilor ostași care-i împărțeau credința. Nu era doar un conflict exterior, nu doar o subjugare a unei cetăți răzvrătite, ci o luptă între două religii; nu, cum s-ar putea crede, între iudaism și păgânism, ci între iudaism și creștinism.

Ostașii lui Titus, fără să-și dea seama, erau soldați ai Crucii, făcând lucrarea la care fuseseră chemați în chip divin, *lucrarea Bisericii!*

Căci romanii, prin unirea națiunilor lumii civilizate sub o singură guvernare și stabilirea păcii universale, *Pax Romana* cu care se mândreau oratorii lor, prin curățarea mărilor de corsari și a drumurilor de tâlhari, prin legarea tuturor părților imperiului printr-o rețea de drumuri iscusiți lucrate, prin răspândirea în provincii a cunoașterii limbii grecești, creaseră condiții cum nu mai existaseră până atunci în istorie, condiții absolut necesare progresului rapid al Bisericii, condiții ce dădeau posibilitatea evangheliștilor de a călători în siguranță și de a propovădui într-o singură limbă credința, de la țărmurile Eufratului, până la Coloanele lui Hercule.

Ostașii romani erau, oricât de paradoxal ar părea acest lucru, ajutoarele apostolilor. Acum urmau să-și desăvârșească misiunea prin distrugerea Templului din Ierusalim, a cărui existență devenise un obstacol în calea înaintării creștinismului. Sabia lor era acum sabia Domnului îndreptată împotriva acelora care strigaseră: „Sângele Lui să cadă asupra noastră și asupra copiilor noștri!”

Anul 70 d.H. nu era altceva decât o consecință necesară a anului 29 d.H. Iar acela care refuză să vadă judecata divină în căderea Ierusalimului, mai are încă de învățat multe lecții ale istoriei.

Nebănuind înalta misiune ce i se încredințase, Titus, deosebindu-se de ceilalți prin mantia-i purpurie și splendoarea platoșei aurite, se urcase pe creasta ridicăturii din mijloc. Lângă el, înveșmântat într-o splendidă mantie albă brodată cu fir auriu, stătea Theomantes, preot al lui Jupiter Cezar. În fața lui se afla un altar din pietre necioplite, pe care ardea un bou. Titus și romanii aflați în apropierea altarului, aveau capetele descoperite în semn de reverență.

Zeloții aflați pe metereze, urmărind cu mare atenție această scenă, observară că Theomantes, pe tot parcursul rugăciunii pe care o înălța cu brațele ridicate, privise ținută spre Templul lor cel sfânt. Ciuliră urechile, încercând să audă cuvintele rostite de preot, cu toate că distanța era destul de mare. Din fericire, o adiere de vânt aduse la urechile lor cuvântul „Iehova”, un cuvânt atât de sacru încât iudeii înșiși îl rosteau arareori, și niciodată în prezența unui păgân.

Cum se face că acest preot păgân cunoștea numele adevăratului Dumnezeu? Și pentru ce se ruga Dumnezeului lor?

Mai apoi însă, întreg rostul acestei scene le deveni limpede. Era un ritual pe care romanii îl numeau „evocație”[34]. La începutul fiecărui asediu se invoca zeitatea ocrotitoare a cetății, invitând-o să nu rămână prizonieră în cetate, ci să se alăture zeităților Capitoliului roman. Fără o asemenea ceremonie, s-ar fi aflat în situația de a lupta împotriva zeilor, un lucru de neînchipuit pentru ei!

Ritualul – ridicol sau defăimător, în funcție de punctul de vedere al fiecăruia – era însă de prisos în cazul acesta. Îngerii ocrotitori părăsiseră deja cetatea. Crispus însuși se aflase printre aceia care fuseseră martorii plecării lor.

Pentru iudeii de pe metereze, ceremonialul nu putea fi decât o adevărată blasfemie. Iehova era al lor! Îndrăzneala romanilor de a se ruga Lui și de a-I cere să părăsească cetatea în care alesese să locuiască pentru vecie, era un lucru de nesuportat. Îl chemară pe cel mai priceput arcaș și-i porunciră să-l doboare pe Theomantes, profanatorul.

Rufus observă însă cele puse la cale de zeloți și-l apără cu scutul pe Theomantes. În aceea clipă Titus își aruncă bastonul în aer și un strigăt puternic zgudui zidurile cetății, un strigăt de război pornit din gura tuturor romanilor: „Roma! Roma!” Fiecare ostaș alergă spre locul și sarcina care-i erau desemnate. Cel mai mare asediu din istoria lumii începuse!

Capitolul 19

Prima zi a luptei

Pe vârful fiecărei coline apărură, ca prin minune, mulți arcași și aruncători cu praștia, care, fixând în fața lor paveze de fier, începură să-și lanseze proiectilele asupra apărătorilor cetății.

Oricât de experimentați erau acești faimoși arcași cretani, aruncătorii cu praștia îi întreceau în precizie. Aceștia, originari din Insulele Baleare, deprinseseră arta aruncării cu praștia încă din copilărie. Mâncarea le era așezată într-un punct aflat la înălțime și nu puteau ajunge la ea decât dacă o doborau cu praștia. Astfel că fiecare legiune romană avea un detașament de luptători din Baleare. Proiectilele lor, pietre sau bucăți de plumb, erau lansate la a treia rotire a praștiei; loveau cu o asemenea forță încât coiful, platoșa și scutul se dovedeau a fi neputincioase în fața lor. Viteza proiectilelor era atât de mare, încât uneori bucățile de plumb se topeau în aer, scânteind. Țintașii erau atât de buni, încât reușeau nu doar să nimerească fața unui om, ci chiar oricare dintre părțile feței. Adesea proiectilul avea inscripționat și un mesaj jignitor; Simon, luând de pe jos o piatră ce aproape că i-ar fi zburat creierii dacă ar fi stat în calea ei, găsi gravat pe ea, „DEXAI – Ia-o!”

Aruncătorii cu praștia și arcașii erau ajutați de către cei care manevrau catapultele, mașini de război fabricate ca și arbaletele medievale și care aruncau asupra cetății asediate sulite și grinzii de lemn cu vârful de metal.

Iudeii nu rămaseră pasivi în fața acestui atac. Arcași și aruncători cu praștia aproape la fel de iscusiți ca și dușmanii lor, ripostară cu aceeași agresivitate asediatorilor.

Lupta deveni și mai aprigă de îndată ce romanii puseră în acțiune balistele. Acestea erau niște mașinării uriașe ce funcționau cu ajutorul unor pârghii și frânghii; trase în spate și întinse la maxim, balistele lansau proiectile grele de piatră la o distanță de peste șase sute de metri, scopul lor fiind acela de a distruge meterezele, turnurile și parapetul zidului. Astfel, lipsiți de adăpost și la bunul plac al arcașilor și al aruncătorilor cu praștia, apărătorii erau obligați să-și părăsească pozițiile. Retragerea lor însemna că asediatorii puteau escalada zidurile în voie.

Cele peste cincizeci de baliste provocară ravagii cumplite, distrugând nu doar meterezele și parapetul, ci și viețile apărătorilor iudei. Unele dintre proiectilele de piatră aruncate cântăreau mai bine de trei sute de livre[35] și aveau suficientă putere ca să omoare șase oameni deodată. Josephus relatează că a văzut cu ochii lui cum un astfel de proiectil a rețezat capul unui om, aruncându-l la o distanță de șase sute de metri! Oricine s-ar fi aflat la doar un metru de traiectoria unui astfel de proiectil, era trântit la pământ doar de suflul său.

Același efect îl avură și bucățile de stâncă ce, trecând deasupra meterezelor – cinsprezece sau douăzeci o dată – căzură în suburbia Betesda, făcând fărâme acoperișurile și pereții caselor și pierzându-se în mormanul de pietre pe care-l lăsau în urmă, în mijlocul țipetelor de groază ale nefericiților iudei.

Simon se grăbi să riposteze acestei ploi de proiectile, folosindu-se de balistele capturate de la romani; însă zeloții, lipsiți de îndemânarea necesară, se dovediră atât de nepricepuți, încât stârniră râsetele dușmanului.

În toiul acestui teribil atac, câțiva romani începură să împingă în față un soi de șopron din fier, deschis la ambele capete și fixat pe roți. Soldații puteau astfel să înainteze, la adăpost de proiectilele ce erau aruncate asupra lor de pe metereze.

De îndată ce acest adăpost de fier ajunse la baza zidului, romanii aflați înăuntru îngenuncheară și, folosindu-se de unelte speciale, începură să lovească zidul, încercând să spargă partea de jos a acestuia.

Pietrele și săgețile se dovediră neputincioase în fața unei astfel de mașinării. Însă mintea ascuțită a lui Simon născoci un plan de stopare a unei asemenea operațiuni. Astfel că aruncară de pe metereze cantități imense de smoală lichidă asupra adăpostului de fier al romanilor, iar când pământul fu îmbibat bine, azvârliră torțe aprinse. Mașinăria fu cuprinsă într-o clipă de o vâlvătaie de foc. Urlând sălbatic, nefericiții romani, deveniți ei înșiși torțe umane, țâsniră afară din adăpostul de fier, pentru a fi doborâți, o clipă mai târziu, de săgețile arcașilor iudei.

Informat asupra celor întâmplate, Titus dădu ordin ca adăposturile de fier să rămână pe

loc și să fie aduși berbecii.

Unul dintre aceștia, de o mărime impresionantă, stârni nu doar uimirea, ci și groaza zeloților. Era un turn pe roți, vârful său depășind cu mult înălțimea zidului cetății. Printr-o deschizătură aflată jos, se vedea vârful gigantic de alamă al unui berbec de lemn susținut de frânhii, având o lungime de o sută douăzeci de picioare[36] și o greutate atât de mare, încât era nevoie de puterea a două sute de oameni pentru a fi pus în mișcare. Platformele montate la înălțimi diferite erau destinate arcașilor care aveau sarcina de a-i doborî pe cei aflați pe ziduri. Turnul mic aflat în vârful mașinăriei oferea adăpost santinei care observa și apoi raporta celor de mai jos toate mișcările asediaților.

Această mașinărie de război, aflată sub comanda lui Rufus, purta numele grec „Nico”, sau „Cuceritorul”. Cu toate că nu mai fusese folosită niciodată într-un asediu, romanii erau siguri că nu exista zid care să reziste în fața loviturilor repetate ale acestui berbec.

Îndată ce mașina de război fu adusă cât mai aproape de zid, două sute de soldați vâjnoși, manevrând o mulțime de frânhii începură să tragă în spate giganticul berbec. Apoi, la un semnal dat, fiecare bărbat dădu drumul frânghiilor. Berbecul, țâșnind înainte ca un fulger, lovi zidul cu o putere teribilă.

Structura de piatră se cutremură din temelie. Însă mai îngrozitor decât șocul în sine, fu bubuitul ca de tunet ce răsună în urma impactului. Sunetul zgudui cetatea în lung și-n lat, dându-i fiori tinerei Vashti care se afla la adăpostul casei de pe Muntele Sionului. Ecoul loviturii răsună în colinele din împrejurimi; până și inimile celor mai viteji zeloți se umplură de spaimă. Din toate părțile Betesdei se auziră țipetele de groază ale femeilor și ale copiilor. Credeau cu toții că marele zid căzuse, iar dușmanul dăduse buzna prin spărtură.

Și din nou se făcu auzită teribila bubuitură! Și încă o dată!

Oricât de înspăimântător era sunetul, agonia așteptării se dovedea a fi și mai grozavă. Unele femei, nemaiputând suporta tensiunea așteptării, își astupară urechile cu mâinile; altele își găsiră refugiu în pivnițele caselor sau în grote subterane, încercând să scape de teroare.

Întreaga armată romană era mobilizată; patruzeci de mii de soldați se aliniaseră la baza zidului de apus, fiecare cu un scop precis.

Era un spectacol teribil, din orice loc ar fi fost privit. Gemetele celor răniți, țipetele femeilor, șuieratul catapultelor și vâjăitul săgeților și sulitelor, zumzetul ciudat al pietrelor aruncate cu ajutorul balistelor și, mai presus de toate, bubuitul ca de tunet al berbecilor de lemn – toate acestea alcătuiau o scenă care nu poate fi descrisă în cuvinte.

Ca la un semn, iudeii încetară orice mișcare. Acest lucru îi surprinse într-atât pe romani, încât pentru o clipă încetară atacul, întrebându-se dacă nu cumva înverșunarea iudei aveau de gând să capituleze.

Misterul se lămuri curând.

Din Templu – acel Templu unde preoții fuseseră uciși sau răniți de pietrele trimise de catapultele Legiunii a Zecea, staționată pe Muntele Măslinilor – se auzi sunetul strident al trâmbițelor de argint. Era ceasul jertfei de dimineață.

Sunetul trâmbițelor fu urmat de strigătul puternic al iudeilor aflați pe metereze, un strigăt ca o sfidare la adresa politeismului dușmanilor lor, un strigăt care exprima cel mai mare adevăr proclamat vreodată omenirii:

— „Ascultă, Israele! Domnul, Dumnezeuul tău este singurul Dumnezeu!”

Iudeii se avântară în luptă cu puteri înnoite. Din vreme în vreme, se putea auzi, la început mai firav, apoi tot mai puternic, o voce care timp de opt ani nu-și încetase litania:

— Vai de tine, Ierusalime!

De-a lungul meterezelor, croindu-și drum printre zeloții luptători și primit cu priviri întunecate și murmure de furie, își făcu apariția Isus, fiul lui Hanan, înveșmântat nu în obișnuita robă din păr de cămilă, ci într-una albă, lungă, precum cea folosită drept giulgiu pentru morți.

— Un glas din Răsărit, un glas din Apus, un glas împotriva Ierusalimului și a Casei sfinte!

— Ce caută nebunul așa aici? Vrea să bage spaima în inima vitejilor? mormăi Simon privindu-l întunecat. Însă, în timp ce se apropia de el, văzu în privirea omului ceva atât de coplesitor, încât Simon, hotărât să-i dea o lecție „nebunului”, își aplecă sabia și-l lăsa să treacă.

Sălbatica apariție, cu brațele ridicate spre cer, fu zărită și de romani.

În acea vreme se credea că un precizător putea paraliza eforturile armatelor dușmane prin rostirea unor incantații magice. Astfel, romanii, fiind prea departe pentru a-i putea auzi cuvintele (în cazul în care ar fi înțeles limba ebraică), crezură că este un preot chemat să

arune asupra lor blesteme.

— Fie ca blestemele să se întoarcă asupra capului lui! murmură un soldat furios, îndemnându-și soldații de la balistă să întoarcă mașinăria în așa fel încât să poată nimeri personajul de pe metereze.

— Vai Ierusalimului! Vai poporului! Vai sfintei case! Vai, vai mie!

Abia rosti aceste ultime cuvinte, când piatra pregătită din veșnicie pentru acest scop îl lovi din plin. Omul căzu și rămase nemișcat.

Zeloții priviră cu ochii îngroziți la trupul mutilat. Acest om, care-și profetise propria soartă, vestise și pieirea cetății; oare cuvintele lui să fie, totuși, adevărate?

Nu era timp acum pentru astfel de gânduri. Trebuia să acționeze, iar zeloții se grăbiră să asculte ordinele lui Simon, îngrijorat de loviturile ce zguduiau zidul de apus.

Dădu porunci ca de pe metereze să fie coborâți în fața uriașului berbec gabioane cu saci umpluți cu pleavă, pentru a slăbi efectul loviturilor. Acest plan fu zădărnicit, însă. De fiecare parte a turnului în care atârna berbeculele erau prinse un soi de paravane de fier, la adăpostul cărora se aflau romani înarmați cu prăjini lungi la capătul cărora erau prinse lame ascuțite. Cu acestea tăiară frânghiile de care erau atârnați sacii; când apărătorii înlocuiră funiile cu lanțuri de fier, romanii tăiară sacii. Pleava se scurse prin tăieturile făcute, iar sacii atârnară goi la capătul lanțurilor.

— Pentru ce atâta risipă? spuse Rufus cu sarcasm. Își vor dori ei să aibă pleava asta drept hrană, la sfârșitul asediului.

Un al treilea gabion fu coborât. De această dată, un soldat mai curajos decât tovarășii săi, ieșind de după paravanul de protecție, alergă și aprinse cu o torță partea de jos a gabionului. Flăcările se înălțară cât ai clipi, iar dogoarea lor îi făcu pe iudei să dea înapoi de pe metereze, dând drumul lanțurilor gabionului. Acesta căzu în mâinile romanilor, care-și salută captura cu o altă bubuitură ca de tunet a berbecelui.

— Nu mai folosim materiale ce pot arde. Umpleți sacii cu pământ, spuse Simon. Privi câteva clipe în jurul său. Pierduse câteva gabioane. Pe chip i se ivi o expresie ciudată.

— Ce-ai zice, Ananus, se adresă el unuia dintre cei cincizeci de căpitani ai săi, dacă nu peste mult timp capul de aramă al aceluia berbecule va atârna deasupra porții Templului, drept ofrandă adusă lui Iehova?

— Dacă Simon spune asta, atunci așa va fi! replică bărbatul.

— Leagă-mi unul dintre capetele frânghiei în jurul mijlocului, spuse Simon; leag-o bine, de asta-mi depinde viața.

Bărbatul îl legă.

— Acum adu-mi niște pârghii.

Simon le arătă zeloților un bloc de piatră ce se afla chiar deasupra capului berbecului.

— Când îmi voi ridica mâna, împingeți blocul de piatră și coborâți-mă cu toată puterea.

Simon își aținti privirea asupra berbecului, precum un leu înfometat asupra prăzii pe care o pândește. Berbeculele era acum tras în spate de patru sute de brațe odihnite, căci romanii luptau în schimburi, iar acum intrase în luptă un nou detașament.

Berbecul, eliberat din frânghii, se îndreptă amenințător spre zid.

Simon dădu semnalul, iar blocul uriaș de piatră căzu direct pe partea din față a berbecului. Lovitura avu un asemenea efect, încât capul de alamă căzu la pământ în mijlocul unui morman de bucăți de lemn desprinse din grinda uriașă și se opri lângă blocul de piatră.

Rămase acolo doar o clipă. Un personaj agățat de capătul unei frânghii fu coborât cu o viteză uluitoare, apucă bucata de alamă cu amândouă mâinile și fu tras înapoi la fel de repede. Și, înainte ca romanii să-și fi dat seama ce se întâmplă, Simon își făcu apariția pe metereze, ținând sus trofeul pe care-l câștigase cu atâta îndrăzneală.

— Simon, ești un leu, fiul unui leu, spuse Ananus cu admirație.

Un potop de blesteme ieși din gurile romanilor. Berbecul nu le mai era de niciun folos dacă nu-l reparau, iar acest lucru nu se putea face decât dacă turnul gigantic era îndepărtat de ziduri.

Retraseră, așadar, mașina de război, în mijlocul hohotelor de râs ale iudeilor.

Simon își îndreptă acum atenția spre o amenințare teribilă ce se apropia de zid în forma unui turn pe roți, înalt de șaptezeci și cinci de picioare. Turnul era fabricat din lemn, era ridicat pe roți și înzestrat cu un pod basculant care, atunci când era lăsat în jos, permitea asediatorilor să sară peste metereze.

Marele turn se afla sub comanda lui Crispus.

Simon știa bine că nu le-ar fi fost ușor zeloților în cazul în care Crispus și romanii săi ar fi

reușit să ajungă pe metereze.

Din spatele turnului, la o înălțime de patru picioare de la pământ, ieșeau șase grinzi lungi, fiecare prevăzută cu niște bare transversale. O sută douăzeci de oameni împingeau cu umărul aceste bare. În ciuda eforturilor lor însă, înaintarea era extrem de anevoioasă, din cauza greutatei structurii de lemn.

Zeloții încercară să dea foc turnului trimițând asupra lui săgeți aprinse; acestea erau niște tije de lemn, lungi de un cot[37], având la capăt un vârf de fier de care era prins un bulgăr de smoală sau alt material inflamabil. Săgețile aprinse se înfipseră în scândurile de lemn ale turnului, care se aprinseră.

În interiorul turnului se stârni o vie agitație. La fiecare fereastră se puteau vedea soldați ce încercau să respingă atacul, unii aruncând sulite asupra arcașilor, alții azvârlind apă asupra flăcărilor. De îndată ce reușeau să stingă focurile într-o parte, altele izbucneau în altă parte.

Crispus, urcând și coborând diferitele etaje ale turnului, îndruma operațiunile.

— Apă, aici! strigă la vederea fumului des ce se înălța într-una din laturile turnului.

— Nu mai este apă, răspunse decurionul ce supraveghea rezervele de apă.

Dacă romanul Crispus nu ar fi lăsat în urmă traiul de păgân, l-ar fi azvârlit afară pentru neglijența de care dăduse dovadă.

— Cum îndrăznești să spui asta când avem șase rezervoare de apă, iar Fântâna Șarpelui e doar la o aruncătură de băț?

— Apele fântânii au secat, s-a folosit prea multă apă.

— Așa spui, deci? exclamă Crispus, domolindu-se puțin la auzul acestei explicații. Ei bine, dacă nu mai este apă, agățați pieile, strigă el. Fiecare turn era înzestrat cu astfel de piei care, la nevoie, puteau fi folosite ca protecție împotriva focului.

— Și aduceți nisip și pământ pentru înăbușirea flăcărilor.

Crispus încerca astfel nu să stingă focul, ci să-l țină sub control, dacă era posibil.

Când giganticul turn fu împins până în punctul în care era destul de aproape de zid pentru a se putea coborî podul basculant, soldații ce-l împinseseră până atunci își apucară armele. Și, lăsând la o parte pentru o clipă disciplina militară riguroasă, se îngâmădiră în turn, nerăbdători să ia primii parte la atac. Există obiceiul printre romani ca, în cazul unui asediu, soldatul care urma să ajungă primul pe meterezele dușmane, să primească – dacă supraviețuia – Coroana murală, o răsplătă mult râvnită și care urma să acopere de slavă până la sfârșitul zilelor sale pe cel ce o primea.

Podul basculant se afla la al cincilea nivel al turnului; aici se îmbulziră soldații. Așa cum se afla acum, ridicat, podul proteja turnul precum o pavăză. Când urma a fi lăsat însă, nimic n-ar mai fi stat între soldații romani și proiectilele lansate de pe metereze. Pentru cei aflați la ieșirea din turn, asta însemna o moarte sigură. Totuși, în ciuda pericolului, fiecare soldat se străduia s-o ia înaintea celui de lângă el, să ajungă măcar în spatele primului. Pentru că primul nu era altul decât Crispus.

— Un Cestius a pierdut cetatea, tot un Cestius o va lua înapoi, spuse el. Stai lângă mine, spuse el celui ce purta acvila romană. Vom înfrige acvila pe metereze, chiar dacă ar fi să plătim cu viața.

Acvila, cu toate că nu mai era un obiect de închinare, reprezenta pentru Crispus emblema unui imperiu glorios.

Era un moment tulburător. În timp ce stăteau acolo, aproape lipiți unii de alții, soldații puteau auzi zgomotul produs de impactul dintre săgețile aprinse și pereții din lemn ai turnului.

De fiecare parte a ușii, așteptând semnalul, se aflau doi soldați vânjoși, cu mâinile pe frânghiile ce lăsau jos podul basculant.

— Sunteți gata? întrebă Crispus privind chipurile hotărâte din jurul lui.

Răspunsul soldaților dovedea nerăbdarea cu care așteptau atacul.

— Păziți-vă bine fețele. Acum!

Scripșii se puseră în mișcare, iar podul fu coborât degrabă peste metereze.

Cele două armate scoaseră un strigăt simultan, unii de spaimă, alții de entuziasm, un strigăt atât de înspăimântător încât acoperi până și bubuiturile berbecilor.

Titus, care știa că la comanda turnului era Crispus, își plezni coapsele cu o bucurie sălbatică.

— Pe toți zeii! Crispus a reușit să facă o deschizătură! strigă el.

Mii de soldați din ambele tabere se opriră pentru a urmări lupta ce se dădea pe podul basculant. Pentru ce să lupte altundeva, dacă partea aceasta a zidului urma să fie luată în

stăpânire de Crispus și ostașii lui?

Destinul Betesdei, dacă nu cumva al întregului Ierusalim, depindea de deznodământul acestei lupte.

În timp ce capătul podului basculant căzu cu un bubuit puternic pe metereze, Crispus, cu sabia într-o mână și scutul în cealaltă, sări pe scândurile mișcătoare ale podului, urmat de o mulțime de luptători.

Urmă o scenă îngrozitoare.

Romanii se treziră în mijlocul unui vârtej orbitor de săgeți, sulițe și pietre, venite din față, din stânga și din dreapta. Ascultând de ordinele lui Simon, fiecare arcaș iudeu, de aproape sau de departe, din turnuri, de pe metereze și de pe creneluri, ținti și trase asupra grupului de romani cutezători coborâți pe pod. Proiectilele se abătură asupra lor într-un număr atât de mare, lovindu-se cu atâta furie de coifuri, platoșe și scuturi, încât romanii nu reușiră să înainteze; se clătinară încoace și încolo ca și când ar fi fost loviți de fulger; căzură pe scândurile podului morți, sau aproape pe moarte.

Crispus, protejat de armura pe care o purta, fu rănit de câteva ori; în brațul care ținea sabia se înfișeră câteva săgeți; alte două îi pătrunseseră în picior, însă nu le simți în toată acea agitație.

Șovăi o clipă; apoi, adunându-și forțele, se avântă singur pe pod. Douăzeci de proiectile îndreptate asupra lui în același timp îl făcură să se clatine ca un om beat.

Apoi veni sfârșitul!

Simon se pregătise pentru primirea turnului mobil. În clipa în care podul basculant atinse parapetul, patru dintre cei mai viteji căpitani ai lui Simon se aruncară spre el, fiecare înarmat cu câte un topor; și, în timp ce Simon reteză cu o secure frângeriiile cu care fusese coborât podul, cei patru căpitani își folosiră topoarele cu atâta îndemănare, încât, înainte ca vreunul dintre romani să poată interveni, întregul pod se prăbuși. Cei care se aflau pe pod în acea clipă căzură în gol, de la o înălțime de patruzeci de picioare[38], pe terenul stâncos de la baza zidului. Rămaseră acolo, într-un morman de capete, brațe și picioare ce fu mai apoi împrăștiat cu săgeți trase de arcașii iudei.

— Mai aduceți un turn, strigă Simon batjocoritor. Va avea aceeași soartă!

Printre cei care reușiră să se îndepărteze schiopătând, refugiindu-se într-un loc ferit de proiectilele iudeilor, se afla și Crispus, plin de vânătași, amețit, palid, cu o sumedenie de săgeți înfipte în carne.

Se așază și începu să-și smulgă săgețile din trup. Din fericire, avea la îndemână balsam și feșe, astfel că își unse rănilor și le înfășură în bandaje. Așa îl găsi Titus.

— Zeii fie lăudați! Trăiești! Dar ești rănit. Astăzi nu te mai întorci în luptă. Hei, voi de colo! Culcați-l pe nobilul Crispus pe un scut și duceți-l înapoi, în tabără.

Crispus însă încercă să-l convingă că n-avea nimic grav și că nu era nevoie să fie dus în tabără.

— N-am decât niște răni ușoare. Trebuie totuși să recunosc că sunt cam amețit de la căzătură. Lasă-mă să mă odihnesc un ceas aici, la umbră! Apoi o să mă întorc în luptă.

— Fă cum poțezi. Odihnește-te! Începe să-mi placă acest Simon. Se dovedește a fi un adversar pe măsură.

Tacticile admirabile ale lui Simon păreau a fi descurajat întrucâtva pe soldați. Atacul începu să slăbească. Era amiază, iar soarele bătea direct pe fețele romanilor. Aruncătorii cu praștia și arcașii reușeau cu greu să-și atingă ținta din cauza luminii orbitoare a soarelui. Zăduful zilei, norii de praf și efortul depus în luptă uscară gâtlejurile atacatorilor. Setea le deveni cu atât mai mare cu cât nu mai aveau strop de apă. *Posca*, o băutură făcută din apă amestecată cu vin oțet, pe care fiecare soldat obișnuia s-o poarte asupra lui într-un butoiăș din piele, fusese de mult sorbită până la ultima picătură.

Crispus, simțindu-se încă amețit, își rezemă spatele de movilă.

— O, ce n-aș da să pot avea un strop de apă! murmură el.

— Nu este apă, spuse un soldat aflat lângă el. Oamenii sunt gata să dea o monedă de aur în schimbul unei cupe cu apă.

— Iar dușmanul știe că nu avem apă, spuse un alt soldat. Vedeți? Țin în mâini vase cu apă. Se uită la noi cu batjocură și-o varsă pe pământ.

În acel moment, Titus se întoarse la ei cu o expresie tulburată pe chip.

— Suntem la strâmtorare, spuse el. Oamenii noștri leșină de sete. Fântâna Șarpelui a secat. Chedronul la fel. Nu putem săpa nicio fântână, terenul e prea stâncos. De unde am putea face rost de apă?

— Există o fântână numită Siloam, în partea de miazăzi a cetății, răspunse Crispus. S-ar putea să nu fi secat.

— Ha! exclamă Titus cu speranță în glas. Însă, adăugă el cu îndoială, acolo se poate ajunge doar pe lângă zidul de răsărit. E prea periculos, locul este expus.

— Legiunea a X-a staționează pe Muntele Măslinilor și este gata să respingă orice atac venit din acea direcție. Dă-mi rezervoarele de apă și două sute de călăreți și mă leg c-o să mă întorc cu apă pentru toată armata.

— la cu tine trei sute de oameni și Fortuna să te însoțească!

Nu trecură multe minute și, coborând pe valea Chedronului, se putu vedea un convoi lung de care escortate de călăreți, trei sute la număr.

La înălțime, deasupra capetelor lor, se auzeau vâjâind pietre și săgeți trase de catapultele și balistele de pe Muntele Măslinilor, unde staționa Legiunea a X-a. Romanii căutau astfel să protejeze mișcările celor porniți după apă.

Privind de la înălțimea zidului de răsărit, Ioan din Giscala și zeloții săi zăriră călăreții romani și căutară să le împiedice înaintarea. Zadarnic însă. Ploaia de săgeți nu reuși să-i oprească.

Convoiul își continuă drumul, trecând pe lângă grădina de măslini numită Ghetsimani. Acum erau în cea mai adâncă parte a Văii Negre. Templul se afla la o înălțime de aproape cinci sute de picioare deasupra lor. Își continuară drumul pe lângă zidul Ophel și, dând ocol capătului dinspre miazăzi al acestuia, se îndreptară spre apus. Aici, în locul unde valea Tyropaen se deschide spre valea Chedron, e o zonă de o frumusețe neobișnuită, cunoscută din vechime după numele de Grădina Regelui. Ținutul era străbătut de un pâraie izvorât din Siloam.

Spre marea sa bucurie, Crispus descoperi că Fântâna Siloamului – un bazin dreptunghiular, săpat în stâncă, era plin de apă limpede și rece.

Printr-o coincidență, prea evidentă pentru a fi pusă pe seama întâmplării, fântâna, ale cărei ape fuseseră „oprite” timp de patru ani, începuse să dea din nou apă îndată după sosirea armatei romane! Iudeii priviră acest lucru ca pe o adevărată trădare. Apa, de care nu se mai bucuraseră de atâta vreme, astămpăra acum setea dușmanilor! „Ce să însemne acest lucru?” se întrebau înnegurați. Nu înțeleseseră astfel pilda prin care se spunea că împărăția cerurilor va fi luată de la ei și va fi dată păgânilor.

Soldații romani, însetați, săriră de pe cai și alergară la apă. Băură ei mai întâi, apoi începură să umple rezervoarele.

Când iudeii, care-i priveau de pe înălțimea zidului Ophel, descoperiră motivul acestei activități frenetice, începură să strige de mânie și indignare.

— Ce este asta? Cum își îngăduie acești păgâni netăiați împrejur să bea din apa folosită pentru ritualurile sacre de la Templu? Pentru numele lui Elohim, așa ceva este cu neputință!

Poarta Fântânii se deschise larg, lăsând să treacă o armată gălăgioasă de zeloți cu o înfățișare fioroasă. Iudeii își agitau săbiile în aer și-l aveau în frunte pe Ioan din Giscala.

— La cai! dădu semnalul trâmbița romană. Într-o clipă romanii încălecară și se așezară în linie. Întrebarea „să-i înfruntăm?”, pusă de Crispus, primi un răspuns grabnic și unanim. Nu exista unul între ei care să nu-și fi dorit a lupta corp la corp cu dușmanul. Ore în șir luptaseră împotriva proiectilelor. Aici însă, își puteau folosi ascuțișul săbiei!

Mănat de spiritul războinic al strămoșilor săi, Crispus strigă:

— De ce să-i așteptăm aici? Să le ieșim în întâmpinare. La atac! Crispus își îndemnă calul la galop și toți cei trei sute de călăreți, unul lângă altul, cu săbiile ridicate în aer, îl urmară pe drumul ce ducea spre valea Tyropaen.

Goniră din ce în ce mai iute în întâmpinarea dușmanului. Zgomotul făcut de copitele cailor și sclipirea orbitoare a săbiilor îi zguduă în așa măsură pe zeloți, încât se opriră din alergare.

— Rămâneți pe poziții! strigă Ioan soldaților săi.

În clipa următoare fu izbit la pământ, în timp ce căpetenia romanilor se năpusti cu o forță de nedăvilit în mijlocul zeloților.

Lupta fu scurtă. Oamenilor lui Ioan le lipsea elanul adepților lui Simon. Luptară câteva clipe, însă mai apoi dădură bir cu fugiții. Iar romanii îmbărbătați de această victorie ușoară, îi urmăriră până la porțile cetății.

— Ioan din Giscala ne-a scăpat! gemu un centurion în timp ce se întorcea de la poarta în care bătuse cu sălbăticie.

— Doar de data asta, răspunse Crispus.

Micul detașament se întoarse în galop la carele încărcate cu apă și, în timp ce străbăteau

valea Chedron înapoi spre tabără, își băteau joc de zeloții care-i priveau încruntați de pe ziduri.

Odată cu sosirea apei, însetata armată romană căpătă forțe noi. Însă, cu toate că luptară până la căderea nopții, romanii nu reușiră să-și croiască drum în cetate.

Și astfel luă sfârșit prima zi de luptă.

Capitolul 20

Circumvoluția

În ziua a paisprezecea a asediului, romanii reușiră cu ajutorul giganticului berbec reparat, să facă o spărtură în zidul dinspre miazănoapte. Simon, văzând că nu-și mai putea apăra poziția, se retrase în spatele celei de-a doua linii de apărare.

Romanii intrară în cartierul Betesda în a cincisprezecea zi și începură să-l dărâme aproape în întregime, pentru a pregăti calea mașinilor de război.

În nouă zile romanii străpunseră și al doilea zid, făcându-se stăpâni pe cartierul Acra, care au aceeași soartă ca și Betesda.

Fusese al doilea mare pas al asediului.

— Betesda luată în cincisprezece zile, Acra în nouă! exclamă Titus. Înaintăm.

Tiberius Alexandru, căruia îi fusese adresate aceste cuvinte, ridică din umeri.

— Simple avanposturi, Cezar! Ceea ce am făcut până acum este joacă de copii în comparație cu ce mai rămâne de făcut.

Titus începu să-i dea dreptate în timp ce, stând în mijlocul dărâmăturilor cartierului Acra, cuprinse cu privirea un șir lung de fortărețe semețe.

Înaintea lui, spre miazăzi, se înălța povârnișul abrupt al Muntelui Sion, înalt de patruzeci de picioare, pe creasta căruia se înălța un zid înalt, care cuprindea acele mărețe turnuri, Hippicus, Phasaelus și Mariamne, fiecare dintre ele o adevărată citadelă. Deasupra lui, spre stânga, se înălța Templul, iar lângă el – turnul Antonia, situat pe o stâncă înaltă de șaptezeci și cinci de picioare, ai cărei pereți perpendiculari erau acoperiți cu marmură netedă!

După ce ținu sfat cu ofițerii săi, Titus hotărî să atace în același timp Muntele Sion și turnul Antonia. Însă cum să ajungă la fortărețele ridicate pe asemenea înălțimi?

Nu exista decât o singură cale, aceea de a înălța platforme, iar asta era o muncă titanică! Romanii erau obișnuiți cu astfel de sarcini, astfel că, mânați de spiritul dărz al generalului lor, se puseră pe lucru cu un entuziasm pe care nimic nu-l putea stinge. Neavând destul pământ, pentru înălțarea platformelor, folosisă în mare parte bârne și legături de lemne, astfel încât nu mai rămase niciun copac în picioare în jurul Ierusalimului. Peisajul, atât de verde și de pitoresc, deveni o pustietate. Iudeii, privind din înaltul zidurilor, nu mai vedeau decât câmpuri sterpe și pustii. În cea de-a șaptesprezecea zi, o platformă imensă se înălța în partea de miazănoapte a Antoniei; însă în momentul în care intrară în funcțiune mașinăriile așezate pe ea, romanii văzură cu groază că movila începe să se clatine. Apărură crăpături ce începură să se lărgească tot mai mult; berbecii și mașinile de război se clătinară într-o parte și-n cealaltă, izbindu-se unele de altele și sfărâmându-se. Oamenii se văzură prinși între mașini, acoperiți de pământ, sufocați de nori de praf; din movila se ridică un fum gros, urmat de limbi de foc. Nu se mai putea sta acolo, iar romanii, uimiți și înspăimântați, alergară în toate direcțiile căutându-și scăparea.

Cauza acestui fenomen fu aflată curând. Ioan din Giscala și zeloții săi, cu o energie aproape supraomenească, săpaseră sub pământ o galerie mare, ale cărei acoperiș și proptele erau alcătuite din bârne unse cu bitum, păcură și alți combustibili, pe care le aprinseră. Drept urmare, platforma se prăbuși, iar mașinile de război fură complet distruse.

— Ați văzut ce a făcut Ioan? strigă Simon partizanilor săi. Vom rămâne noi mai prejos!

O platformă asemănătoare se înălța în fața Sionului. Două zile mai târziu, spre seară, la ceasul în care romanii se retrăgeau în tabăra lor lăsând în urmă gărzile pentru paza platformei, așa cum era obiceiul, porțile cetății se deschiseră și din fiecare ieși un grup de zeloți: luptătorii purtau în mâini câte o torță aprinsă sau vase umplute cu combustibil aprins. Fiecare se jurase că nu se va întoarce în cetate până când nu va vedea platforma și mașinăriile romane cuprinse de flăcări.

Veneau cu miile, alergând de-a lungul pantei povârnite asemenea unui potop nimitor, îndreptându-se spre platformă. Unii, luptând cu înverșunare, își găsiră sfârșitul străpunși de sulițele romanilor. Alții, la fel de viteji, însă mai norocoși, se cățărară pe platformă și, alergând încoace și încolo, dădură foc mai întâi mașinilor de război, apoi platformei. Când Titus și restul armatei își făcură apariția, uriașa platformă de pământ și lemn era o mare învolburată de flăcări.

Pentru prima oară de la începerea asediului. Titus se simți cuprins de disperare. Începu să creadă, ca și alți soldați mai superstițioși, că steaua cea învăpăiată în formă de sabie, prezentă în fiecare noapte deasupra Ierusalimului, avea un efect malefic nu asupra iudeilor, ci asupra lor, a romanilor.

Îi trimise o scrisoare tatălui său, Vespasian, și Senatului roman. Descurajarea lui era vădită, căci din scrisoare lipsea obișnuita formulă introductivă: „*Mă bucur să știu că tu și copiii tăi sunteți bine; la fel eu și armata.*” Lucrurile nu stăteau atât de bine cu el și armata. Tacticele lui Simon și ale lui Ioan din Giscala determinaseră distrugerea berbecilor. Trebuia să comande inginerilor greci din Cezarea construirea unui set nou de mașini de război, însă acest lucru însemna o întârziere de câteva săptămâni. Ce era de făcut?

Multe și variate fură planurile sugerate în acea seară de ofițerii ce făceau parte din consiliul de război al lui Titus, adunați în cortul acestuia. Planul de comasare a tuturor trupelor într-un anumit punct al zidului și continuarea asaltului zi și noapte, cu scuturi de protecție și scări, până la cucerirea poziției fu respins ca fiind inaplicabil; la fel și acela de a săpa un tunel prin stâncă, până în inima cetății.

În cele din urmă, Tiberiu Alexandru se ridică și vorbi.

— Nu încape îndoială, zise el, trebuie construite mașini noi la Cezarea. Între timp, vom transforma asediul în blocadă. Arma noastră cea mai de preț va fi înfometarea. Rezervele de hrană ale cetății s-au împușinat. Dacă ar fi să dăm crezare unor dezertori, zeloții iau cu sila mâncarea oamenilor și-i torturează pe cei care, bănuiesc ei, ascund provizii. Dar pentru a face ca cetatea să cedeze prin înfometare, trebuie să blocăm orice cale de acces. Până acum nu am dat prea multă atenție laturilor de apus și răsărit ale cetății, astfel că unii negustori, disprețuind puterea romană, sunt gata să facă avere pe spatele iudeilor și întră noaptea în cetate cu provizii. Cei din Tir aduc pește, iar egiptenii aduc porumb. Arabii le vând curmale și nabateenii le aduc bitum din Marea Moartă – și cunoaștem prea bine efectul acestuia. Dacă nu-i oprim, asediul se va prelungi la nesfârșit. Iată care este sfatul meu: să înconjurăm cetatea cu un zid care va fi supravegheat zi și noapte. În așa fel îi vom împiedica pe dușmani să comunice cu exteriorul. Cu cât sunt mai multe guri de hrănit în cetate, cu atât mai repede se vor termina proviziile. Până acum, o, Cezar, le-ai arătat prea multă indulgență dezertorilor. Fă-le de cunoscut că cei care vor alerga la noi cerând milă vor sfârși prin a fi crucificați.

În șase săptămâni se vor mânca unii pe alții, iar victoria va fi a noastră, căci nu vom lupta cu oameni puternici, ci cu niște slăbănogi înfometați, incapabili să ridice o lance sau un scut. Postul face parte din religia lor, concluzionă iudeul renegat, zâmbind batjocoritor, îi vom sili să țină un post cum n-au cunoscut în toată istoria lor.

Sfatul lui Tiberiu se dovedi a fi cel mai bun. Crispus știa că așa va fi, chiar înainte de a termina Tiberiu de vorbit. În zadar ar mai fi propus cineva un alt plan, căci în urmă cu patruzeci de ani, o voce divină spusese: „Dușmanii tăi vor săpa șanțuri în jurul tău și te vor închide de jur-împrejur și te vor păzi din toate părțile.”

Ziua următoare se dovedi a fi începutul încercuirii fatale. Împrejurul cetății blestemate fu ridicat, pe deasupra colinelor și în fundul văilor, un zid dublu – unul, interior, sortit să respingă ieșirile asediaților; celălalt, exterior avea să împiedice atacurile din afară. În partea din afară a fiecărui zid se săpă un șanț adânc; la fiecare două sute de metri se înălța un *castellum*, sau fort, unde staționa o garnizoană mică.

Întreaga armată romană, în număr de cincizeci de mii de oameni, luă parte la aceste lucrări, care fură terminate în trei zile – o ispravă măreață, chiar și pentru romani, care erau obișnuiți cu lucrări de acel fel.

Zeloții priviră toate aceste operațiuni fără a se îngrijora prea mult, aruncându-i batjocuri lui Titus, ori de câte ori se apropia la suficientă distanță pentru a-i putea auzi. Nu de puține ori se auzea numele Berenicei, despre care se știa că este obiectul adorației cezarului.

— Frumoasa din Cezarea se simte singură, strigau ei. Fiica lui Agripa se uită pe fereastră și strigă printre zăbrele: „Pentru ce întârzie carele lui?”

Alteori luau în derădere originea plebeiană a lui Titus.

— Tatăl tău a fost doctor de cai, strigă unul. Întoarce-te la vechea meserie, Titus! Se vede limpede că n-ai stofă de războinic. Pleacă, nu vei pune mâna niciodată pe cetate!

Auzind acestea, Terentius Rufus, încercând să apere onoarea lui Cezar, ridică un plug aflat în apropiere și rosti un jurământ memorabil.

— Ascultați legământul pe care-l fac, rebeli neisprăviți! Cu plugul ăsta o să ar Sionul, cum își ară țărâna țarina!

O ploaie de săgeți se abătuse asupra lui făcându-l să dea înapoi, însă Rufus nu dădu drumul

plugului.

— Du plugul ăsta în cortul meu, spuse el unui soldat. Acolo să stea până în ziua când o să-mi fie de trebuință. Terentius Rufus se va ține de cuvânt.

În prima noapte după terminarea lucrărilor, Titus le inspectă, însoțit de Crispus. Ochiul acestuia din urmă se întorcea adesea către cetatea care dormea liniștită sub cerul înstelat. Subjugarea cetății prin foamete era îndreptățită din punct de vedere militar, însă Crispus nu se putea împiedica de a se gândi la îngrozitoarea suferință de care vor avea parte miile de familii din cetate. Se gândea mai ales la Vashti. Și-o imaginea chinuită de foame, murind încetul cu încetul, dulcea și grațioasa-i frumusețe ofilită, un trup scheletic, numai piele și os, cu mintea întunecată din cauza lipsei de hrană. Iar el se afla acolo, aproape, având hrană din belșug, fără a-i putea strecura nici măcar o coajă de pâine.

Când cetatea va fi cucerită, oare Vashti va mai fi în viață? Era un lucru la care nu se mai gândise până acum. Dacă fata va mai fi în viață, după regulile războiului, soarta ei era să-și sfârșească zilele în sclavie. Hotărî de îndată să ceară libertatea ei de la singurul om în stare să i-o dea.

— Când vei lua cetatea, o, Cezar, aș avea dorința de a-mi acorda viața și libertatea unei persoane de acolo.

— Bucuros, cu condiția ca această persoană să nu fie din familia lui David.

— Pentru ce această condiție? Întrebă Crispus cu uimire.

— Tatăl meu, Vespasian, mi-a poruncit să-i caut pe toți cei care sunt din neamul lui David și să-i omor[39]. Iudeii sunt convinși că un urmaș al vechii case regale va ajunge să unească sub stăpânirea sa toate regatele de pe fața pământului. Crezul a dat naștere acestei răzvrățiri. Dacă vom distruge pe toți descendenții casei lui David, vom pune capăt acestui vis zadarnic al iudeilor.

— Cea pe care te rog s-o cruți, spuse Crispus, este Vashti, fiica lui Hyrcanus.

Titus tresări, surprins.

— Cea căreia i-ai dat cingătoarea de aur la Cezarea?

— Chiar ea, răspunse Crispus, închipuindu-și că Titus știa de la Berenice despre acea întâmplare.

— Pentru ce te interesează această fată? Întrebă Titus, privindu-l cu atenție.

— Dacă n-ar fi fost ea, eu astăzi n-aș mai fi fost în viață, răspunse Crispus, istorisindu-i despre felul în care fusese salvat în urma loviturii de sabie a lui Eleazar.

Titus păru foarte tulburat. Crispus dăduse dovadă de atâta vitejie în luptă, încât îi era greu să-i refuze această favoare.

— Aș vrea să-ți îndeplinesc dorința, dar cererea ta vine prea târziu. Prințesa Berenice mi-a cerut ca această fată să-i fie dată ei.

Pentru o clipă Crispus se simți mai amețit decât atunci când căzuse de pe podul basculant.

— Berenice! murmură el. Pentru ce vrea s-o aibă pe Vashti?

— Prințesei îi face plăcere să se înconjoare cu fete frumoase și grațioase. M-a făcut să-i făgăduiesc că i-o voi da pe această Vashti când voi lua prada de război.

— Și o vei face?

Titus ridică din umeri.

— Nu s-a mulțumit doar cu o făgăduială verbală. Am semnat un pergament prin care Vashti îi va fi dată ca sclavă.

Crispus se gândi că ar fi fost mai bine, mult mai bine ca Vashti să moară de foame decât să cadă în mâinile geloasei Berenice, care o dorea pe fată ca sclavă doar pentru a-și satisface setea de răzbunare.

Nu mai spuse nimic, știind că ar fi fost de prisos să mai insiste. Hotărî ce are de făcut.

„Pergamentul semnat de Cezar poate să spună ce vrea”, își zise el. O s-o scap pe Vashti din soarta care o așteaptă, chiar dacă asta mă va costa viața.”

Capitolul 21

Cetatea muribundă

Spectrul foametei bântuia pe străzile Ierusalimului. Încă din prima zi a asediului, prețul alimentelor crescuse atât de mult, încât o baniță de grâu costa nu mai puțin de un talant[40] de aur. Însă, îndată ce zidul romanilor oprise orice legătură cu exteriorul, nici pentru de zece ori zece talanți nu se mai putea căpăta un pumn de boabe.

Mai apoi, din miile de case începu să se ridice un strigăt disperat după pâine; însă cerul deasupra capetelor lor era de bronz. Dumnezeuul care revărsase mană din cer asupra străbunilor lor, rămânea surd la toate tânguielile disperate ce se înălțau din sinagogile cetății.

Cei care avuseseră prevederea de a pune deoparte provizii nu erau siguri că le vor putea folosi, căci zeloții dădeau buzna în case, iar pe cei suspectați că ar ascunde hrană îi treceau prin chinuri atât de groaznice, încât nu se putea crede că oameni fuseseră cei care le născociseră.

Printre cei care nu avuseseră parte de aceste incursiuni ale zeloților, cu toate că trăiau zilnic cu această teamă, se aflau Vashti și mama ei.

Cele două femei locuiau singure. Miriam, așteptându-se la o astfel de foamete, își concediasă servitorii încă de la începutul asediului.

Vashti nu mai trăise zile atât de nefericite și începu să se întrebe dacă n-ar fi fost mai înțelept din partea ei să fi ascultat de sfaturile lui Simeon și să scape din blestemata cetate când lucrul acesta fusese cu puțință.

Nu durerile pricinuite de foame o tulburau cel mai mult, cât sentimentul că pierduse complet dragostea mamei sale. Miriam se purta cu ea cu o asprime ce creștea de la o zi la alta. Îi reproșa mereu că este creștină și prietenă a romanilor.

— Dar te iubesc, dragă mamă, mai mult decât pe toți creștinii. Altfel aș mai fi rămas aici, cu tine, când aș fi putut să mă duc la loc sigur, la Pella?

Mama ei părea să n-audă acest argument. Tuna și fulgera împotriva lui Crispus, a cărui vitejie în timpul asediului inspirase iudeilor o ură aproape la fel de mare ca cea pe care i-o purtau lui Titus.

— Pentru ce i-ai cruțat viața? E un șarpe ce caută să distrugă cetatea sfântă. Asta e răsplata bunătații pe care am arătat-o față de el.

Nedorind să-și supere și mai mult mama, Vashti nu răspunse nimic. Cu inima împovărată, se duse să arunce o privire la mica lor rezervă de provizii. Făina, smochinele și stafidele le mai ajungeau doar câteva zile... și apoi?

Cele două femei se mulțumeau cu câteva înghițituri pe zi, pentru ca micul Arad să nu sufere prea mult. Arad avea acum aproape șase ani și era adorat de sora sa mai mult decât de mama lui. Copilul observă cât de puțin mâncau ele.

— Toate astea din cauza romanilor, îi răspunse mama sa furioasă. Spune: „Dumnezeu să-i blesteme pe romani!”

Micuțul repetă cuvintele.

— Spune și tu, Vashti, o îndemnă el pe sora sa.

Însă Vashti, care era convinsă că romanii nu erau altceva decât instrumente în mâna lui Dumnezeu, clătină din cap cu ochii plini de lacrimi. Acest lucru stârni din partea mamei sale o nouă explozie de mânie. Miriam părea să simtă o plăcere răutăcioasă când îl instiga pe copil împotriva surorii sale, spunând atât de multe cuvinte jignitoare, încât Vashti plecă din cameră plângând.

În cele din urmă, rezervele de hrană se isprăviră. Timp de două zile femeile postiră, dându-i lui Arad puținul ce le mai rămăsese. Pe când copilul mânca, Miriam se uita la el cu o privire ce o speria pe Vashti. Femeia părea a fi gata să se repeadă asupra mâncării pe care o înghițea copilul.

În cea de-a treia zi și micuțul fu nevoit să postească.

Suspinele și întrebările pe care i le puneă făceau să crească și mai mult chinurile lui Vashti. Dar unde să se ducă pentru a găsi ajutor? Nu putea cere mâncare de la prieteni sau vecini. Aceștia i-ar fi răs în față batjocoritor, dacă le-ar mai fi rămas atâta putere pentru asta. Chiar dacă ar fi avut mâncare, n-aveau să se lipsească de ea dând-o altora! Ce însemna pentru

ei Arad? Oare n-aveau ei înșiși copii ce mureau de foame? Pentru ce să mai prelungească suferința lui Arad? Mai bine să-și moară acum, decât să mai sufere. Acestea erau răspunsurile pe care le-ar fi primit, Vashti știa bine lucrul acesta.

Cât despre Miriam, aceasta deveni din ce în ce mai dezinteresată de copil. Amețită și slăbită, mergea cu pași nesiguri din cameră în cameră, căutând în fiecare colțișor, după fiecare piesă de mobilier, golind sertarele, în speranța că va găsi ceva care să-i potolească, măcar pentru o vreme, cumplitele chinuri ale foamei.

Însă cercetările îi erau zadarnice.

Trecu și cea de-a treia noapte după terminarea proviziilor. Arad adormise plângând. Pentru Vashti, somnul era împletit cu stări de veghe. Când adormea, visa că lua parte la ospete desfătătoare, apoi se deștepta, doar pentru a da piept cu realitatea teribilă pe care o trăia.

Intrară în cea de-a patra zi a postului. Arad, trezindu-se, își începu din nou gemetele jalnice, ce sfredeleau inima lui Vashti. Trebuia oare să asiste, neputincioasă, la moartea lentă a copilului?

Deodată, fu străbătută de un fior de bucurie. Privi în jur și, văzând că mama ei nu era acolo, se așeză în genunchi lângă patul copilului și-i șopti:

— Nu plânge, Arad! Stai liniștit și fii cuminte! Mă duc să-ți aduc ceva de mâncare.

Împăcat oarecum cu această făgăduială, micuțul se liniști.

Traversând camera alăturată, Vashti o văzu pe mama ei ghemuită într-un colț, cu capul pe genunchi. Părea că nu mai avea putere să se ridice de acolo. La apropierea fetei, Miriam ridică ușor capul și își urmări fiica cu o privire încărcată de deznădejde. Nu întrebă nimic de Arad. Nu scoase niciun cuvânt. Ajunsese la acea stare în care până și a vorbi devenise un lucru dureros și supărător, în care orice interes dispare și nu mai rămâne decât așteptarea sfârșitului.

Vashti era mai tânără și mai plină de energie decât mama sa. Curând însă, și ea va ajunge să-și târască picioarele, să se așeze și să-și aștepte moartea în tăcere.

Vashti nu spuse nimic mamei sale. Ce i-ar fi putut spune? Cuvintele de încurajare ar fi părut o batjocură.

Urcă scara și ajunse pe acoperiș. În urmă cu câteva săptămâni, Arad urcase acolo cu o bucată mare de pâine în mâini, pe care voia s-o fărâmițeze pentru porumbei și vrăbii. N-o făcuse însă, ci ascunsese pâinea sub o olană, gândindu-se că o să se folosească în altă zi de ea. Ocazia nu se mai ivise, însă. Pâinea zăcuse acolo, uitată, până acum. Oare mai era acolo? se întrebă Vashti. Da, era! Suficientă pentru a-l mai hrăni pe Arad încă o dată. Simți o poftă teribilă de a-și înfige dinții în pâine, înghițind-o pe loc. Însă gândul la Arad o opri.

Pâinea era tare ca piatra, însă putea fi muiată în apă.

Ascunzând prețioasa bucată de pâine între cutele rochiei, Vashti coborî scările, trecând din nou pe lângă mama sa, care aținti asupra ei aceeași privire rătăcită, pierdută în gol. Vashti se simți ca o trădătoare. O luptă se dădu în sufletul ei. Era oare bine să ascundă mamei descoperirea ei? Nu avea și ea dreptul la o bucată de pâine? Da, avea, dacă s-ar fi mulțumit doar cu o bucată. Dar dacă, în lăcomia ce pusese stăpânire pe ea, ar fi înghițit-o pe toată? Aceasta era temerea lui Vashti. Fata se găsi în situația în care trebuia să aleagă între mama ei și Arad. Afectiunea pentru acesta din urmă câștigă. O durea inima să-și lase mama să moară de foame, însă ar fi durut-o și mai mult să-l vadă pe micul Arad lipsit de ultima îmbrăcătură, luat de la gura lui tocmai de femeia care-i dăduse viață.

Când Vashti intră în cameră, micuțul își întoarse spre ea privirea neliniștită.

Vashti se apropie de patul lui.

— Privește, bucată asta mare de pâine. E tare, dar o voi muia în apă, ca s-o poți mânca. Apoi, temându-se ca nu cumva mama ei să-i audă, șopti:

— Stai liniștit. Nu vorbi, dragul meu. O vei avea curând.

După ce muie pâinea în apă, torturată o clipă de dorința de a o înghiți ea însăși, Vashti i-o întinse lui Arad.

Printre romanii aflați dincolo de ziduri erau mulți părinți, oameni cu inimă bună, în ciuda poziției lor de oameni ai războiului. Dacă ar fi putut vedea bucuria cu care micuțul înghițea bucățile de pâine, și-ar fi încărcat balistele nu cu bolovani, ci cu pâini, și le-ar fi trimis peste ziduri.

— Mănâncă încet, spuse Vashti, altfel îți va face rău.

Abia spusesse aceste cuvine și-i scăpă un țipăt de pe buze. Între ea și Arad apărură o mână osoasă, ce apucă cu lăcomie bucata de pâine, o mână ce aparținea aceleia pe care Vashti o

credea ghemuită în coltul camerei alăturate.

Arad, dându-și seama că i se răpea mâncarea, își îngrămădi instinctiv în gură unul din capetele bucății de pâine.

— Dă-mi-o, strigă Miriam trăgând de celălalt capăt cu atâta putere, încât îl ridică pe copil din pat.

Arad ținea cu dinții de pâine. Aceasta se rupse iar Miriam își înghiți partea cu o lăcomie dureroasă la vedere, sub privirea îngrozită a lui Vashti.

— O, mamă, mamă! hohoti ea. Cum ai putut face asta?

Arad, înspăimântat de ceea ce fusese în stare să facă mama sa, se agăță de Vashti, care încercă să-l mângâie.

— Am bănuț eu, spuse Miriam. Ascunzi de mine mâncare, ca să vă saturați voi, tu și Arad, în timp ce eu mor de foame.

— Nu-i așa, mamă!

— Vrei să spui că n-am văzut bine? Arată-mi unde ai ascuns proviziile!

— N-am ascuns nimic.

— Atunci, de unde ai bucată asta de pâine?

Vashti îi explică; zadarnic însă. Miriam rămase încredințată că Vashti avea provizii ascunse undeva, în casă, și declară că o să-i urmărească fiecare mișcare.

Vashti, la rândul ei slăbită de foame, se simți pe punctul de a leșina din cauza acestei scene îngrozitoare. Însă de dragul lui Arad, încercă să rămână tare.

Indignarea împotriva mamei sale făcu loc, după o vreme, unui sentiment de profundă milă. Miriam nu făcuse decât ceea ce ea însăși fusese ispitită să facă. Cu toate că era chinuită de o foame teribilă ce creștea cu fiecare ceas care trecea, Vashti se silea să-și ia un aer vesel și să-l facă astfel pe Arad să-și uite suferința. Îi aduse jucăriile și se jucă cu el. Scoase pergament, cerneală și instrumente de scris și-i făcu desene. Îi spuse povești și-i cântă câțiva dintre psalmii cunoscuți de el, ca să i se poată alătura. Psalmii îi amintiră tinerei acele seri atât de fericite petrecute alături de Crispus. În cele din urmă, vocea începu să-i tremure și pe obraji i se rostogoliră lacrimi. Se lăsă pradă durerii și începu să plângă amar. Văzându-și sora plângând, Arad începu să plângă și el. Chinurile foamei se făcură din nou simțite, iar copilul începu să ceară din nou de mâncare.

— Dă-ne de mâncare din proviziile pe care le-ai ascuns! spuse Miriam.

— Mamă, nu am nimic ascuns.

— Atunci, caută ceva de mâncare, spuse Miriam, iar vocea îi deveni țipătoare. Vezi că eu și copilul murim de foame și tu nu faci nimic. Vrei să murim? Eu sunt prea slăbită ca să ies. Tu ești mai în putere. Trebuie să existe undeva de mâncare. Du-te și caută! la bani, bijuterii, cingătoarea ta de aur. Cumpără, cerșește, fură, dacă e nevoie, dar nu te întoarce fără mâncare.

Vashti gândi că foamea luase mințile mamei sale. Ce rost avea să cutreiere cetatea pentru a cumpăra pâine de la oameni care, la rândul lor, mureau de foame? Acela care ar fi avut pâine, n-ar fi păstrat-o pentru sine?

Deodată gândul îi zbură la un om care dintotdeauna o îndrăgise: Iohanan ben Zachai, ale cărui două fiice îi fuseseră prietene bune, încă din copilărie. Se va duce la ei acasă, în Ophel, iar dacă mai aveau ceva merinde, îi va ruga în genunchi să îi dea și ei puțin pentru Arad. Își îmbrățișă frățiorul cu patimă și porni să ducă la îndeplinire sarcina aceasta atât de nesigură.

Soarele, la asfințit, împodobește cu un nimb auriu părțile de sus ale cetății în clipa în care Vashti deschise poarta casei, poartă ce nu mai fusese deschisă de câteva săptămâni.

O uimi ciudata liniște care domnea peste tot, „o liniște profundă și un fel de noapte aducătoare de moarte”, ca să folosim expresia unui istoric: contemporan. Străzile erau pustii; toate casele erau închise și baricatedate.

Ce tragedii tăcute, ce scene de cumplită deznădejde se petreceau dincolo de ușile încuiate și ferestrele zăbrelete?

În timp ce pași pe stradă, privirea îi fu atrasă de un obiect ciudat. Atârnat de o frânghie prinsă de zidul din față, se afla un cadavru zbârcit, mumificat, trupul unui bărbat care, probabil incapabil să mai suporte agonia unei morți lente, alesese să-și grăbească sfârșitul punându-și capăt vieții. Gândul că va fi nevoită să mai vadă astfel de scene cumplite până când va ajunge la destinație, aproape că o făcu să se întoarcă înapoi, în casă. Însă mânia mamei ei și privirea flămândă din ochii lui Arad o îndemnară să-și continue drumul, așa că porni mai departe, cât de repede îi îngăduia propria slăbiciune.

Făcu câțiva pași și văzu întins, la intrarea unei galerii acoperite, trupul unei femei moarte de curând. Era doar piele și os, iar venele îi erau umflate la gât. Rezat pe brațul ei era un

prunc a cărui mână prinsese convulsiv sânul secătuit al mamei sale, strângându-l cu degetele și gemând slab, cerându-și hrana de care era lipsit. Mila pentru mamă și o milă chiar mai mare pentru copil, o făcură pe Vashti să ezite. Nu-l putea lăsa pe copil să moară acolo. Pe de altă parte, la ce bun să-l ducă acasă la ea? N-avea cu ce să-l hrănească. La fel de bine putea să-și dea duhul sub cerul liber, sau sub acoperișul casei. Vashti trecu mai departe. Ajunse la capătul străzii. Sentimentul de vinovăție o împinse să se întoarcă la copil. Îl găsi dându-și ultima suflare.

Lăsând în urmă mama și pruncul, Vashti își continuă drumul.

Întâlni scene la fel de cumplite. Nu avea cunoștință încă de cartea Apocalipsa, ce se scrisese de curând. Altfel, privind toate acele lucruri, s-ar fi gândit la cuvintele „trupurile lor moarte vor zace întinse pe străzile marii cetăți”.

Intră într-o piață liniștită, ce părea a fi pustie la prima vedere. Aruncând o privire mai atentă în jurul ei, văzu în partea de miazăzi vreo douăzeci de oameni, bărbați, femei și copii, adunați în grupuri pe treptele sinagogii regale. N-o zăriră apropiindu-se, deși zgomotul pașilor ei răsună tare în tăcerea aceea ciudată.

Vashti se opri brusc, îngrozită de felul în care arătau. Membrele lor erau ca cele ale unor schelete, ochii înfundați în orbite, pomeții ieșiți, tenul cenușiu din cauza foamei – păreau a fi niște făpturi venite din altă lume. Însă cel mai cumplit lucru era expresia de nespusă suferință împărită pe fețele lor; expresia unor ființe ce n-aveau să mai zâmbească niciodată în această lume. Veniseră în acest loc pentru că-și puteau vedea de aici Templul iubit. Ar fi dorit să moară cu privirile ațintite asupra maiestuoaselor coame aurite ale sanctuarului de marmură ce se desprindea în toată splendoarea sa pe albastrul adânc al cerului.

Zăceau așteptându-și moartea pe treptele sinagogii. Cei care erau pe moarte priveau, cu ochii uçați și gurile deschise, la cei ce-și găsiseră odihna înaintea lor.

Deodată se auzi un zgomot care, îndepărtat la început, crescuse din ce în ce mai mult până când în piață își făcură apariția doisprezece zeloți înarmați, aparținând lui Ioan. Înfațișarea lor înfloritoare alcătuia un contrast izbitor cu grupul înspăimântător ce zăcea pe treptele sinagogii. Foametea nu-și pusese încă amprenta asupra lor.

Bine dispuși, soldații vorbeau și râdeau cu obrăznicie, nepăsători față de suferința pe care o întâlneau la fiecare colț de stradă. Patru dintre ei purtau un berbec, cu ajutorul căruia își forțau intrarea în casele iudeilor ce se încăpățâneau să ascundă provizii.

Vashti observă că zeloții se îndreptau pe calea ce ducea în spatele sinagogii. Nedorind să le atragă atenția, se ascunse în spatele unui stâlp, urmărind cu privirea grupul ce se apropia. Când ajunseră aproape de ea, Vashti văzu cu uimire că cei mai tineri dintre ei erau îmbrăcați cu veșminte femeiești, având la glezne lăntușoare ce zăngăneau în timp ce pășeau; părul lung, lăsat liber pe spate, le era împodobit cu suffa, o plasă delicată care, atașată la învelitoarea capului, atârna până la talie; obrații le erau colorați cu roșu, în timp ce ochii, pentru a părea mai mari și mai conturați, le erau înnegriți cu vopsele de ochi; sprâncenele le erau conturate și arcuite.

Înfațișarea lor o umplu de o oroare de nedescris; se întreabă ce putea însemna asta, neștiind, în nevinovăția ei, că Templul devenise, sub cărmuirea lui Ioan din Giscala, locul ticăloșilor care l-au determinat pe văzătorul din Patmos să pună cetății, odinioară sfinte, un nume înspăimântător.

În trecerea lor, zeloții aruncară o privire scurtă tăcutului grup, ale cărui chinuri de moarte nu le stărniră decât râsul.

— Mai multe victime pentru carul morții, răsă unul. Aha! continuă el, oprindu-se din mers și arătând cu degetul un trup ce zăcea întins pe spate. Pe cine avem aici? Pe viața mea, este Asenath, stricata. Cine ar mai putea recunoaște în ea favorita de odinioară a bătrânului Anania? Priviți cum se uită de fix! Oare mai trăiește, sau a murit?

— E moartă! răspunse un altul.

— Pun pariu pe zece șekeli că încă mai trăiește, strigă cel care vorbise întâi.

— Iar eu pun pariu pe aceeași sumă că e moartă, răspunse al doilea.

— Bine! Ați auzit, spuse primul, adresându-se celorlalți și luându-i martori ai pariului.

Zeloții aveau felul lor de a se convinge dacă cineva era mort sau nu.

Scoțându-și spada, primul ticălos dădu deoparte rochia femeii și-i înțepă pieptul cu vârful ei. Se auzi un geamăt slab, însoțit de o grimasă.

— Ai pierdut pariul, Malchus, răsă el. Trăiește.

— În orice caz, acum e moartă, răspunse al doilea; și, furios din cauza pariului pierdut, își trase spada și vârî lama în inima femeii.

Văzând scena, un muribund aflat alături de femeie li se adresă cu glasul spart.

— Pentru numele lui Dumnezeu, aveți milă și faceți-mi la fel! Puneți capăt suferinței mele.

— Vrei să mori? Atunci vei trăi, răspunse Malchus. Și, vârându-și sabia în teacă, se îndepărtă alături de ceilalți zeloți înveseliți de cele întâmplătoare.

Când piața redeveni tăcută, Vashti se strecură afară din ascunzătoare. Șovăi o clipă, neștiind dacă n-ar trebui să se întoarcă acasă, apoi se hotărî să-și continue drumul spre Ophel. Ajunse la locuința lui Iohanan ben Zachai fără alte opreliști. Era o casă modestă, situată pe o stradă pustie și tăcută, ca și celelalte străzi ale cetății.

Vashti găsi poarta zăvorâtă, după cum se așteptase. Înainte de a bate, trase cu urechea. Dinăuntru venea un zgomot care-i făcu inima să tresalte de speranță; era un zgomot ca cel produs de pietrele de moară ce strivesc boabele de grâu.

Cu toată tulburarea pe care o simțea, Vashti nu putu să nu remarce imprudența celor dinăuntru. Cum puteau face așa ceva atât de aproape de ușă? Oricând puteau trece pe stradă acei bandiți zeloți, căutători de hrană.

În casa lui Iohanan era grâu; oare nu-i vor da și ei măcar puțin din proviziile lor?

Bătu la poartă, iar zgomotul încetă.

„Probabil mă iau drept zelot”, își spuse ea cu un râs nervos. Bătu a doua și a treia oară, însă nu-i deschise nimeni; își spuse numele, ridicând glasul. Nimeni nu-i răspunse. O tăcere de moarte domnea în toată casa.

Vashti se dădu înapoi până în mijlocul străzii și-și ridică ochii spre fereștrua zăbreliată de deasupra porții. Nu se vedea nimeni.

Se îndepărtă câțiva pași, însă se întoarse și-și continuă plimbarea în fața casei, bătând din când în când la poartă. Zadarnic însă.

Simți cum și acea fărâmə de speranță din inima ei se stinge. Dacă Iohanan ben Zachai nu era gata să răspundă rugăminții celui lipsit, atunci nu se putea aștepta la ajutor din partea nimănui. Nu-i mai rămânea altceva de făcut decât să se întoarcă acasă.

Însă cum se putea întoarce cu mâinile goale? Cum putea suporta privirea disperată a mamei sale muribunde, privirile înfometate ale micului Arad care se aștepta să-și vadă sora venind acasă cu brațele încărcate de hrană?

Rătăci fără nicio țință pe străzile și piețele cetății luminate de stele. În porticul din fața palatului lui Agripa, ce zăcea acum aproape în ruină, întâlni un grup de bărbați, cu trupuri scheletice, chipuri cenușii și ochi sticloși din care răzbătea o spaimă deznădăjduită.

Sprîjiți în toiege, ascultau cuvintele unui fanatic ce se amăgea singur și-i amăgea și pe ceilalți cu făgăduința întemeierii unui imperiu universal al iudeilor; credința și entuziasmul acestor falși profeți deveneau din ce în ce mai aprinse, pe măsură ce situația se dovedea a fi, pe zi ce trecea, tot mai disperată. Speranța lor n-avea să se stingă decât odată cu dispariția Templului și a cetății Sionului.

Vashti se opri o clipă ca să asculte cuvintele omului.

— Credeți oare că Iehova va lăsa cetatea peste care a pus Numele Său să cadă în mâinile unor păgâni netăiați împrejur? Fraților, în natura divină nu există contradicție, iar Acela care a poruncit să fie zidit Templul n-ar putea porunci niciodată să fie distrus. Îmbărbățați-vă și bucurați-vă! Vremea prevestită de profeți a sosit; cerurile se vor deschide și Mesia va coborî la noi. Nu mai sunt decât ceasuri și va veni să-și răzbune poporul. Va sta pe Muntele Măslinilor și cu suflarea gurii Lui va nimici oastea lui Titus, așa cum a nimicit odinioară armata lui Sennacherib.

Atât de convingător știa să le prezinte textele scrierilor profetice, încât înfometății săi ascultători, abia ținându-se pe picioare, se însuflețiră la fel de mult ca și cel ce le vorbea; uitară suferința prezentă; fețele li se luminară și-și ridicară privirile spre steaua ce lucea, roșiatică, pe bolta cerului, așteptându-se parcă s-o vadă trimițând săgeți înflăcărate asupra dușmanilor care așteptau răbdători sfârșitul sigur al cetății.

Vashti oftă și trecu mai departe. Ajunse la colțul unei străzi unde zări un bărbat în genunchi, având în mână un arc și o săgeată. Fata nu mai văzuse niciodată o privire atât de sălbatică, sau o expresie atât de dureros de nerăbdătoare. Urmărind direcția privirii lui, văzu că bărbatul avea săgeata îndreptată spre un porumbel ce tocmai se așezase pe pământ, la doar câțiva pași mai încolo. „Mâncare, mâncare! Viață, viață!” era gândul ce-i stăpânea cu totul mintea.

Însă Vashti vedea ceea ce omul nu reușea să vadă. Mult mai aproape de pasare și ghemuită lângă o poartă, se afla o femeie cu trupul scheletic, pregătită să înșface pasărea. Așa se și întâmplă, îndată ce săgeata își atinse ținta, femeia ieși clătînându-se din ascunzătoare sa;

ochii îi străluceau de o bucurie sălbatică. Cu un hohot de râs diavolesc se aruncă asupra porumbelului mort și-și înfipse dinții în carnea crudă. Văzând aceasta, bărbatul începu să strige, un strigăt de disperare, agonie și mânie, un strigăt cumplit și jalnic.

— Hoață ce ești! Câtea! Blestemată fii! urlă el. Dă-mi ce-i al meu! Ah, vrea să-l devoreze pe tot! în numele lui Dumnezeu, lasă-mi și mie o bucată, ca să nu mor!

Se aruncă înainte ca să-și recupereze prada, însă picioarele nu-l ajutară și căzu la pământ; încercă să se ridice clătănându-se și făcu câțiva pași spre femeie, căutând să se răzbune. Însă nu mai fu nevoie. Femeia se în dopase până la saturatie, iar trupul, lipsit atâta vreme de hrană, reacționează. Femeia fu cuprinsă de convulsii și se trânti la pământ zvârcolindu-se îngrozitor. Muri pe loc, în hohotele batjocoritoare de râs ale bărbatului care, neimpresionat de soarta ei, căzu în genunchi și smulgând rămășițele păsării din gura moartei și le îndesă în gură.

Vashti, cutremurată, se îndepărtă de această scenă și se întoarse spre Ophel, căutând din nou casa lui Iohanan ben Zachai. Se opri însă înspăimântată, la câțiva pași de casă.

Poarta era deschisă larg. Fusese spartă cu ajutorul unui drug care zăcea pe prag.

Din casă se auzeau strigătele de durere ale unui bătrân.

— Mai suciți-i puțin membrele! se auzi vocea lui Malchus, zelotul. Îl facem noi pe bărbosul ăsta bătrân să ne spună unde și-a ascuns grăul.

În acea clipă, răsunară niște țipete ascuțite la catul de sus. Erau fiicele lui Iohanan, chemându-și tatăl să le scape din mâinile desfrânaților zeloți. Acolo unde intrau zeloții lui Ioan nu mai rămânea în urmă nicio fată fecioară, iar ei își făceau un titlu de glorie din asta.

Vashti simți cum îi îngheață sângele în vine; o luă la fugă, de teamă să nu aibă aceeași soartă. Nu-i păsa în ce direcție o duc picioarele. Fugi până când văzu înălțându-se în fața ei o masă întunecată, care ascundea cerul înstelat. Ajunseseră la zidul Sionului, uriașul zid ce se înălța între romani și victorie, între ea și Crispus. Era aproape de Poarta Văii, păzită de un grup de zeloți. Deasupra, pe metereze, veghea un grup de străjeri. Vashti se trase degrabă în umbra zidului, ca nu cumva să fie văzută.

Lângă poartă stătea Simon cel Negru. În aer se simțea un miros neplăcut și atât de pătrunzător, încât aproape că-i simțea gustul pe limbă. Simon ținea în mână o cutie cu parfumuri, pe care o ducea la nas din când în când.

De dincolo de zidurile cetății răzbăteau până la ea strigăte jalnice, misterioase glasuri ale unor oameni în suferință; glasurile, purtate pe aripile nopții, străpungeau inima fetei ca niște săgeți, umplând-o de o teamă inexplicabilă. Ciudatul miros și strigătele acelea sinistre – ce însemnau oare? Aparenta indiferență a bărbaților ce străjuiau poarta dovedea că erau obișnuiți cu aceste lucruri

Simon era prins într-o discuție cu un bărbat pe nume Manneus, un om cu privirea oarecum tristă. Manneus fusese desemnat să scrie în registre numele tuturor acelor ce muriseră și erau scoși din cetate pe Poarta Văii. Trupurile celor morți trebuiau scoase din cetate, altfel exista pericolul unor molime. Erau adunate noaptea de către agenți plătiți ai Sanhedrinului, încercate în căruțe și duse în afara cetății, unde erau aruncate, fără vreo slujbă de îngropăciune, în viroagele ce înconjurau Ierusalimul. Însă Vashti nu știa toate acestea.

— După părerea ta, câți au fost scoși până acum pe poarta asta? îl întreabă Manneus pe Simon.

— Douăzeci de mii, poate, răspunde zelotul.

— O sută cincisprezece mii opt sute optzeci, răspunde Manneus, consultându-și scrierile[41].

Până și Simon, aspru din fire, fu zguduit de șocanta veste.

— Pe focul gheenei! mormăi el. Și asta pe o singură poartă! Oare câți au fost scoși pe celelalte porți? Frații noștri iudei care și-au dorit dintotdeauna să fie îngropați la Ierusalim, își văd împlinită dorința, adăugă încruntat. Hei, dar cine e aici?

Mănată de un impuls inexplicabil, Vashti păși tremurând afară din umbră și îl imploră să-i dea pâine.

— Pâine? repetă zelotul. Și pentru ce vii la mine?

— Pentru că tu ești ca un rege în cetate.

— Căpitane, spuse unul dintre zeloți recunoscând-o pe Vashti, tânăra aceasta este din secta nazarinenilor, aceia care preziceau pieirea cetății. Mai mult, se află sub tutela lui Iosephus, acel trădător care se bucură de cinstire acum în tabăra dușmanilor.

— Nazarineană, da, este adevărat. Și totuși, răspunde Vashti, grăbindu-se să se folosească de orice argument ce l-ar fi făcut pe Simon să-o privească cu bunăvoință, n-am părăsit cetatea

atunci când au plecat nazarinenii. Am rămas în urmă și am ales să împărțesc soarta iudeilor din Ierusalim. În numele lui Dumnezeu, continuă ea, adresându-se lui Simon, dă-mi te rog pâine. Nu cer pentru mine, ci pentru un copil aflat pe moarte. Dă-mi doar o bucată și, în dimineața învierii, când toate faptele vor fi aduse la lumină, aceasta îți va fi socotită drept neprihănire.

— Vei primi o pâine, spuse Simon, mișcat în mod ciudat de cuvintele ei. Vei căpăta un coș... un coș plin cu pâini.

Fetei nu-i veni să-și creadă urechilor.

— Dar înainte de a te întoarce acasă, trebuie să iei câteva îmbucături, altfel vei leșina pe drum. Vino cu mine!

Vashti, temându-se să i se alăture, însă neîndrăznind să-l refuze, îl însoți pe Simon spre turnul alăturat Porții Văii. Intrară într-o încăpere în care se aflau trei sau patru zeloți care jucau zaruri și beau vin. Simon le porunci să iasă.

— Uite, spuse el adresându-se fetei când rămaseră singuri, ai aici șase stafide, o smochină și o bucată de pâine. Deocamdată îți va fi de ajuns. Pune-ți frâu poftelor, dacă vrei să trăiești.

Pentru Vashti, a mânca știind că mii de alți iudei mureau de foame, era un act profund egoist. Se gândi că hrana aceasta fusese probabil smulsă cu forța din mâinile celor înfometați. Însă foamea se dovedi mai puternică; și, nutriend fața de Simon un sentiment ciudat, de recunoștință amestecată cu repulsie, începu să mănânce, fără grabă, din bucatele ce i se păreau mai delicioase decât cele de la banchetul lui Florus. Plăcerea îi era însă micșorată de mirosul neplăcut ce părea a se face simțit pretutindeni. Faptul că nu avea cunoștință de unde venea duhoarea, îl surprinse pe Simon. Dându-și seama că ignoranța ei era reală, bărbatul se ridică și spuse:

— Vino cu mine și vei afla.

Vashti începu să-și regrete curiozitatea, nerăbdătoare să se întoarcă acasă cu pâinea. Nevoind să-l jignească pe zelot însă, porni în urma lui pe o scară de piatră, păși pragul unei uși și se trezi pe metereze.

Simon, încredințându-i mai întâi cutia cu parfumuri, o pofti să privească peste creneluri.

Vashti se supuse.

Era o noapte fără lună, însă sclipirea ca de diamant a stelelor o ajută să vadă ce se afla dedesubt. Era lumina potrivită pentru o astfel de scenă: lumina strălucitoare a soarelui ar fi dezvăluit o scenă mult prea înfricoșătoare pentru a putea fi suportată de mintea omenească.

„Vor privi la trupurile celor care au păcătuit împotriva Mea!”

Vashti, privind sub ea, zări nedeslușit că adâncă și întunecata vale Hinom, un adevărat iad în accepțiunea teologiei ebraice, era plină de rămășițele celor morți. Nu erau sute, ci zeci de mii de trupuri. Acestea zăceau unul peste altul, unele având încă veșminte, altele goale, în toate stadiile posibile de descompunere, de la cele ce fuseseră aduse în acea noapte, până la oasele albite ale scheletelor, ce sclipeau înspăimântător în întunericul din jur.

Aerul era îmbibat cu o duhoare atât de cumplită, încât aproape că putea fi pipăită, și atât de degustătoare, încât dacă n-ar fi avut cutia cu parfumuri, Vashti ar fi căzut leșinată la pământ.

Însă ceea ce era și mai îngrozitor, era faptul că din toate părțile se auzeau foșnete ciudate, amestecate cu sunete asemenea unor plesnituri sinistre.

Simon aruncă o piatră; un nor întunecat de corbi și vulturi îndopați cu carne umană, se ridică în aer, deasupra meterezilor, umbra lor întunecând fața cerului.

La trecerea lor, Vashti făcu un pas înapoi cutremurându-se și mișcarea aceasta o făcu să zărească un spectacol mai impresionant, mai înfrorător. Înțelegea acum de unde veneau vaietele și strigătele acelea jalnice!

Dincolo de prăpastie sub lumina rece a stelelor neîndurătoare, se ridicau șiruri peste șiruri de cruci. Și pe fiecare dintre ele era răstignită câte o formă omenească! Crucile erau prea multe pentru a putea fi numărate; încercuiau întreaga cetate, până la zidul romanilor, a cărui formă se zărea nedeslușit de pe meterezele Ierusalimului. Câți dintre cei crucificați erau deja morți, câți își suportau suferința cu eroism, câți ajunseseră la acea stare de leșin de dinaintea morții... era imposibil de spus. Se putea crede că erau cu toții morți, însă din când în când, câte un sărman nenorocit, ridicându-și capul căzut în piept, tremura convulsiv și sfâșia liniștea nopții cu un strigăt jalnic de durere, un strigăt ce ar fi făcut chiar și pe cel mai crud om să se cutremure. Strigătele acestea însă nu păreau a avea vreun efect asupra lui Simon.

— Pentru numele lui Dumnezeu, cine sunt aceștia? întrebă Vashti cu suflarea întretăiată.

— Dezertori iudei. Așa îi primește Titus pe cei care vin la el, părăsind cetatea. Nu-i plâng.

Să moară! Își merita pedeapsa. Acesta este sfârșitul celor care părăsesc lupta pentru cauza sfântă! La început Titus i-a primit cu bunăvoință... o bunăvoință ce s-a dovedit a fi fatală pentru mulți dintre aceia care s-au înfruptat cu lăcomie din tot ce li s-a dat să mănânce și au crăpat. Se opri, zâmbind ciudat, apoi continuă:

— Au fost urmați de alți dezertori care, înainte de a părăsi cetatea, au înghițit monede de aur și pietre prețioase, cu gândul că o să le capete înapoi după ce vor trece liniile romane. Fatală le-a fost avariția! Aliații sirieni și arabi au aflat acest secret și s-au întrecut în a-i măcelări pe dezertori, ca să pună mâna pe comorile lor. Două mii de iudei au fost uciși astfel într-o singură noapte.

Zâmbi din nou. În cele din urmă Titus, supărat din cauza progresului lent al armatei sale, a trimis în fața zidurilor noastre un mesager, prin care ni s-a spus că nu va mai primi dezertori. Să iasă toți din cetate, sau niciunul. Fără a ține seama de decretul lui, mulțimi de alți dezertori au căutat refugiu în tabăra romană, doar pentru a fi trimiși înapoi cu mâinile tăiate.

O licărire de răzbunare îi luci din nou în priviri și zâmbi.

— Iar acum, adăugă Simon arătând cu degetul mulțimea de cruci aflată sub ei, acum îi primește în felul acesta. Ajunge să pună pe cruce cinci sute de iudei într-o singură zi!

Răzbunarea istoriei!

Cu patruzeci de ani în urmă, aceia care acum gemeau pe cruce și fiii lor, strigaseră: „Răstigniți-L!” Acum le venise rândul să-și primească pedeapsa, în același loc: Golgota! Josephus mărturisea în scrierile sale că „nu mai erau locuri pentru înfipt crucile, nici cruci destule pentru atâtea victime”. Iar răstigniții, dacă în suferința lor mai aveau putere să privească spre cer, ar fi putut zări strălucirea roșiatică a spadei cerești. Și totuși... steaua să fi avut oare forma unei spade, sau a unei cruci care, prin strălucirea ei, îi puneau față în față cu cea mai teribilă tragedie din istoria lui?

Vashti simți că i se învârte capul. Un vâl parcă i se așternuse peste ochi. Aerul și peisajul din jurul ei păreau a căpăta o culoare purpurie. Scoase un vaiet sfâșietor, care sparse tăcerea nopții:

— O, Doamne, ai milă de cetatea aceasta nenorocită!

Trecuse de al șaselea ceas al nopții când Vashti ajunse acasă, purtând pe braț coșul cu pâine.

Închise și încuie poarta în urma ei, apoi traversă gangul și curtea. Intră într-o încăpere de la parter și se opri o clipă, trăgând cu urechea. Se așteptase să audă vaietul slab al micului Arad. Însă casa era învăluită într-o liniște de mormânt. Arad dormea, desigur. Un gând teribil îi veni în minte, iar inima aproape-i încetă să mai bată. Dar nu! Se alarma fără niciun motiv. Un post de două zile, chiar dacă putea slăbi un copil de vârsta lui, nu-l putea omori. Desigur că Arad dormea.

Zâmbi cu drag închipuindu-și bucuria copilului la deșteptare, când va vedea ce i-a adus sora lui.

Dacă mama și copilul dormeau, era normal să domnească tăcerea în casă. Și totuși, era o liniște apăsătoare, ciudată. Vashti fu cuprinsă de o teamă nedelesuită. Aproape că-i era frică să mai facă încă un pas. Pentru prima oară în viață, întunericul o făcu să se înapăimânte.

Făcându-și curaj, se îndreptă spre scara aflată într-un colț al camerei. Când ajunse în mijlocul încăperii, piciorul ei lovi un obiect aflat pe podea. Curioasă să afle ce era, se aplecă și simți că era un *cuțit lung*! Cuțitul nu se aflase pe podea când plecase de acasă, de asta era sigură. Una dintre sandale i se deschise tocmai în acest loc. Se aplecase s-o lege. Dacă ar fi fost acolo cuțitul, l-ar fi văzut. Cineva intrase aici în lipsa ei; Miriam, fără îndoială!

Nu era nimic de mirare ca mama ei să fi coborât scările și să fi ieșit în curte; Vashti se întreba însă pentru ce-i trebuie mamei acest cuțit de bucătărie, ce nu putea fi folosit decât pentru pregătirea mâncării.

Cercetând cu privirea în jurul ei ca și când întunericul i-ar fi putut da vreo explicație, Vashti zări pe podea, la câțiva pași de ea, un obiect sclipitor. Semăna cu un ochi, un ochi ce-i urmărea cu atenție toate mișcările. O privi o clipă, clipi, sclipi din nou, apoi păru că se stinge, lăsând în urmă doar întuneric.

Vashti, ușurată, scoase un ușor râs nervos, dându-și seama că ceea ce o speria se atârna de mult nu era un ochi, ci o slabă lumină în vatră, un tăciune pe punctul de a se stinge. Așadar, în lipsa ei cineva aprinsese focul în această încăpere. Cine altcineva putea face asta decât mama ei? Și, dacă mai puneia la socoteală și cuțitul acela, concluzia firească era că aici se pregătea mâncare. Însă, de unde-și procurase Miriam alimente? După cele ce văzuse în ziua aceea, era puțin probabil ca cineva din cetate, în afară de zeloți, să fi fost atât de aprovizionat

încât să dea și altora. Atunci, ce să fi însemnat focul și cuțitul?

În loc să urce degrabă în camera mamei ei, Vashti rămase un timp în bucătărie, încercând să găsească cheia acestui mister. Cu toate că nu-și putea explica ce însemnau toate acestea, simțea că ceva nu era în regulă, iar acest lucru o făcu să se cutremure.

Se apropie încet de vatra caldă încă. Piciorul ei călcă o bucată de stofă, o hăinuță mică, de lână, aparținând fratelui ei. După ciucurii care împodobeau haina, își dădu seama că era micul caftan pe care-l purtase când plecase ea de acasă. Ce o determinase oare pe mama sa să-l dezbrace pe copil de singurul lui veșmânt? Să-l fi schimbat cu altul? Nu vedea motivul însă. Și pentru ce să-l fi adus aici, în bucătărie, lângă vatră?

Întrebându-se dacă nu cumva în încăpere mai erau și alte lucruri ce aparțineau micului Arad, începu să caute în jur pe dibuite. Curând puse mâna pe cingătoarea și pe cele două sandale ale copilului.

O clipă rămase uimită; apoi, avu intuiția cumplitului adevăr. Un țipăt înfiorător îi scăpă de pe buze, un țipăt ce nu avea în el nimic omenesc. Rămase aproape paralizată de frică. O sudoare rece îi ieși prin toți porii.

Ce erau toate acele tragedii îngrozitoare la care fusese martoră pe drum, în comparație cu aceasta?

Se întoarse și urcă scara în fugă, durerea pe care o simțea dându-i puteri supranaturale.

Intră în camera de sus. Era întuneric, însă lumina stелеlor scânteia printre ochiurile zăbrelelor de la fereastră, destul cât să poată zări conturul obiectelor din încăpere. Miriam se afla întinsă pe o rogojină, în mijlocul camerei, cufundată în somn. Vashti nu se îndreptă spre ea. Cu toate că știa că nu-l va găsi acolo, alergă la patul lui Arad. Era gol!

Se repezi la mama ei, îngenunche și privi cu groază chipul adormit, pe care era întipărită o expresie de animal sătul. Mama ei dormea, ca și când era o noapte ca oricare alta! Cum putea dormi, după ce făcuse o asemenea faptă? Dormea, ea, care de acum înainte n-ar mai fi trebuit să știe ce înseamnă somnul!

Orice sentiment filial se stinse în sufletul lui Vashti în timp ce scutură cu forță umărul femeii.

Iar sufletul nefericitei Miriam, trezit din uitarea binefăcătoare a somnului, auzi prin bezna nopții o voce care, precum cea a unui înger acuzator, îi puneă îngrozitoare întrebare:

— Ce-ai făcut cu Arad?

Capitolul 22

Salvarea lui Vashti

Tiberiu Alexandru, iudeul apostat, împreună cu Crispus și alți patru ostași, se aflau la poalele zidului cetății. Zidăria, în acel loc, se ridica la o înălțime considerabilă. Deasupra zidului se înălța Colanada lui Solomon.

Noaptea, strălucitoare și plină de stele la început, se întunecase acum, un lucru ce părea a-l mulțumi pe Alexandru.

— Cu cât este mai întuneric, cu atât voi avea mai multe șanse să descopăr ceva, spuse el. Crispus trase concluzia că Alexandru avea un motiv special pentru care-l adusese aici. Miroseă greu, căci se aflau aproape de valea Chedron, locul unde erau aruncate cadavrele iudeilor.

Alexandru privi cu atenție spre acea vale. Ar fi putut cita scrierile profeților evrei, așa cum făcea adesea; de obicei însă, doar pentru a le ridiculiza.

— „Fiul omului”, se adresa lui Crispus cu un glas batjocoritor, „vor putea oare oasele acestora să învieze?”

— Răspunsul meu nu poate fi decât al cărturarilor ale căror scrieri le-ai lepădat, răspunse Crispus. „Ceea ce nu exista, a luat ființă. Cu atât mai mult deci, ceea ce deja există?”

Poate că Tiberiu Alexandru ar fi răspuns acestui vestit argument rabinic, dacă atenția nu i-ar fi fost atrasă în acel moment de apariția neașteptată a unei lumini la o fereastră aflată într-unul din forturile ce se înălțau din loc în loc pe zidul de împrejmuire ridicat de romani.

Lumina apărură de trei ori, apoi dispărură.

— Ai văzut-o? îl întreabă pe Crispus. Și eu am văzut-o, în alte nopți ca aceasta. Fără îndoială, nu poate fi decât un semnal dat iudeilor din cetate. Avem un trădător în tabăra noastră. Vom rămâne aici și, dacă nu mă înșel, îl vom descoperi. Să așteptăm în umbra stâncii.

— Oare nu este acela fortul în care găzduiește regele Agripa? întreabă Crispus în șoaptă.

— Întocmai, răspunse Alexandru.

Micul grup rămase în așteptare timp îndelungat. În cele din urmă, deasupra capetelor lor se auzi un zgomot de lanțuri. Privind în sus, zăriră coborând prin întuneric un coș uriaș, legat cu un lanț de fier. Coșul atinse pământul și rămase acolo.

— Gol, murmură Alexandru, privind în coș. Așa cum bănuiam. Probabil a fost coborât de preoți, ca să fie umplut. Iată-l și pe trădător.

De-a lungul zidului, venea furișându-se un bărbat înveșmântat în haina unui soldat din trupele lui Agripa. După el țara câțiva miei, legați cu o frânghie unul de celălalt. Ajungând la destinație, omul fu pe punctul de a pune primul animal în coș când, spre uimirea sa, îl văzu pe Alexandru ieșind din umbră.

— Nu ești tu Sadas, libertul prințesei Berenice?

Soldatul admise că el era acela. Apoi Crispus, la rândul lui, recunoscă în el pe acela care o denunțase pe Vashti în sinagoga regală.

— Ah! Lucrurile nu sunt atât de grave precum am crezut. Miei aceștia, probabil aduși de la Bethleem, căci altfel nu ar fi îngăduit, sunt trimiși de prințesa Berenice pentru ca jertfele de dimineață și de seară să nu fie întrerupte, nu-i așa, Sadas? Îmi închipui că, acolo sus, rezerva începe să sece. Am un mare respect pentru prințesă, dar mie îmi pare că zelul frumoasei doamne pentru religia ei se apropie de trădare față de noi, romanii. Mi se pare o nesăbuiță să îngăduim continuarea acestor jertfe aduse lui Iehova, după ce Theomantes L-a invitat cu atâta bunăvoință să-și ocupe locul în Capitoliu. Și pentru că oamenilor mei, ca să nu mai vorbesc de mine, le place atât de mult frigarea de miel, Quintus, de aceste animale în cortul meu, și pune-l pe acest bărbat sub pază. Măine vom cerceta mai îndeaproape această problemă.

Soldații se grăbiră să execute ordinul.

— Tare mi-ar fi plăcut să punem în coșul ăsta câțiva porci, continuă Alexandru, lovind coșul cu piciorul.

În acel moment, preoții aflați pe zid, văzând că soldații duceau miei înapoi în tabăra romană, își dădură seama că șiretlicul lor fusese descoperit și începură să tragă coșul sus.

În timp ce Tiberiu Alexandru se îndepărta pe urmele soldaților săi, Crispus rămase în

apropierea zidurilor. Mintea lui era torturată de gândul suferințelor pe care le îndura Vashți în timpul acestui îndelungat și lung proces de înfometare a îndărătnice cetăți. Sau poate că, în clipa acesta chiar, trupul ei zăcea în descompunere printre cele aruncate în valea Chedron, sfâșiat de pliscurile și ghearele păsărilor de pradă. Urma oare s-o revadă doar în dimineața învierii, când aceste „oase uscate” vor prinde din nou viață?

Întinericul devenea din ce în ce mai adânc, atât de adânc, încât Crispus abia deosebea ceva la câțiva metri. Era o beznă totală.

O noapte ideală pentru cei care și-ar fi pus în gând să atace pozițiile romane!

Abia îi trecuse acest gând prin minte, că la urechile lui Crispus răzbătu un zgomot, nu departe de el. Ascultă cu atenție. Zgomot de pași furiași. Nu ai unui singur om, îi păru lui Crispus, ci a trei sau patru, înaintând prudent, ca și când s-ar fi străduit să nu se facă simțiți. Se îndreptau încet chiar spre locul unde se afla. Câteva clipe și aveau să fie lângă el.

Erau oare spioni romani? Sau un grup de dezertori iudei?

Potrivindu-și scutul pe braț și scoțând sabia, Crispus aștepta apropierea lor.

Când bărbații – trei la număr – își făcură apariția, Crispus le porunci să se oprească, ordin pe care-l executară cu surprinzătoare grabă. Ca răspuns la întrebările lui Crispus, explicară că erau iudei, pelerini veniți din Asia pentru sărbătoarea Paștelui, reținuți aici de asediu. Fuseseră puși să apere o porțiune a cetății în Ophel și, nemaisperând în salvarea ei, dezertaseră. Legaseră o frânghie de creneluri și se lăsaseră să lunece pe ea până jos.

Câtă nebulie! Cu toate că în fiecare zi erau crucificați aproape cinci sute de astfel de dezertori, mai erau dintr-aceia care, în ciuda nenorocirii ce se abătuse asupra înaintașilor lor, căutau să ajungă pe ascuns prin liniile de încercuire romane.

— De când ați fugit?

— N-a trecut un sfert de oră, răspunse unul dintre ei, pe nume Asaf.

— Frânghia încă mai atârână pe zid?

— Desigur. Cum am fi putut s-o dezlegăm de pe creneluri?

— Credeți că fuga voastră a fost descoperită între timp?

— Nu până la sabbat.

Întrebările lui Crispus erau inspirate de o idee îndrăznească ce-și făcuse loc brusc în mintea sa. O frânghie lăsată să atârne pe zid, într-o parte lipsită de apărători!

Pentru ce n-ar fi pătruns în cetate pe aceeași cale? Scopul lui era să pornească în căutarea lui Vashți, s-o scoată din această cetate a morții și s-o ducă într-un loc sigur, departe de uneltirile Berenicei. Însă planul său, întocmit pe loc, avea nevoie de cooperarea celor trei iudei. Dar acesta era lucrul cel mai greu. Iudeii puteau să refuze a i se alătura, sau îl puteau înșela pretinzând că-l ajută, trădându-l mai apoi. Totuși, oricât de disperat ar fi fost planul său, era hotărât să-și asume riscul.

— Ascultă-mă, Asaf, și voi doi, spuse Crispus folosind un stil de exprimare iudeu, în încercarea de a da cererii sale mai multă greutate. Pe Dumnezeu cel viu, înaintea căruia mă aflu, dacă încercați să treceți singuri liniile romane, sunteți pierduți. Nu vă temeți, voi merge cu voi și vă voi salva. Însă nu voi face lucrul acesta acum, ci mâine seară. Trebuie să vă întoarceți la postul vostru de pe zid. Eu vă voi însoți, nu ca să trădez cetatea, ci ca să caut o tânăra, a cărei viață aș vrea s-o salvez. Nu mi-ar fi greu să urc pe frânghia pe care ați lăsat-o atârânănd, însă cum aș putea să mă întorc dacă zidul nu va fi apărât de cineva care m-ar lăsa să cobor? De aceea, vă cer să vă întârziați fuga. Mâine noapte, la ceasul acesta, când veți fi din nou de strajă, voi veni cu fata și veți fi liberi atunci să plecați. Eu sunt Crispus, tribunul, și am mare recutare pe lângă Titus. Voi putea deci, să-mi respect făgăduiala pe care v-o fac. Dacă mă veți ajuta, vă voi însoți la tabăra romană și vă voi da drumul să plecați în pace. Însă dacă-mi refuzați propunerea, vă las să vă duceți singuri și să dați piept cu soarta ce vă așteaptă. Nu întârziați a-mi da un răspuns, căci reușita planului meu depinde de întoarcerea voastră grabnică în cetate.

Cei trei bărbați se sfătuiră câteva clipe în șoaptă. Ajunseră degrabă la o hotărâre.

— Jură pe numele Domnului că ne vei salva viața, spuse Asaf, și te vom ajuta.

Sub cerul întunecat, Crispus făgădui solemn. Cei trei păreau să-l ia pe Crispus drept prozelit iudeu, iar el nu socoti că ar trebui să le spună că greșesc.

— Să ne întoarcem degrabă, spuse Asaf, înainte ca fuga noastră să fie descoperită.

Însoțit de noii săi aliați, Crispus începu să urce în tăcere și cu băgare de seamă panta abruptă a Ophelului, recunoscător pentru întinericul ce-i ascundea privirilor santinelor zelote aflate deasupra lor.

Ajun la baza meterezelor, se târâră de-a lungul lor, urmându-l pe Asaf, până când

ajunseră la un punct unde baza semicirculară a unui turn uriaș făcea un unghi cu zidul. În acest unghi, abia vizibilă în întuneric, atârna o frânghie.

— Semn bun, șopti Crispus. Dacă partea aceasta a zidului ar fi fost vizitată în absența voastră, frânghia ar fi fost observată și desfăcută.

Cei trei iudei se cățărară pe creasta zidului și dispărură după creneluri, apoi îl traseră pe noul lor aliat.

Partea de zid încredințată pazei lor se dovedi a avea cam douăzeci de metri lungime, mărginită fiind la fiecare capăt de câte un turn circular, ceea ce făcea posibil ca mișcările lor să nu fie observate de către ceilalți păzitori ai zidului.

— Nu te-ai putea întoarce cu fata într-un ceas? Astfel am putea rezolva problema noaptea asta, spuse îngrijorat Asaf.

— Asta aș dori și eu, însă mă tem că va dura cam mult până o voi găsi, iar peste un ceas vor miji zorile. Ascundeți-mi casca, m-ar trăda. Și împrumutați-mi o mantie.

Asaf intră într-unul dintre turnuri și se întoarce cu o glugă și o gabardină, sub care Crispus își ascunde uniforma romană.

— La care ceas din noapte începeți straja?

— Suntem în a treia strajă, de la al șaselea ceas al nopții, la al nouălea.

— Așteptați-mă puțin după al șaselea ceas. Ca semn că totul este în ordine, veți înfige o sulită în mijlocul metrezelor. Dacă n-o zăresc desprinzându-se pe cer, nu mă voi apropia. Și acum, rămas bun! Țineți-vă făgăduiala și veți fi răsplătiți.

În timp ce cobora scările de piatră, Crispus se felicită pentru ușurința cu care reușise să intre în cetate. Va reuși, oare, s-o părăsească la fel de ușor? Acest lucru depindea în primul rând de fidelitatea noilor săi tovarăși, dar pentru că a-l trăda pe el însemna a se trăda singuri, se simți oarecum în siguranță. Întorcând spatele zidului Ophel, porni în căutarea străzii Millo, pe Muntele Sionului.

În vremea îndelungatei sale convalescențe, stând pe acoperișul casei Miriamei, Crispus studiase în voie topografia Ophelului și a Sionului; acest lucru îi era acum de mare ajutor și, cu toate că, din cauza întunericului, o dată sau de două ori fusese nevoit a face cale întoarsă, ajunsese, în cele din urmă, în fața casei pe care o căuta, în clipa în care începea să se crape de ziuă. Se pregătea să bată în poartă când aceasta se deschise dintr-odată și văzu apărând o tânără extrem de slabă. Era îmbrăcată ca pentru călătorie.

— Mi-ai putea spune dacă Vashti, fiica lui Hyrcanus, este aici? întrebă Crispus.

Tânăra femeie zâmbi. Însă ce zâmbet! Crispus nu văzuse unul mai plin de teamă și mai ciudat.

— Nu mă recunoști, Crispus?

Tresări, o privi din nou, fără a reuși s-o recunoască, atât de mult fusese schimbată de foamete frumoasa fată de altădată.

— Vashti, sărmana mea copilă, tu ești cu adevărat?

Văzând-o într-o stare atât de jalnică, ochii i se umplură de lacrimi, iar Vashti începu și ea să plângă. Mai apoi însă, preocupată mai mult de ceilalți decât de sine însăși, spuse printre lacrimi:

— Crispus, ce cauți aici, printre dușmani? Dacă vei fi descoperit?

— Ce caut aici? repetă el. Iată răspunsul la întrebare, spuse el ridicând cu blândețe o mână a fetei, pentru a-i arăta cât de slabă era. Mori încetul cu încetul de foame și mă mai întrebi ce caut aici. Am venit să te smulg din ghearele morții și să te duc în tabăra romană.

Vashti îl privi cu o bucurie de nedescris.

— O, de-ai putea! De-ai putea! Mă duceam la Simon din Gherasa, ca să-l implor să mă lase să părăsesc cetatea.

— Nu vei avea nevoie de permisiunea lui Simon. Am intrat teafăr în cetate și vom ieși împreună la fel. Intră și încuie poarta, spuse, zâmbind plin de bucurie. Măine, la ceasul acesta, adăugă el, veți sărbători în tabăra romană, tu, mama ta și micul Arad.

Însă când auzi numele acestuia din urmă, Vashti începu să plângă sfâșietor.

— Arad, spuse ea, Arad este... este...

Crispus bănuia cauza nefericirii ei.

— Cum? Sărmanul micuț a murit?

— Dacă ai fi venit ieri! hohoti ea. O, de-ai fi venit ieri, fratele meu ar fi fost în viață.

Văzând-o că abia se putea ține pe picioare, Crispus o ridică în brațe și porni spre curte.

— Nu, pe acolo! spuse ea tremurând, văzând că el voia să intre în camera în care fata făcuse teribila descoperire. Nu pe acolo!

Crispus o duse într-o încăpere în care se intra prin altă parte a curții, apoi scoase din sacul de piele pe care-l purta orice soldat roman, câteva smochine și o bucată de pâine și nu-i îngădui să mai spună nimic înainte de a mânca.

Când isprăvi de mâncat modestele bucate, Vashti îi istorisi teribila poveste a unui copil omorât de propria-i mamă, pentru a-și potoli foamea. Crispus ascultă, știind de la alți dezertori că și în alte cămine se întâmplaseră lucruri la fel de crude.

— Și fiindcă am învinovățit-o, mama m-a blestemat și m-a trimis la prietenii mei, romanii. O numesc mamă, adăugă ea, căci nu-mi vine ușor să renunț la acest cuvânt.

— Vrei să spui că nu este mama ta? Întrebă Crispus, primind vestea cu aceeași satisfacție cu care o primise și Vashti.

— Mi-a spus – și ceva îmi spune că a rostit adevărul – că sunt fiica ei doar prin adopție.

— Iar eu cred asta, spuse Crispus apăsât. Între voi era o prea mare deosebire. Ca să nu mai vorbim despre dovada faptului că numele tău nu apare în registrul genealogiilor, ca fiind fiica lui Hyrcanus. Care au fost cuvintele exacte ale Miriamei?

— Când i-am spus plângând – căci nu-mi puteam opri lacrimile – „Mi-aș fi dorit să nu fi fost mama mea!”, a răs și mi-a spus: „Dorința ți-e îndeplinită. Nu sunt mama ta. Hyrcanus te-a adus la mine pe când aveai doar un an. Te găsisse într-o noapte de iarnă, plângând pe stâncile muntelui Hermon, unde ai fost lăsată să mori. Dacă nu era el, ai fi murit. Asta e tot ce știu despre obârșia ta, cu o singură excepție. Nu ai nimic dintr-o iudeică în tine. Nu m-aș mira ca părinții tăi să fi fost greci, sau poate că ai avut o mamă samariteancă, de la care ai moștenit pornirile rele ale firii tale.”

Cu doar câțiva ani în urmă, ideea că era posibil să nu facă parte din seminția aleasă ar fi tulburat-o mult pe Vashti. Acum însă, botezată într-o credință în care „nu mai este nici grec, nici iudeu, nici barbar, nici scit, nici rob, nici slobod”, tânăra nu mai punea preț pe naționalitatea ei.

Cei doi vorbiră o vreme despre dezvăluirile făcute de Miriam. Apoi Crispus îi povesti lui Vashti despre un eveniment care ar fi fost pentru ea un motiv de bucurie, unul care-i schimbase viața, anume acela că, în timpul cât stătuse ascuns printre creștinii din Pella, văzuse exemplul lor și primise credința prin mărturisirea episcopului Simeon și a celorlalți.

— Și, sfârși Crispus, când am aflat că Simeon a fost acela care te-a botezat, am vrut să fiu și eu botezat de el.

Noapte și zi, timp de patru ani, Vashti se rugase pentru convertirea lui Crispus, iar acum vedea răspunsul rugăciunilor ei! Simți că plutește de bucurie, însă doar pentru o clipă. Își aminti de Arad și plânse. Cât de fericită ar fi fost acum, dacă n-ar fi existat această faptă oribilă!

Cunoscând cauza tristeții ei, Crispus încercă să-i alunge gândurile negre, spunându-i în ce chip avea s-o scoată din cetate. Îi dădu din nou să mănânce, apoi, aflând că fata bătuse străzile cetății noaptea care trecuse, o îndemnă să se odihnească. Vashti îl ascultă, se întinse pe un divan și, deși gândurile refuzară s-o părăsească atât de repede, în cele din urmă adormi.

Miriam nu se arătă toată ziua, lucru care-l bucură pe Crispus. Dacă l-ar fi zărit, împinsă de ura pe care o nutrea față de romani, l-ar fi putut da pe mâna zeloților.

Vashti se trezi mult după orele amiezii. Zâmbi când află cât de mult dormise, un zâmbet slab, nefericit. Sfârșitul lui Arad era încă prezent în amintirea ei.

Ziua aceea se dovedi a fi cea mai lungă zi din viața ei. La scurt timp înainte de ceasul al șaselea al nopții, se pregăti pentru plecare. Cu lacrimi în ochi, privi pentru ultima oară curtea casei ce fusese căminul său încă din copilărie, știind că nu va mai vedea acel loc niciodată; torța aprinsă și plugul de fier al romanilor urmau a face una cu pământul tot ce se găsea în cetate.

Cei doi închiseră poarta în urma lor și-și croiră drum prin întunericul nopții.

În timp ce se apropiau de marele zid al Ophelului, Vashti își ridică privirea și văzu o imagine care o făcu să se cutremure.

Oare când va scăpa de tot ce însemna moarte în jurul ei?

Pe metereze, conturate clar pe fundalul de un albastru întunecat al cerului nopții, se afla un șir de douăzeci și una de posturi de veghe și pe fiecare dintre ele era ridicată o cruce pe care era ținut trupul unui om.

Plimbându-se încoace și încolo pe zid, se aflau cei trei iudei, Asaf alături de tovarășii lui.

Zărind semnalul convenit, sulita înfiptă pe creneluri, Crispus o sfătui pe Vashti să rămână pe loc în timp ce el, pentru mai multă siguranță, porni în recunoaștere.

Găsi totul în ordine. Asaf și tovarășii săi îl primiră cu mare bucurie. Crispus se întoarse la

Vashti și o ajută să urce scările ce duceau pe metereze. Acolo se dezbracă de gabardina evreiască și-și pune coiful.

— Cine sunt aceștia? Întrebă Vashti, tremurând la vederea trupurilor moarte.

— Matthias, odinioară mare-preot, cei trei fii ai săi și alți tovarăși de preoție. Au fost acuzați de Simon că ar fi purtat corespondență cu romanii. Ananus, cel mai crud dintre cei cincizeci de căpitani ai lui Simon, i-a ucis și le-a pus trupurile aici, sus, pentru ca Titus să le poată vedea.

Dintre toate evenimentele care se petrecuseră de la începerea asediului, după părerea lui Crispus, moartea lui Matthias, ultimul mare-preot, era poate cel mai important. Matthias fusese ucis cu lovituri de sabie, iar trupul gol îi atârna acum pe crucea înfiptă pe meterezele cetății, victimă a păsărilor de pradă.

Non hunc, sed Barabbam! [Nu pe El, ci pe Baraba!] fusese strigătul preoților celor mai de seamă. Și iată cum îi răspătea acum Baraba!

Gândind astfel, Crispus se repezi înainte și apoi se opri dezamăgit, privind în jos.

— Ce se întâmplă? Întrebă Asaf văzând expresia de pe fața lui Crispus.

— Am văzut o siluetă neagră, coborând în grabă scările.

În timp ce Crispus încă mai vorbea, liniștea profundă a nopții fu sfâșiată de sunetul puternic al unei trâmbițe, venind chiar de la baza zidului pe care se aflau. Era chemarea la arme a iudeilor.

Se auzi un murmur de glasuri, din ce în ce mai gălăgioase. De îndată se aprinseră o mulțime de torțe, în toate părțile. La lumina roșiatică a acestora, micul grup de fugari aflați pe metereze zări sute de figuri întunecate alergând furioase spre zidul Ophel.

— Suntem pierduți! bolborosi Vashti. Chipul ei, înnegrit de foame, deveni acum alb.

— Nu te teme! răspunse Crispus cu însuflețire. Și, adresându-se celor trei iudei, spuse cu glas răspicat:

— Alergați la frânghie. Coborâți mai întâi fata, apoi coborâți și voi. De îndată ce veți ajunge cu toții jos, sunați din trâmbiță. Fugiți!

Spunând acestea, Crispus își scoase sabia din teacă și se postă în capul scărilor, privindu-și dușmanii ca un vultur care-și amenință prada.

Vashti, socotind că de data aceasta Crispus nu mai are nicio scăpare, ar fi vrut să rămână și să moară alături de el. Ignorându-i protestele însă, cei trei iudei o luară pe sus și alergară spre locul unde era legată frânghia, singurul lor mijloc de scăpare. Vai de ei dacă erau prinși!

Mulțimea de iudei, cu săbiile scoase și torțe aprinse, se opri la baza scărilor, uimită să vadă un singur roman, și acesta pregătit să țină piept de unul singur.

Scara în capul căreia se afla Crispus, reprezenta singura modalitate de a se ajunge pe metereze. Era atât de îngustă, încât nu puteau urca alături doi oameni. Și, mai mult, nu avea bară, nici într-o parte, nici în cealaltă. Încercător în poziția-i avantajoasă, Crispus se gândi că-i poate ține pe loc o vreme, până când aliații săi vor reuși să ajungă de partea cealaltă a zidului. Mai apoi, va începe o cursă disperată cu dușmanul, până va ajunge și el în frânghie.

— Un roman? Cum a ajuns aici? exclamă unul.

— Asaf ne-a trădat! strigă un altul. A lăsat dușmanul să se strecoare în cetate.

— Este Crispus, tribunul! spuse un al treilea.

Crispus!

La auzul acestui nume, un bărbat care se afla în fruntea mulțimii și care tocmai pusese piciorul pe prima treaptă a scării, se dădu imediat înapoi pentru a îngădui altcuiva să urce scara.

În timpul asediului, Crispus își mărise faima dobândită cu câțiva ani în urmă prin apărarea pretoriului lui Florus. Atât de mare era groaza zeloților la auzul numelui său, încât toți știau că primul care va ajunge în capul scării va fi un om mort. Ezitarea lor fu prețioasă fugarilor. Crispus aruncă în spatele lui o privire rapidă, care-l asigură că cei trei iudei, după ce o coborâseră pe Vashti, se pregăteau să coboare ei înșiși.

— Faceți loc! se auzi un glas puternic în mijlocul mulțimii. Iudeii se dădură la o parte și un bărbat înalt, roșcovan, înarmat cu sabie și scut, puse piciorul pe prima treaptă și începu să urce scara. Exemplul său îi însufleți și pe ceilalți, care-l urmară.

Crispus privi calm la primul iudeu ce cutezase a urca.

— Cine ești? întrebă el.

— Ananus, cel dintâi dintre căpitani ai lui Simon, veni răspunsul trufaș.

— A! Și toți căpitani ai lui Simon sunt la fel de urâți ca tine?

Cu un mârâit furios, căci știa că nu se află pe o poziție favorabilă, ucigașul marelui-preot

se repezi înainte, pe scară. În acel moment răsună sunetul binevenit al trâmbiței lui Asaf.

Mai apoi, spre uimirea mulțimii ce privea de jos, Crispus făcu un pas înapoi și își vârî sabia în teacă. Aveau să cunoască de îndată motivul acestei purtări.

La picioarele sale zăcea o grindă enormă, asemănătoare celor pe care atârnavă victimele lui Simon. Crispus o ridică, o legănă o clipă, apoi, de cum apărură Ananus în capul scării, aruncă acest berbec improvizat direct în pieptul zelotului. Ananus căzu înapoi, cu suflarea tăiată, târând după el și pe cei ce se avântaseră pe urmele lui. Urletele de mânie ale zeloților striviți i se părură lui Crispus muzica cea mai plăcută. Dând drumul grinzii, se întoarse și fugi. Numaidecât, cei care se aflau la piciorul scării se avântară pe urmele sale.

Dar niciodată nu parcursese vreun alergător grec pista de la cursele olimpice mai repede decât Crispus, de-a lungul zidului Ophel. Înainte ca cel mai sprinten zelot să ajungă în capul scării, el ajunsese la locul unde atârna frânghia și, oprindu-se o clipă pentru a face un gest de sfidare urmăritorilor săi, se aruncă peste zid, lunecă repede de-a lungul frânghiei și ajunse alături de cei trei iudei și tremurătoarea Vashti.

— Ești rănit? întrebă ea.

— Nu, dar cred că Ananus este, răsă Crispus. Câteva zile nu va mai avea poftă de luptă! Și acum, să fugim! Uitați-vă, au deschis poarta din stânga noastră.

Ridicând-o pe Vashti în brațe – cât era de gingașă și de ușoară – coborî în fugă panta Ophelului și reuși să ajungă în siguranță la liniile romane.

Hotărât să dejoace planurile lui Titus, o trimise pe Vashti chiar în acea noapte la Pella, însoțită de doi soldați creștini.

Capitolul 23

Sfârșitul se apropie

Îndelungata blocadă nu atrăsese după sine căderea cetății; iar pe Titus această întârziere ajunsese să-l obosească. Parcă-i auzea pe patricienii Romei făcând glume pe socoteala generalului plebeu și spunând că o cetate cucerită prin înfometare nu era un mod tocmai strălucit de a inaugura dinastia împăraților flaviani.

Așa se face că în ziua care urmă plecării lui Vashti la Pella, marea armată romană, la porunca lui Titus, se puse iar pe lucru, precum un uriaș odihnit după un somn bun.

Pentru că fortăreața Antonia era cheia Templului, Titus începu să ridice, în fața acesteia, patru platforme gigantice. Pentru construirea platformelor precedente se folosise tot lemnul din apropierea Ierusalimului, astfel că romanii se văzură nevoiți să aducă lemne de mult mai departe. La sfârșitul celor douăzeci și una de zile, când noile platforme fură isprăvite, nu mai rămăsese un singur copac în picioare pe o distanță de zece mii în jurul cetății!

Între timp, șiruri lungi de boi, mugind sub loviturile de bici, urcau anevoie panta abruptă a Beth-horonului, trăgând după ei șiruri nesfârșite de vagoane legate unul de altul, pe care se aflau mașini militare noi, uriașe și amenințătoare, construite de inginerii greci din Cezarea.

În cea de-a douăzeci și doua zi, artileria (cuvântul acesta este cu mult anterior folosirii armelor de foc) era pe poziții, iar legiunile, adunându-și toate forțele, porniră un atac furios asupra zidului de mieznoapte al Antoniei, fortăreața în care se afla Ioan din Giscala.

Zidul acesta era tocmai zidul care fusese săpat pe dedesubt de Ioan, cu ocazia primului atac al romanilor. Partea care fusese scobită, zguduită de loviturile puternice ale berbecilor, cedă în timpul primei nopți, târând după ea o parte din zid împreună cu santinelele aflate pe el.

Romanii, treziți din somn de zgomotul înfricoșător și de strigătele înfiorătoare ale nefericitelor victime, nu-și dădură seama, la început, ce se întâmplă. Însă când zăriră, în lumina dimineții, uriașa spărtură, își apucară armele și, urcându-se pe ruine, trecură de cealaltă parte.

Antonia nu era cucerită încă. Ioan, dând dovadă de o iscusință militară desăvârșită care-i luă prin surprindere pe dușmanii săi, înălțase din timp un al doilea zid, pe interior.

Și cum era cu neputință să treacă mașinile de război prin spărtură, romanii, pentru a trece și peste această barieră, se văzură nevoiți să recurgă la alte mijloace.

Nereușind să sară peste zid, se adunară la poalele lui și, formând un *testudo*, adică un fel de acoperiș alcătuit din scuturi, căutară să zdruncine zidăria cu ajutorul unor cârlige de fier, fără a produce prea mari pagube, însă jertfind mulți dintre romani.

Crispus, observând că o parte a zidului era ușor înclinată și oferea niște ieșituri care înlesneau cățărarea, hotărî să încerce o lovitură prin surprindere în timpul nopții, pe propria-i răspundere. La miezul nopții adună cincisprezece dintre cei mai viteji soldați ai săi, printre care un trompetist și un purtător de acvilă, înaintând cu pași furișai, micul grup, ascuns bine de întunericul nopții, ajunse la baza zidului fără a fi văzut de santinelele iudeilor. Încet și cu mare băgare de seamă, Crispus începu să urce zidul, urmat de oamenii săi. O singură sulită aruncată de sus ar fi fost de-ajuns pentru a-i arunca pe toți de pe zid. Nu se întâmplă un asemenea dezastru. Santinelele dormeau, probabil, sau nu păzeau îndeajuns de bine. Nu se va ști niciodată. Lucru sigur este că cei șaisprezece eroi ajunseră teferi pe meterezele zidului.

La un ordin dat în șoaptă de Crispus, aerul nopții fu sfâșiat de chemarea la arme dată de trâmbiță. Sunetele lungi și ascuțite îi treziră pe romani și-i surprinseră pe iudeii ce făceau de pază în apropiere. Chiar și în acest moment, dacă s-ar fi mobilizat, iudeii ar fi putut respinge atacul romanilor. Însă la vederea lui Crispus și a tovarășilor săi, care apărură din întuneric cu săbiile scoase și strigăte de luptă, santinelele zelote, încredințate că întreaga armată romană năvălise asupra lor, se întoarseră și o rupseră la fugă.

Strigătele lor îi trezi pe tovarășii de luptă. Treziți astfel în toiul nopții, întreaga garnizoană fu cuprinsă de o panică inexplicabilă, de care nu sunt uneori scutiți nici chiar cei mai încercați soldați. De sus, de jos, din fiecare încăpere ori sală, zeloții ieșeau alergând înspăimântați, pentru a-și scăpa viața. Se îndreptară, buimăciți parcă, spre partea de miezăzi a fortăreței, unde se afla singura ieșire posibilă, un drum îngust peste prăpastie, ce lega Antonia

de Templu.

Între timp, Titus și restul romanilor din tabără, călăuziți de sunetul neîncetat al trâmbiței, se repezira înainte, săriră peste zid și descoperiră, spre uimirea și bucuria lor, că dușmanii părăsiseră fortăreața fără niciun fel de împotrivire.

Căderea Antoniei deschisese de acum calea către Templu, iar Crispus, sperând ca în aceeași noapte și cu același prilej să pună mâna pe două cetăți, urmări pe zeloții ce băteau în retragere, de-a lungul drumului peste prăpastie. Aceștia însă, blestemându-se de acum pentru nebunia și lașitatea de care dăduseră dovadă, se întoarseră și ripostară. Începu o luptă, poate cea mai aprigă și mai sângeroasă de la începutul asediului. Sulițele se dovediră a fi inutile, așa că ambele părți își scoaseră săbiile din teacă și luptară corp la corp. În întunericul nopții, soldații celor două armate erau atât de amestecați, încât niciunul nu-și mai dădea seama unde se află. Romanii își ucidau confracții, iudeii la fel. Crispus, amețit de o lovitură la cap, fu târât afară din luptă de un soldat credincios.

Odată cu ivirea zorilor, Simon veni în ajutorul rivalului său zelot. Lupta, strigătele și zgomotul produs de încrucișarea armelor crescuseră și mai tare. Pe acel pod îngust nu era loc de înaintare sau de retragere. Mulți dintre luptători fură aruncați peste parapet, zdrobindu-se de stânci. Podul se umplu de trupurile moarte ale soldaților, iar cei vii, pentru a putea continua lupta, erau nevoiți să calce peste ele.

În cele din urmă, după zece ceasuri, văzând că nu mai puteau înainta, Titus dădu ordinul de retragere. Mulțumită lui Crispus însă, măreața fortăreață Antonia se afla din nou în mâinile romanilor. Simon, privind la stindardul roman pe care erau inscripționate inițialele S.P.Q.R., plânse de durere și furie, blestemându-l pe Ioan și spunându-i – oarecum pe nedrept – că numai un nebul, un laș sau un trădător putea pierde o asemenea fortăreață.

În aceeași zi, mai târziu, Rufus și Crispus se aflau pe meterezele Antoniei. Dintre toți romanii, Rufus era cel mai fericit văzându-se din nou în fosta lui fortăreață.

Cei doi, privind în jos la cele ce se petreceau în tabăra dușmană, urmăreau pregătirile zeloților pentru apărarea Templului. Curțile de marmură și turnurile aurite îi dădeau înfățișarea unei citadele războinice. Mii de zeloți sub îndrumarea lui Simon și Ioan, împingeau uriașele mașini de război de-a lungul pardoselilor din mozaic, până când potcurile din partea de miazănoapte, din fața Antoniei, începură să geamă de baliste și catapulte. Zgomotul armelor și al mașinilor, strigătele oamenilor și neîntreruptul du-te-vino, făceau greu de crezut faptul că toate acestea se întâmplau în casa lui Dumnezeu.

— În ce zi a lunii ne aflăm? întrebă deodată Rufus.

— În ziua a șaptesprezecea a lunii iulie, răspunse Crispus.

— M-aș aventura să spun că iudeii – dacă vor mai exista iudei după acest război – vor comemora ziua asta ca pe o zi de doliu.

— Pentru ce?

— Răspunsul se află acolo! spuse Rufus, arătând cu degetul către curtea preoților. Este ceasul jertfei de seară, continuă el, privind la un cadran solar aflat în apropiere, însă nu se vede fumul ce ar fi trebuit să se ridice de pe altar. Nici de dimineață nu s-a văzut, mi s-a spus. Jertfa zilnică a încetat, pentru că nu mai există animale. Pe ultimul l-au sacrificat ieri.

Pentru Rufus evenimentul avea puțină importanță, însă pentru Crispus, care devenise creștin, încetarea jertfelor ce avuseseră loc până atunci de două ori pe zi timp de o mie trei sute de ani, avea o semnificație profundă. El știa că pentru iudeul pios – dacă nu pentru luptătorul zelot – lucrul acesta era o adevărată catastrofă. Cărturarilor lor scriseseră „lumea a fost făcută pentru Templu”, însă acum ce mai era Templul fără jertfe?

Titus, înștiințat despre acest lucru, căută să concilieze sentimentul religios al dușmanilor săi printr-o ofertă laudabilă.

Josephus, protejat de scutul unui ostaș, se apropie de parapet și, oprindu-se la mijloc, se adresă iudeilor în limba lor:

— Simon bar Gionas și Ioan din Giscala, ascultați acum cuvintele lui Titus Cezar! Titus are o profundă reverență față de Templul vostru și ar vrea să-l salveze de distrugerea pe care voi, transformându-l în citadelă, o aduceți asupra lui. Dacă vă veți retrage luptătorii, se va lupta cu voi pe Muntele Sionului, sau în orice loc ales de voi. La rândul său, își va retrage armata din Templu, fără a-l atinge. Ca semn de bunăvoință față de voi, vă oferă în dar șaizeci de berbeci pe care să-i aduceți jertfă, ca jertfele zilnice să nu înceteze.

— Ha! Auzi ce spune? spuse Rufus lui Crispus.

— Nu Titus a venit cu planul acesta, ci Berenice.

Printre iudei se aflau mii de oameni care s-ar fi bucurat ca războiul să nu atingă Templul și

curțile sale. Zeloții însă, răspunseră în felul următor:

— Titus știe că nu poate pune mâna pe Templu prin forța armelor – lupta de astăzi să mărturie. Ne face această propunere doar pentru a ne îndepărta de Templu, ca să-l poată cuceri mai repede. În zadar este întins lațul păsărarului în fața păsării. Nu vom primi cei șazecei de berbeci – altfel s-ar spune că sacrificiile aduse Celui Veșnic depind de ofranda necurată a unui păgân netăiat împrejur. Ne vom opune cu toate forțele, lui și întregului imperiu roman. Și acum, apostatule, du înapoi în detestabilul grai grecesc sau latin răspunsul lui Simon bar Giora.

Răspunsul acesta arogant și lăudăros îl provocă în așa măsură pe Titus, încât acesta hotărî să lanseze un al doilea atac, în aceeași noapte. Din cauza podului îngust dintre Antonia și Templu, nu era posibil ca întreaga armată să participe la asalt, astfel că fură aleși treizeci de soldați din fiecare detașament de o sută, cei mai viteji și mai puternici. Fură numiți tribuni care să conducă detașamente de o mie de soldați și un *cerealis*, un ofițer de mare valoare, ce urma să conducă întreaga armată ce urma a porni la asediu. În marea sală a Antoniei, Theomantes aduse un sacrificiu solemn lui Marte, invocând protecția zeului asupra trupelor romane.

Cu o oră înainte de ivirea zorilor, romanii înaintară furișându-se de-a lungul podului, însă nu reușiră să-i ia pe iudei prin surprindere. Simon și chiar și Ioan erau cu ochii în patru. Începu o luptă aidoma celei din noaptea precedentă. După opt ore de luptă înverșunată, romanii nu înaintaseră nici măcar un pas, iar bătălia încetă prin acordul ambelor tabere.

Romanii nu se mai puteau lăuda cu superioritatea lor militară acum, când până și cei mai viteji dintre soldați, floarea legiunilor, fuseseră respinși de zeloții iudei.

Luptătorii de fier, care-și purtaseră acvilele în toate națiunile – de la Eufrat la Atlantic – se sprijineau acum tăcuți în săbii și priveau cu chip întunecat și aspru la zeloții batjocoritori care, adunați în partea de miazănoapte a Templului, arătau cu săbiile spre podul dintre ei și-i întrebau cu dispreț pentru ce nu cutezaseră să intre în Templu.

— Ce să facem? Dă-ne un sfat, spuse Titus lui Tiberiu Alexandru.

— Rade Antonia de pe fața pământului și, cu materialele obținute astupă prăpastia dintre fortărețe. Vom avea astfel o cale lată, pe care vom putea aduce mașinile de război, ca să distrugem partea de miazănoapte a Templului.

Titus adoptă fără întârziere sugestia lui.

Soldații romani, arzând de nerăbdare să-și reabiliteze onoarea pătată, se apucară imediat de treabă. Peste tot, pe turnuri, turnulețe și creneluri, se puteau vedea grupuri de oameni înarmați cu târnăcoape și ciocane cu ajutorul cărora desprindeau bucăți de zidărie pe care le aruncau mai apoi în valea de dedesubt. Lucrări până noaptea târziu, la lumina roșiatică a miilor de torțe. Pe măsură ce măreața fortăreață se făcea din ce în ce mai mică, mormanul din vale creștea tot mai mult.

Zeloții nu mai râdeau, ci priveau tăcuți și cu uimire la această desfășurare aproape supranaturală de energie. Era ceva sublim în demolarea măreței citadele, doar cu scopul de a umple o prăpastie.

În cele din urmă, un drum larg și drept fu ridicat până la baza galeriilor dinspre miazănoapte.

În seara zilei în care fu terminată lucrarea, Crispus, plimbându-se gânditor pe creasta Muntelui Măslinilor, se pomeni deodată în fața lui cu un personaj singularic, nemișcat și tăcut. Era femeia care persista în refuzul de a se recunoaște drept mireasa din Beth-tamar, prințesa Berenice. La mică distanță se aflau doi slujitori, alături de carul prințesei. Venise, în mod vădit, pentru a privi, poate pentru ultima oară, cetatea în care se născuse.

Crispus o studie îndelung, căci femeia era atât de adâncită în gânduri, încât nu-l auzise apropiindu-se.

Chipul îi era palid și privea cu ochii încărcăți de durere cetatea aproape ruinată. Împrejurimile, lipsite de copaci, își pierduseră tot farmecul și frumusețea. La această pustiire se adăugau și ravagiile pe care le făcuseră aliații arabi și sirieni care, din ură față de iudei, făcuseră una cu pământul sătucurile din împrejurimi. Nu se vedea nicio casă, nici măcar un turn sau un zid. Întreg peisajul era sinistru. Totul se schimbase atât de dramatic, încât, ca să folosim limbajul descriptiv al lui Josephus, „oricine ar fi cunoscut acel loc mai înainte, văzându-l, nu l-ar mai fi putut recunoaște!”

Era o scenă de completă devastare, o pustietate ce devenise parcă mai sinistru în lumina soarelui la apus care, pe jumătate ascuns după linia orizontului, scălda într-o lumină ciudată acest dezolant pustiu.

Pe toată întinderea aceea pustie nu se zărea nicio urmă de viață, nicio mișcare. Într-un singur loc doar, cercul de foc, din ce în ce mai îngust, stingea încetul cu încetul viața unei națiuni odinioară mărețe.

Berenice își aținti privirea asupra cetății, sau a ceea ce mai rămăsese din ea. Să fie acesta oare locul despre care psalmistul spusese că este „bucuria întregului pământ”?

Betesda dispăruse! Acra dispăruse și ea! Dispăruse și fortăreața Antonia! Sionul și Ophelul rămăseseră, însă erau pustiite și în ruine, iar Templul, lipsit de sacrificiile divine, rămăsese în picioare, la fel de frumos cu porticurile sale de marmură și turnurile aurite, scăldate acum în lumina însângărată a apusului.

Însă cât va mai fi așa? Întrebarea o făcu să se cutremure, și-și duse mâna la inimă.

Răsucindu-se brusc pe călcâie, dădu cu ochii de Crispus și tresări. Buzele îi tremurară încercând să-și înăbușe furia care amenința să iasă la suprafață.

— Tu ești acela care ai împiedicat ofranda mea săptămânală să ajungă la Templu? Întrebă ea neluând în seamă salutul lui.

— Nu eu, ci Tiberiu Alexandru. Deși trebuie să recunosc că i-am aprobat fapta.

— Pentru ce asta?

— Legea, prințesă, nu a fost altceva decât o umbră a lucrurilor viitoare. De acum nu mai este nevoie de jertfe, căci Adevărata Jertfă a fost adusă o dată pentru totdeauna. Iudeul nu vrea să recunoască desființarea poruncilor mozaice, de aceea va fi constrâns s-o facă, însă într-un chip groaznic!

Probabil că Berenice nu înțelese spusele lui Crispus, necunoscând teologia apostolului Pavel. Nu spuse nimic.

— Mi s-a spus că ești plin de curaj în luptă, zise ea cu un zâmbet disprețuitor, și că, fiind primul care a urcat pe crenelurile Antoniei, ai dobândit Coroana murală. Și acum ai devenit chiar mai plin de îndrăzneală, vrei să-L iei prizonier pe Dumnezeu însuși.

— Prințesă, vorbești ca păgânii. Cel Preaînalt nu locuiește în temple făcute de mâini omenești.

— Și totuși, învățătorul tău, Pavel, s-a închinat aici.

— Mă îndoiesc că ar mai face-o astăzi, dacă ar mai trăi, văzând că sfințenia a dispărut din Templu. Duhul adevăratei credințe a plecat din acest loc. Marele-preot, Phannias, nu este altceva decât un simplu țăran, ales prin aruncarea sortului, contrar legii voastre, și atât de neștiutor, încât nici măcar n-are habar cum să-și îndeplinească îndatoririle. Templul a devenit o casă a măcelului, duhnind a sânge nevinovat vărsat de zeloții ticăloși care nu s-au dat înapoi de la a-i judeca în batjocură pe cei bogați, condamnându-i la moarte pentru a pune mâna pe averile lor. Locul nu mai este un templu, ci o fortăreață. Vasele sfinte au fost topite și s-au făcut din ele arme de război. Asasinii își îngrămădesc armele în jurul altarului și cheflirii se îmbată în sanctuar. Îmi este groază și să rostesc urăciunile care s-au săvârșit acolo. Oamenii lui Ioan, înveșmântați în veșminte femeiești, au imitat infamiile cetăților din câmpie. Și îmi mai ceri să cruț acest loc! Însă chiar pietrele din care a fost făcut strigă la cer implorând focul răzbnător și purificator al cerului.

— Sau torța aprinsă a lui Crispus, spuse Berenice cu dispreț. Vrei să vezi Templul distrus, însă nu va fi așa. Titus mi-a făgăduit că nu-l va distruge.

— Titus poate făgădui ce pofteste. El nu poate împiedica împlinirea sfatului Celui Preaînalt.

— Al cărui instrument te fâlești a fi chiar tu, răspunse Berenice cu dispreț. Cunosce gândul tainic al inimii tale. O viziune trimisă, nu așa cum crezi, de Însuși Dumnezeu, ci de Belzebut, prințul demonilor, care te împinge să faci această faptă grozavă. Ai dorit să iei parte la acest asediu doar pentru ca atunci când va fi atacat Templul, să profiți de învălmășeală și să-ți arunci torța incendiară. Află însă că, făcând acest lucru, vei semna sentința de condamnare la moarte a aceleia care-ți este cea mai dragă ființă.

— Și cine este aceea? Întrebă degrabă Crispus.

— Vashti, care nu se află în siguranță, la Pella, așa cum ai vrut să se întâmple, ci este captivă la mine, sclava mea, ca să fac cu ea după bunul meu plac. N-ai făcut altceva salvându-o, decât să mi-o dai pe mână mai devreme decât mă așteptam.

Deși Crispus încercă să primească această veste îngrozitoare cu calm, în ochi îi apărură licărirea de teamă ce o făcu pe Berenice să zâmbească triumfător. Dacă era stăpână pe Vashti, era stăpână și pe acțiunile lui și va face totul pentru a cruța Templul.

— Am aflat din întâmplare că Vashti a ta se află la Pella. Având făgăduiala scrisă a lui Titus, am pus de îndată să aresteze și am trimis-o la... Nu! Niciodată nu vei ști unde. Acum,

ia aminte la cuvintele mele, Crispus Cestius Gallus! Dacă Templul arde din vina ta, la fel o să ardă și Vashti. Va pieri în cele mai cumplite chinuri. Voi pune s-o ungă cu smoală, așa cum s-a făcut creștinilor în grădinile lui Nero.

— Prințesă, dacă inima ta este o inimă de femeie, sunt fericit că am o inimă de bărbat!

Berenice râse, un râs rece și aspru.

— Nu-mi pasă ce crezi despre mine, atâta vreme cât pot salva Templul. Retrage-te din armată în noaptea asta. Titus îți va primi demisia, iar eu o voi pune pe Vashti în libertate. Care este răspunsul tău?

— Răspunsul meu, iată-l: amenințările tale nu fac altceva decât să-mi întărească convingerea că distrugerea Templului este necesară, căci ritualurile și formele exterioare legate de el n-au nicio putere de a purifica inima sau conștiința. În ce privește amenințarea împotriva lui Vashti, nu uita că este scris: „Aceluia care varsă sânge omenesc, i se va vărsa și sângele lui.”

Berenice râse disprețuitor.

— Cine va cuteza să pedepsească o prințesă, prietenă a lui Titus, doar pentru că a trimis la moarte o sclavă a ei?

— Creștinii.

— Creștinii! repetă Berenice cu dispreț.

— Chiar așa, prințesă. Dacă Vashti moare, vei muri și tu. Să nu crezi că Titus te va putea scăpa. În armata romană sunt creștini care nu se vor da înapoi să facă ceea ce se cuvine și care nu se tem nici de regi, nici de cezari. Vei fi răpită pe ascuns și dusă într-un loc al creștinilor, unde vei fi judecată după propria voastră lege, care spune: „Ochi pentru ochi și dinte pentru dinte.” Moartea Berenicei pentru moartea lui Vashti. Dacă vei fi găsită vinovată, fii sigură, prințesă, că se va găsi cineva să îndeplinească serviciul de călău.

Și, fără a mai spune vreun cuvânt, se răsuci pe călcăie și o păruși.

Berenice crezuse că va reuși să-l sperie, însă cea care tremura de frică era ea. Își dădu seama că amenințările ei îl întârâtaseră și mai mult pe Crispus în intențiile sale.

Ziua următoare, legiunile, împingând înaintea mașinăriile de război, porniră un atac cumplit asupra galeriilor care se întindeau pe o lungime de peste o mie de picioare la miazănoapte de platforma marelui Templu.

Bătălia ajunsese așadar la lăcașul sfânt al religiei iudaice, iar iudeii luptară cu o furie nemaiîntâlnită până atunci. Preoții înșiși puseră mâna pe arme, iar faptele lor de vitejie rivalizau cu ale zeloților. Simon, cu brațele goale și înarmat cu un iatagan, putea fi zărit în toate punctele bătăliei, îndemnându-și soldații care, de altfel, nu aveau mare nevoie de îndemnuri.

Oricât luptară de vitejește, iudeii pierdeau teren. Romanii înaintau cu fiecare zi de luptă, pentru ca, în cele din urmă, să pună stăpânire pe galeriile dinspre miazănoapte pe care le trecură prin foc și le făcură una cu pământul, pentru a permite înaintarea mașinilor de luptă.

Ajunseră pe platforma înaltă a Templului, o curte vastă înconjurată de colonade. În mijlocul acestei curți se înălța sanctuarul, sau Templul propriu-zis, o clădire lungă de trei sute șazece de picioare și lată de două sute șaptezeci de picioare[42]. Peretele său exterior, alcătuit din bucăți gigantice de marmură, înalt de patruzeci de picioare[43], avea nouă deschizături, nouă porți, câte trei pe fiecare latură, cu excepția celei dinspre apus.

Înăuntrul acestei fortărețe se refugiară iudeii învinși, pregătindu-se pentru atacul final.

Ciudat și incredibil! În ciuda numeroaselor înfrângeri, iudeii nu-și pierduseră speranța. Visau și acum să vadă sceptrul imperiului transferat din Capitoliu în Sion. Erau încredințați că Templul acesta, zidit chiar din porunca lui Dumnezeu, nu va fi niciodată călcat de piciorul vreunui cuceritor păgân. Dumnezeu avea să facă o minune în favoarea lor, prin care va face pe dușmanii lor să dea bir cu fugiții. Se încurajau povestindu-și întâmplarea cu Sennacherib și vântul dogoritor, uitând însă de Nebucadnețar și de haldei.

Iar acum, locașul sacru al Templului răsuna de ecoul copitelor cailor. Cavaleria romană galopa în Curtea Neamurilor cu lancea pregătită, blocând toate ieșirile pe care încercau să le facă iudeii și acoperindu-i pe soldații din infanterie care, cu foarte mare osteneală și greutate, ridicau un șir de berbeci.

Sanctuarul era înconjurat de o balustradă joasă, pe care erau așezate, din loc în loc, tăblițe inscripționate în greacă și latină, prin care se interzicea păgânilor, sub pedeapsa cu moartea, intrarea în edificiu. Inscripția stârni râsete batjocoritoare din partea soldaților romani ce pregăteau pentru asalt mașinile de luptă.

„Zidul de despărțire” pe care legea iudaică îl pusese între iudei și păgâni, acum urma a fi

dărâmat.

Platforma Templului avea o circumferință amplă. Era acolo ridicată și o sinagogă, de pe acoperișul căreia Titus îndruma operațiunile militare împotriva sanctuarului.

Iudeii așteptau cu emoție ca Titus să dea semnalul atacului. Erau încredințați că în momentul în care romanii vor da prima lovitură de berbec, din cer se va coborî foc asupra lor. Mare le fu însă dezamăgirea când văzură că nu se întâmplă nimic miraculos.

Bazându-se pe tăria zidăriei, iudeii se apărau slab, mulțumindu-se să privească zadarnicele eforturi ale dușmanului, râzând și aruncând bățjocuri asupra romanilor.

Șase zile berbecii loviră zidurile sanctuarului, însă nicio piatră nu fu clintită din loc, atât de compactă era zidăria.

— Aduceți scările de asalt și urcați zidurile! strigă Titus în cea de-a șaptea zi.

Ostașii, lăsând la o parte berbecii, se grăbiră să execute ordinul.

Iudeii nu ripostară la această nouă încercare a romanilor, însă îndată ce ajungea unul dintre dușmani în vârful scării, fie îl azvârleau cu capul în jos, fie îl măcelăreau înainte ca acesta să se poată apăra cu scutul.

Soldații urcară unul după altul pe scări, însă iudeii le împingeau, astfel că cei ce cutezaseră să urce cădeau grămadă, zdrobindu-se de dalele de marmură.

Strigătele fioroase ale combatanților se amestecau cu gemetele celor răniți și muribunzi.

Totul dură două ceasuri. Romanii se retraseră și priviră furioși la zeloții care, agitându-și armele, le strigară:

— Nu veți pune mâna pe acest loc! Aici locuiește Dumnezeu.

Ostașii superstițioși începură să creadă că iudeii aveau dreptate. Nu mai râdeau la vederea avertismentului „Interzis păgânilor, sub pedeapsa cu moartea”. Mortii și răniții risipii peste tot în curtea Templului erau o dovadă clară a interdicției.

În zadar sunară trâmbițele, dând un nou semnal de atac. Niciun roman nu se clinti din loc.

Titus căută să-i încurajeze încercând o nouă tactică. Arătând spre acea parte a zidului unde se afla căpitanul zeloților, strigă:

— Zece mii de monede de aur celui care-mi va aduce capul lui Simon!

Nimeni nu păru dornic să primească această răsplată.

Simon răs.

— Titus îmi cunoaște valoarea. Celui care-mi va aduce capul lui Titus îi voi da zece șekeli, căci nu valorează mai mult.

Deodată, un purtător de stindard, aruncându-se înainte, urcă pe una dintre scări și, după ce urcă suficient de sus, aruncă acvila în mijlocul dușmanilor, strigând în timp ce-și agita sabia:

— Romani, vă puteți vedea steagul în mâna dușmanului? Urmați-mă!

Să piardă o acvilă? Niciodată!

Cu sângele aprins de flacăra luptei, soldații se repeziră unul după altul, hotărâți să pună mâna pe fortăreață. Însă, nici de această dată atacul nu avu sorți de izbândă. Cutezătorul purtător al acvilei fu doborât cu o lovitură. Cei care-l urmară fură uciși sau respinși, iar acvila rămase în mâinile dușmanului.

Simon privi cu dispreț imaginea idolatră.

— O urâciune ce nu se cuvine să se afle aici, spuse el. Aduceți-mi un topor și un ciocan.

Zelotul făcu bucați acvila aurită, bucați pe care le aruncă mai apoi cu dispreț la picioarele romanilor, strigând:

— Iată dumnezeul vostru!

Dacă ar fi fost cu putință ca un strigăt să dărâme zidurile sanctuarului, atunci acestea ar fi căzut chiar în clipa aceea, atât de puternic fu strigătul de ură și furie izbucnit din pieptul romanilor, ce-și vedeau distrusă nu doar emblema patriotică, ci și obiectul închinării lor, o închinare poate mai reală și mai înflăcărată decât cea pe care o ofereau lui Jupiter, sau lui Marte.

Afrontul deliberat venit din partea lui Simon îl împinse pe Titus să facă un lucru pe care, până atunci, căutase să-l evite.

— Dați foc porților! strigă el.

Soldații răspunseră cu un strigăt de bucurie acestui ordin. Se grăbiră să aducă grămezi mari de lemne, pe care le așezară în fața celor două porți placate cu fier. Dintre acestea, cel mai frumos lucrată era poarta dinspre răsărit cunoscută și sub numele de Poarta Corintiană. Spre deosebire de celelalte, care erau acoperite cu aur și argint, Poarta Corintiană era placată artistic cu bronz adus din Corint.

Alexandru, un evreu bogat din Alexandria, împodobise poarta în felul acesta. Printr-un joc ciudat al destinului, tocmai apostatul său fiu, Tiberiu, dădea acum o mână de ajutor la distrugerea ei, un gest ce îi luă prin surprindere până și pe romani, care-l priviră ca pe un gest de impietate filială.

Ținându-și pavăza deasupra capului pentru a se proteja de săgețile iudeilor, fostul procurator al Iudeei urcă cele cincisprezece trepte care duceau la poartă și, cu propria mână, dădu foc grămezii de lemne.

Curând, nouă focuri imense începură să fumege, apoi să pâlpâie și mai apoi să ardă cu flăcări uriașe la cele nouă porți ale Templului. Plăcile de metal care acopereau porțile se înroșiră. Focul cuprinse lemnul din spatele lor, mușcând din porțile incendiate.

Vederea acestei scene avu un efect năucitor asupra iudeilor, care nu-și închipuiseră că un astfel de lucru ar fi posibil. Dintr-odată curajul păru să li se risipească. Nu făcură nicio încercare de a stinge flăcările, ci rămaseră împietriți, privind scena.

Titus fu acela care, de teamă ca focul să nu se întindă prea mult, dădu ordin să fie udate porțile aprinse. Iar după ce flăcările fură stinse, asediații își dădură seama că orice rezistență din partea lor era de prisos. Lemnul carbonizat al porților urma să se sfărâme la prima lovitură a berbecului, iar dușmanii aveau să intre în Templu prin toate cele nouă intrări.

— Ziua este înaintată și soldații sunt istoviți, spuse Titus. Măine vom lansa atacul final.

Gândindu-se că Simon și Ioan ar fi putut încerca să scape în timpul nopții pe Muntele Sion, Titus lăsă o mare parte din armată în Curtea Neamurilor, împrejurul galeriilor. Îi lăsă pe Crispus și pe Titus la comanda soldaților și se retrase în Antonia, sau mai degrabă într-una dintre părțile fortăreței ce fusese cruțată, pentru a-l adăposti pe el și pe ofițerii săi.

În acea noapte se ținu acolo un sfat memorabil, pentru a hotărî – ca și când ar fi stat în puterea lor să hotărască asta – dacă Templul iudeu avea să fie păstrat sau distrus.

Tiberiu Alexandru vorbi cel dintâi. Mai păgân decât păgânii, Tiberiu veni cu câteva motive în favoarea distrugerii Templului, toate sugerând faptul că existența acestuia urma să fie o amenințare continuă la adresa siguranței imperiului. Tiberiu își sfârși cuvântarea aducând și un argument religios:

— De cruți acest edificiu, o, Cezar, iudeii se vor fâli că Dumnezeu lor a pus în inima ta frică și că nu ai avut puterea să-l distrugi. Vor vedea în aceasta o dovadă a originii divine a Templului lor și un semn al existenței sale veșnice. Păstrarea lui îi va convinge mai mult decât oricând că ei sunt favorizați de ceruri și nu vor fi gata, astfel, să se supună vreunei autorități pământești. Trebuie să le dovedim că Jupiter al Capitoliului este mai puternic decât Iehova al Ierusalimului. Sunt două grupări a căror existență depinde de acest Templu, cea a iudeilor și cea a creștinilor[44]. Acestea, deși contrare, au aceeași origine. Creștinii s-au format dintre iudei. Distrugi rădăcina și iată, restul piere de la sine. De aceea, sfârși el, sfatul meu este să-l distrugem, să-l facem una cu pământul!

Titus însă, sub impresia afecțiunii pe care o purta Berenicei, nu se dovedi a fi atât de încredințat de acest lucru.

— Nu ar trebui, spuse el, ca din ură față de dușmanii noștri, să ne răzbunăm pe lucrurile ce n-au viață. A incendia un edificiu atât de frumos înseamnă a ne face nouă un rău, căci va fi un monument de glorie pentru imperiul nostru[45].

Auzind părerea generalului lor, cei care fuseseră mai întâi de partea lui Alexandru, dornici să fie pe placul lui Titus, îi acceptară propunerea.

— Așadar, acesta este decretul nostru, spuse Titus cu solemnitate. Înștiințați întreaga armată că Templul trebuie păstrat.

Acela care-și are locuința în ceruri râde! Omul propune și Dumnezeu dispune!

Căci abia termină Titus de vorbit, că de afară se auzi un strigăt, ce părea a veni din depărtare. Strigătul fu repetat mai tare de mii de glasuri, cele ale romanilor din tabără și cele ale iudeilor îngroziiți din cetate. Vestea fu repetată, din ce în ce mai tare, ca un ecou în liniștea nopții, uluindu-i pe cei adunați la sfat:

— Templul este în flăcări!

Capitolul 24

„Străjerule, ce se întâmplă în noaptea aceasta?”

Noaptea, frumoasă și liniștită, acoperise cu întunericul ei curțile Templului. În adâncimea nemăsurată a cerului purpuriu, stelele aveau o strălucire aparte, specifică regiunilor orientale.

Zgomotul luptei de peste zi fu urmat de o tăcere adâncă; romani și iudei păreau să se pregătească prin odihnă pentru marea luptă de mâine.

Din sanctuar nu răzbătea niciun sunet. Santinelele sale păseau fără zgomot. În galeriile ce-l înconjurau, ascunse în umbră, se aflau soldații romani, dormind cu armele lângă ei, gata de luptă la primul sunet al trâmbiței.

Crispus și Rufus se plimbau încet încoace și încolo în Curtea Neamurilor, cu ochii mai tot timpul ațintiți asupra sanctuarului, veghind ca nu cumva vreo mișcare din partea dușmanului să ia prin surprindere trupele romane.

Crispus se gândea la soarta Capitoliului roman care, cu nouă luni în urmă, în timpul războiului civil dintre Vespasian și Vitellius, fusese distrus de foc. Capitoliul era templul suveranului zeu Jupiter, iar distrugerea sa zdruncinase lumea păgână. Ar fi fost un lucru ciudat ca, în același an și într-un mod asemănător, marele Templu al iudeilor să-și găsească sfârșitul. Pentru acele minți ce se îndeletniceau cu studierea semnelor vremurilor, cele două evenimente păreau a prezice pieirea celor două religii, cea păgână și cea iudaică. Și acest lucru se dovedi a fi adevărat. Cele două religii își jucaseră rolul în istoria progresului uman, iar acum urmau a face loc unei credințe mai înalte și mai spirituale.

— Titus ține astă-seară un sfat, remarcă Rufus, întrerupând șirul gândurilor lui Crispus. Vrea să păstreze Templul. Știm cu toții pentru ce. E îndemnat de dragostea ce-o poartă noii Cleopatra. Ea și fratele ei au venit să-l vadă ieri și au zăbovit o bună bucată de vreme. Nu e greu să bănuim care a fost subiectul conversației lor. Dacă acest Templu va rămâne în picioare, întâlnirile anuale ale trădătorilor iudei vor continua. La fel și sfidarea stăpânirii romane. Rezultatul va fi alt război și vom fi nevoiți s-o luăm de la capăt. Și cât am mai luptat pentru asta! Oare a cunoscut istoria un asediu precum acesta?

— Și încă n-a luat sfârșit, comentă Crispus. Tot ce-am făcut până acum va părea joacă de copii în comparație cu ce ne așteaptă la cucerirea Sionului.

— La fel gândesc și eu, răspunse Rufus cu iritare. Națiunea asta încăpățânată ce refuză să vadă că este înfrântă, va continua să lupte până la capăt. Însă în ce privește acest Templu, părerea mea este că iudeii l-au transformat într-o fortăreață. Pentru ce ar trebui să-l privim noi altfel? Să-l radem până la temelie! Dacă aș fi eu Titus, spuse cu fermitate, aș distruge nu doar Templul, ci și cetatea, i-aș alunga pe toți iudeii din Iudeea și aș coloniza-o cu romani. Doar în felul acesta vom avea pace.

Crispus căzu din nou pe gânduri.

Când era păgân văzuse și el la fel lucrurile, iar acum, după ce devenise adept al lui Hristos, avea un motiv în plus pentru distrugerea Templului. Existența lui era un afront continuu adus lui Hristos cel viu. Jertfele zilnice nu erau altceva decât o negare tacită a faptului că Adevărata Jertfă fusese oferită, o dată pentru totdeauna. Odată cu moartea lui Hristos, iudaismul nu-și mai avea scop, însă ce iudeu ar fi fost gata să recunoască asta? Era nevoie ca Templul să fie distrus. În plus, profeția spunea că Mesia va veni în vremea celui deal doilea Templu. Dacă acest al doilea Templu urma să dispară, atunci acest lucru ar fi fost o dovadă pentru națiunea iudaică, dovadă a faptului că Mesia venise și plecase, iar cei care încă îl mai așteptau aveau o credință zadarnică.

Mai era un motiv demn de remarcat: atâta vreme cât Templul în care se închinaseră apostolii rămânea în picioare, creștinii ar fi fost tentați să se întoarcă la preceptele și ritualurile legii mozaice. De fapt, în ciuda scrierilor și a eforturilor apostolului Pavel, o credință hibridă, o formă de iudaism creștin, erezia numită mai târziu ebionism, deja își făcuse apariția, amenințând puritatea credinței Bisericii. Creștinismul nu se mai afla sub incidența legii mozaice; cum deci se putea ajunge la această libertate atâta vreme cât întruparea Legii, Templul, se mai afla încă în picioare?

Mai mult, oare nu spusese însuși Mântuitorul că unii din generația Lui nu vor vedea moartea până când nu vor vedea mai întâi căderea Templului? Trecuseră patruzeci de ani de

la această profecie. Dacă distrugerea Templului întârzia, profetia Mântuitorului ar fi fost falsă. Nu era nevoie oare de o intervenție omenească pentru distrugerea lui? Și de ce să nu fie el acest instrument divin? Era oare o impietate să creadă că el fusese ales pentru a împlini scopul divin? Se gândi la viziunea pe care o avusese, aceea a torței aprinse și a vocii care-i poruncise să pună foc. Nu se mai îndoi.

Rufus veni să întărească și mai mult credința lui Crispus, printr-o remarcă interesantă.

— Dacă l-am putea convinge pe Titus să distrugă Templul, atunci ar trebui s-o facem astăzi.

— Ce vrei să spui?

— Astăzi este ziua a noua a lunii Ab, după calendarul iudeu.

În această zi, cu exact 658 de ani în urmă, haldeii au ars primul Templu.

Această coincidență nu părea a fi altceva decât o invitație de a-și duce la îndeplinire visul. Rufus însă îi întrerupse din nou gândurile.

— Ce înseamnă lumina asta? Pe toți zeii, este o ieșire!

Remarca sa fusese cauzată de vederea unui grup numeros de iudei care, după ce deschiseseră porțile pe jumătate arse, ieșeau pe furis. Nu doar Crispus și Rufus îi văzură, ci și santinelele romane. Sunetul ascuțit al trâmbiței sparse liniștea nopții, chemându-i pe soldați la arme. Treziți din somn, soldații își apucară armele și se puseră în gardă.

Iudeii nu dădură înapoi. Continuă să coboare în goană treptele și se îndreptară spre sinagoga de lemn, de pe acoperișul căreia Titus condusesese operațiunile, în speranța că, dându-i foc, vor nimici dușmanul care, credeau ei, se odihnea înăuntru.

Nu reușiră s-o facă, însă. Romanii, ascunși în umbra sinagogii și a galeriilor mai îndepărtate, cu scutul pe braț și săbiile ridicate, se repeziră pentru a-i împiedica. Urmă o luptă corp la corp disperată, ce nu dură mult. Zeloții, copleșiți de mulțimea de soldați romani ce creștea de la o clipă la alta, se întoarseră pe călcăie și fugiră, urmăriți de romanii triumfători.

Crispus și Rufus, care luaseră parte activă la luptă, se alăturară urmăritorilor. Deodată, Crispus se opri, atras de vederea unei torțe aprinse ce căzuse, probabil, din mâna unui zelot. Instinctiv, o ridică. Făcând asta, privirea îi fu atrasă de ceva anume aflat deasupra lui. Se simți cuprins de un fior ciudat; se afla tocmai sub fereastra aurită a sălii Gazith, sala de judecată în care Mântuitorul lumii își promisese sentința de condamnare la moarte din partea Sanhedrinului.

O adiere ușoară și răcoroasă îi flutură părul. Vântul venea dinspre mieznoapte, tocmai direcția necesară pentru ca flăcările să se împrăstie în întreaga clădire!

Poate că alții ar fi considerat că toate acestea erau simple coincidențe; pentru Crispus însă, erau semne clare că sosise ceasul împlinirii viziunii primite.

— Marcus, spuse el, oprindu-l pe unul dintre soldații săi care trecea alergând pe lângă el în acea clipă, ridică-mă până sus, la fereastra aceea!

Fără a spune un cuvânt, bărbatul apucă gleznele tribunului, îl ridică și-i puse picioarele pe umerii săi.

O clipă, Crispus ezită. Apoi, așa cum ne descrie istoricul, „mănat de un impuls divin, aruncă torța prin fereastra aurită și, văzând că lemnăria ia foc, reveni cu picioarele pe pământ”.

Totul se petrecu într-un timp atât de scurt, încât nimeni, în afară de Marcus, nu fusese martor la această acțiune, cu atât mai puțin zeloții, care nu bănuiau că în Templu fusese aruncată o torță ce urma să mistuie, cu flacăra ei, întreg sanctuarul.

Crispus aruncă o privire spre poarta pe care ieșiseră zeloții cu câteva clipe în urmă. Aceștia se refugiaseră din nou în spatele zidului, încercând să-i împiedice pe romani să intre după ei. Își întoarse din nou privirea către fereastra aurită și răsă când văzu că flăcările crescuseră în intensitate. Încăperea va fi curând cuprinsă de flăcări, iar sala în care răsunase strigătul: „Să fie pedepsit cu moartea!” va fi prima încăpere ce avea să cadă pradă flăcărilor. Până acum nimeni nu păru a-și da seama de ceea ce se întâmpla. Cu atât mai bine! Flăcările se vor înteți într-atât, încât nimeni nu va mai reuși să le stingă.

Încăperea aflată deasupra sălii Gazith ardea mocnit. Deodată se auzi un trosnet. Spre cer se ridică o limbă imensă de flăcări însoțită de o perdea de fum și scânteii roșiatice care, purtate de vântul de mieznoapte, se abătură asupra sanctuarului. Această lumină neașteptată ce sfâșie întunericul nopții, făcu să înceteze o clipă lupta. Romanii și zeloții își întoarseră privirile pentru a vedea care era cauza. O clipă mai apoi se auzi de-a lungul și de-a latul sanctuarului un strigăt înfiorător:

— *Templul este în flăcări!*

De acum toată armata romană se afla în curtea din fața sanctuarului. Priveau înmărmuriți scena, căci focul le distrugea speranța de a prăda bogățiile Templului. În spatele zidurilor erau adunate bogății mai mari decât acelea din palatul cezarilor – unelte de aur și argint folosite în ritualuri, ofrandele acumulate de secole, dăruite de iudeii evlavioși din întreaga lume, veșmintele împodobite cu nestemate ale preoților, mulțimea mirodeniilor de mare preț, nenumărații șekeli pe care zeloții îi luaseră cu forța de la iudei. De multă vreme nu vorbeau decât despre comorile Templului pe care aveau să pună mâna, drept răsplată pentru nenumăratele săptămâni de trudă și de luptă. Și acum aveau să piardă această răsplată? Dacă ar fi așteptat până dimineată – momentul fixat de Titus pentru asaltul final asupra sanctuarului – aveau să piardă acele bogății. Pentru ce să mai întârzie?

O clipă rămăseră în cumpănă; mai apoi însă, cu un strigăt venit din toate piepturile odată: „Puneți mâna pe aurul Templului!” – fiecare soldat își apucă scutul și sabia și, trecând cu vederea protestele ofițerilor, se avântă înainte, spre cea mai apropiată dintre cele nouă porți.

Zeloții, păzind fiecare intrare cu propriile trupuri, luptară cu furie fanatică, animată de o singură dorință, aceea de a se răzbuna găsindu-și sfârșitul printre ruinele în flăcări ale Templului.

Romanii ce atacaseră marea Poartă Corintiană reușiră să intre primii. Conduși de Terentius Rufus care, neputând să-și țină oamenii în frâu, se hotărî să-i conducă, intrară în Curtea Femeilor, numită astfel pentru că doar până aici le era îngăduit femeilor să intre pentru închinare.

În această curte se aflau, printre altele, cele douăsprezece lăzi cu deschizături sub formă de pâlnie, în care iudeii pioși își puneau darurile de bunăvoie. În timp ce o parte din soldați sfărâmau aceste lăzi, iar alții se împrăștiară în încăperile din jur în căutare de comori, o a treia parte, mai numeroasă, sub comanda lui Rufus, continuă să lupte împingându-i pe zeloți de-a latul curții și sus, pe platforma semicirculară, unde se deschidea poarta Nicanor, o poartă ce ducea în curtea interioară, sau Curtea lui Israel. De cele două părți și deasupra porții se afla un obiect atrăgător pentru ochii jefuitorilor – vestita viță de vie Avhose, ale cărei crengi, frunze și roade erau lucrate din aur curat.

— Închideți poarta! strigă Simon.

Zadarnic! Romanii, cot la cot, protejați de scuturi și formând un zid de bronz, înaintară centimetru cu centimetru. Urcară treptele și intrară în curtea interioară.

— Faceți loc lui Cezar! strigă Rufus. Aflat pe platforma de la capătul celor douăsprezece trepte, Rufus îl zărise în mulțime pe Titus, înconjurat de ceilalți ofițeri ai săi, căutând să-și deschidă calea în acea învălmășeală. Pe fața lui Titus era zugrăvită o expresie de consternare. Cu toate că nu spusese acest lucru ofițerilor săi, făgăduise Berenicei și lui Agripa că Templul va fi cruțat. Iar acum, spre uimirea lui, sanctuarul era cuprins de un foc ce amenința să aprindă întreg edificiul dacă nu era oprit.

Mulți dintre soldați, cuprinși de frenezia distrugerii, așa cum se întâmplă adesea în astfel de momente, grăbeau distrugerea Templului aruncând în încăperile și galeriile din jur bucăți aprinse de lemn.

Stând pe platforma din fața Porții Nicanor pentru a fi văzut mai bine, Titus, făcând gesturi disperate, strigă soldaților săi să stingă cât mai repede focul.

Însă mugetul flăcărilor și zgomotul bătăliei era atât de mare, încât doar câțiva soldați auziră acest ordin. Se făcură însă a nu fi auzit nimic, continuându-și operațiunea de măcel și jaf.

— Zadarnic vreți să-i oprești acum, spuse Tiberiu Alexandru. Sunt îmbătați de bucuria victoriei. În noaptea asta nu mai poți cere de la ei nicio disciplină. Acum nu mai au stăpân, decât propria lor voință.

— Să-i lăsăm dar să facă Templul una cu pământul?! întrebă Titus cu disperare.

Alexandru ridică din umeri. Se bucura tainic de întorsătura pe care o luaseră evenimentele.

— Să încercăm totuși să salvăm Casa Aurită, spuse Titus, poruncind gărzii sale de corp să-i deschidă calea spre curtea interioară.

Sanctuarul se compunea dintr-o succesiune de terase, iar deasupra celei mai înalte, în Curtea Preoților, se înălța Casa Aurită, renumită în lumea întreagă. Aici se aflau Locul Sfânt și Locul Preasfânt. Luminată de flăcări, clădirea magnifică strălucea orbitor.

Alergând grabnic din toate părțile sanctuarului, zeloții înconjurară clădirea, hotărâți să împiedice cu orice preț pătrunderea în sanctuar a vreunui păgân. Urmă o luptă disperată.

Zeloții căzură cu sutele apărând lăcașul. În cele din urmă, Simon și Ioan, văzând că totul

era sfârșit, îi adunară pe zeloții supraviețuitori într-un singur loc și, în fruntea lor, reușiră să-și croiască drum prin mulțimea de romani, ajunseră în Curtea Neamurilor și, trecând podul deasupra prăpastiei Tyropaeon, se refugiară în Cetatea de Sus.

Fuga zeloților fu urmată de un măcel teribil în jurul marelui altar de aramă – un fel de piramidă trunchiată, având patruzeci și opt de metri pătrați la bază și așezată chiar în fața Casei Aurite. Aici se refugiaseră tremurând copii, femeii și bătrâni, nădăjduind că sfințenia locului va opri sabia cuceritorilor. Zadarnică nădejde! Romanii, înăspriți de durata mare a asediului, îi înjunghiară și îi măcelăriră pe toți, indiferent de vârstă sau sex. Trupurile acestora rămaseră grămadă pe altarul de jertfă. Sângele lor se scurse pe altar, la baza lui, prelingându-se pe dalele de marmură până în curțile de mai jos.

Cu toate că ici-colo se mai vedeau grupuri izolate de iudei ce încă mai opuneau rezistență, se putea spune că Titus era acum stăpân asupra Templului. Însă victoria nu-i pricinuia o plăcere prea mare. Privea deznădăjduit la focul ce, purtat de vânt, ajunsese la capătul galeriilor dinspre mieznoapte și, schimbând direcția, se întindea rapid la galeriile din apus. Adevărat, între arcade și Casa Aurită era destul de mult spațiu liber. Scânteile purtate de vânt însă, puteau ajunge și acolo, continuându-și opera de distrugere. Deja câteva ajunseseră pe acoperiș.

Mișcat de privirea deznădăjduită a lui Titus, Alexandru veni cu o sugestie.

— Poate că vom cruța Casa Aurită dacă o vom stropi cu apă.

— De unde să aducem apă?

— Există o fântână în partea de miezăzi a sanctuarului. Sărind pe una dintre multele mese folosite în ritualul de jertfă, Titus, încercând să se facă auzit în tot acel vacarm, porunci soldaților să aducă apă, ca să ferească de flăcări Casa Aurită. Însă nimeni nu se oferă să îndeplinească ordinul, căci clădirea adăpostea adevărate comori, iar nesăbuitul ce urma a-și pierde timpul cu adusul apei urma a pierde șansa de îmbogățire.

— Ofițer, silește-i să asculte ordinele! strigă Titus adresându-se unui centurion. Amenință-i! Lovește-i!

Centurionul făcu după cum i se poruncise. Zadarnic însă. Respectul pentru Cezar pierise în fața dorinței de nestăvilit după bogăție.

— Să vedem interiorul Casei Aurite înainte de a fi distrusă cu totul! spuse Alexandru.

Și spunând acestea, pași înainte, urmat de Titus și de ofițerii săi, călcând în sânge până la glezne.

Trecură Propileonul, un portic magnific împodobit cu aripi întinse de fiecare parte a sanctuarului. Se opriră în fața marii porți aurite și constatară că era baricadată pe dinăuntru.

— Va fi nevoie de un herbec pentru a o sparge, spuse Titus, ezitând să facă un astfel de lucru. În minte îi veniră acele istorisiri auzite din gura Berenicei, despre păgâni care ar fi căzut trăzniți din cauză că încercaseră să profaneze un loc în care aveau voie să intre doar preoții evrei.

— Există o ușă mai mică, prin care preotul intră în fiecare dimineață ca să deschidă poarta, spuse Alexandru. Poate că nobilul Agripa va binevoi să ne deschidă drumul? adăugă el adresându-se regelui, care se afla lângă Titus.

Însă Agripa refuză această cinste.

— Nu, îți las ție întâietatea, răspunse el.

— Ești cam palid, Agripa, îți este frică! spuse Alexandru batjocoritor.

Și Alexandru, apostatul, făcu ceea ce niciun iudeu ortodox n-ar fi făcut, nici chiar un roman. Își sprijini umărul de mica ușă, o împinse și o deschise larg, pășind cu îndrăzneală înăuntru. Dădu la o parte perdeaua babiloniană, trase zăvorul și împinse cele două mari canaturi ale porții, dezvăluind astfel ochilor profani ai romanilor Locul Sfânt. Uluiți, aceștia priviră ceea ce nu mai văzuseră vreodată și nici n-aveau să mai vadă.

Un murmur de admirație scăpă de pe buzele lui Titus și ale ofițerilor săi în timp ce priveau frumusețea interiorului aurit, strălucind în lumina vie a flăcărilor.

În partea dreaptă, cea dinspre mieznoapte, era așezată masa de aur, însă fără cele douăsprezece azimi; în partea stângă se afla sfeșnicul de aur cu șapte brațe, neaprins. În fundul încăperii era așezat altarul de aur pe care se ardea tămâie, iar în spatele lui atârna solemnă perdea, făurită din cea mai fină țesătură, nuanțată cu albastru, stacojiu și violet, cu figuri de heruvimi brodate cu fir de aur.

— Luați aceste lucruri și puneți-le la loc sigur! Vreau să fie trofeul meu, spuse Titus.

Și, încurajat de exemplul lui Alexandru, intră în Locul Sfânt și se îndreptă spre perdeaua ce atârna în spatele încăperii.

Alexandru o ridică, iar Titus privi cu ochi curioși în Sfânta-sfintelor, locul unde locuise Șehina, prezența divină. Aceasta însă nu se mai afla aici. Locul era gol. Nu se vedea decât o piatră mare, dreptunghiulară, pe care era așezat un chivot aurit, având de o parte și de cealaltă doi heruvimi de aur, cu fețele plecate și aripile întinse. Piatra în sine nu era lipsită de interes căci, în opinia evreilor, aceasta marca centrul suprafeței pământului.

Dând porunci ca heruvimii și chivotul să fie luați și duși alături de celelalte obiecte în cortul său, Titus se întoarse.

Nici imaginația lui Dante n-ar fi putut concepe o scenă mai îngrozitoare și mai sălbatică decât cea care i se înfățișă acum privirii. Vântul ce bătea dinspre miazănoapte purta prin curțile Templului vârtejuri mari de fum și căldură, care veneau și se îndepărtau precum suflul unui cuptor încins. La mugetul flăcărilor se adăugau țipetele victimelor ce fuseseră prinse înăuntru, trosnetele grinzilor de cedru ale acoperișului și ale zidurilor care se prăbușeau.

Soldații, însetați după aur, alergau încoace și încolo înnebuniți parcă, jefuind încăperile sanctuarului. Ici-colo câte un preot, silit să iasă din ascunzătoare, era înconjurat de soldați care, punându-i sabia la gât, îl amenințau cu moartea dacă nu le va arăta unde sunt ascunse bogățiile Templului. Când era descoperit vreun tezaur, jefuitorii se călcau în picioare în nerăbdarea de a pune mâna primii pe pradă.

În toate părțile se vedeau oameni încărcăți cu veselă de aur și argint, drugi din același prețios metal, saci cu șekeli, arme încrustate cu pietre prețioase, vase cu smirnă, casete de fildeș, abanos și alabastru pline de mirodenii, uleiuri și parfumuri, veșminte bogate și multe altele. Niciodată în istoria lumii nu căzuseră atâtea bogății în mâinile unei armate victorioase. În Siria, în doar o săptămână, aceste comori scăzură prețul aurului la jumătate din valoarea sa!

Atenția lui Titus fu atrasă de doi bărbați ce trăgeau după ei o ladă grea de cedru, pe care tocmai o salvaseră din ghearele focului. Însă dând la o parte capacul, descoperiră că în ea nu era aur, așa cum se așteptaseră, ci doar scrieri istorice, documente ale Templului, suluri conținând genealogii și altele de acest fel. Dezamăgiți, cei doi fură pe punctul de a le da foc, însă Titus îi opri.

— Stați! Acestea vor fi ale lui Josephus. Nu mă îndoiesc că pentru el au o valoare mai mare decât aurul. Duceți lada în cortul meu!

Cu toate că reușise să scape de foc cărțile sacre ale Templului, Titus nu mai putu salva Casa Aurită. Unul dintre soldați, mânat de acea frenezie a distrugerii, puse o torță aprinsă între balamalele porții aurite. Aceasta luă foc, iar flăcările se răspândiră cu repeziciune în întreaga clădire, spre marea satisfacție a soldaților.

— Unde este acum Dumnezeuul iudeilor? strigară ei.

Pe acoperișul clădirii își făcură apariția mai mulți bărbați îmbrăcați în veșminte preotești.

— Cine sunt aceștia? întrebă Titus.

— Preoți, răspunse Alexandru. I-a silit focul să iasă din camerele secrete ale Casei Aurite.

— Predați-vă și vi se va cruța viața! strigă Titus.

Însă preoții răspunseră cu un potop de blesteme și, smulgând din acoperiș țepușele aurite, le azvârliră ca pe niște proiectile asupra dușmanului.

Vârtejul de foc, fumul orbitor și căldura de nesuportat îi siliră pe Titus și pe soldații săi să părăsească degrabă, nu doar Casa Aurită, ci chiar sanctuarul. Focul mistuise galeriile dinspre răsărit și apus și acum cuprinsese galeriile dinspre miazănoapte, amenințând să blocheze orice ieșire a celor ce mai întârziiau înăuntru.

Mai rămăneau în urmă însă bogății numeroase, iar soldații părăsiră clădirea în flăcări fără tragere de inimă. Unii ezitară prea mult și fură înghițiți de flăcări, iar alții se aflară la un pas de moarte.

Retrăgându-se la o distanță respectabilă, Titus și ofițerii săi continuară să privească îngrozitorul spectacol, care le amintea de incendierea Romei de către Nero.

Întregul platou al colinei ardea ca un vulcan. Una după alta clădirile se prăbușiră cu un zgomot uriaș și fură înghițite în abisul de flăcări. Acoperișurile de cedru ardeau cu flăcări uriașe. Turnurile aurite erau ca niște torțe gigantice, ridicând în văzduh vârtejuri de flăcări și fum[46].

Dacă acest spectacol îi îngrozea pe romani, ce efect avea el asupra iudeilor?

Mulțimea se adunase pe meterezele dinspre miazănoapte, spectre palide și înfometate – căci deși muriseră mii dintre ei, mai rămăseseră încă multe alte mii. Priveau unii la alții înspăimântați, ca și când ar fi vrut să se asigure că ceea ce vedeau nu era doar o închipuire a lor.

Erau oare nevoiți să renunțe la speranța ce-i susținuse atâta vreme? În toți acești patru ani de la începerea războiului, trăiseră cu speranța că Mesia își va face apariția, că va smulge imperiul din mâinile romanilor și că va întemeia glorioasa împărăție a Israelului.

Iar acum, ceea ce vedeau însemna sfârșitul tuturor năzuințelor lor, iar steaua înfocată apărută pe cer nu era altceva decât o sfidare. Cum putea Iehova să treacă de partea dușmanului păgân? Să vadă Templul, despre care crezuseră că este veșnic, prăbușindu-se în flăcări! Să fie atât de aproape de împlinirea celor mai mari visuri și mai apoi să se vadă siliți a renunța la ele odată cu plecarea îngerului păzitor ce fusese cu ei până atunci! Să se vadă siliți a accepta alternativa zguduitoare că era posibil ca Mesia deja să fi venit, doar pentru a fi respins de ei! Să-și vadă toate năzuințele spulberându-se în abis! Oare a existat vreodată vreo națiune mai înșelată ca aceasta?

Nu-și puteau desprinde privirile de la scena ce li se desfășura în fața ochilor. Iar când, în cele din urmă, se văzură siliți să recunoască faptul că Templul lor era pierdut și că puterile cerului nu le vor veni în ajutor, începură să țipe și să se lamenteze, iar strigătele lor răsunară lung în noapte, cu patimă și disperare. Ecoul lor fu purtat din colină în colină, dând ocol cetății.

Încetul cu încetul, flăcările începură să-și piardă din putere și se stinseră. Mai apărură ici-colo câteva licăriri intermitente până ce, în cele din urmă, întunericul nopții se așternu peste ruinele fumegânde, înnegrite.

Trei secole mai târziu, împăratul Iulian, mare apărător al păgânismului, încercând să dovedească falsitatea profețiilor lui Hristos, i-a invitat pe iudei să-și zidească din nou Templul.

Împrejurările supranaturale care se opuseră înfăptuirii planului aceluia ale cărui ultime cuvinte fuseseră: „Ai învins, Galileene!” sunt atestate atât de scriitori păgâni, cât și de cei creștini. Învățătura istoriei este clară. Distrugerea Templului a fost voia lui Dumnezeu!

Capitolul 25

„Judaea capta!”

Și astfel, Templul fu distrus, iar când Titus află – căci lucrul acesta îi fu destăinuit în ascuns – a cui mână era aceea care aprinsese focul, jură pe toți zeii că nobilul Crispus va plăti cu moartea. Încerca să se convingă de faptul că procedând astfel era însuflețit de un spirit de dreptate, și nu de dorința de a înlătura piedica ce stătea în calea unirii sale cu Berenice. Prințesa vorbise adesea despre dorința lui Crispus de a distruge Templul, însă Titus răsese auzindu-i temerile, fără a-și imagina că vreodată Crispus ar putea încălca disciplina militară, punând foc mărețului edificiu fără porunca directă a comandantului său. Însă Crispus îndrăznise s-o facă, iar Titus își mărturisise furia și indignarea ofițerilor adunați în cortul său a doua zi dimineată.

Tiberiu Alexandru încercă să potolească mânia superiorului său.

— Ce poruncă a încălcat Crispus? A dat foc clădirii înainte de a cunoaște ordinul tău.

— Este oare Crispus comandantul suprem? De ale cui ordine a ascultat?

— De cele ale zeilor nemuritori, după părerea mea, răspunse Alexandru. Josephus, pe care tu îl stimezi atât de mult, îți va spune că distrugerea Templului s-a făcut prin voință divină. Crispus nu se putea împotrivi destinului său. I-a fost scris să procedeze astfel.

— Foarte bine. Iar mie mi-a fost scris să-i tai capul.

Chipul lui Alexandru se întunecă.

— Dacă procedezi astfel cu cel mai viteaz soldat din armata ta, nu vei face altceva decât să-i împingi la revoltă pe ceilalți soldați.

— Așa să fie! răspunse Titus încruntându-se, căci știa bine că Alexandru avea dreptate.

— Iar eu voi părăsi imediat serviciul tău și mă voi întoarce în Alexandria.

— Și eu voi renunța la titlul meu de tribun, spuse Rufus.

— Și eu! Și eu! strigară alte voci.

Privind chipurile aspre ale ofițerilor săi, Titus înțelese că mersese prea departe judecându-l astfel pe Crispus. Nu-și putea permite să piardă pe cei mai buni dintre ofițerii săi, mai ales acum, când le stătea înaintea sarcina de a cucerii Sionul. Mai mult chiar, trebuia să se gândească la Vespasian. Tatăl său nu va primi cu bucurie vestea execuției aceuia pentru care avusese dintotdeauna o profundă afecțiune părintească.

— Cheamă-l pe Crispus! spuse el iritat, adresându-se unui centurion.

Mesagerul plecă, însă reveni curând cu o expresie gravă pe chip. Crispus, se părea, fusese înlăturat din bătlie cu răni atât de grave, încât nu se știa dacă avea să mai scape.

— Încerca, spuse centurionul, să salveze de la măcel o văduvă bătrână, numită Miriam, care se refugiase la altar. Gestul lui l-a infuriat într-atât pe câțiva aliați sirieni, care – să mă ierte Cezar pentru aceste cuvinte – sunt blestemul armatei noastre, încât au îndrăznit să-și întoarcă armele împotriva lui, un tribun roman!

— Pe Castor! Dacă cineva îi va recunoaște, vor fi crucificați! exclamă Titus. Ei bine, dacă nu poate veni el la mine, mă voi duce eu la el. Nu vă temeți, bravii mei căpitani, adăugă el observându-le privirile îndoielnice, n-am față de el niciun resentiment. Aveți cuvântul meu că nu-i vreau răul.

Spunând acestea, îl urmă pe centurion și ajunse la fortul unde zăcea Crispus, înfășurat în bandaje și întins pe o saltea. Părea a fi mai mult mort decât viu. Orice urmă de mânie din suflet îi dispăru la vederea chipului palid al lui Crispus. Își exprimă, cu voce blândă, părerea de rău că-l găsea într-o stare atât de proastă.

— E mai bine așa, spuse Crispus, incredințat că îi sosise sfârșitul. Berenice va fi liberă.

— Pe toți zeii! exclamă Titus. Blestamate să fie femeile care aduc vrajbă între prieteni! Dacă trebuie s-o câștig pe Berenice doar cu prețul vieții tale, mai bine să nu fie niciodată a mea! Dar pentru că vorbim despre asta, știi că Berenice neagă faptul că ar fi fost femeia voalată de la Beth-tamar?

— Și tu o crezi?

Tăcerea lui Titus dovedea că împărtășea părerea lui Crispus. Îi mai adresă câteva cuvinte de încurajare, după care plecă.

Îndreptându-se spre ruinele Templului, fu salutat de soldați cu strigătul *Ave Imperator!*

Adunați în fața porții înnegrite dinspre răsărit, aceștia ardeau tămâie și înălțau rugăciuni acvilelor care, conform credinței lor, le dăduseră victorie asupra iudeilor.

— *Imperator!* spuse Titus cu dispreț, amintindu-și nesupunerea lor din noaptea precedentă. *Imperator...* când Templul a pierit în flăcări contrar voinței mele,

Exista un obicei în armata romană, acela de a-l onora pe generalul victorios cu un nou titlu ce deriva din numele poporului supus de el, ca de pildă Scipio Africanus și Metellus Creticus. Unii dintre soldați îl salutară folosind chiar termenul „Iudaicus”, însă Titus le interzise cu fermitate să folosească acest apelativ, știind că pentru Berenice era o continuă amintire a căderii națiunii ei.

Cu toate că soldatul de rând era lăsat să se îngrijească singur, cu ajutorul camarazilor binevoitori, Titus era însoțit în această campanie de un medic grec, pe care îl trimise să îngrijească de Crispus. Mare fu mulțumirea ostașilor din tabăra romană când se află că starea pacientului nu era chiar atât de gravă și că exista speranță de refacere.

O săptămână mai târziu, Titus îl vizită din nou pe Crispus, iar discuția dintre ei alunecă iar spre Berenice.

— Niciun bărbat, spuse el, nu și-ar risca viața pentru a scoate dintr-un oraș asediat o femeie, cum ai făcut tu, dacă n-ai fi îndrăgostit de ea. O iubești pe Vashti, nu pe Berenice. În acest caz, de ce n-ai repudia-o pe una, pentru a te căsători cu cealaltă?

— N-am spus niciodată că o iubesc pe Vashti. Și chiar dacă ar fi așa, credința mea creștină mi-ar interzise să fac ceea ce-mi sugerezi. Căsătoria creștină este un legământ ce nu poate fi desfăcut.

— Crispus, nu nega. O iubești pe această Vashti. Și totuși, îngădui ca această credință nebunească să-ți stea în calea împlinirii dorințelor tale. Mă îndoiesc însă că îți înțelegi pe deplin crezul. Am discutat cu câțiva adepți ai religiei tale, căci se pare că nu ești singurul creștin în armata noastră. Știi ce mi-au spus? Că dacă o femeie este necredincioasă soțului ei, acesta este îndreptățit să ceară divorțul. Intenția Berenicei, adăugă Titus cu subînțeles, este să-ți dea toate motivele necesare pentru asta.

În vremea când încă era păgân, Crispus ar fi primit cu bucurie acest prilej de a ieși dintr-o legătură care nu-i era deloc pe plac. Acum însă, creștin fiind, nu putea fi de acord cu Berenice să facă un lucru rău doar pentru ca lui să-i meargă bine.

— Cezar, spuse el, nu vreau să fiu parte a unui plan atât de rușinos. Ba chiar mai mult, dacă veți proceda astfel, mă văd nevoit să apelez la justiție. Nu uita că tatăl tău, Vespasian, mi-a făgăduit să spânzure pe orice bărbat care va cuteza să-mi ia soția, chiar de ar fi propriul său fiu. Dacă faci asta, te voi acuza în fața tronului imperial și voi cere ca împăratul să-și respecte cuvântul.

Titus râse înveselit.

— Îmi voi asuma acest risc. Și, spunând aceste cuvinte, se retrase, hotărât să-și urmărească propriile scopuri, lăsându-l pe Crispus la fel de hotărât să facă ce spusesese.

Printre cei care-l vizitară pe Crispus în timpul bolii sale se afla și Josephus. Intenționând să scrie o istorie a războiului, dorea să afle cât mai multe informații cu privire la incendierea Templului. Crispus se supuse interogatoriului, însă pentru că nu dorea să iasă cu nimic în evidență, îl rugă:

— Să nu-mi amintești numele în scrierile tale!

— Este oare cu putință, zămbi Josephus, după toate faptele de vitejie pe care le-ai făcut?

— Este. Poți vorbi despre mine ca despre un „oarecare tribun”, sau „unul dintre soldați”. Apoi, trecând la un subiect mai interesant pentru el decât faima viitoare, spuse:

— Știi că pupila ta, Vashti, este sclava prințesei Berenice?

— Da, știu, spuse Josephus cu un zâmbet enigmatic, care-l puse pe gânduri pe Crispus. Chiar azi mă voi îndrepta spre Cezarea, ca să înmănez prințesei Berenice o scrisoare prin care Titus o sfătuiește să arate bunătate pupilei mele.

— Este bine, însă și mai bine ar fi dacă i-ar trimite poruncă să o pună în libertate. Dar, nădăjduiesc că asta se va face la timpul potrivit, continuă el, hotărât să-i ceară lui Vespasian eliberarea lui Vashti. Nu vreau să te mai rețin. Du-te și Cerul să-ți binecuvânteze însărcinarea!

Crispus poruncise ca patul să-i fie așezat lângă o fereastră. De acolo putea urmări pregătirile care se făceau pentru asediarea Sionului, unde zeloții se pregăteau pentru o ultimă rezistență. Odată cucerită această fortăreață, lungul asediu va ajunge la sfârșit.

Titus se oferise, la îndemnul lui Josephus, să cruțe viețile tuturor răsculaților, cu condiția să se predea imediat. Însă Ioan și Simon continuau a răspunde cu aceeași aroganță. Cerură să fie lăsați liberi, ei și partizanii lor, împreună cu femeile și copiii acestora, făgăduind că vor

pleca într-un ținut îndepărtat. Titus respinse acești termeni și, în mânia sa, jură că va trece prin sabie pe toți asediații, bărbați, femei și copii, făcând mai apoi cetatea una cu pământul.

Crispus se bucură că Vashti fusese scutită de o astfel de soartă.

Romanii își terminară pregătirile în optsprezece zile. În cea de-a nouăsprezecea, Titus își începu atacul asupra zidului de miazănoapte al Sionului.

Chiar și acum zeloții ar fi putut prelungi asediul timp de câteva săptămâni, în virtutea pozițiilor lor aproape de necucerit în cele trei magnifice fortărețe, Hippicus, Phasaelus și Mariamne.

Însă înaintarea continuă și victorioasă a armatelor romane în cartierele Betesda și Acra, ruinele Antoniei și ale Templului, inspirase zeloților o tainică teamă. Așa încât, auzind loviturile teribile ale berbecilor în zidurile Sionului, își părăsiră fortificațiile și dădură bir cu fugiții. Unii se refugiară în catacombele Ierusalimului; alții, deschizând porțile dinspre miazăzi, încercară zadarnic să treacă de liniile romane.

Cu un strigăt de triumf ce păru a zgudui turnurile Sionului, romanii luară zidul cu asalt și se răspândiră pe străzile cetății, trecând totul prin foc și sabie. Înfuriați de îndelungata opoziție a zeloților, soldații nu făcură nicio deosebire – își vărsară mânia asupra tuturor, bărbați, femei și copii.

Flăcările torțelor luminară scene de o mare cruzime, fără egal în istoria omenirii. Se spune chiar că flăcările torțelor aprinse în cartierele de jos ale Sionului fură stinse de râurile de sânge ce se prelingeau de sus!

Romanii încetară măcelul doar atunci când simțiră că brațele nu le mai sunt în stare să lovească. Iudeii supraviețuitori, câteva mii încă, fură mânați ca o turmă de oi dincolo de podul Tyropeon, până la galeriile în ruine ale Templului, unde fură puși sub pază. Mulți dintre ei, îndărătnici și sfidători până la sfârșit, refuzară să se atingă de mâncarea pregătită de mâinile păgânilor și muriră de foame.

Când Titus intră în cetate și privi turnurile masive pe care le părăsiseră zeloții cu atâtea lașitate, fu cuprins de uimire.

— Într-adevăr, murmură el, dacă zeii nu i-ar fi împins pe acești oameni să dea bir cu fugiții, n-am fi reușit, cu propriile puteri, să punem mâna pe turnurile acestea.

Însă oricât de mult ar fi pus Titus pe seama zeităților victoria sa, felul în care se purtă cu prizonierii iudei – nouăzeci și șapte de mii la număr, dacă e să dăm crezare scrierilor lui Josephus – nu vădea nimic din bunăvoința divinității.

Timp de câteva zile, în curțile Templului se procedă la trierea prizonierilor. Cei care puteau fi dovediți că luptaseră împotriva romanilor, fură executați pe loc. Alți șapte sute, cei mai înalți și mai arătoși, fură puși deoparte pentru alaiul triumfal al lui Titus. Dintre cei care mai rămăseseră, cei cu vârsta sub șaptesprezece ani, fură vânduți ca slavi. Ceilalți fură puși în lanțuri și trimiși să lucreze în minele din Egipt, sau fură împărțiți prin diferite provincii ale imperiului, pentru a muri în amfiteatre de sabie gladiatorilor, sau de colții fiarelor sălbatice. Bătrânii și infirmii, nefiind nimănui de folos, fură pur și simplu omorâți. Familii întregi au fost atunci despărțite pentru a nu se mai vedea niciodată pe pământul acesta; niciodată nu se mai văzuseră scene atât de tragice precum cele ce se petrecură în curțile Templului, în zilele de sfârșit ale lunii septembrie, anul 70 d.H. Toate acestea au fost încuviințate de cezăr, pe care contemporanii săi l-au numit „*amor et deliciae generis humani*”, „dragostea și desfătarea neamului omenesc”.

Auzind, în timpul nopții, tânguirile mulțimii de captivi, Crispus își dori cu înfocare să vină acea zi în care creștinismul să tempereze spiritul acesta războinic și să-i facă pe oameni mai omenoși și mai îndurători.

Josephus primi îngăduința de a-i elibera dintre captivi pe aceia care-i fuseseră prieteni, nu puțini la număr. După ce obținut iertarea pentru părinții săi, reuși să elibereze aproape două sute dintre iudeii captivi. Căută, zadarnic, două fețe printre cei luați prizonieri.

— Ce s-a întâmplat cu Simeon ben Gamaliel? întrebă el.

— A fost ucis în asediul Sionului, veni răspunsul.

— Și Iohanan ben Zachai?

Rabinul, se părea, s-ar fi aflat la Iamnia, în partea de miazăzi a Iudeii, după ce scăpase din cetatea sfântă într-un mod îndrăzneț[47]. Prefăcându-se că este mort, fusese pus într-un sicriu. Santinelele zelote îngăduiră ca sicriul să fie dus în mormântul părintelui său, aflat în valea Chedron. Afară din cetate, Iohanan își croi drum spre liniile romane și fu adus înaintea lui Crispus, care-i îngădui să plece liber. Iohanan se refugie în Iamnia. Aici, în anii care urmară, înființă o renumită școală rabinică, ale cărei învățători stau la baza ciudatului sistem

al solisticii lui cunoscut sub numele de Talmud.

Titus porunci ca cetatea să fie rasă de pe fața pământului, cu excepția celor trei mari turnuri, Hippicus, Phasaelus și Mariamne. Acestea fură cruțate în parte datorită nevoii de a exista acolo o garnizoană pentru a preveni orice încercare din partea iudeilor de a reconstrui cetatea. Scopul cruțării lor fu însă și acela de a dovedi posterității valoarea cetății pe care romanii reușiseră s-o cucerească.

Terentius Rufus primi însărcinarea de a supraveghea lucrările de dărâmare, iar prima lui grijă fu de a-l transporta pe Crispus din încăperea sărăcăcioasă a fortăreței, în frumoasele încăperi ale turnului Hippicus, pentru a-i grăbi vindecarea.

Spre marea supărare a lui Titus, Simon cel Negru și Ioan din Giscala nu făceau parte din numărul celor prinși. Află că cei doi căpitani zeloți se refugiaseră în catacombele cetății și, în timp ce neînfricatul Simon reuși o vreme să scape de urmăritori, Ioan, împins de foame, ieși din ascunzătoare și-și primi pedeapsa din partea cuceritorului, o pedeapsă destul de îngăduitoare: temniță pe viață.

Trupele romane își isprăviseră treaba, așa că-și ridicară tabăra și se îndreptară, cu mare alai, spre Cezarea, ducând cu ele un lung cortegiu de prizonieri deznădăjduiți – rămășița unei națiuni odinioară mărețe – și bogățiile luate din Templu.

Terentius Rufus rămase în urmă, în fruntea legiunii Fretensis – în subsolurile Sionului s-au descoperit recent bucăți de cărămidă purtând gravat numele acestei legiuni – continuând lucrarea de demolare cu asemenea înverșunare încât, ori de câte ori se rostea numele lui – Terentius Rufus – iudeii erau cuprinși de o mare ură. Pe locul unde odinioară se înălțase o cetate înfloritoare, Rufus trecu plugul, așa cum jurase iudeilor că va face.

— Unde este Dumnezeuul lor? râdea el batjocoritor. Nu știa că tocmai propriile acțiuni confirmau în chip uimitor adevărul religiei iudaice, împlinind cuvintele profeției, „Sionul va fi arat ca un ogor”.

Mai rămaseră doar câteva case în picioare, ce urmau a servi drept locuințe provizorii pentru soldații garnizoanei, printre ele și celebrul *Coenaculum*[48], sau „Casa cinei celei de taină”, care a fost transformată, sub domnia lui Constantin, într-o biserică creștină.

Simon, ascuns în catacombe, rămase de negăsit timp de o lună.

Însoțit de câțiva adepți, mineri și spărgători în piatră, încercase să-și croiască o trecere prin stâncă, în speranța de a ieși dincolo de liniile garnizoanei romane. Dificultatea acestei sarcini și lipsa proviziilor însă, îl siliră pe Simon să-și abandoneze planul. Atunci recurse la un șiretlic. Se îmbracă cu un veșmânt alb și o mantie de purpură și ieși în chip neașteptat din pământ, în chiar locul pe care se ridicase nu cu mult timp în urmă Templul. Intenția lui era să-i ia prin surprindere pe romani și să dea impresia că este noul Mesia, înviat din morți[49]. Într-adevăr, soldații aflați în apropiere care-l văzură apărând din pământ rămaseră încremeniți la vederea lui. Își veniră însă repede în fire și, apropiindu-se, îl înconjurară, întrebându-l cine era.

Simon declară că numele lui nu putea fi auzit de niște urechi de rând.

— Chemați-vă comandantul, spuse el cu un aer misterios.

Însă când sosi Rufus, care-l cunoștea bine pe Simon, căpetenia zeloților înțelese că șiretlicul lui dăduse greș.

Rufus îl primi cu un zâmbet plin de milă.

— Simone, dacă încerci cumva să-l imiți pe Dumnezeuul prietenului meu, Crispus, nu prea ai șanse de reușită. Știu că nu ești altceva decât un biet muritor. Și prizonierul meu! Un sfârșit trist pentru tine. Pentru ce nu te-ai aruncat în vârful spadei, în felul romanilor, ca să-ți isprăvești viața cu onoare?

— Legea noastră interzice să ne luăm viața, răspunse Simon. Acum spune-mi, care-mi va fi pedeapsa?

— Titus deja a hotărât-o. Vei face parte din alaiul triumfal al lui Titus și vei merge pe străzile Romei cu o frânghie la gât, pentru ca toți cetățenii să-l poată vedea pe acela care a ținut atât de mult timp piept armatei lor. Lictorii te vor lovi cu nuiele, căci acesta este obiceiul. Vei avea plăcerea să vezi purtându-se în fața ta obiectele sfinte ale Templului tău. Însă în timp ce acestea vor fi depuse în Templul Păcii, tu, în cele din urmă, vei fi dus la Stânca Tarpeiana și vei fi înjunghiat și aruncat în gol, în mijlocul strigătelor de bucurie ale mulțimii. Doar după ce vei fi ucis vor începe jertfele și sărbătorile. Te-ai plânge, însă amintirea garnizoanelor romane masacrate îmi împietrește inima.

— Mai bine să cad cu Israel, decât să triumf cu Roma, răspunse zelotul.

Rufus nu vorbi mai multe cu Simon, ci îl trimise la Titus, care se afla în Cezarea. Ce

trebuie să fi fost în sufletul lui Simon, când s-a văzut călătorind pe același drum ca îndată după ce câștigase acea memorabilă victorie asupra lui Cestius! Ce întorsătură luaseră lucrurile!

Abia după trei luni de la arderea Templului, Crispus se simți în stare să-și părăsească încăperea din turnul Hippicus și să se plimbe, cu pași nesiguri, printre ruinele ce mai rămăseseră din mândra cetate. Însoțit de Rufus, urcă dealul Templului. Coloanele și arcadele, încăperile și curțile – toate pieriseră, însă legiunea Fretensis, cu toată truda soldaților, nu reușise să dărâme zidăria ce stătuse la temelia clădirilor Templului. Rămășițe din aceste ziduri există și astăzi, o parte din ea formând celebrul „Zid al plângerii”.

Ajunși pe colină, Crispus și Rufus zăriră cu uimire un grup de oameni, bărbați și femei, urcând liniștiți Muntele Moria dinspre valea Chedron. Când se apropiară, Crispus recunoscu în ei pe prietenii lui de la Pella. Era printre ei și sfântul episcop Simeon, care-i botezase pe el și pe Vashii. Mai erau și doi nepoți mai tineri ai apostolului Iuda. Mai târziu, datorită descendenței lor davidice, aceștia au fost duși în fața tiranului Domițian, pentru a fi apoi eliberați, singura lor vină fiind aceea că erau doar niște „vizionari nebuni”.

— Cine sunteți voi? întrebă Rufus, privindu-i bănuitor.

— Suntem din Ierusalim. Am părăsit cetatea acum patru ani, pentru a nu purta armele împotriva romanilor.

— Asta pledează în favoarea voastră.

— Aceștia, explică Crispus, sunt creștinii care m-au primit între ei atunci când am fost proscris de Nero.

— Și ce căutați aici? întrebă Rufus.

— Am vrea să locuim din nou aici și să ducem mai departe închinarea.

— Cum? Credeți că Titus a distrus cetatea doar pentru a o vedea din nou reclădită?

— Titus a distrus cetatea ca centru al răscoalei iudaice, sublinie Crispus. Oamenii aceștia nu îmbrățișează religia iudaică. Sunt creștini, iar năzuința lor nu este de a avea o împărăție independentă. Vor recunoaște stăpânirea Romei, vor fi o piedică în calea revoltelor și chiar un ajutor pentru noi.

— Hm! Mă îndoiesc de faptul că Titus ar fi de acord să se stabilească aici.

— Vărul său, Flavius Clemens, va fi de acord. Știi foarte bine că este creștin.

— Flavius Clemens nu este cezar.

— Însă cei doi fii ai săi ar putea deveni cezari. Vespasian i-a numit moștenitori ai lui după Titus și Domițian care, după cum știi, n-au moștenitori. S-ar putea să trăim amândoi, Rufus, pentru a vedea pe tron un cezar creștin, care va ști să răsplătească orice bunăvoință arătată comunității de aici.

Spusele lui Crispus conțineau un sâmbure de adevăr, de asta putea să-și dea și el seama. Pentru Rufus, n-avea importanță dacă acei creștini rămăneau aici, sau nu[50]; singura lui preocupare era aceea de a nu-l supăra prin aceasta pe Titus.

— Creștini... spuse el dus pe gânduri. Hm! Ei bine, adăugă întorcându-se spre Crispus, dacă-mi garantezi că nu vor produce tulburare și nu se vor împotrivi Romei, să rămână, dacă poftesc, să rămână și să zidească. Titus n-a spus nimic în privința asta.

Și astfel, creștinii ce se întoarseră de la Pella binecuvântară ziua în care-l primiseră printre ei pe păgânul și fugarul Crispus. Căci, mulțumită intervenției lui, li se îngădui să rămână și, prin închinarea lor zilnică în *Coenaculum*, să ducă mai departe, peste vremuri, Biserica din Ierusalim.

Capitolul 26

Justiția răzbnătorului

Era o încântătoare dimineață de aprilie, o dimineață plină de soare. Crispus și Rufus se plimbau alături pe malul mării, în apropiere de Cezarea.

— Ai văzut noua monedă bătută de Titus pentru a-și aniversa cucerirea? întrebă Rufus. Crispus îi răspunse negativ, așa că Rufus scoase un sester și i-l întinse.

Pe fața monedei era gravat chipul lui Titus; pe spate, un palmier grațios, la picioarele căruia stătea o femeie care plângea, reprezentând Iudeea. În spatele palmierului se afla Titus, în uniformă militară, cu piciorul sprijinit pe o cască, ținând o lance în mâna dreaptă și o sabie în stânga. Cuvintele „IUDEEA CUCERITĂ” alcătuiau legenda.

— Femeia care plânge ar putea trece drept Berenice, remarcă Crispus surprins.

— Așa este. Se spune că Titus, văzând-o pe Berenice așezată sub un palmier și plângând – sau prefăcându-se că plânge – pentru poporul ei, a fost atât de mișcat de această imagine încât a poruncit mai marelui monetăriei din Cezarea să immortalizeze chipul și atitudinea ei pe aceste monede comemorative.

— Și Berenice n-a spus nimic?

— N-a fost împotriva. Imaginea o înfățișează lumii romane drept o patrioată devotată, plângând din cauza cuceririi națiunii din care face parte. Falsitatea durerii și a credinței ei, ca de altfel totala lipsă de afecțiune feminină s-au văzut limpede prin prezența ei la jocurile ținute în Cezarea Philippi, în cinstea lui Domițian. A stat foarte liniștită în amfiteatru, privind cum două mii cinci sute de nenorociți iudei au fost măcelăriți, pierind sfâșiați de fiare sau luptându-se între ei, ca gladiatori. Titus n-a mai putut ajunge la Roma, din cauza anotimpului nefavorabil navigației. Și-a petrecut timpul dând tot felul de petreceri în diferite cetăți ale Orientului, petreceri ce rareori s-au încheiat fără măcelărirea iudeilor în arenă. Berenice l-a însoțit pe Titus la toate festivitățile, continuă Rufus. A devenit amanta lui, cum bănuiam că se va întâmpla. Amorul lor e atât de înflăcărat, încât nu se sfiesc să se dezmierde în public. Antoniu și Cleopatra reînviați. Mă întreb dacă se va căsători cu ea.

— Nu înainte ca eu s-o repudiez, răspunse Crispus liniștit.

Rufus îl privi cu uimire. Era o taină pe care Crispus nu i-o împărtășise. Prietenul său îi povesti atunci despre căsătoria de la Beth-tamar, împărtășindu-i motivele pentru care presupunea că Berenice ar fi fost femeia voalată.

— Prințesa Berenice – soția ta? murmură Rufus, nevenindu-i să creadă. Hm! Dacă Cezar îi ia soția, cui i se mai poate plânge soțul?

— N-are decât să și-o păstreze. Nu mai este soția mea. Am s-o repudiez.

— Nu, nu încă! exclamă Rufus, iar chipul i se luminează dintr-odată. Nu face asta încă! Amână o vreme, ca s-o poți salva pe Vashti.

— Ce vrei să spui? Cum ar putea această întârziere s-o salveze pe Vashti?

Rufus răsă cu un afectuos dispreț față de Crispus, ce nu părea a înțelege planul său.

— Cu prilejul căsătoriei, s-a consemnat oare că soția avea să rămână stăpână pe bunurile ei?

— Nu.

— Atunci Vashti poate fi eliberată.

— Cum asta? întrebă Crispus cu nerăbdare.

— De tine, desigur. O, nătâng ce ești! N-ai decât să mergi înaintea lui Titus și a Berenicei și să spui: „Femeie, ești soția mea. Legea mi te dă mie. La fel documentul semnat de Vespasian.” Titus nu va îndrăzni să ți se împotrivescă, dacă ești hotărât să-ți ceri drepturile. Apoi o duci pe prințesa acasă – cu forța, dacă este nevoie – și-i vei spune: „Ești a mea și tot ce ai tu este al meu, inclusiv sclavii. Drept care, folosindu-mă de puterea pe care mi-o dă legea, o declar liberă pe această tânără, Vashti.” Asta trebuie să faci, Crispus. Mai târziu, repudiaz-o dacă-ți face plăcere. Însă mai întâi eliberează-o pe Vashti.

Crispus, încurajat de acest plan, hotărî să pună în aplicare sugestia îndrăzneată a lui Rufus.

— Cu cât mai degrabă, cu atât mai bine, spuse el.

— Aici sunt de acord cu tine. Măine seară ar fi momentul potrivit. Berenice dă un mare banchet în pretoriu, pe care noul procurator, Antonius Iulianus, i l-a pus binevoitor la

dispoziție. Se spune că acesta vrea să scrie o istorie a războiului[51], devenind astfel rivalul lui Josephus. Suntem amândoi invitați la banchet.

Berenice ar fi dezamăgită dacă nu i-ai onora invitația. Ți-a pregătit o mică umilire. A pus-o pe sclava ei, Vashti, să servească pe invitații de văză cu băutură.

— Fie ca umilirea asta să cadă pe capul Berenicei!

— Sunt de acord. Ce a făcut oare frumoasa Vashti pentru a suporta o asemenea rușine? Îți mărturisesc că încep să simt aversiune față de prințesă, pentru care odinioară n-am avut decât admirație. Trebuie, neapărat, să acționezi mâine noapte. Cere-o pe Berenice ca soția ta în fața tuturor oaspeților și folosește-ți autoritatea asupra ei. Se spune că dorește să ofere invitaților o distracție rară. Va izbuti, cu siguranță!

Crispus, hotărât să-și pună planul în aplicare, dădu la o parte orice piedică ce s-ar fi putut ivi și așteptă cu nerăbdare seara următoare. Când se apropie ora fixată pentru banchet, Crispus

îmbracă cea mai frumoasă și mai albă togă, împodobită cu o bandă lată, de culoare purpurie, apoi se îndreaptă, însoțit de Rufus, spre palatul numit încă – cu toate că acela care-l ridicase murise de șaptezeci de ani – pretoriul lui Irod.

Întrând, recunosc numaimădecât că sala era aceeași în care se țineau banchetul lui Florus.

Berenice alesese această sală dintr-un spirit de răzbunare. Locul unde Vashti fusese declarată regină a frumuseții urma s-o vadă de această dată degradată la condiția de sclavă, silită să o slujească pe prințesa ale cărei farmece fuseseră trecute cu vederea de Crispus, în timp ce acesta se va vedea nevoit să privească înjosirea ei.

Crispus zâmbi în sinea lui. Se va vedea cine va ieși înjosit din toată treaba asta.

Sala banchetului prezenta un aspect strălucitor. Erau acolo toți căpitani viteji care luaseră parte la război. Alături de ei se aflau femeile frumoase, ale căror veșminte viu colorate ofereau o priveliște plină de strălucire.

Crispus și însoțitorul său ajunseră chiar în clipa în care oaspeții se pregăteau să-și ocupe locurile în tricliniumuri.

Berenice se afla acolo, trecând de la un invitat la altul cu aer semeț și maiestuos, ca și când deja ar fi fost împărăteasă. Purta o diademă în păru-i negru.

Alături de ea pășea Titus, încununat cu lauri și înveșmântat în purpură imperială. Părea plin de voie bună, cu toate că tresări când îl zări pe Crispus. Pe fața lui apără o expresie vinovată, pe care Rufus o interpretează după bunul plac.

— Se simte rușinat că a furat nevasta prietenului său. Deși este Cezar și superiorul meu, mă voi bucura dacă va fi tratat după cum merită.

Crispus și Rufus fură înșiși de așeze alături, cu toate că nu în tricliniumul rezervat celor apropiați, unde se aflau Titus, Berenice, Agripa, Alexandru și alții, ci într-unul alăturat. Lucrul acesta nu-i deranjă pe cei doi prieteni care, în acest fel, puteau vorbi între ei cu mai multă libertate decât ar fi făcut-o dacă ar fi fost așezați la masa lui Cezar.

În același triclinium se afla și Josephus.

— Ai cunoștință de umiliția ce o așteaptă pe Vashti? îl întreabă Crispus.

Josephus clătină din cap în semn afirmativ, adăugând:

— Știu că prezența ta aici o va salva, de aceea stau liniștit.

— Rufus, șopti Crispus prietenului său, i-ai spus lui Josephus despre planul nostru?

Rufus însă negă cu fermitate, iar Crispus rămase nedumerit de cuvintele lui Josephus.

Alături de istoricul Josephus era așezată o femeie în vârstă, cu o înfățișare venerabilă.

— Mama mea, spuse Josephus, care a venit aici în același scop ca și mine, adăugă el cu un zâmbet misterios. Acela de a obține libertatea lui Vashti.

Se părea că și Josephus avea un plan de eliberare a pupilei sale din mâinile Berenicei. Care să fi fost acesta? Oare va avea sorți de izbândă? Însă la toate întrebările sale, Josephus răspunsese atât de evaziv, încât Crispus abia reușea să-și stăpânească nerăbdarea.

Curând deveni clar faptul că Josephus era animat de un spirit de amarnică ostilitate față de Berenice, determinat de participarea acesteia la toate acele jocuri unde iudeii fuseseră măcelăriți fără milă. Din conversația lui, se dovedea că și Titus se fuseseră cu aceeași aversiune.

— A poruncit ca didrahmele pe care orice iudeu adult le oferea anual vistieriei Templului, să fie date de acum înainte templului lui Jupiter. Tu, în calitate de creștin, poți înțelege ce simte un iudeu. Iar heruvimii de aur ce străjuiau chivotul în Templu, au fost dați păgânilor. Acele obiecte sacre pe care numai marelui-preot îi era îngăduit să le vadă, se află acum deasupra porții de răsărit a Antiohiei, care acum a început să fie cunoscută sub numele de Poarta Heruvimilor. A dedicat un car lunii, pentru ajutorul pe care i l-a dat în timpul

asediului. Auzi, lunii!

Se dădu semnalul de începere a banchetului. Sclavi de ambele sexe, bogat înveșmântați, parcurgeau sala încoace și încolo, atenți la dorințele invitaților.

— N-o văd pe Vashti, îi șopti Crispus lui Josephus.

— Nu va intra decât în momentul servirii băuturilor.

În jur oaspeții discutau animați, însă Crispus nu luă parte la conversație. Vashti! Vashti! Nu se putea gândi decât la ea.

În cele din urmă, lumea se sătură. Tăvile și farfuriile cu mâncare fură ridicate de pe mese pentru a face loc vinurilor.

— Și acum, domnii mei, strigă Berenice adresându-se celor de la tricliniumul ei, însă suficient de tare pentru a putea fi auzită de Crispus, am pentru voi unul din vinurile cele mai rare, care vă va fi servit de către o paharnică tot atât de grațioasă precum însăși Hebe.

În mulțimea de sclavi ce intrară acum în sală cu băuturile, Crispus o zări pe Vashti. Sclavii se despărțiră repede pentru a duce la mese cele necesare.

Din mulțimea de oameni care se afla în sala ospățului, Crispus nu avea ochi decât pentru o singură persoană, frumoasa fată care se îndrepta cu pași ușori, grațioși, spre tricliniumul principal.

Vashti – însă altfel decât cum o văzuse ultima dată! Nu mai era acea ființă nenorocită, flămânzită. Redevenise ea însăși, la fel de frumoasă ca înainte, când o cunoscuse.

Grația încântătoare și frumusețea trupului ei erau puse în valoare de tunică albă pe care o purta, brodată cu fir de aur și strânsă în talie cu o cingătoare lată, de argint. Un șirag de perle îi înconjură gâtul grațios și o cunună de viorele îi împodobeau buclele aurii.

Era imaginea vie a frumuseții – de la cununa de pe cap, până la sandalele fine, brodate cu fir de aur. Nimic nu întuneca încântătoarea-i frumusețe.

Ochii mamei lui Josephus străluciră de plăcere văzând-o pe fată înveșmântată și aranjată astfel, lucru pentru care ea însăși fusese răspunzătoare. Buna femeie dorise ca Vashti să apară înaintea oaspeților în toată splendoarea frumuseții ei.

Privirea lui Vashti o întâlni pe cea a lui Crispus și îi zâmbi, un zâmbet ce-i înfierbântă sângele în vine. Zâmbetul ei îi arăta că fata nu se temea de nimic, că era în siguranță alături de el. Să fi știut care-i erau intențiile? se întreabă el. Sau poate că se baza pe ajutorul lui Josephus?

Berenice simți o tulburare și se întreabă dacă fusese înțelept s-o aducă pe sclavă la banchet. Frumusețea lui Vashti stârnea murmure de admirație nu doar din partea bărbaților, ci și a femeilor.

— Pe toți zeii! Cine este fata? întreabă Tiberiu Alexandru. N-am știut, prințesă, că Venus însăși o să facă parte dintre invitații tăi.

— Este doar una dintre sclavele mele, răspunse Berenice cu răceală. Nu este de vânzare, fierbând de gelozie.

— O sclavă! spuse Alexandru, în timp ce o lucire de poftă se aprinse în ochii lui. Îți dau zece mii de auri pentru ea. Ba nu, cincisprezece mii, adăugă gâfâind.

— N-o vând cu niciun preț, răspunse Berenice cu răceală. Nu este de vânzare.

Murmurul conversațiilor încetă. Oaspeții, văzând chipul întunecat al Berenicei, deveniră dintr-odată tăcuți, dornici să afle care era pricina acestei tulburări.

Prințesa se ridică în picioare și se întoarse înfuriată spre sclava ce cutezase să nu-i dea ascultare în două privințe. Vashti purta alt costum decât acela pe care i-l dăduse ea și nu avea în mână carafa cu vin, din care urma să servească oaspeții.

— Cine ți-a îngăduit să porți rochia aceasta?

— Nimeni, răspunse Vashti, cu un zâmbet dulce care stârni și mai mult furia celeilalte femei. Pentru ce ar trebui să te consult în privința veșmintelor pe care am dorința să le port?

Lui Crispus nu-i venea să creadă că Vashti cea supusă și blândă, îndrăzneală acum să o înfrunte pe această femeie. Acest lucru îl făcu s-o iubească și mai mult. Vocea îi era fermă și ținută demn în fața privirii fioroase a prințesei. Într-adevăr, atitudinea lui Vashtiei în acest moment era atitudinea unei adevărate prințese. Ce putere minunată îi îngăduia să înfrunte cu atâta curaj o femeie care, dacă ar fi vrut, ar fi putut porunci de îndată s-o biciuiască, după bunul plac?

— Îndrăznești să-mi vorbești astfel? exclamă Berenice uluită. A, văd acum! Ai fost liberă până acum și nu ești încă obișnuită cu situația ta de sclavă. Voi trece cu vederea această ofensă. Du-te! Adu carafa și toarnă vin oaspeților mei.

Însă Vashti își scutură buclele aurii și zâmbi celor ce se aflau în tricliniumul Berenicei.

— Dacă oaspeții doresc vin, n-au decât să se servească singuri; sau poate tu, prințesă, vei vrea să faci acest lucru.

Berenice rămase fără grai auzind cuvintele pline de îndrăzneală ale celei care până atunci se purtase ca o sclavă supusă. Bărbații priviră scena zâmbind uimiți și amuzați. Femeile erau dispuse să țină mai curând partea prințesei.

— Sclava aceasta pretinde că este creștină, spuse batjocoritor Agripa unei frumoase femei așezate lângă el.

— Asta explică insolența ei, spuse femeia. Am avut și eu o astfel de creatură printre sclavii mei și știu câte necazuri îți pot face. Dacă aș fi în locul prințesei, aș biciui-o până i-ar ieși din cap toate ideile astea religioase.

— Fata aceasta este probabil nebună, exclamă Berenice. În genunchi! Și cere-ți iertare, altfel...

Vashti se întoarse spre ea privind-o cu dispreț.

— Am fost de acord să rămân în casa ta o vreme, ca sclavă, spuse ea. Acum însă, doresc să-mi reiau libertatea. N-ai decât să poruncești altora. În ce mă privește, nu dau ascultare decât unei singure persoane, iar acesta este nobilul Crispus.

Și Vashti se îndreptă spre Crispus, care se ridicase în picioare, îi puse mâna pe braț și-l privi încrețitoare în ochi. Suprema clipă sosise! Însă cum ar fi putut el s-o salveze? Planul lui se spulberase. Putea să pretindă că Berenice ar fi fost soția lui, însă își dădu deodată seama că nu avea nicio dovadă. Dacă Berenice ar fi negat spusele lui, lucru mai mult ca sigur, atunci îi era cu neputință să convingă pe cineva. Privi la Josephus, însă preotul nu schiță niciun gest, nu rosti niciun cuvânt. „Nu încă!” părea a spune.

— Gărzi! strigă Berenice, adresându-se soldaților ei, așezați de-a lungul pereților sălii. Târâți la o parte pe fata aceasta și aduceți biciul. Pentru că a cutezat să mă înfrunte în public, își va primi pedeapsa tot în public.

Nici măcar aceste cuvinte nu tulburară seninătatea lui Vashti. Zâmbetul ei plin de compătimire, ce sugera că se afla în afara oricărei pedepse, o înfurie și mai mult pe Berenice.

În tot acest timp, Titus rămase tăcut, privind scena cu uimire și neliniște. Cerase deja de câteva ori eliberarea lui Vashti, însă Berenice refuzase de fiecare dată. Îi părea rău pentru Crispus și, în taină, simpatiza cu tânăra ce cuteza astfel să-și ceară eliberarea. Însă, aflat sub influența pasiunii sale pentru Berenice, ezită să facă ceea ce s-ar fi cuvenit, adică să declare eliberarea lui Vashti.

Soldații înaintară pentru a executa ordinul Berenicei. Vashti se întoarse spre Titus și i se adresă.

— Cezar, poruncește acestor oameni să aștepte. Vreau să vorbesc. Am de spus ceva care va dovedi dreptatea cauzei mele.

La un semn al lui Titus, gărzile se opriră.

— Vorbește, porunci el, nădăjduind că Vashti îi va oferi un pretext demn de luat în seamă pentru a-i reda libertatea.

Vashti părea să facă tocmai ceea ce Crispus nu îndrăznie.

Începu să-i adreseze lui Titus câteva întrebări foarte asemănătoare cu cele pe care i le-ar fi pus Crispus, dacă și-ar fi dus la îndeplinire planul.

— Ai uitat cumva, Cezar, o scurtă vizită pe care, împreună cu nobilul Crispus, ai făcut-o într-o casă numită Beth-tamar, într-o seară, cu patru ani în urmă?

Titus tresări; bănuiește ce urmează și se încruntă.

— N-am uitat, spuse el, aruncând o privire înspre Berenice, al cărei zâmbet batjocoritor părea a spune: „Iarăși acea poveste prostescă!”

— Poți confirma, așadar, că nobilul Crispus s-a căsătorit la Beth-tamar cu o femeie care-i era necunoscută? O femeie necunoscută, pentru că era acoperită cu voaluri și n-a rostit niciun cuvânt.

Un murmur de uimire se auzi în sala ospățului.

— Așa este, spuse Titus, cu aerul unuia care mai degrabă ar fi vrut să tăgăduiască aceste cuvinte.

— Cunoști numele acelei femei?

— Nu-l cunosc, răspunse Titus, privind din nou spre Berenice, lucru ce-i făcu pe unii dintre oaspeți să se întrebe dacă nu cumva prințesa era femeia în cauză.

În acest moment, Berenice, cu un gest de nerăbdare, se adresă lui Titus.

— Ce legătură au toate astea cu pedepsirea acestei sclave obraznice?

— Vei vedea, răspunse Vashti liniștită, îndreptându-și din nou atenția asupra lui Titus.

— N-a dat Crispus miresei sale un inel, spunând că atunci când necunoscuta va veni cu acel inel la el o va recunoaște drept soție a sa?

— Așa este.

Vashti, cu ochii strălucind de dragoste și un zâmbet care o făcea și mai frumoasă, se întoarse spre Crispus și, scoțându-și mâna pe care o ținuse ascunsă până atunci între cutele rochiei, o întinse spre el. Crispus zări scânteindu-i în deget inelul pe care i-l oferise soției sale la Beth-tamar!

Incapabil să priceapă pentru o clipă adevărul ce i se revelase, Crispus rămase mut de uimire, privind nemișcat la Vashti și la inel. Ce eliberare să afle că acea căsătorie cu Berenice, care-l apăsase atâta vreme, nu era decât rodul imaginației sale! Că această fată încântătoare, creștină, pe care o iubise din prima clipă în care o zărise, era soția lui! Nu este de mirare că o astfel de revelație îl lăsase fără grai. Era prea frumos pentru a fi adevărat.

Vashti începu să râdă încetitor văzându-i uimirea.

— Sunt soția ta, Crispus. Nu mă vei ocroti?

S-o ocrotească? Nu doar atât, dar n-o să-i mai dea drumul din mână. Se întoarse spre Berenice, care în acel moment era aproape la fel de uluită ca și Crispus.

— Admirabil jucat! spuse ea, cu un ton batjocoritor. Desigur, o mică înșelătorie pentru a-mi lua sclava. Însă n-o să reușești. Cezar însuși spune că nobilul Crispus s-a căsătorit la Beth-tamar; asupra acestui lucru nu există, dar, nicio îndoială. Eu însă am nevoie de ceva mai mult decât cuvântul ei, înainte de a crede că este, într-adevăr, soția lui Crispus.

— Eu pot confirma cele spuse de ea, spuse Josephus intervenind, căci eu am fost acela care a condus-o la Beth-tamar și am asistat, ascuns în spatele unei perdele, la întreaga ceremonie. Iar femeia care a stat lângă Vashti în timpul ceremoniei este mama mea, aici de față, care poate confirma adevărul acestor cuvinte.

— Și pe cuvântul a doi sau trei martori, iată, se dovedește acest adevăr, prințesă, remarcă Alexandru.

Deși se silea să rămână calmă, Berenice fierbea de mânie la gândul că victima îi scăpa printre degete.

— Și ce dacă este soția lui Crispus? Fata îmi este sclavă.

— Cum așa? Vrei să-i răpești unui nobil roman soția? exclamă Alexandru. Asta e prea de tot!

— Atunci când ți-am dăruit-o, nu știam că este soția lui Crispus, remarcă Titus, foarte bucuroș de întorsătura pe care o luaseră lucrurile.

— Asta nu schimbă cu nimic lucrurile, ripostă Berenice. Darul, dacă este făcut cu documente legale, cum este acesta, nu poate fi revocat nici de tine, nici de vreun tribunal.

Crispus zâmbi compătimitor.

— Am aici, spuse el, scoțând un sul de papirus, am aici un document ce poartă o dată anterioară celei la care Vashti ți-a fost dată ca sclavă, un document care amenință cu moartea pe acela care va încerca să-i răpească lui Crispus soția. Documentul poartă semnătura celui a cărui autoritate înviu măcar Titus Cezar nu va îndrăzni s-o conteste, căci semnătura este a augustului lui său tată, Flavius Vespasian.

— Așa este, spuse Tiberiu Alexandru, care se apropiase și citea documentul. Mie mi se pare, adăugă el pe un ton glumeț, că atât Cezar cât și prințesa, ținând-o în robie pe soția lui Crispus, pot fi condamnați la moarte. Însă desigur, Vespasian îi va ierta, căci au făcut-o în necunoștință de cauză. Oricum, Crispus are tot dreptul de a-și păstra soția. Și fie ca norocul să le zâmbească! Cel mai viteaz bărbat din luptă a căpatat de soție pe cea mai frumoasă femeie. Îndrăznește să mă contradică cineva? adăugă el, privind în jurul său la cei invitați.

— Nimeni! se auzi din toate părțile. Povestea romantică a lui Vashti câștigase toate inimile, mai puțin una; până și femeile care, cu câteva clipe înainte, fuseseră împotriva ei, se alăturară acum aclamațiilor care-i salutau pe cei doi soți, reuniți în chip atât de ciudat.

— Ia-mă de aici, șopti Vashti. Du-mă oriunde, numai să ieșim de aici!

Crispus răspunse rugămintei ei. Trecu brațul lui Vashti pe sub al său și traversă zâmbind sala banchetului, în mijlocul strigătelor de: „Trăiască viteazul Crispus și frumoasa-i soție!”

Nenorocită Berenice! Spiritul ei plin de amărăciune nu fu îndulcit deloc de șoapta veselă a lui Titus: „Acum nu ne mai împiedică nimic să ne căsătorim!” Ea știuse încă de la început că un asemenea obstacol nu exista decât în imaginația lui.

În grădinile luminate de lună ale pretoriului, Crispus și Vashti, așezați în același loc unde stătuseră în urmă cu patru ani, stăteau de vorbă.

Vashti se odihnea în brațele lui.

— Când mă gândesc că în tot acest timp erai soția mea, iar eu n-am știut. Pentru ce nu mi-ai spus mai devreme?

— Pentru că eram, ca și tine, obligată să păstrez secretul timp de trei ani.

— Însă termenul trecuse atunci când te-am salvat din Ierusalim.

— Adevărat, răspunse Vashti, strălucirea feței fiindu-i o clipă umbrită de o amintire tristă. Însă era oare acela momentul prielnic pentru a vorbi despre dragoste și căsătorie? M-am hotărât să păstrez secretul până la încheierea asediului.

— Nu sunt sigur că ai făcut cea mai bună alegere. Știind adevărul, n-ai mai fi intrat în mâinile Berenicei. Spune-mi, cum s-a purtat cu tine?

— Nu s-a purtat rău. Uneori mă ironiza, vorbindu-mi de tine. Alteori mă amenința că mă va biciui până când va scoate creștinismul din mine.

— Pentru ce n-ai încercat să te eliberezi mai devreme? Puteai să-mi trimiți inelul.

— Pentru că Berenice spunea mereu că o să dea un mare banchet, la care eu, ca sclavă, o să servesc la mese, iar tu vei fi nevoit să mă privești neajutorat. Îi făcea atâta plăcere acest plan, încât m-am hotărât să aștept momentul. Astfel aș fi avut o ocazie excelentă de a-mi dobândi libertatea și de a-i face, la rândul meu, o mare surpriză.

— Și ai reușit de minune, mica mea soție.

— Sunt oare soția ta, Crispus? spuse Vashti cu un ton grav. Ceremonia aceea de la Beth-tamar a fost o ceremonie păgână.

— Ai dreptate, iubita mea. Trebuie să căpătăm binecuvântarea Bisericii. Măine ne vom îndrepta spre Ierusalim. Acolo îl vom ruga pe bunul episcop Simeon să ne consfințească unirea.

În clipa aceea apăru un centurion care le spuse că Titus dorea ca cei doi să se înfățișeze înaintea lui.

Crispus și Vashti se duseră, deși cu părere de rău. Fură conduși în Sala de Fildes, unde-i găsiră pe Titus și pe Berenice. Josephus se afla și el acolo.

— la loc, nobile Crispus, și tu, Vashti, li se adresa Titus cu amabilitate.

Cât despre Berenice, atitudinea ei disprețuitoare spunea limpede că cei doi îi erau cu totul indiferenți.

— L-am rugat pe Josephus, începu Titus după ce se retrase centurionul, să-mi spună ce însemna toată acea poveste ciudată de la Beth-tamar. Mi-a spus că este absolut nevoie să fii și tu prezent. De aceea te-am chemat.

Spunând acestea, îi făcu semn preotului să înceapă.

— S-ar putea, Cezar, începu Josephus, ca cele ce voi spune să jignească pe una din persoanele aici prezente. Crispus bănuie că era vorba de Berenice. De aceea, înainte să încep, aș dori să am asigurarea că nu voi fi pedepsit pentru cele ce voi spune.

— Poți spune ce vrei; mă poți jigini, dacă-ți face plăcere. În seara asta, ai toată libertatea.

Liniștit de aceste cuvinte, Josephus începu.

— De curând m-am înapoiat, o, Cezar, dintr-o călătorie în regatul Pontului, unde am avut bucuria să-l întâlnesc pe Zeno, secretarul regelui Polemo, un om la curent cu toate secretele acestui rege.

Auzind pomenindu-se aceste două nume, Polemo și Zeno, Berenice, care până atunci afișase o prefăcută indiferență, păru să asculte cu viu interes cuvintele lui Josephus.

— Cu douăzeci și trei de ani în urmă, prințesa Berenice, pe atunci în vârstă de douăzeci de ani, s-a căsătorit cu Polemo, regele Pontului. Acesta, după doi ani, a repudiat-o, pentru un motiv pe care prințesa îl știe mai bine decât oricine.

Aici Josephus se opri, văzând privirea semeață și indignată a acesteia.

— Este nevoie să-mi amintești numele în toată povestea asta?

— Absolut necesar!

— Atunci vă voi spune motivul despărțirii noastre. Polemo nu m-a repudiat. Eu l-am părăsit, de bunăvoie, pentru că, înainte de căsătoria noastră, regele, care era el însuși prozelit, a promis că va face tot ce-i va sta în putință să-și aducă supușii la iudaism. Nu și-a ținut cuvântul, ba mai mult, a împiedicat toate încercările mele de a face prozelitism. Așa că l-am părăsit.

— Oare nu se născuse o fiică din această relație?

Ochii Berenicei aruncară văpăi.

— Văd clar că vrei să mă înjosești în ochii lui Titus, amintindu-mi de lucruri care s-au întâmplat cu multă vreme în urmă. Nu regret ceea ce am făcut atunci.

— Curios fel de a privi pruncuciderea.

Berenice scoase un hohot de râs atât de aspru, încât Vashti se înfioră.

— Descotorosirea de un prunc este un obicei atât de obișnuit la romani, încât Titus nu poate socoti acest lucru drept crimă.

— Însă legea noastră, prințesă, îl socotește drept crimă.

— Fapta mea a fost îndreptățită, căci distrugând trupul copilului, i-am salvat sufletul. Polemo, care renunțase la iudaism, prinsese o ură atât de mare pe mine și pe religia mea, încât a jurat să crească acel copil în credința grecilor, învățându-l să urască religia mamei sale. M-am hotărât să salvez fetița de la o astfel de soartă și am făcut singurul lucru cu putință. Am lăsat-o în miez de iarnă pe stâncile înzăpezite ale Hermonului.

Vashti nu-și putu înăbuși un strigăt ușor, pe care Berenice nu-l auzi. Inima aproape că încetă să-i mai bată. Nici chiar tragedia ce se petrecuse în acea teribilă noapte când Arad dispăruse n-o înspăimântase mai cumplit ca ceea ce auzea acum. Era, așadar, fiica acestei femei denaturate, care nu se dăduse înapoi de la a-și lăsa propriul copil pradă morții. Ce tragedie să afle că tocmai mama ei o urmărise cu ura-i distrugătoare! Să afle că era membră a acelei case irodienne care nu încetase să-i persecute pe creștini! Să afle că propria mamă trăia în adulter cu cel ce le distrusese națiunea! Toate aceste gânduri se învălmășiră în mintea ei și aproape că o făcură să țipe, îngrozită.

Josephus își continuă povestirea.

— Pierderea copilei – căci o iubise ca pe lumina ochilor – îl aruncă pe Polemo într-o agonie care, după părerea mea, aproape că-i luă mințile. Un singur lucru îl animă începând de atunci, anume să se răzbune pe femeia care-l făcuse să sufere atât de mult.

— Minți! exclamă Berenice. Mai târziu deveniserăm foarte buni prieteni, după cum pot mărturisii toți cei care ne cunosc.

— Ai fost înșelată, prințesă. Polemo și-a ascuns ura sub masca bunăvoinței, pentru a-și duce cât mai bine planul la îndeplinire.

Iată însă care a fost rezultatul faptei tale! Într-adevăr, pieirea cetății și a Templului a fost hotărâtă în sfatul Celui Preaînalt, însă El se folosește de oameni pentru a-și duce hotărârile la îndeplinire. Unealta de care s-a folosit pentru ruina Israelului ai fost tu, prințesă.

În atitudinea lui Josephus era atâta solemnitate și putere de convingere, încât toată trufia și sfidarea Berenicei se risipiră. Prințesa rămase palidă și tremurândă, ca și fiica ei, pe care nu și-o cunoștea încă.

— Ce vrei să spui? băngui ea.

— Polemo era convins că religia noastră i-a distrus copilul, de aceea a hotărât să ne distrugă religia. Nimic nu-ți era mai drag, îi spuseseși odată, ca Templul și sfânta cetate. A hotărât să facă totul pentru a distruge și cetatea, și Templul.

— Cum ar fi putut s-o facă?

— Nu exista decât o singură cale. Poporul iudeu trebuia împins la revoltă, o revoltă în urma căreia cetatea lor să devină prada flăcărilor. Tocmai de aceea desele călătorii ale lui Polemo în Iudeea, prietenia lui cu procuratorii Felix, Festus, Albinus. Pe nici unul dintre aceștia n-a reușit însă să-i determine la revoltă. În cele din urmă, l-a găsit pe Florus, unealta perfectă. Pe când tu, prințesă, încercai să intri în grațiile lui pentru a interveni în favoarea neamului tău, Polemo îl îndemna la fapte de sânge. Tot răul pe care l-a făcut Florus iudeilor s-a datorat politicii diabolice a regelui Pontului.

Cuvintele acestea o îngroziră și mai mult pe Vashti. Se înfioră la gândul că era fiica unui rege atât de hain încât să urmărească pieirea unei națiuni întregi; și toate astea, din pricina ei!

Titus interveni în clipa aceea.

— Această tainică istorisire este interesantă, fără îndoială, însă ce are a face cu ce s-a întâmplat la Beth-tamar?

— Ajung și acolo, Cezar. Câțiva ani mai târziu, prințesa Berenice l-a întâlnit pe nobilul Crispus la un banchet în Antiohia și s-a îndrăgostit de el.

Berenice râse disprețuitor. Însă cuvintele erau adevărate, iar râsul ei nu înșelă pe nimeni.

— Polemo a bănuit acest lucru. Deja îl alesese pe fiul prietenului său, Legatul Cestius, drept succesor al lui la tronul Pontului. Lucrul acesta nu se potrivea cu planul Berenicei de a pune mâna pe Crispus și a purta, astfel, din nou coroana pe care odinioară o disprețuise. Așa că a hotărât să-i deoaze planurile. Pe când chibzuia la aceste lucruri, s-a întâmplat să facă o altă călătorie la Ierusalim și acolo, printr-o întâmplare extraordinară, a văzut într-o zi în curtea Templului o tânără ce i-a atras pe loc atenția. Tânăra semăna izbitor cu mama sa, Pythodoris, în zilele tinereții ei. Începu să culegă informații asupra ei. Și astfel a aflat că numele tinerei era Vashti și că fata era pupila mea. M-a căutat și mi-a pus atâtea întrebări,

încânt am fost nevoit să-i mărturisesc că fata nu era fiica lui Hyrcanus, ci fusese găsită de acesta. Regele a ajuns curând la convingerea că Vashti nu era alta decât fiica sa, Athenais, pe care o crezuse moartă.

Un sunet ciudat scăpă de pe buzele Berenicei; uluirea o făcu să înțepenească într-o atitudine rigidă. Câteva clipe rămase astfel, tăcută și nemișcată. Apoi, încet, întoarse capul și se uită la Vashti. Niciodată vreo privire n-o înspăimântase într-atât. Era o privire fără urmă de dragoste maternă, o privire crudă, rece, disprețuitoare, ce spunea, mai mult decât ar putea-o face vorbele, că n-o va recunoaște niciodată pe apostata nazarineană drept fiică.

— Polemo, din motive numai de el știute, nu s-a făcut cunoscut fiicei sale. Să fi nutrit pentru ea aceeași afecțiune pe care i-o purtase pe când fusese copilă? Greu de spus. Un lucru îi deveni clar. Fiica sa era unealta pe care o va folosi pentru a-și umili mama. Dacă l-ar fi putut convinge pe Crispus să se căsătorească cu Vashti și să păstreze sub tăcere acest lucru, Berenice cea îndrăgostită putea să-și urmărească în zadar planul de a-l câștiga pe tânăr. Iar el, Polemo, avea să urmărească cu o plăcere răutăcioasă uneltirile prințesei, știind că toate farmecele ei vor fi sortite eșecului.

Acesta a fost motivul pentru care Polemo și-a dorit secretul căsătoriei, motiv pe care, la acea vreme, nu l-am cunoscut. L-am aflat de la Zeno. Vashti a trebuit să făgăduiască și ea că nu va spune nimănui nimic despre această întâmplare, timp de trei ani, nici măcar mamei sale, Miriam. Vashti, fiind pupila mea, era obligată să se căsătorească cu bărbatul ales de mine și, cu toate că s-a împotrivit multă vreme unirii cu un roman păgân, am reușit să-i înfrâng împotrivirea și s-o conving că acest păgân era mult mai virtuos decât mulți iudei. Astfel că m-a însoțit în acea noapte la Beth-tamar, fără a ști că acela care prezida ceremonia nupțială era tatăl ei, fără a ști numele lui măcar, nici faptul că fusese sortită să poarte coroana unei regine. Toate acestea aveau să-i fie dezvăluite mai târziu, ca o surpriză dintre cele mai plăcute.

Povestirea mea s-a sfârșit. Dorința lui Polemo fusese să privească, alături de Berenice, de pe înălțimea Muntelui Măslinilor, incendiul Templului; sau să urmărească de la fereastra vreunui palat din Roma procesiunea triumfală purtând lucrurile sfinte jefuite din Templu. Avea de gând să-i spună atunci, cu glas triumfător, că toate acestea erau opera lui. Să-i privească agonia... Atunci avea să fie și ea, la rândul ei, victima batjocurii, a disprețului său! Însă nu a ajuns să se bucure de acest suprem și palpitant moment al răzbnării, de acest triumf pe care-l așteptase atâta vreme. N-a mai văzut acea zi, căci a murit.

Cezar, mi-am spus povestea!

O tăcere profundă se așternu în încăpere. Titus privi spre Berenice, ca și cum aștepta ca prințesa să spună ceva.

Femeia era pradă unei vii agitații. În sufletul ei se luptau sentimente contradictorii, însă printre ele nu era nici urmă de milă sau afecțiune pentru cea care-i era fiică.

— Se pare, spuse ea cu un aer disprețuitor, se pare că povestirea lui Josephus este adevărată. M-am ales acum cu o fiică, pe care însă nu mi-o doresc. Aș fi o prefăcută să manifest o dragoste pe care n-o simt. Nu! Am aruncat-o departe de mine pe când era copilă, ca să-i salvez sufletul. Alegând să devină nazarineană, și-a distrus sufletul. Să rămână o renegată! Să meargă pe calea pe care și-a ales-o; eu voi merge pe a mea. N-am fiică! Acesta este răspunsul meu pentru ea.

Vashti era dispusă să se împace cu Berenice, însă această repudiare crudă o făcu să amuțască. Își privi mama cu ochii plini de milă și oftă.

Vorbi Crispus în locul ei.

— Pentru că aceasta este hotărârea ta, spuse el, nu vom căuta s-o schimbăm. Cezar, te salut! Vino, Vashti, plecăm.

Cei doi se ridicară și dădură să plece. Titus se îndreptă spre ei, nedorind ca Berenice să audă ce avea să le spună.

— Tatăl meu, Vespasian, știind că n-ai putut primi coroana Pontului, ți-a oferit titlul cel mai apropiat de regalitate. Te-a numit guvernator al provinciei. Poporul Pontului va fi încântat să afle că soția guvernatorului nu este alta decât nepoata bunei regine Pythodoris.

Crispus nu-și dorea această cinste. Ar fi fost mult mai fericit alături de Vashti în frumoasa vilă de pe colinele sabine decât la conducerea Pontului. Fu pe punctul de a-și face intențiile cunoscute, când i se păru că citește în ochii lui Vashti îndemnul de a primi postul.

— Cum, Vashti? Ai vrea să mă vezi șezând pe scaunul dregătorului?

— Da, șopti ea, căci dacă Crispus va fi guvernatorul Pontului, întotdeauna va exista un adăpost pentru creștini.

— Vorbești cu înțelepciune, mica mea soție. Și, întorcându-se spre Titus, spuse:

— Cezar, accept această propunere cu recunoștință.

Berenice îi urmări cu privirea pe cei doi în timp ce ieșeau din Sala de Fildeș. N-avea să-i mai revadă niciodată.

După o scurtă ședere la Ierusalim, unde episcopul Simon îi uni, Crispus și soția sa se îndreptară spre provincia Pontului, unde înțelepciunea și dreptatea de care dădu dovadă Crispus în timpul îndelungatei sale guvernări, câștigă respectul tuturor.

Iar Berenice?

Senatul și poporul roman îi nimiciră visul de domnie pe scaunul imperial. Vestea că o iudeică avea să le devină împărăteasă îi umplu pe romani de o asemenea furie, încât Titus se văzu silit să o izgonească de lângă el[52].

Disprețuită de romani din cauza faptului că era iudeică și disprețuită de iudei pentru că se unise cu un roman, înfierată cu o dreaptă rușine de poetul Juvenal[53], roasă de ciudă văzându-și toate ambițiile la pământ, Berenice căzu în uitare. Istoria nu pomeneste nimic despre momentul, locul, sau împrejurările morții ei.

SFÂRȘIT

Cetatea blestemată este o carte în care veți descoperi cu oroare cum, în timpul greu al unui asediu unde înfometarea cauzează mii de victime, sentimentele de omenie sunt uitate, culminând chiar cu anularea completă a sentimentului matern. Războiul crunt dintre romani și iudei face ca blestemul să se abată asupra cetății Ierusalimului, iar distrugerea Templului demonstrează inevitabilitatea pedepsei divine.

Iubirea, ura, prietenia sinceră, rivalitatea – toate acestea se împletesc alcătuind un roman de o frumusețe exotică, un roman captivant și plin de surprize până la ultima filă. Povestea fascinantă a frumoasei Vashti traversează întregul roman ca o picătură de miere într-un râu de durere și pelin.

Cetatea blestemată este locul unde s-a întâmplat istoria, este locul unde s-a scris o fascinantă poveste de iubire.

Profeția rostită de Isus despre cucerirea Ierusalimului și dărâmarea Templului s-a împlinit mai repede decât și-au putut închipui cei cărora le-a fost adresată. După un asediu cumplit și lung de o jumătate de an, trupele romane au cucerit Ierusalimul, iar pe 29 august 70 d.H., un soldat roman a incendiat sanctuarul Templului, ceea ce a dus la distrugerea completă a edificiului.

Editura Casa Cărții
ISBN: 978-973-8998-71-1

9 789738 998711 >

www.ecasacarti.ro

---

[1] Încălțăminte cu talpă groasă de lemn, purtată de actorii teatrului antic grecesc și roman (n.tr.).

[2] Termenul folosit aici este *hetera*, cel mai probabil însemnând *hetairă*, adică nume dat curtezanelor din Grecia antică (n.tr.).

[3] Triclinium – sofa cu trei locuri pe care ședeau întinși romanii când mâncau (n.tr.).

[4] Viperă, năpărcă (n.tr.).

[5] Talmudul

[6] Relatat de Plutarh în lucrarea sa, *Despre oracolele delfice*.

[7] Josephus, *Vita* 2.

[8] Faptele apostolilor 25:16.

[9] *Antologie grecească*, I, 77.

[10] Termen aplicat, în deceniile de dinaintea distrugerii Ierusalimului, iudeilor zeloți care încercau să-i alunge din țară pe romani și pe partizanii acestora; acești sicari nu ezitau să recurgă la crimă pentru a-și atinge scopul (n.tr.).

[11] Faptele apostolilor 23:14.

[12] Erebus (sau Erebos) este cunoscut ca personificarea întunericului primordial. Numele lui este deseori folosit – metaforic – pentru Hades (n.tr.).

[13] Legea celor Douăsprezece Table, cea mai veche legislație romană, elaborată între 451 și 449 î.H.; un prim colectiv extraordinar alcătuit din zece membri, toți patricieni, care fusese la Atena, în mod special pentru a-i studia legislația, a pregătit zece table de legi; un al doilea colectiv, din care făceau parte și plebei, a mai adăugat alte două table. După ce au fost restaurate magistraturile obișnuite, legile au fost expuse pentru popor pe douăsprezece table de bronz în 449 î.Hr. și au oferit o bază juridică comuna conviețuirii dintre patricieni și plebei (n.tr.).

[14] Flaccus, proconsulul Asiei, de exemplu. Cicero, *Pro Flacco*.

[15] Folosirea în sinagogile Ierusalimului a formulelor de anatemizare a lui Hristos se spune că ar fi fost introdusă nu de către Simeon, ci de tatăl său, Gamaliel, o afirmație care nu se potrivește însă cu Faptele apostolilor 5:38.

[16] O afirmație a lui Simeon, în conformitate cu Talmudul

[17] Talmudul

[18] Josephus, *Istoria războiului iudeilor împotriva romanilor*, VI, 5, 3. Tacit, *Istorii*, V, 13. Luca 21:11.

[19] Zaharia 11:1, după scrierile talmudice, Iohanan ben Zachai s-a referit la această misterioasă deschidere a ușilor Templului.

[20] Josephus, *Istoria războiului*, II, 15.

[21] La acest punct Florus dispăre din istorie și de pe paginile acestei cărți. Nu se știe ce s-a întâmplat cu el.

[22] Faptele apostolilor 23:3.

[23] Zeița răzbunării în mitologia greacă (n.tr.).

[24] Josephus, *Istoria războiului*, II, 17, 9.

[25] Josephus, *Istoria războiului*, V, 9, 4.

[26] Astfel scrie Hegesippus, un istoric aproape contemporan cu episcopul Simeon.

[27] Aproximativ 27 kg (n.tr.).

[28] Josephus aplică profețiile mesianice la Vespasian! Josephus, *Istoria războiului*, VI, 5, 4.

[29] Tacit, *Istorii*, II, 78

[30] Tacit, *Istorii*, IV, 81.

[31] „*Lucem caliganti reddidit mundo*” – „*A adus lumină într-o lume întunecată*”, se spune despre Vespasian. Jortin, *Ecclesiastical History*, I, 4.

[32] Josephus, *Istoria războiului*, VI, 5, 3.

[33] Deuteronomul 28:49-53; 67.

[34] Este foarte clar faptul că Josephus, care a descris asediul în detaliu, a omis ceremonia de invocare, ce trebuie să fi avut loc, altfel romanii n-ar mai fi respectat un obicei împământenit

[35] Aproape 150 kg (n.tr.).

- [36] Aproximativ 35 m (n.tr.).
- [37] Aproximativ 45 cm (n.tr.).
- [38] Aproximativ 35 m (n.tr.).
- [39] Eusebius, *Istoria bisericească*, III, 12.
- [40] Aproximativ 36 kg (n.tr.).
- [41] Josephus, *Istoria războiului*, V, 13, 7.
- [42] Aproximativ 110 m x 82 m (n.tr.).
- [43] Aproximativ 12 m (n.tr.).
- [44] Sulpicius Severus, *Cronici*, XXX, II – despre care criticii spun că ar cita dintr-un fragment pierdut al *Istoriei* lui Tacit.
- [45] Josephus, *Istoria războiului*, VI, 4, 3.
- [46] Dean Milman, *History of the Jews* [Istoria iudeilor], cartea a XVI-a.
- [47] Talmudul.
- [48] Aceasta este afirmația lui Epiphanius.
- [49] Acesta pare a fi crezul lui Renan. Antichrist, XIX.
- [50] Din nefericire, speranțele lui Crispus au fost spulberate. La urcarea sa pe tron, Domițian l-a condamnat la moarte pe Flavius Clemens. Nu se știe ce s-a întâmplat cu cei doi fii ai acestuia.
- [51] Din nefericire, această istorie, De Judacis, nu a ajuns până la noi.
- [52] *Berenicem ab urbe dimisit invitus invitam*”, în Suetonius, *Titus*, VII.
- [53] *Satiră*, VI, 156.